SNS REAAL

2014

SNS REAAL N.V. Jaarverslag

Inhoudsopgave

Kerncijfers SNS REAAL 2

1 SNS REAAL: van operationele naar financiële holding 3

2 Voorwoord 4

Update over het herstructureringsproces van SNS REAAL 4

SNS Bank 4

VIVAT 5

SNS REAAL 6

Vooruitzichten 6

3 Corporate governance 7

3.1 De Raad van Bestuur 7

3.2 De Raad van Commissarissen 8

3.3 Bericht van de Raad van Commissarissen 11

3.4 Remuneratierapport 19

3.5 Code Corporate Governance 24

3.6 Bestuursverklaringen 25

4 Strategie en ontwikkelingen SNS REAAL 27

4.1 Strategie en organisatie 27

4.2 Nationalisatie en maatregelen Europese Commissie 28

4.3 Onze mensen 29

5 Strategie en ontwikkelingen SNS Bank 31

5.1 Economische en sector ontwikkelingen 31

5.2 Ontwikkelingen wet- en regelgeving 35

5.3 SWOT-analyse 37

5.4 Missie en strategie 38

5.5 Business en operationele ontwikkelingen 41

5.6 Onze mensen 51

6 Financiële ontwikkelingen 55

6.1 Financiële ontwikkelingen SNS REAAL geconsolideerd 55

6.2 Financiële ontwikkelingen SNS Bank 57

6.3 Financiële ontwikkelingen VIVAT 63

6.4 Financiële ontwikkelingen groepsactiviteiten (holding) 68

7 Risicobeheer, liquiditeit en kapitaalmanagement SNS REAAL 69

7.1 Risicobeheer en governance 69

7.2 Kapitalisatie 69

7.3 Liquiditeitsmanagement en financiering 70

7.4 Credit ratings 70

8 Risicobeheer, liquiditeit en kapitaalmanagement SNS Bank 72

8.1 Samenvatting en leeswijzer 72

8.2 Herinrichting risicomanagement 73

8.3 Risicoprofiel en risicobereidheid 77

8.4 Kapitaalmanagement 81

8.5 Kredietrisico 91

8.6 Marktrisico 108

8.7 Liquiditeitsmanagement en financiering 114

8.8 Niet-financiële risico's 120

9 Jaarrekening 124

Geconsolideerde jaarrekening 125

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 133

Enkelvoudige jaarrekening 222

Toelichting enkelvoudige jaarrekening 224

Overige gegevens 237

Gebeurtenissen na balansdatum 237

Regeling inzake de winst-en verliesbestemming 237

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant 238

Kerncijfers SNS REAAL

in miljoenen euro's	2014	2013[1]	2012	2011	2010
Resultaat					
SNS Bank	151	184	88	257	162
VIVAT	-605	-612	-147	193	242
Groepsactiviteiten	-52	14	-100	-93	-71
Resultaat kwalificatie VIVAT als beëindigde bedrijfsactiviteit[2]	-206	--	--	--	--
Property Finance	--	-1.536	-813	-243	-593
SNS REAAL	**-712**	**-1.950**	**-972**	**114**	**-260**
Overige kerncijfers					
SNS REAAL					
Balanstotaal	124.806	125.935	133.663	131.836	127.713
Groepsvermogen	3.999	4.496	3.285	5.090	4.719
Double leverage	119,3%	114,9%	130,1%	115,1%	115,4%
Ultimostand aantal interne werknemers (fte)	6.368	6.379	6.724	6.928	7.113
SNS Bank					
Efficiencyratio	44,7%	50,0%	57,4%	49,9%	57,8%
Rendement eigen vermogen	5,4%	7,1%			
Tier 1-kernkapitaalratio (prudentieel geconsolideerd)[3]	15,6%	15,1%			
Totaal kapitaalratio (prudentieel geconsolideerd)[3]	15,6%	15,1%			
Leverageratio (prudentieel geconsolideerd)[3]	2,7%	3,1%			
Tier 1-kernkapitaalratio (stand-alone)[4]	18,3%	16,6%	6,1%	9,2%	8,1%
Tier 1-ratio (stand-alone)[4]	18,3%	16,6%	7,7%	12,2%	10,7%
Totaal kapitaalratio (stand-alone)[4]	18,4%	16,7%	9,3%	14,4%	16,7%
Leverageratio (stand-alone)[4]	3,8%	3,2%			
VIVAT (beëindigde bedrijfsactiviteit)					
DNB-solvabiliteitspercentage	136%	172%	176%	203%	195%

1 De vergelijkende cijfers (2013) zijn aangepast als gevolg van de gewijzigde segmentindeling in 2014.

2 Onderdeel van segment groepsactiviteiten.

3 Kapitaalratio's bankactiviteiten 2014 zijn berekend op basis van CRD IV (transitioneel, SNS Bank N.V. prudentieel geconsolideerd)

4 Kapitaalratio's bankactiviteiten 2014 zijn berekend op basis van CRD IV (transitioneel, SNS Bank N.V. stand-alone), vergelijkende cijfers 2013 zijn berekend op basis van Basel II (SNS Bank N.V. stand-alone)

1 SNS REAAL: van operationele naar financiële holding

SNS REAAL N.V. is de moedermaatschappij van SNS Bank N.V. en REAAL N.V. In dit jaarverslag refereert 'SNS REAAL' naar de geconsolideerde groep SNS REAAL N.V. 'SNS Bank' en 'Bank' refereren naar de geconsolideerde groep SNS Bank N.V. Voor vergelijkingsdoeleinden wordt met SNS Bank (voorheen 'SNS Retail Bank') gerefereerd naar SNS Bank N.V. geconsolideerd, exclusief de resultaten van Property Finance. 'REAAL', 'VIVAT', en 'Verzekeraar' refereren allen naar de geconsolideerde groep REAAL N.V. 'VIVAT Verzekeringen' is de handelsnaam van de moedermaatschappij REAAL N.V. Met 'SNS REAAL holding' of 'de holding' wordt gerefereerd naar de financiële holding SNS REAAL N.V. en deze bevat de 'groepsactiviteiten'.

De bank- en verzekeringsactiviteiten van SNS REAAL richten zich, middels een breed scala aan merken, op de Nederlandse markt voor sparen, beleggen, hypotheken, verzekeringen en pensioenen.

Als onderdeel van het herstructureringsplan voor SNS REAAL, opgesteld na de nationalisatie en goedgekeurd door de Europese Commissie op 19 december 2013, zijn in 2014 belangrijke stappen gezet op het gebied van de ontvlechting van de holding, bank- en verzekeringsactiviteiten. Zo zijn stafafdelingen die voorheen hun diensten vanuit de holding aanboden aan de bedrijfsonderdelen zoveel mogelijk gesplitst en toegewezen aan de Bank of Verzekeraar. De statutaire directies van SNS Bank en VIVAT zijn nu primair verantwoordelijk voor de bedrijfsvoering en de strategie. Onderlinge financiële banden zijn voor zover mogelijk verminderd. In toenemende mate functioneren SNS Bank en VIVAT als operationeel en financieel zelfstandige ondernemingen.

De ontvlechting van de holding, bank- en verzekeringsactiviteiten brengt met zich mee dat SNS REAAL zich ontwikkelt van een operationele naar een financiële holding. In 2015 zal verder worden gewerkt aan deze ontvlechting. Dit zal resulteren in een holding van zeer beperkte omvang wat betreft werknemersaantal.

In juli 2014 heeft SNS REAAL een aanvang gemaakt met het verkoopproces van de verzekeringsactiviteiten van VIVAT. Eind 2014 lag dit proces op schema en op 16 februari 2015 heeft SNS REAAL de verkoop van VIVAT aan Anbang Insurance Group aangekondigd. Voor de afronding van de verkoop moeten nog aan diverse voorwaarden worden voldaan, waaronder toestemming van de toezichthouders. Naar verwachting zal de verkoop in het derde kwartaal van 2015 zijn afgerond. Na verkoop resteert SNS Bank als enige materiële dochteronderneming van SNS REAAL. In overleg met de Nederlandse Staat zal SNS Bank vervolgens worden verplaatst naar de Nederlandse Staat. Het is het voornemen dat SNS Bank op termijn wordt geprivatiseerd. Uiteindelijk zal SNS REAAL als holdingmaatschappij worden ontmanteld en ophouden te bestaan.

De ontvlechting van SNS REAAL heeft ook gevolgen voor de inrichting van dit jaarverslag. In lijn met het in toenemende mate zelfstandig functioneren van de dochterondernemingen worden de operationele en financiële ontwikkelingen, de strategie en het risicomanagement van SNS Bank N.V. besproken. De hierop betrekking hebbende teksten zijn een op een uit het jaarverslag van SNS Bank N.V. overgenomen. Door de aangekondigde verkoop van VIVAT is in dit jaarverslag geen informatie omtrent de strategie en risicomanagement voor de Verzekeraar opgenomen.

Voor een op zichzelf staand beeld verwijzen wij naar de gepubliceerde jaarverslagen van de dochters SNS Bank N.V. en REAAL N.V.

SNS REAAL heeft haar hoofdkantoor in Utrecht. Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLFI) is de enig aandeelhouder van SNS REAAL.

2 Voorwoord

Update over het herstructureringsproces van SNS REAAL

SNS REAAL vervolgde in 2014 de door het herstructureringsplan uitgezette koers. Dit herstructureringsplan vormde de basis voor de definitieve goedkeuring door de Europese Commissie (EC) van de nationalisatie van de onderneming. Nadat eind 2013 de vastgoedfinancieringsactiviteiten van Property Finance (thans Propertize genaamd) vanuit SNS Bank bij NLFI waren ondergebracht, richtten we ons in 2014 op de ontvlechting van de holding, bank- en verzekeringsactiviteiten en hebben we het verkoopproces voor VIVAT in gang gezet.

Als onderdeel van de ontvlechting werden in 2014 nagenoeg alle staffuncties op holdingniveau aan ofwel SNS Bank ofwel VIVAT overgedragen. De overgang van de riskmanagement-, finance-, communicatie- en compliancefuncties is eind 2014 voltooid. De splitsing van de ICT-systemen is nog altijd gaande: dit proces zal naar verwachting medio 2015 worden afgerond. De ontvlechting leidde daarnaast tot aanpassingen in de bestuurlijke organisatie van SNS Bank en VIVAT, waaronder de aanstelling van een nieuwe statutaire directie voor de beide entiteiten. SNS REAAL heeft daarmee een transitie ondergaan van een operationele naar een financiële holding.

Op 16 februari 2015 maakten wij bekend dat wij een overeenkomst voor de verkoop van VIVAT hebben getekend met Anbang Group Holdings Co. Ltd., een volle dochteronderneming van Anbang Insurance Group Co. Ltd. (Anbang), een toonaangevende Chinese verzekeringsmaatschappij. Op grond van de overeenkomst verwerft Anbang 100% van de aandelen in VIVAT tegen betaling van € 150 miljoen. Daarnaast wordt de solvabiliteit van VIVAT middels een kapitaalinjectie versterkt tot een toereikend niveau. De totale financiële verplichting van Anbang kan niettemin nog veranderen door wijzigingen in het IFRS eigen vermogen van VIVAT tussen 31 december 2014 en 30 juni 2015, de verwachte ingangsdatum van de verkoop.

De transactie is nog niet definitief, aangezien deze nog steeds afhankelijk is van de gebruikelijke voorwaarden, zoals goedkeuring van de toezichthouders. Daarnaast zou bij een sterke daling van het IFRS eigen vermogen tussen 31 december 2014 en 30 juni 2015, de transactie niet plaats kunnen vinden. De verkoop zal naar verwachting in het derde kwartaal van 2015 zijn afgerond.

We zijn blij dat de verkoop van VIVAT aan Anbang het resultaat is van het verkoopproces. Met een nieuwe en betrokken aandeelhouder en een versterkte vermogenspositie worden de belangen van polishouders en medewerkers van VIVAT gewaarborgd. Bovendien zal VIVAT een grote rol spelen in de uitbreiding van de verzekeringsactiviteiten van Anbang in Nederland. Voor SNS REAAL houdt de transactie in dat aan een belangrijke EC-verplichting uit het herstructureringsplan is voldaan.

Aangezien VIVAT onder de boekwaarde wordt verkocht, zal SNS REAAL een fors verlies lijden op deze transactie. Een deel van dit verlies is reeds in de jaarrekening over 2014 verantwoord als gevolg van de waardering van VIVAT als 'aangehouden voor verkoop'. Dit resulteerde in de afschrijving van alle (im)materiële activa van VIVAT ter grootte van € 206 miljoen op het niveau van SNS REAAL.

In zijn brief aan de Tweede Kamer op 16 februari 2015 heeft de minister van Financiën aangekondigd dat SNS Bank, spoedig nadat de verkoop van VIVAT is voltooid, van SNS REAAL rechtstreeks naar de Nederlandse Staat zal worden gebracht. Dit stelt SNS Bank in staat om haar kapitaalpositie verder te versterken via de kapitaalmarkt op een stand-alone basis. SNS Bank is voornemens om haar financiële positie verder te versterken en diversifiëren vanwege toekomstige regelgeving zoals de leverage ratio en de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD). SNS Bank zal op termijn worden geprivatiseerd.

Na de overdracht van VIVAT en SNS Bank wordt de holding SNS REAAL ontmanteld.

SNS Bank

SNS Bank heeft zich er in 2014 voor ingezet om het vertrouwen van klanten te herwinnen, haar marktaandeel in particuliere hypotheken en betalen te verbeteren en daarbij tegelijkertijd het marktaandeel sparen te behouden. Verder leidden het proces van de ontvlechting uit SNS REAAL en de noodzakelijke voorbereidingen voor nieuwe wet- en regelgeving tot een forse werkdruk. Gedurende het jaar kwamen bijna 400 medewerkers van de holding naar de bank, gevolgd door nog eens 550 medewerkers in januari 2015. Daarnaast werden wijzigingen in governance en risicomanagement door de bank geïntroduceerd en

ingevoerd, zodat de bank goed is voorbereid op een toekomst als zelfstandige onderneming.

Vanuit commercieel perspectief liet SNS Bank in 2014 een solide prestatie zien. De merken van SNS Bank verwelkomden 231.000 nieuwe klanten. Het aantal klanten nam per saldo toe met 98.000. Tegelijkertijd zag het merk SNS de verbeterende trend van het klanttevredenheidscijfer, die na de nationalisatie in 2013 werd ingezet, doorzetten. De klanttevredenheidscijfers van BLG Wonen en RegioBank bleven stabiel. Ondanks een beperkte terugval ten opzichte van ultimo 2013 behield ASN Bank een van de hoogste klanttevredenheidsscores in de sector. SNS Bank blijft streven naar hogere tevredenheidscijfers: het uiteindelijke doel is een positieve Net Promoter Score voor ieder bankmerk.

Het marktaandeel van SNS Bank in nieuwe particuliere hypotheken steeg tot 3,7% in 2014, ten opzichte van 1,8% in 2013. Het verschil met onze doelstelling van 5-8% geeft echter aan dat er in 2015 en daarna nog steeds werk verzet zal moeten worden. Het marktaandeel in particuliere spaartegoeden steeg tot 10,7%, waarmee onze doelstelling van meer dan 10% werd behaald.

SNS Bank rapporteerde in 2014 een nettowinst gecorrigeerd voor incidentele posten van € 294 miljoen, een stijging van 12% vergeleken met de gecorrigeerde winst in 2013.

Deze 12% stijging was voornamelijk het gevolg van de hogere rentemarge en lagere bijzondere waardeverminderingen op leningen. De rentemarge nam dankzij de lagere financieringskosten duidelijk toe. De gestegen bijzondere waardeverminderingen op mkbkredieten en overige particuliere kredieten werden ruimschoots gecompenseerd door de lagere bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheken. Deze positieve ontwikkeling werd ondersteund door een voorzichtig herstel van de Nederlandse woningmarkt. De kredietwaardigheid van de hypotheekportefeuille vertoonde tekenen van verbetering. De instroom van nieuwe defaultleningen daalde ten opzichte van 2013. De operationele lasten, gecorrigeerd voor de invloed van incidentele posten, kwamen 5% hoger uit. Deze stijging was voornamelijk het gevolg van de kosten van wettelijke projecten en het dissynergie-effect dat de ontvlechting uit SNS REAAL met zich meebrengt. De efficiencyratio gecorrigeerd voor incidentele posten bedroeg 44,7% (2013: 43,5%).

De nettowinst van SNS Bank bedroeg in 2014 € 151 miljoen, inclusief een eenmalige last van € 76 miljoen voor de resolutieheffing aan Nederlandse banken in verband met de nationalisatie van SNS REAAL en een bijzondere waardevermindering van goodwill met betrekking tot de overname van RegioBank. Op basis van de gerapporteerde nettowinst was het rendement op eigenvermogen 5,4%; op basis van nettowinst gecorrigeerd voor incidentele posten 10,6%.

Het garantievermogen van SNS Bank bestaat vrijwel volledig uit kernkapitaal. Ultimo 2014 was de Tier 1-kernkapitaalratio van SNS Bank N.V. op stand-alone basis verder gestegen tot 18,3%, tegenover 16,6% ultimo 2013. Deze stijging was het gevolg van winstinhouding en een daling van de risicogewogen activa. Ultimo 2014 bedroeg de Tier 1-kernkapitaalratio op prudentieel geconsolideerde basis 15,6% (ultimo 2013: 15,1%). De leverage ratio van SNS Bank op stand-alone basis steeg naar 3,8% ultimo 2014 van 3,2% ultimo 2013. Op prudentieel geconsolideerde basis was de leverage ratio 2,7% ultimo 2014 (ultimo 2013: 3,1%).

Rekening houdend met het toenemende belang van niet-risicogewogen kapitaalratio's (MREL, TLAC) is SNS Bank voornemens haar garantievermogen verder te versterken en te diversificeren en een beroep te doen op de financiële markten voor hybride kapitaal wanneer de verkoop van VIVAT is afgerond.

VIVAT

VIVAT zag haar bruto premie-inkomen in 2014 met 3% dalen. Bij de individuele periodieke levenpremies kwam het marktaandeel met 16,8% iets lager uit dan de 19,3% van 2013 en daalde het marktaandeel nieuwe periodieke collectieve levenpremies tot 7,4%, ten opzichte van 14,6% over 2013. Het marktaandeel van nieuwe schadepremies bedroeg 4,7%, wederom een daling in vergelijking met 2013 (5,8%).

Gedurende 2014 kwamen bijna 500 medewerkers van de holding naar VIVAT, gevolgd door nog eens 600 medewerkers in januari 2015.

VIVAT rapporteerde in 2014 een nettowinst gecorrigeerd voor incidentele posten van € 85 miljoen, vergeleken met € 135 miljoen in 2013. Gecorrigeerd voor de invloed van gerealiseerde winsten en verliezen op de beleggingsportefeuille en resultaten op derivaten daalde de onderliggende winst fors naar € 7 miljoen van € 84 miljoen in 2013. Het positieve onderliggende resultaat van het levenbedrijf werd grotendeels tenietgedaan door een onderliggend verlies bij het schadebedrijf. De zwakke resultaten zijn deels te wijten aan lagere verzekeringstechnische resultaten en lagere kostenmarges. Bovendien heeft de beperking van het

risico van de beleggingsportefeuille in de afgelopen periodes, in combinatie met rentedalingen, geleid tot een structurele daling van de beleggingsopbrengsten.

VIVAT boekte een nettoverlies over 2014 van € 605 miljoen (2013: nettoverlies van € 612 miljoen). Het nettoverlies werd volledig veroorzaakt door negatieve incidentele posten van € 690 miljoen. Deze incidentele posten bestonden voornamelijk uit een last van € 648 miljoen in verband met het IFRS LAT-tekort.

De solvabiliteitsratio's van VIVAT daalden in 2014 steeds verder onder onze interne minimumdoelstelling van 175%. De DNB-solvabiliteit daalde ultimo 2014 tot 136%, ten opzichte van 172% aan het eind van 2013. Deze daling werd vooral veroorzaakt door aanpassingen in de modellen en kostenparameters, die deels het gevolg waren van het verwachte dissynergie-effect, herwaarderingen van hypotheken en overige herwaarderingen. Daarnaast droegen het ongunstige verloop van de rentecurve en de toegenomen rentevolatiliteit met name in het vierde kwartaal van 2014 bij aan de daling van de solvabiliteit.

In het kader van het verkoopproces richtte VIVAT zich op de bescherming van de balans door verdere risicobeperkende maatregelen te nemen voor de beleggingsportefeuille (de-risking). Het voornaamste doel was om de gevoeligheid van de solvabiliteit voor veranderingen in marktrentes, aandelenmarkten en kredietrisico-opslagen te verminderen onder het Solvency II-regime en slechts in mindere mate onder het Solvency Iregime. Hierdoor laat de ontwikkeling van de Solvency Iratio in 2014 niet volledig het effect van de aanvullende risicobeperkende maatregelen zien.

SNS REAAL

Gecorrigeerd voor incidentele posten bedroeg de nettowinst van SNS REAAL € 327 miljoen, vergeleken met € 388 miljoen over 2013. Deze daling was het gevolg van de lagere winst vóór incidentele posten bij VIVAT en de hogere kosten in verband met de ontvlechting en de herstructurering.

SNS REAAL rapporteerde over 2014 een nettoverlies van € 712 miljoen, tegenover een nettoverlies van € 1.950 miljoen over 2013. Hieronder viel een nettoverlies van de holding (groepsactiviteiten) van € 52 miljoen, hoofdzakelijk bestaande uit kosten voor de ontvlechting en herstructurering.

Voorts nam SNS REAAL een eenmalige last van € 206 miljoen die bestond uit de afschrijving van alle materiële en immateriële vaste activa van haar dochteronderneming VIVAT na haar classificatie als 'aangehouden voor verkoop' in december 2014. Zodoende is een deel van het verwachte boekverlies op de verkoop van VIVAT reeds in de jaarrekening over 2014 zichtbaar, waarbij het resterende boekverlies in 2015 zal worden geleden.

Vooruitzichten

In 2015 zullen we naar verwachting de verkoop van VIVAT afronden en SNS Bank vanuit SNS REAAL aan de Nederlandse Staat overdragen.

De verkoop van VIVAT zal in 2015 tot een belangrijk boekverlies voor SNS REAAL leiden, terwijl ook de overdracht van SNS Bank een boekverlies tot gevolg kan hebben. De opbrengst van beide desinvesteringen zal worden aangewend om het overbruggingskrediet verstrekt door de Nederlandse Staat af te lossen.

Onze verwachting is dat SNS Bank bevredigende resultaten zal blijven boeken, ondanks de invloed van ontwikkelingen op het gebied van regelgeving, zoals de invoering van een ex-ante Europees depositogarantiestelsel en een Europees Single Bank Resolution Fund. De bijzondere waardeverminderingen op leningen zullen naar verwachting geleidelijk dalen, mede dankzij de verbeterde vooruitzichten voor economische groei in Nederland.

De operationele lasten zullen de invloed blijven voelen van kosten in verband met de naleving van wet- en regelgeving en het dissynergie-effect van de ontvlechting. SNS Bank streeft naar een geleidelijke toename van haar marktaandeel in nieuwe particuliere hypotheken en wil haar kapitaalstructuur in 2015 verbeteren.

In 2014 berichtte SNS Bank over haar voornemen om dochteronderneming SNS Securities N.V. te verkopen. Als en wanneer deze desinvestering is afgerond, zal dit naar verwachting leiden tot een substantieel boekverlies ten opzichte van de boekwaarde. Ultimo 2014 bedroeg de boekwaarde van SNS Securities € 32 miljoen.

Voor VIVAT verwachten we aanhoudend moeilijke marktomstandigheden. In de eerste maanden van 2015 heeft de solvabiliteit geprofiteerd van gunstigere ontwikkelingen op de financiële markten. Echter, gezien de druk op de winst en het algemeen lage renteklimaat verwachten we dat de solvabiliteit over het eerste halfjaar van 2015 onder druk zal blijven staan.

Gerard van Olphen
Voorzitter van de Raad van Bestuur SNS REAAL N.V.

3 Corporate governance

3.1 De Raad van Bestuur

Samenstelling en functioneren

De Raad van Bestuur van SNS REAAL bestaat op de datum van publicatie van het jaarverslag uit:

- Gerard van Olphen (voorzitter)
- Maurice Oostendorp (CFRO)
- Dick Okhuijsen
- Wim Henk Steenpoorte

De Raad van Bestuur is onder andere verantwoordelijk voor het opstellen en realiseren van de groepsbrede doelstellingen en de daaruit voortvloeiende resultatenontwikkeling, compliancebeleid, risicomanagementbeleid, groepscommunicatie, het IT-beleid en het personeelsbeleid van SNS REAAL. De Raad van Bestuur is ook verantwoordelijk voor het tot stand brengen van de splitsing tussen de Bank en de Verzekeraar. Als gevolg van deze laatste verantwoordelijkheid is het karakter van SNS REAAL gewijzigd van operationele holding naar financiële holding hetgeen per 1 juli 2014 formeel is gemaakt in een nieuwe organisatiestructuur. Daarbij is de focus verlegd naar strategische sturing en financiële sturing en –beheersing. De holding zorgt voor adequate besturing van de groep en legt financiële verantwoording af voor de gehele groep. Ook draagt de holding de primaire verantwoordelijkheid voor de groep bij de toezichthouder. De holding is tevens eindverantwoordelijk voor de uitvoering van het herstructureringsplan. Dat omvat drie opdrachten: het ontvlechten van de Bank en de Verzekeraar, het verkopen van de Verzekeraar en het verzelfstandigen van de Bank. Concreet betekent dit dat vanuit de holding de splitsing wordt aangestuurd en dat de holding de kaders zet voor een passende strategie van Bank en Verzekeraar.

De Raad van Bestuur besluit bij meerderheid van de uitgebrachte stemmen. Formele regels voor het functioneren van de Raad van Bestuur zijn vastgelegd in de statuten van SNS REAAL en in een reglement voor de Raad van Bestuur, dat ook de verdeling van werkzaamheden onder de leden beschrijft. Het reglement is goedgekeurd door de Raad van Commissarissen. Het reglement is als gevolg van de aanpassing van de organisatiestructuur per 1 juli 2014 gewijzigd. De leden van de Raad van Bestuur hebben verklaard met de inhoud van het reglement akkoord te gaan en de daarin opgenomen regels na te leven. De statuten en het reglement bevatten een opsomming van besluiten die aan de goedkeuring van de Raad van Commissarissen en/of de algemene vergadering van aandeelhouders zijn onderworpen.

Verantwoordelijkheden, curricula vitae en nevenfuncties

Gerard van Olphen, Bestuursvoorzitter

Gerard van Olphen (1962) is sinds 4 februari 2013 voorzitter van de Raad van Bestuur. Tot 1 juli 2014 was hij verantwoordelijk voor de groepsstaven Group Audit, Corporate Communicatie, Compliance, Veiligheidszaken & Operationeel Risicomanagement (CV&O), Corporate Strategy en Personeel & Organisatie. Als gevolg van de wijziging in de governance structuur, waarbij SNS REAAL van een operationele holding is getransformeerd tot een financiële holding, is hij met ingang van 1 juli 2014 verantwoordelijk voor Group Audit en de algemene staven Personeel & Organisatie, Corporate Communicatie en Secretariaat.

Voordat Gerard van Olphen in dienst trad bij SNS REAAL vervulde hij verschillende functies bij Achmea, waaronder die van CFRO en lid van de Raad van Bestuur. Eerder was Gerard van Olphen al werkzaam bij REAAL, onder meer als CFO van de SNS REAAL groep en als voorzitter van de hoofddirectie van REAAL Verzekeringen.

Nevenfuncties: voorzitter (tot 12 juli 2014) en lid raad van commissarissen van Propertize N.V., bestuurslid van het Verbond van Verzekeraars en bestuurslid van Stichting 'Weet wat je besteedt'.

Maurice Oostendorp, Chief Financial and Risk Officer (CFRO)

Maurice Oostendorp (1956) is sinds februari 2013 Chief Financial and Risk Officer in de Raad van Bestuur. Tot 1 juli 2014 was hij verantwoordelijk voor de groepsstaven Group Finance, Group Risk Management, Investor Relations, Fiscale Zaken en Insurance, Treasury & Investment Management. Als gevolg van de wijziging van de governance structuur, waarbij SNS REAAL van een operationele holding is getransformeerd tot een financiële holding, is hij per 1 juli 2014 verantwoordelijk voor de groepsstaven Group Finance, Group Risk Management, Group Compliance, Fiscale Zaken, Juridische Zaken Financiële Holding, Investor Relations en IT & Change. De CFO en CRO van Bank en Verzekeraar hebben een dubbele rapportagelijn, naar zowel de directievoorzitter van respectievelijk Bank en Verzekeraar, alsmede naar de CFRO.

Voordat Maurice Oostendorp bij SNS REAAL in dienst kwam, vervulde hij verschillende functies bij Coöperatie

VGZ en ABN AMRO, waaronder die van Chief Financial Officer en lid van de Raad van Bestuur bij Coöperatie VGZ en Directeur Generaal Group Finance bij ABN AMRO.

Nevenfuncties: lid raad van commissarissen van NWB Bank, lid raad van commissarissen en voorzitter van de audit commissie van Propertize N.V. en lid raad van advies van Women in Financial Services (WIFS).

Dick Okhuijsen
Dick Okhuijsen (1965) is sinds 3 december 2009 lid van de Raad van Bestuur en richt zich op het bankbedrijf.

Voordat Dick Okhuijsen bij SNS REAAL in dienst trad, vervulde hij verschillende functies bij Nationale Nederlanden en ING Groep, waaronder die van CEO van ING Life Insurance in Japan en CEO van ING Czech en Slowak Republic.

Nevenfuncties: bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), vice-voorzitter van Stichting Management Studies, voorzitter van de raad van toezicht PPI Zwitserleven, voorzitter Stichting GeldInzicht en Ambassadeur van de Universiteit Twente.

Wim Henk Steenpoorte
Wim Henk Steenpoorte (1964) is sinds 15 september 2011 lid van de Raad van Bestuur en is verantwoordelijk voor het verzekeringsbedrijf en vermogensbeheerbedrijf. Wim Henk Steenpoorte werkt sinds 2000 bij SNS REAAL. Vanaf 2006 was hij directielid van REAAL en vanaf 2009 vervulde hij de functie van directievoorzitter REAAL. Voor zijn indiensttreding bij SNS REAAL was Wim Henk Steenpoorte werkzaam als ICT manager bij Ogilvy Nederland en bekleedde hij diverse functies in de verzekeringsbranche bij rechtsvoorgangers van REAAL.

Nevenfuncties: voorzitter raad van commissarissen van Meetingpoint B.V., voorzitter raad van commissarissen van Verenigde Assurantiebedrijven Nederland N.V. en voorzitter raad van commissarissen van Dutch Aviation Pool, bestuurslid van de sector Schadeverzekeringen van het Verbond van Verzekeraars, bestuurslid van Stichting Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis en bestuurslid van Stichting SIVI.

3.2 De Raad van Commissarissen

Samenstelling en benoeming

De Raad van Commissarissen van SNS REAAL bestaat op de datum van publicatie van dit jaarverslag uit:
- Jan Nooitgedagt (voorzitter)
- Charlotte Insinger
- Monika Milz
- Jos Nijhuis
- Jan Nijssen
- Jan van Rutte
- Ludo Wijngaarden

Monika Milz heeft de Duitse nationaliteit. Alle overige leden van de Raad van Commissarissen hebben de Nederlandse nationaliteit.

Een commissaris wordt voor een termijn van vier jaar benoemd. Herbenoeming gebeurt alleen na zorgvuldige overweging en niet vaker dan twee keer, telkens voor een periode van vier jaar. Bij herbenoemingen wordt rekening gehouden met de profielschets van de Raad van Commissarissen, het functioneren van de betrokkene, de zittingstermijn en overige te bepalen criteria.

De Raad van Commissarissen vergadert minstens zes keer per jaar volgens een jaarlijks op te stellen schema. De Raad van Commissarissen besluit bij meerderheid van stemmen. De Raad van Commissarissen heeft een reglement vastgesteld ter uitwerking van en aanvulling op een aantal bepalingen uit de statuten. In dit reglement staan onder andere aanvullende bevoegdheden. Alle leden van de Raad van Commissarissen hebben verklaard met de inhoud van het reglement akkoord te gaan en de daarin opgenomen regels na te leven.

De Raad van Commissarissen heeft uit zijn midden drie commissies ingesteld die per 31 december 2014 bestonden uit de volgende leden:
- de Audit Commissie, bestaande uit Jos Nijhuis (voorzitter), Jan Nooitgedagt, Jan van Rutte en Ludo Wijngaarden.
- de Remuneratie en Nominatie Commissie, bestaande uit Ludo Wijngaarden (voorzitter), Charlotte Insinger, Monika Milz en Jan Nooitgedagt.
- de Risico Commissie, bestaande uit Jan Nijssen (voorzitter), Charlotte Insinger, Jan Nooitgedagt en Jan van Rutte.

De Raden van Commissarissen van SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V. en per november 2014 van Proteq Levensverzekeringen N.V. en Reaal Schadeverzekeringen N.V. bestaan uit dezelfde personen als de Raad van Commissarissen van SNS REAAL en vormen een personele unie.

Curricula vitae, nevenfuncties en benoemingstermijnen

Jan Nooitgedagt

Jan Nooitgedagt (1953) is al meer dan 35 jaar werkzaam in de financiële dienstverlening. Van april 2009 tot mei 2013 was hij CFO en Lid van de Raad van Bestuur bij Aegon N.V. Hiervoor was Nooitgedagt 28 jaar werkzaam bij Ernst & Young, onder meer als voorzitter en Managing Partner in Nederland en België. Hij is lid van de raad van commissarissen van N.V. Bank Nederlandse Gemeenten, Robeco Groep N.V. en Telegraaf Media Groep N.V. Hij is voorzitter van de Vereniging Effecten Uitgevende Ondernemingen en voorzitter van het bestuur van Stichting Nyenrode.

Nooitgedagt is als commissaris en voorzitter van de RvC benoemd op 1 november 2013. Hij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 1 november 2017.

Charlotte Insinger

Charlotte Insinger (1965) is zelfstandig bestuursadviseur en interim bestuurder. Insinger was tot oktober 2014 lid van de raad van toezicht van Stichting Rijnland Zorggroep en is lid van de raad van toezicht van Luchtverkeersleiding Nederland, voorzitter van de raad van toezicht van de Stichting World Expo Rotterdam 2025, commissaris bij Ballast Nedam N.V. en lid van de Strategisch Audit Commissie van het ministerie van Buitenlandse Zaken, waarin zij een adviesrol vervult.

Insinger is voor de eerste keer als commissaris benoemd op 15 april 2009 op voordracht van de Nederlandse Staat. Zij is herbenoemd op 6 juni 2013. Zij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 6 juni 2017.

Monika Milz

Monika Milz (1957) is sinds 2011 professioneel toezichthouder en bestuursadviseur. Zij heeft gedurende dertig jaar in de bankwereld gewerkt, 20 jaar bij ABN AMRO en van 2000 - 2011 bij Rabobank Groep. Haar bank-specifieke kennis en expertise behelst de dienstverlening aan bedrijvenklanten enerzijds en Human Resources Management anderzijds. Al sinds twee decennia vervult Milz ook toezichtfuncties. Op dit moment is zij onder andere lid van de raad van toezicht bij Stichting Hogeschool van Amsterdam, lid van de raad van commissarissen van ConQuaestor Holding B.V. en voorzitter van de Green Deal Board.

Milz is als commissaris benoemd op 1 november 2013. Monika Milz is bij SNS REAAL N.V. benoemd conform het versterkte recht van aanbeveling van de Centrale Ondernemingsraad van SNS REAAL . Zij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 1 november 2017.

Jos Nijhuis

Jos Nijhuis (1957) is president-directeur van de Schiphol Group. Daarvoor was hij voorzitter van de raad van bestuur van PwC. Nijhuis is Non Executive Board Member van Aeroports de Paris S.A., Non Executive Director van Brisbane Airport Corportion PTY ltd en lid van de raad van commissarissen van Aon Groep Nederland B.V. Daarnaast is hij lid van de raad van toezicht van Stichting Kids Moving the World en lid van de raad van toezicht van Stichting Nationale Opera & Ballet.

Nijhuis is voor de eerste keer als commissaris benoemd op 15 april 2009 en herbenoemd op 6 juni 2013. Hij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 6 juni 2017.

Jan Nijssen

Jan Nijssen (1953) is partner en aandeelhouder van Montae Groep (onafhankelijke pensioen consultancy). In de periode 1978 tot en met 2005 heeft Nijssen diverse functies in binnen- en buitenland bekleed bij Nationale Nederlanden en ING Groep. In 1997 werd hij bestuurslid van ING Nederland, in 2000 bestuurslid van ING Europa en in 2004 CEO Centraal Europa ING Verzekeringen & Pensioenen. Hij is tevens lid van de raad van commissarissen van Garanti Emeklilik (Turkije), lid van de commissie Intern Toezicht van Shell Pensioenfonds, chairman van de Board of Directors (RvC) Three Wheels United (Bangalore, India), voorzitter van het bestuur van Stichting 'Duurzame Micropensioenen Ontwikkelingslanden' (DMO) en lid van de raad van toezicht van Prodeba B.V.

Nijssen is voor de eerste keer als commissaris benoemd op 13 september 2011. Hij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 13 september 2015.

Jan van Rutte

Jan van Rutte (1950) is in zijn lange carrière voorzitter van de Raad van Bestuur van Fortis Bank Nederland, CFO van ABN AMRO en bestuurslid van de Nederlandse Vereniging van Banken geweest. Verder is hij lid van de raad van commissarissen van ORMIT Holding B.V., lid van de raad van toezicht van Stichting de Koninklijke Schouwburg in Den Haag lid van het bestuur van Stichting ABN AMRO Foundation en lid van de raad van toezicht van de Stichting Health Center Hoenderdaal.

Van Rutte is als commissaris benoemd op 1 november 2013. Hij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 1 november 2017.

Ludo Wijngaarden

Ludo Wijngaarden (1947) was tot 2008 directievoorzitter van Nationale Nederlanden en bestuurslid ING Nederland. Daarvoor was hij directievoorzitter van de Postbank en de divisie ING Retail. Tot oktober 2008 was hij voorzitter van het Verbond van Verzekeraars, bestuurslid VNO-NCW en lid van de Bankraad van De Nederlandsche Bank. Wijngaarden is voorzitter van de raad van commissarissen van Oasen N.V., lid van de raad van commissarissen van woningbouwcorporatie Rochdale, lid van de raad van bestuur van DAK Intermediairscollectief, lid van de raad van advies van het College Bescherming Persoonsgegevens en lid van de raad van commissarissen van PubliQ B.V. Tot 30 juni 2014 was hij lid van de raad van advies van Oracle Nederland B.V.

Wijngaarden is voor de eerste keer als commissaris benoemd op 15 april 2009 op voordracht van de Nederlandse Staat en herbenoemd op 6 juni 2013. Hij treedt af uiterlijk op de eerste algemene vergadering van aandeelhouders na 6 juni 2017.

3.3 Bericht van de Raad van Commissarissen

Het jaar 2014 stond in het teken van de uitvoering van het herstructureringsplan zoals in augustus 2013 ingediend bij de Europese Commissie en waarvoor in december 2013 goedkeuring is verkregen. In 2014 werd verder gegaan met het tot stand brengen van de ontvlechting van de Bank en Verzekeraar van SNS REAAL.

In het eerste halfjaar van 2014 is hard gewerkt aan de totstandkoming van de splitsing van de bank- en verzekeringsactiviteiten van SNS REAAL. Dit heeft onder andere geleid tot belangrijke wijzigingen in de governance – en organisatiestructuur van SNS REAAL. De samenstelling van en taakverdeling binnen de statutaire directies van SNS Bank N.V. (de 'Bank') en VIVAT Verzekeringen (REAAL N.V. (de 'Verzekeraar')) zijn gewijzigd. Op het niveau van de Bank en Verzekeraar zijn staffuncties ingericht die voorheen op groepsniveau gesitueerd waren. Medio 2014 is daartoe een groot deel van de stafmedewerkers van de groepsstaven die voorheen op groepsniveau voor zowel Bank als Verzekeraar werkten, voor de Bank of de Verzekeraar gaan werken.

De Bank en de Verzekeraar opereerden in 2014 steeds meer als zelfstandige bedrijven. SNS REAAL N.V. heeft daarmee in 2014 een transitie ondergaan van een operationele naar een financiële holding. De financiële holding zorgt voor adequate besturing van SNS REAAL en legt financiële verantwoording af voor de gehele groep. Ook draagt de financiële holding de primaire verantwoordelijkheid voor de groep bij de toezichthouder. De financiële holding is tevens eindverantwoordelijk voor de uitvoering van het herstructureringsplan. Concreet betekent dit dat vanuit de holding de splitsing wordt aangestuurd en dat de holding de kaders zet voor een passende strategie van Bank en Verzekeraar.

De Raad van Bestuur van SNS REAAL is (per 1 juli 2014) met een compacte staf verantwoordelijk voor de geconsolideerde belangen van SNS REAAL, waaronder het geïntegreerde risicobeheer. De wijziging van de governance structuur van SNS REAAL heeft in de loop van 2014 ook geleid tot een wijziging in de wijze waarop de Raad van Commissarissen toezicht houdt. In de sectie Samenstelling en functioneren van dit bericht wordt deze wijziging beschreven.

Ook de verkoop van de verzekeringsactiviteiten van SNS REAAL is een belangrijke maatregel uit het herstructureringsplan. In het eerste halfjaar van 2014 zijn belangrijke stappen gezet in de voorbereiding van de verkoop van de Verzekeraar. In het tweede halfjaar van 2014 is het verkoopproces daadwerkelijk van start gegaan. Voor meer informatie over het verkoopproces wordt verwezen naar hoofdstuk Strategie en ontwikkelingen SNS REAAL.

Thema's

Belangrijke onderwerpen en discussies in de Raad van Commissarissen

Naast de voorbereidingen op de verkoop van de Verzekeraar heeft 2014 mede in het teken gestaan van de kwetsbare financiële positie van de Verzekeraar. De Raad van Commissarissen is door de Raad van Bestuur goed betrokken bij en periodiek geïnformeerd over de stand van zaken rondom de solvabiliteit van de Verzekeraar, waarbij uiteraard ook door de Raad van Commissarissen het belang is benadrukt de mogelijkheden voor het verbeteren van de solvabiliteit, de kapitaalspositie, en het verdienmodel nader te onderzoeken. Hierbij heeft de Raad van Commissarissen naast het feit dat zij toezicht hield op de Raad van Bestuur een belangrijke adviserende rol voor de Raad van Bestuur gespeeld. De Raad van Commissarissen heeft uitvoerig met het management gesproken over maatregelen rondom bescherming van de balans door verdere risicobeperkende maatregelen te nemen voor de beleggingsportefeuille (de-risking) en over het verbeteren van de operationele efficiency. Ook de winstgevendheid van de verzekeringsactiviteiten is uitgebreid aan de orde geweest. Tevens is aan de orde geweest het punt van de onderlinge verwevenheden in de financieringsstructuur van Bank en Verzekeraar. Daarnaast kwamen de aanpassingen in de modellen en kostenparameters, waaronder de verwachte hogere kosten door het dissynergie-effect dat de ontvlechting met zich meebrengt, aan de orde. De Raad van Commissarissen heeft over deze onderwerpen periodiek contact gehad met andere stakeholders van SNS REAAL, zoals DNB, NLFI en het Ministerie van Financiën.

In de vergaderingen van de Raad van Commissarissen is daarnaast uiteraard de splitsing van SNS REAAL, i.e. de ontvlechting en de met de ontvlechting gepaard gaande wijzigingen in de governance structuur een belangrijk onderwerp geweest.

Ook is in de vergaderingen veel aandacht besteed aan de strategie voor de Bank, evenals de ECB stress test (AQR) en de impact van de verkoop van de Verzekeraar op de Bank.

Overige belangrijke onderwerpen waren de jaarrekening voor het boekjaar 2013, het beloningsbeleid, de kapitaalpositie van SNS REAAL, de EC-commitments,

risicomanagement en risicobereidheid, het klantbelang, (de blauwdruk van) het Integrated Control Framework en de grote hoeveelheid aan lopende (strategische) projecten binnen SNS REAAL. In de sectie Vergaderingen van de Raad van Commissarissen van dit bericht wordt de inhoud van de vergaderingen van de Raad van Commissarissen in 2014 nader beschreven.

Samenstelling en functioneren

Samenstelling

Sinds 1 november 2013 zijn er geen wijzigingen geweest in de samenstelling van de Raad van Commissarissen. Met ingang van 1 november 2013 bestond de Raad van Commissarissen uit zeven (7) personen: Jan Nooitgedagt (voorzitter), Charlotte Insinger, Monika Milz, Jos Nijhuis, Jan Nijssen, Jan van Rutte en Ludo Wijngaarden. Zij maken ook deel uit van de Raad van Commissarissen van SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V. Per 6 november 2014 is zowel bij Reaal Schadeverzekeringen N.V. als bij Proteq Levensverzekeringen N.V. een raad van commissarissen ingesteld. De genoemde personen vormen tevens de Raden van Commissarissen van beide laatstgenoemde entiteiten. Tot 6 november 2014 kenden deze entiteiten geen raden van commissarissen in verband met een ontheffing van DNB. In overleg met DNB is deze ontheffing ingetrokken en zijn bedoelde Raden van Commissarissen ingesteld.

Vooruitlopend op een definitieve zelfstandige Bank en zelfstandige Verzekeraar zijn in mei 2014 de nieuwe management- en organisatiestructuren van SNS REAAL gepresenteerd. Werknemers die een staffunctie hadden, zijn zoveel mogelijk gaan werken binnen ofwel de Bank, ofwel de Verzekeraar. Voor SNS REAAL had dit ook consequenties; het karakter van de holding is veranderd en de nadruk is komen te liggen op strategische, financiële sturing en beheersing. SNS REAAL is van een operationele holding een financiële holding geworden. Dit leidde tot een andere organisatiestructuur met consequenties voor de governance die ook heeft doorgewerkt in de wijze waarop de Raad van Commissarissen vergaderde gedurende het jaar 2014. Vanaf juli 2014 vonden de vergaderingen van de Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V. niet langer gecombineerd plaats. Per genoemde maand zijn separate vergaderingen gehouden van:

1. de Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V.
2. de Raad van Commissarissen van SNS Bank N.V., en
3. de Raad van Commissarissen van REAAL N.V. en SRLEV N.V.

Vanaf december 2014 werd de vergadering van de Raad van Commissarissen van REAAL N.V. en SRLEV N.V. gecombineerd met de vergadering van de per 6 november 2014 ingestelde Raad van Commissarissen van Proteq Levensverzekeringen N.V. en de Raad van Commissarissen van Reaal Schadeverzekeringen N.V.

De vergaderingen van de commissies van de Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V., SRLEV N.V., Proteq Levensverzekeringen N.V. en Reaal Schadeverzekeringen N.V. zijn, net als in de periode voor 1 juli 2014, wel gecombineerd gehouden. Waar van toepassing worden de te behandelen onderwerpen in de commissievergaderingen gedifferentieerd naar onderwerpen die zien op de Bank, de Verzekeraar of de financiële holding. Dit komt tot uiting in de agenda van de betreffende commissievergadering.

Naar het oordeel van de Raad van Commissarissen zijn alle commissarissen onafhankelijk en is dus voldaan aan best practice bepaling III.2.1. van de Code Corporate Governance.

Meer informatie over de samenstelling van de Raad van Commissarissen en zijn leden in 2014 staat in paragraaf 3.2 De Raad van Commissarissen.

Functioneren

Jaarlijks evalueert de Raad van Commissarissen zijn functioneren. Dit jaar is dat gebeurd onder begeleiding van een extern bureau. De evaluatie ziet op het functioneren van de Raad van Commissarissen zelf, het functioneren van de afzonderlijke commissies, dat van de individuele commissarissen, de relatie tot de Raad van Bestuur en de effectiviteit van de permanente educatie. De evaluatie heeft plaatsgevonden door middel van het afnemen van individuele interviews door de externe evaluator waarin onder meer de hiervoor omschreven aandachtspunten aan de orde zijn gekomen. In deze interviews was naast het beantwoorden van concrete vragen veel ruimte voor het geven van vrije input op het functioneren van de Raad van Commissarissen, de commissies en de individuele commissarissen. De evaluator heeft vervolgens een rapport geschreven met de uitkomsten uit deze interviews. Dit rapport is in januari 2015 door de Raad van Commissarissen besproken. Uit de evaluatie bleek dat de Raad van Commissarissen goed functioneert. Inhoudelijk en relationeel is de Raad van Commissarissen taakvolwassen. Duidelijk is dat het een zwaar commissariaat is wat betreft complexiteit en tijdsbeslag en dat de leden zeer gecommitteerd zijn. De Raad van Commissarissen maakt een voldoende zorgvuldige en evenwichtige integrale afweging van belangen van al haar stakeholders. De Raad van Commissarissen is naar behoren samengesteld en ter zake kundig. Er is een goede dialoog tussen de Raad

van Commissarissen en de Raad van Bestuur. Verbeterpunten zijn dat de vergaderdiscipline (timemanagement) beter kan en er soms scherper kan worden geconcludeerd. Er wordt veel gedebatteerd over Corporate governance en downward risks en mogelijk te weinig over upward potential.

Samenwerking

Samenwerking met commissies

De Raad van Commissarissen kent drie commissies: de Audit Commissie, de Risico Commissie en de Remuneratie en Nominatie Commissie. De samenwerking tussen de Raad van Commissarissen en zijn commissies was in 2014 goed. In de vergaderingen van de commissies vindt een verdieping van onderwerpen plaats, zodat besluitvorming in de Raad van Commissarissen zorgvuldig kan worden voorbereid. De inhoud van de vergaderingen van de commissies wordt teruggekoppeld in de vergadering van de Raad van Commissarissen, zodat alle commissarissen volledig op de hoogte zijn en zorgvuldige besluitvorming tot stand kan komen.

In het laatste kwartaal van 2014 is het zogenaamde Technisch Overleg ingesteld. Dit overleg wordt gevormd door vier commissarissen die door de Raad van Commissarissen daartoe zijn aangewezen. Het Technisch Overleg is ingesteld om een nauwe betrokkenheid van de Raad van Commissarissen bij de verkoop van de Verzekeraar te waarborgen. Op deze wijze kan de Raad van Commissarissen intensief en frequent worden geïnformeerd door de Raad van Bestuur teneinde de rol van de Raad van Commissarissen adequaat te vervullen en daarbij advies te kunnen geven aan de Raad van Bestuur alsook toezicht te houden op het proces. Het instellen van het Technisch Overleg is een effectieve manier om invulling te geven aan deze nauwere betrokkenheid en grotere informatiebehoefte. Het Technisch Overleg heeft uiteraard geen zelfstandige besluitvormende bevoegdheid. Het Technisch Overleg heeft een voorbereidende rol ten behoeve van besluitvorming in de voltallige Raad van Commissarissen. Notulen van het Technisch Overleg worden daartoe met de voltallige Raad van Commissarissen gedeeld. In 2014 hebben drie vergaderingen van het Technisch Overleg plaatsgevonden.

Samenwerking met de Raad van Bestuur

De Raad van Commissarissen houdt toezicht op en adviseert de Raad van Bestuur door zich kritisch op te stellen waar dat moet, te adviseren waar dat nodig is en te ondersteunen waar dat kan. De Raad van Commissarissen vergewist zich er van dat de door de Raad van Bestuur genomen of te nemen besluiten op goede gronden berusten en zorgvuldig tot stand zijn gekomen of komen. Uit de evaluatie van zowel de Raad van Bestuur als de Raad van Commissarissen volgt dat de Raad van Commissarissen hierdoor de Raad van Bestuur beter c.q. scherper maakt. De Raad van Commissarissen neemt daar waar nodig en wenselijk verantwoordelijkheid, een voorbeeld hiervan is het instellen van het Technisch Overleg. De samenwerking tussen de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur is goed. Er is sprake van een goede dialoog tussen de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur. Zowel de Raad van Commissarissen als de Raad van Bestuur staat open voor elkaars mening.

De Raad van Commissarissen is van mening dat de Raad van Bestuur als geheel, maar ook de individuele leden, in 2014 een bijzondere inzet en betrokkenheid hebben getoond. De leden van de Raad van Bestuur werken goed samen en functioneren effectief. De Raad van Bestuur heeft voortvarend en gedegen de ontvlechting tot stand gebracht, het verkoopproces van de Verzekeraar gestart en de strategie voor de Bank voorbereid.

Samenwerking met externe deskundigen

Advisering door externe deskundigen wordt verzocht daar waar nodig voor de goede uitoefening van de toezichttaak door de Raad van Commissarissen. Het regelmatige contact tussen de Audit Commissie en Risico Commissie met de externe accountant en actuaris is daar een uitvloeisel van. Ook heeft de Raad van Commissarissen zijn eigen juridische en financiële adviseur met wie, indien nodig, onderwerpen worden afgestemd. Specifiek voor de verkoop van de Verzekeraar heeft de Raad van Commissarissen een financieel en een juridisch adviseur ingeschakeld.

SNS REAAL heeft haar externe accountant, KPMG Accountants N.V., voor onbepaalde tijd benoemd. Als gevolg van de Wet op het accountantsberoep zal met ingang van 2016 een nieuwe externe accountant aangesteld moeten zijn. SNS REAAL is zich daar op aan het voorbereiden. De kantoren die in aanmerking komen zijn reeds geïdentificeerd. Voorafgaand aan de benoeming gaat een tender proces plaatsvinden.

Medewerkers

De Raad van Commissarissen en de Remuneratie en Nominatie Commissie bespraken het P&O-beleid van SNS REAAL veelvuldig evenals de beoordeling van de medewerkers van SNS REAAL. De gevolgen van de ontvlechting van SNS REAAL zijn ook een belangrijk onderwerp van de Raad van Commissarissen en de Remuneratie en Nominatie Commissie.

Tussen de Raad van Commissarissen en de Centrale Ondernemingsraad (COR) is periodiek contact. Monika

Milz die conform het versterkte recht van aanbeveling van de Centrale Ondernemingsraad van SNS REAAL tot commissaris is benoemd heeft samen met Jan Nijssen periodiek overleg met het dagelijks bestuur van de COR, evenals de voorzitter van de Raad van Commissarissen. In 2014 hebben acht overlegmomenten plaatsgevonden, waaronder het bijwonen van een COR-vergadering. Tijdens deze periodieke overleggen hebben constructieve gesprekken plaatsgevonden over onder meer de wijziging van het juridische werkgeverschap. Deze wijziging is mede daardoor succesvol tot stand is gekomen.

2014 kende als gevolg van de splitsing van activiteiten vele veranderingen met impact voor de medewerkers. Uit het medewerkersonderzoek in 2014 is, ondanks de soms onzekere omstandigheden, gebleken dat de tevredenheid gelijk is gebleven met vorig jaar en dat de bevlogenheid en betrokkenheid weer zijn toegenomen en de betrokkenheid sterk is gestegen. Daarbij is er een verschil in respons tussen de medewerkers van de Bank en de medewerkers van de Verzekeraar waarneembaar.

De voorbereidingen op de ontvlechting en de verkoop van de Verzekeraar komen veelal bovenop de reguliere werkzaamheden van onze medewerkers. SNS REAAL is er trots op dat de hardwerkende, open en directe cultuur in stand is gebleven. De Raad van Commissarissen waardeert de inzet van de medewerkers van SNS REAAL zeer. Ondanks de ingrijpende ontwikkelingen die SNS REAAL en haar medewerkers nog steeds doormaken, blijven de medewerkers zich onafgebroken inzetten en is er vertrouwen in het management. De Raad van Commissarissen vertrouwt er op dat de medewerkers zich in 2015 zullen blijven inzetten, ook na de splitsing van het werkgeverschap per 1 januari 2015.

Samenstelling Raad van Bestuur

Sinds 4 februari 2013 hebben zich geen wijzigingen in de samenstelling van de Raad van Bestuur voorgedaan.

In de taakverdeling hebben zich als gevolg van de nieuwe governance structuur van SNS REAAL per 1 juli 2014 wel wijzigingen voorgedaan. De verantwoordelijkheden van Gerard van Olphen en Maurice Oostendorp zijn verlegd. Voor Dick Okhuijsen en Wim Henk Steenpoorte geldt dat als gevolg van hun directievoorzitterschap van respectievelijk de Bank en de Verzekeraar een nog duidelijker focus ten aanzien van hun verantwoordelijkheid is aangebracht. Meer informatie over de Raad van Bestuur en zijn leden staat opgenomen in paragraaf 3.1 De Raad van Bestuur.

Vergaderingen van de Raad van Commissarissen

Algemeen

Evenals in 2013 vergaderde de Raad van Commissarissen ook in 2014 een aantal malen meer dan gebruikelijk. Dit hield onder meer verband met de jaarafsluiting 2013, de kwetsbare financiële positie van de Verzekeraar, het verkoopproces van de Verzekeraar, de strategie van de Bank en de ECB stresstest.

Frequentie

De formele vergaderingen van de Raad van Commissarissen vinden conform jaarplanning achtmaal per jaar plaats. Evenals in 2013 hebben er in 2014 veel extra vergaderingen plaatsgevonden, zowel fysiek als telefonisch. De extra telefonische vergaderingen werden veelal ingepland vanwege het verkoopproces van de Verzekeraar, zodat de Raad van Commissarissen op bijna wekelijkse basis volledig geïnformeerd werd.

De frequentie van de vergaderingen van de Raad van Commissarissen was daarmee in 2014, dus inclusief de telefonische vergaderingen, als volgt:

Maand	Aantal	Omschrijving
Januari	Eenmaal (informele vergadering)	Gecombineerde vergadering Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V.
Februari	Driemaal	Gecombineerde vergaderingen Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V
Maart	Tweemaal	Gecombineerde vergaderingen Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V
April	Tweemaal	Gecombineerde vergaderingen Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V
Mei	Tweemaal	In mei vonden separate vergaderingen van (i) de RvC van SNS REAAL N.V., (ii) de RvC van SNS Bank N.V. en (iii) de RvC van REAAL N.V. en SRLEV N.V. plaats. Daarnaast vond een telefonische gecombineerde vergadering van de Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V. plaats.
Juni	Tweemaal	Gecombineerde vergaderingen Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V.
Juli	Tweemaal	Gecombineerde vergaderingen Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V.
Augustus	Driemaal	Een (i) vergadering RvC REAAL N.V. en SRLEV N.V., (ii) vergadering van de RvC van SNS REAAL N.V. Een (i) vergadering RvC SNS Bank N.V., (ii) vergadering RvC SNS REAAL N.V. Een telefonische gecombineerde vergadering RvC SNS REAAL N.V., REAAL N.V. en SRLEV N.V.
September	Tweemaal	Vergaderingen RvC SNS REAAL N.V.
Oktober	Zesmaal	Telefonische vergaderingen RvC SNS REAAL N.V.
November	Viermaal	Een (i) vergadering RvC SNS REAAL N.V., (ii) vergadering RvC SNS Bank N.V. en (iii) vergadering RvC REAAL N.V. en SRLEV N.V. Driemaal telefonische vergaderingen Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V.
December	Tweemaal	Een (i) vergadering RvC SNS REAAL N.V. (ii) vergadering RvC SNS Bank N.V. en (iii) vergadering RvC REAAL N.V., SRLEV N.V., Proteq en Reaal Schade. Een telefonische vergadering Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V
Totaal	**31**	

Aanwezigheid

Ondanks alle extra op korte termijn ingeplande vergaderingen, was de Raad van Commissarissen over het algemeen voltallig aanwezig. Indien een commissaris afwezig was, heeft de betreffende commissaris in de regel input op de te bespreken onderwerpen van te voren meegegeven aan de voorzitter van de Raad van Commissarissen, dan wel aan de voltallige Raad van Commissarissen. Uitgaande van een normale frequentie van acht vergaderingen per jaar, is daarmee de aanwezigheidsgraad hoog gebleken. Dit getuigt van grote betrokkenheid van de Raad van Commissarissen.

Inhoud vergaderingen

Tot 1 juli 2014 werden in elke reguliere vergadering van de Raad van Commissarissen updates gegeven van de bedrijfsonderdelen van SNS REAAL. Na 1 juli 2014 werden deze updates gegeven in de vergadering van de Raad van Commissarissen van de betreffende entiteit.

Bij de bespreking van de business updates is ook aandacht voor het thema Klant Belang Centraal, waarbij de Raad van Commissarissen zich vergewist heeft van de continuïteit van de klantbediening. In een permanente educatie sessie in mei is extra aandacht besteed aan dit onderwerp. Naar aanleiding van deze sessie heeft de Raad van Commissarissen verzocht klantervaringen aan de leden van de Raad van Commissarissen aan te bieden. Dit heeft in september 2014 geleid tot een zogenaamde menukaart, waaruit de leden van de Raad van Commissarissen jaarlijks een klantervaring kunnen kiezen. Deze klantervaringen worden groepsbreed aangeboden en zien dus op alle bedrijfsonderdelen binnen de Bank en de Verzekeraar. Denk hierbij bijvoorbeeld aan (i) het meeluisteren bij SNS Klantenservice of REAAL Klantenservice, (ii) een bezoek aan een kantoor van RegioBank en (iii) het deelnemen aan een bijeenkomst van de klantenraad van Zwitserleven. Het grootste deel van de leden van de Raad van Commissarissen heeft direct in 2014 een klantervaring bijgewoond. Aan de hand van evaluaties van deze klantervaringen wordt enerzijds vervolgens binnen de voltallige Raad van Commissarissen een terugkoppeling gegeven van de betreffende ervaring en anderzijds wordt aan de hand hiervan de samengestelde menukaart verder verbeterd. Deze evaluaties zullen in 2015 plaatsvinden.

Gedurende het jaar heeft de Raad van Commissarissen stilgestaan bij de beheersing van de diverse risico's binnen de onderneming. De interne beheersing heeft onder druk gestaan, mede als gevolg van (i) een fors opgelopen werkdruk als gevolg van nieuwe wet- en regelgeving en mede daaruit voortvloeiend een sterke toename van toezichthoudersvragen en -eisen, de splitsing van bank- en verzekeringsactiviteiten en het verkoopproces van de Verzekeraar, (ii) de wijzigingen in

de ITC infrastructuur (gebruikers- data- en applicatiemigratie), (iii) organisatorische wijzigingen en (iv) grote projecten zoals de Asset Quality Review van de ECB. De Raad van Commissarissen heeft toegezien op de afzonderlijke componenten waarmee de risico's worden beheerst en op de effectiviteit. Binnen de nieuwe governancestructuur zijn de directies van de Bank en de Verzekeraar gestart met het vormgeven van een Integrated Control Framework.

De Raad van Commissarissen heeft - mede in het licht van de ontvlechting van de bank- en verzekeringsactiviteiten - aandacht besteed aan de onderlinge verwevenheden in de financieringsstructuur van de holding en de werkmaatschappijen en de intragroepsposities in het bijzonder. In het najaar van 2014 heeft de Raad van Commissarissen in zijn vergaderingen in het bijzonder aandacht en tijd besteed aan de solvabiliteit van de Verzekeraar.

De Raad van Commissarissen heeft zich in 2014 verder onder meer gericht op:

- de jaarresultaten 2013, het jaarverslag en de jaarrekening van SNS REAAL N.V. over 2013 (*februari en maart*)
- diverse aspecten die verband houden met de splitsing van Bank en Verzekeraar, waaronder werknemersaspecten, IT-aspecten, risico's (*gedurende het hele jaar*)
- de wijzigingen in het management van de Bank en de Verzekeraar (*februari*)
- de governance structuur van de Raad van Commissarissen (*maart en april*)
- het wijzigingen van de reglementen van de Raad van Bestuur, directies Bank en Verzekeraar en van de (commissies van de) Raad van Commissarissen (*mei en september*) en de wijziging van de statuten van REAAL N.V., SRLEV N.V., Proteq Levensverzekeringen N.V., Reaal Schadeverzekeringen N.V. en SNS Bank N.V. (*mei*)
- het proces van verkoop van de Verzekeraar en alternatieve scenario's in het geval van niet slagen van een verkoop (*gedurende de tweede helft van het jaar*)
- communicatie met diverse stakeholders
- de strategie van de Bank (*maart*) en de voorbereiding van de verzelfstandiging van de Bank (*september*)
- het beoordelen van een (in voorbereiding zijnde) Integrated Control Framework (*november*);
- het bespreken van het datamanagement;
- het volgen van de acties voortvloeiend uit het herstructureringsplan EC (*gedurende het hele jaar*)
- instellen van een Raad van Commissarissen voor Proteq Levensverzekeringen N.V. en Reaal Schadeverzekeringen N.V. (*oktober*)
- het Operationeel Plan 2015 – 2017 (augustus en december)

Tijdens de vergaderingen van de Raad van Commissarissen vindt eveneens een terugkoppeling van de vergaderingen van de commissies en het Technisch Overleg plaats.

Permanente Educatie sessies

In 2014 heeft de Raad van Commissarissen (samen met de Raad van Bestuur) drie Permanente Educatie sessies gevolgd, met als onderwerpen (i) cybercrime, (ii) Klant Belang Centraal (zie hiervoor ook onder 'Inhoud vergaderingen') en (iii) retailbank van de toekomst.

Aanwezigheid Raad van Bestuur

De opening van de vergaderingen (het eerste half uur) vindt plaats zonder aanwezigheid van de leden van de Raad van Bestuur. De Raad van Commissarissen vergadert na de opening in aanwezigheid van de leden van de Raad van Bestuur. Begin 2015 heeft een vergadering van de Raad van Commissarissen plaatsgevonden zonder dat daarbij leden van de Raad van Bestuur aanwezig waren. Tijdens die vergadering is onder meer de externe evaluatie besproken (zie sectie Functioneren).

Aanwezigheid externe accountant

De externe accountant is aanwezig bij alle vergaderingen van de Audit Commissie en ten minste eenmaal per jaar bij een vergadering van de Risico Commissie. In 2014 heeft de externe accountant geen vergaderingen van de Risico Commissie bijgewoond. Begin 2015 vond een vergadering van de Risico Commissie plaats waarbij de externe accountant aanwezig was. Desgewenst woont de externe accountant ook vergaderingen van de Raad van Commissarissen bij. In februari 2014 heeft de externe accountant een deel van de vergadering van de voltallige Raad van Commissarissen bijgewoond.

Vergaderingen commissies

De Raad van Commissarissen heeft met ingang van 11 november 2013 de volgende drie commissies:

- Audit Commissie
- Risico Commissie
- Remuneratie en Nominatie Commissie

Hieronder volgt een beschrijving van de werkzaamheden van de verschillende commissies. Meer details over de samenstelling van de commissies en de reglementen van iedere commissie zijn te vinden op www.snsreaal.nl.

Iedere commissie bereidt de besluitvorming door de Raad van Commissarissen voor over de taken die aan

haar zijn toegewezen en rapporteert aan de Raad van Commissarissen.

Audit Commissie
De samenstelling van de Audit Commissie (AC) is per 31 december 2014: Jos Nijhuis (voorzitter), Jan Nooitgedagt, Jan van Rutte en Ludo Wijngaarden. Naast de AC leden woonden de voorzitter van de Raad van Bestuur, de CFRO, de secretaris, de directeur Group Audit, de directeur Group Finance en de externe accountant vergaderingen bij. Ten gevolge van de wijzigingen in de governance structuur neemt per 1 juli 2014 de CFO van SNS Bank N.V. deel aan het gedeelte van de vergadering van de AC met betrekking tot SNS Bank N.V. en de CFO van VIVAT Verzekeringen neemt deel aan het gedeelte van de vergadering van de AC met betrekking tot VIVAT Verzekeringen. De AC kan uiteraard ook anderen uitnodigen voor een vergadering. De externe actuaris was in februari 2014 bij een vergadering aanwezig. In 2014 vergaderde de AC negen keer.

De AC besprak en beoordeelde in 2014 in het bijzonder de inrichting en werking van de financiële verslaglegging van SNS REAAL en de controle daarop, met daarbij aandacht voor nieuwe IFRS regelgeving (onder andere IFRS 10), het naleven van de EC commitments, de solvabiliteit van de Verzekeraar, de financiële en audit rapportages, fiscale zaken, de interne rapportages van Group Audit en het management met onderwerpen als datakwaliteit, modelvalidatie, toepassing code banken en verzekeraar, Integrated Control Framework, resultaten ten opzichte van het Operationeel Plan, evenals de evaluatie van de externe accountant en de voorbereidingen voor de aanstelling van een nieuwe accountant per 2016. Voorts kwamen de rapportages en werkzaamheden van de externe accountant en de externe actuaris, waaronder het jaarplan, het mandaat van de externe accountant en Group Audit en de management letter uitvoerig aan de orde. Tijdens alle AC-vergaderingen is de externe accountant aanwezig waardoor tijdens de vergadering een goede dialoog tussen de leden van de AC en de externe accountant mogelijk is. De voorzitter van de AC heeft daarnaast periodiek contact met de in- en externe accountants.

Risico Commissie
De samenstelling van de Risico Commissie (RC) is per 31 december 2014: Jan Nijssen (voorzitter), Charlotte Insinger, Jan Nooitgedagt en Jan van Rutte. Naast de RC leden wonen de voorzitter van de Raad van Bestuur, de CFRO, de secretaris, de directeur Group Audit, de directeur Group Risk Management en de Stafmanager Compliance de RC vergaderingen bij. Ten gevolge van de wijzigingen in de governance structuur neemt per 1 juli 2014 de CRO van SNS Bank N.V. deel aan het gedeelte van de vergadering van de RC met betrekking tot SNS Bank N.V. en de CRO van VIVAT Verzekeringen neemt deel aan het gedeelte van de vergadering van de RC met betrekking tot VIVAT Verzekeringen. De RC kan uiteraard ook anderen uitnodigen voor een vergadering. De commissie vergaderde in 2014 vijf keer.

De RC houdt zich vooral bezig met het voorbereiden en beoordelen van het financiële en niet-financiële risicobeleid en de werking van de risicobeheersing. In 2014 heeft de RC aandacht besteed aan de risicobereidheid, risicorapportages, litigation risks, de naleving van de toepasselijke codes en de risicoaspecten van het beloningsbeleid. Daarbij was er bijzondere aandacht voor de solvabiliteitspositie van de Verzekeraar en de gevolgen van de splitsing tussen Bank en Verzekeraar op het gebied van ITC. Aan de hand van een Integrated Control Framework, met de inrichting waarvan door de Bank en de Verzekeraar gestart is, zal de RC nog meer inzicht krijgen in de risicoaspecten.

Remuneratie en Nominatie Commissie
De Remuneratie en Nominatie Commissie (ReNomCo) bestaat uit: Ludo Wijngaarden (voorzitter), Charlotte Insinger, Monika Milz en Jan Nooitgedagt. De voorzitter van de Raad van Bestuur, CFRO, directeur P&O en de secretaris wonen de vergaderingen bij. In 2014 vergaderde de commissie negen keer.

De ReNomCo richt zich op selectie en voorstellen voor benoeming van leden van de Raad van Bestuur, de directies van de bedrijfsonderdelen en de Raad van Commissarissen en de ReNomCo bereidt de besluitvorming voor op het gebied van het beloningsbeleid van de leden van de Raad van Bestuur, directies Bank en Verzekeraar en het senior management. Verder bereidt de ReNomCo besluitvorming voor met betrekking tot de beginselen van het beloningsbeleid voor de overige medewerkers van SNS REAAL. Meer details over de hoofdlijnen van het beloningsbeleid, inclusief de verantwoording daarvan staan beschreven in het remuneratierapport. In 2014 heeft de ReNomCo onder andere aandacht besteed aan de volgende onderwerpen: de Key Performance Indicators (KPI's) ten behoeve van de Raad van Bestuur, directies Bank en Verzekeraar en senior management (inclusief ex ante risico-analyse), de aanpassing van de topstructuur van SNS REAAL, waaronder de samenstelling van de directies van de Bank en Verzekeraar, de totale omvang van de variabele beloningen met daarbij aandacht voor het wetsvoorstel beloningsbeleid financiële ondernemingen dat in 2015 in werking is getreden als gevolg waarvan een bonusplafond van 20% geldt, ex post risico-analyse van (de uitvoering van) het beloningsbeleid SNS REAAL,

evaluatie van de (profielen voor de) Raad van Commissarissen en Raad van Bestuur, monitoring en borging continuïteit in management, de rapportage inzake de jaarlijkse toetsing beloningsbeleid 2013 en de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft 2014.

Jaarrekening

Op 2 april 2015 publiceerde SNS REAAL haar jaarcijfers 2014. Zowel de jaarcijfers als de jaarrekening 2014 zijn voorafgaand aan de publicatie besproken in diverse vergaderingen van de AC en de Raad van Commissarissen. KPMG, de externe accountant, heeft een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening afgegeven. De jaarrekening zal aan de Algemene vergadering van Aandeelhouders van 28 mei 2015 worden voorgelegd.

Slotwoord

De Raad van Commissarissen wenst zijn dank en waardering uit te spreken voor alle medewerkers van SNS REAAL, en in het bijzonder voor hun betrokkenheid en inzet. In de afgelopen periode is zowel extern als intern veel van hen gevraagd. Ook van het management van SNS REAAL is dit jaar een uitzonderlijke inspanning gevraagd. Ondanks alles is de samenwerking met de Raad van Commissarissen goed geweest. Ook daarvoor spreekt de Raad van Commissarissen graag zijn waardering uit.

Utrecht, 29 april 2015

Namens de Raad van Commissarissen
Jan Nooitgedagt, voorzitter

3.4 Remuneratierapport

Inleiding
Het remuneratierapport behandelt de beloning van de Raad van Bestuur en van de Raad van Commissarissen van SNS REAAL N.V. Voor meer informatie over het beloningsbeleid van SNS REAAL verwijzen we naar de sectie Corporate Governance en naar de Rapportage Beloningsbeleid Identified Staff SNS REAAL welke te vinden zijn op de website van SNS REAAL: www.snsreaal.nl.

Het beloningsbeleid voldoet aan de relevante juridische vereisten, de Nederlandse Corporate Governance Code, de Code Banken, de Code Verzekeraars, de Regeling beheerst beloningsbeleid Wft 2014 en de 'Wet aansprakelijkheidsbeperking DNB en AFM en bonusverbod staatsgesteunde ondernemingen'.

Het beloningsbeleid voldeed in 2014 al aan de vereisten vanuit de Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen (Wbfo) die per 7 februari 2015 is ingevoerd.

Dit remuneratierapport is als volgt opgebouwd:
1. Uitgangspunten en governance
2. Beloningsbeleid Raad van Bestuur
3. Feitelijke beloning Raad van Bestuur over 2014
4. Beloningsbeleid Raad van Commissarissen
5. Feitelijke beloning Raad van Commissarissen over 2014

Uitgangspunten en governance

Uitgangspunten
De kaders voor het beloningsbeleid zijn vastgelegd in het 'Groepsbeleid Beloning SNS REAAL'. Het Groepsbeleid Beloning SNS REAAL is van toepassing op alle bedrijfsonderdelen en medewerkers van SNS REAAL inclusief de Raad van Bestuur.

Het groepsbeleid geeft een beeld van de wijze waarop SNS REAAL met beloning wil omgaan. Het speelt in op, en geeft richting aan, de vele ontwikkelingen die spelen op het gebied van belonen.

Het beloningsbeleid van SNS REAAL is gebaseerd op de volgende uitgangspunten:
- Het beloningsbeleid voldoet aan de geldende wet- en regelgeving.
- Het beloningsbeleid kenmerkt zich door aandacht voor alle stakeholders van de onderneming; klanten, werknemers, aandeelhouder en de maatschappij.
- De beloning is transparant.
- De beloning past bij het risicoprofiel van SNS REAAL en het risicoprofiel van de betrokken functiehouder.
- Het beleid is in overeenstemming met en draagt bij aan een degelijke en doeltreffende risicobeheersing en moedigt niet aan tot het nemen van meer risico's dan voor de onderneming aanvaardbaar is.
- Het totale beloningspakket doet recht aan de gevraagde output van de betreffende functiehouder.
- Het beleid ondersteunt het aantrekken en behouden van goede mensen, daarbij rekening houdend met de specifieke positie van SNS REAAL.
- Het beleid draagt bij aan de realisatie van de strategie en lange termijn belangen van SNS REAAL.
- Er is sprake van een passende verhouding tussen de vaste en de variabele beloning.
- Het beleid is zo consistent mogelijk voor de gehele groep om uitwisselbaarheid en doorstroom van medewerkers te bevorderen.
- Het veranderde verdienmodel en de situatie waarin het bedrijf zich bevindt zijn aanleiding de beloning te matigen.

Governance
In het Groepsbeleid Beloning SNS REAAL is een governanceraamwerk opgenomen waarin de verdeling van taken en verantwoordelijkheden met betrekking tot het beloningsbeleid voor SNS REAAL is opgenomen. Betrokken partijen zijn de Raad van Commissarissen, de Remuneratie & Nominatie Commissie van de Raad van Commissarissen, de Raad van Bestuur en diverse stafafdelingen. Daarnaast bespreekt de Risico Commissie van de Raad van Commissarissen eenmaal per jaar het beloningsbeleid van SNS REAAL vanuit het perspectief van risicobeheer. Bij materiële wijziging van het beloningsbeleid zal SNS REAAL scenario analyses (laten) uitvoeren die zichtbaar maken wat het effect van het nieuwe beleid is onder verschillende economische omstandigheden.

Raad van Commissarissen en Remuneratie en Nominatie Commissie
De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur, de statutaire directies van SNS Bank N.V. en REAAL N.V. en het senior management en geeft goedkeuring aan de beginselen van het beloningsbeleid voor overige medewerkers (Groepsbeleid Beloning SNS REAAL). De Raad van Commissarissen keurt beleidsvoorstellen goed en legt deze daar waar nodig voor aan de aandeelhouder.

De Raad van Commissarissen toetst jaarlijks de opzet en werking van het beloningsbeleid en is verantwoordelijk voor de uitvoering en evaluatie van het beloningsbeleid van de Raad van Bestuur.

De beleidsvoorstellen worden door of namens de Raad van Bestuur ingediend en met een advies van de Remuneratie en Nominatie Commissie aan de Raad van Commissarissen voorgelegd. Verder houdt de Remuneratie en Nominatie Commissie rechtstreeks toezicht op de beloning van hogere leidinggevende medewerkers die controlefuncties uitoefenen.

De Remuneratie en Nominatie Commissie laat zich desgewenst ondersteunen door onafhankelijke beloningsdeskundigen.

Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor alle specifieke beloningsregelingen die zijn vastgelegd in het Groepsbeleid Beloning SNS REAAL met uitzondering van het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur, de statutaire directies van SNS Bank N.V. en REAAL N.V. en het senior management. De Raad van Bestuur keurt beleidsvoorstellen goed en legt deze waar nodig voor aan de Raad van Commissarissen.

De Raad van Bestuur heeft de discretionaire bevoegdheid om in uitzonderlijke situaties (daar waar het niet de Raad van Bestuur zelf betreft) gemotiveerd af te wijken van het vastgestelde beloningsbeleid, voor zover dit binnen wet- en regelgeving toelaatbaar is. Afwijkingen worden vooraf ter toetsing voorgelegd aan de Raad van Commissarissen.

De Raad van Bestuur heeft een aantal specifieke verantwoordelijkheden, zoals besluitvorming over toepassing redelijkheidstoets senior management en overige Identified Staff, de goedkeuring van benchmarks voor de statutaire directies Bank en Verzekeraar, het senior management en de overige werknemers (marktcompetiviteit van de totale beloning) en de goedkeuring van bijzonderheden voor de statutaire directies Bank en Verzekeraar, senior management en overige Identified Staff zoals exit- en welkomstpakketten.

Stafafdelingen

Diverse stafafdelingen houden via een Werkgroep Beloning en een Stuurgroep Beloning gezamenlijk toezicht op het beloningsbeleid en de naleving daarvan. Het betreft de afdelingen Risk, Compliance, Finance, Juridische Zaken en Personeel & Organisatie.

Group Audit verricht periodiek onafhankelijk onderzoek naar de opzet en uitvoering van het beloningsbeleid.

Beloningsbeleid Raad van Bestuur

Beloningselementen

Leden van de Raad van Bestuur gaan een contract aan met SNS REAAL voor de duur van een benoemingstermijn van vier jaar. Bij bestuurders die na 1 januari 2013 worden benoemd is dit in de vorm van een overeenkomst van opdracht.

De beloning van de leden van de Raad van Bestuur bestaat uit de volgende elementen:

- Vast jaarinkomen;
- Variabele beloning (niet van toepassing gedurende staatsteun/ nationalisatie);
- Pensioenbijdrage;
- Overige secundaire arbeidsvoorwaarden.

Deze beloningselementen worden verderop in het remuneratierapport verder toegelicht.

Arbeidsmarktvergelijking

Het vaste inkomen van de leden van de Raad van Bestuur is per 4 februari 2013 net onder het mediaanniveau van de vastgestelde arbeidsmarktreferentiegroep gepositioneerd.

Voor de Raad van Bestuur heeft in december 2014 een nieuwe marktvergelijking plaatsgevonden ten opzichte van:

1. De Financiële markt: een groep (beursgenoteerde) Nederlandse financiële instellingen;
2. De Cross-industrymarkt: een groep middelgrote (beursgenoteerde) Nederlandse niet-financiële instellingen.

De totale beloning (vast + variabel) van de voorzitter Raad van Bestuur ligt 61% onder het mediaanniveau van de Cross Industry markt en 50% onder het mediaanniveau van de Financiële markt. De vaste beloning van de voorzitter Raad van Bestuur ligt 11% onder het mediaanniveau van de Cross Industry markt en 30% onder het mediaanniveau van de Financiële markt.

De totale beloning (vast + variabel) van de leden Raad van Bestuur ligt 52% onder het mediaanniveau van Cross Industry markt en 43% onder het mediaanniveau van de Financiële markt. De vaste beloning van de leden Raad van Bestuur ligt 4% onder het mediaanniveau van Cross Industry markt en 26% onder het mediaanniveau van de Financiële markt.

Tevens is vastgelegd dat zo lang SNS REAAL onder de werking van de 'Wet aansprakelijkheidsbeperking DNB en AFM en bonusverbod staatsgesteunde

ondernemingen' valt, de leden van de Raad van Bestuur geen recht hebben op toekenning en/of uitbetaling van variabele beloning. Zodra dat niet langer het geval zal zijn, zal de Raad van Commissarissen in overleg treden met de aandeelhouder(s) en de Raad van Bestuur over aanpassing van het beloningsbeleid op het punt van de variabele beloning.

Het beloningsbeleid (en de feitelijke beloning) voor de Raad van Bestuur is soberder dan voorgeschreven in de Code Banken en de Code Verzekeraars.

Prestatiedoelstellingen

Voor de leden van de Raad van Bestuur worden jaarlijks prestatiedoelstellingen vastgesteld. De prestatiedoelstellingen moeten aan een aantal vereisten voldoen (vereisten op grond van wet- en regelgeving, aangevuld met een aantal vereisten die door de Raad van Commissarissen zijn vastgesteld).

De controleafdelingen Risk en Compliance en de stafafdelingen Finance en P&O controleren de prestatiedoelstellingen voorafgaand aan de prestatieperiode (ex ante risicoanalyse) en rapporteren daarover aan de Remuneratie en Nominatie Commissie, waarna bijstelling kan plaatsvinden. De prestatiedoelstellingen worden uiteindelijk door de Raad van Commissarissen vastgesteld.

De prestatiedoelstellingen zijn afgeleid van de lange termijn strategische doelen van SNS REAAL en houden rekening met het gewenste risicoprofiel.

Bij de vaststelling van de prestatiedoelstellingen worden, indien relevant en mogelijk, alle stakeholders van SNS REAAL in aanmerking genomen, waaronder klanten, werknemers, de aandeelhouder en de maatschappij.

De mate waarin de prestatiedoelstellingen door de leden van de Raad van Bestuur zijn gerealiseerd wordt na afloop van iedere prestatieperiode door de Raad van Commissarissen vastgesteld.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de doelstellingen van de Raad van Bestuur.

Doelstellingen 2014 Raad van Bestuur

Target		Doelstelling	Weging[1]
Financieel	1	Financieel resultaat	22%
	2	Operationele lasten	14%
Niet financieel	3	Klantbelang Centraal	15%
	4	Medewerker tevredenheid	15%
	5	Marktaandeel	8%
	6	Strategische projecten[2]	26%
Totaal			100%

1 Het betreft de gemiddelde weging van de doelstellingen van de leden van de Raad van Bestuur (de weging verschilt per lid van de Raad van Bestuur).

2 Deze projecten richten zich op splitsing van de groep, de verkoop van de Verzekeraar en andere EC-commitments.

Vast jaarinkomen

Het totale vaste jaarinkomen van de voorzitter van de Raad van Bestuur bedraagt € 550.000. Voor de overige leden van de Raad van Bestuur bedraagt het totale vaste jaarinkomen € 440.000. De in de tabel met de beloning van de leden van de Raad van Bestuur vermelde vaste beloningen lijken hoger, omdat naast het vaste jaarinkomen ook de sociale lasten zijn opgenomen.

De leden van de Raad van Bestuur hebben geen recht op een verhoging van het vaste jaarinkomen (m.u.v. collectieve loonsverhogingen) zolang SNS REAAL onder de werking van de 'Wet aansprakelijkheidsbeperking DNB en AFM en bonusverbod staatsgesteunde ondernemingen' valt.

Variabele beloning

De leden van de Raad van Bestuur hebben geen recht op variabele beloning zolang SNS REAAL onder de werking van de 'Wet aansprakelijkheidsbeperking DNB en AFM en bonusverbod staatsgesteunde ondernemingen' valt.

Pensioenbijdrage

De leden van de Raad van Bestuur nemen deel aan dezelfde pensioenregeling als alle medewerkers van SNS REAAL. Deze pensioenregeling is vastgelegd in de cao van SNS REAAL. De in de CAO opgenomen te betalen eigen bijdrage van 4,5% over de pensioengrondslag geldt ook voor de leden van de Raad van Bestuur. Er is geen sprake van discretionaire pensioen toekenningen.

Toekomstige wijziging pensioenregeling
Per 1 januari 2015 worden er enkele belangrijke wijzigingen doorgevoerd in de pensioenregeling van SNS REAAL. Deze wijzigingen hebben een direct verband met de aanpassingen in het fiscale kader voor pensioenopbouw (het zogenoemde Witteveenkader 2015).

De pensioenopbouw voor het pensioengevend inkomen boven de €100.000 zal er per 1 januari 2015 komen te vervallen. Voor iedereen op wie dat van toepassing is, wordt het werkgeversdeel van de premie boven de €100.000, die voorheen werd afgedragen aan het pensioenfonds, nu in de vorm van een bruto toeslag van 16,35% aan de medewerker uitgekeerd. Door deze wijziging stijgen de kosten niet. De afspraak over de toeslag wordt na drie jaar geëvalueerd.

De overige wijzigingen zoals de verlaging van de pensioenopbouw onder de €100.000 worden niet gecompenseerd.

Overige secundaire arbeidsvoorwaarden

SNS REAAL heeft voor de leden van de Raad van Bestuur twee verzekeringen afgesloten die worden gezien als inkomen, een arbeidsongeschiktheidsverzekering en een overlijdensrisicoverzekering. De premies hiervoor worden door SNS REAAL betaald. In de tabel met de beloning van de leden van de Raad van Bestuur maken deze premies onderdeel uit van het element 'Overige'.

Bij eventuele beëindiging van de aanstelling op initiatief van SNS REAAL ontvangen de leden van de Raad van Bestuur een vergoeding van maximaal eenmaal de totale vaste beloning per jaar.

De overige secundaire arbeidsvoorwaarden zijn in lijn met de voorwaarden die gelden voor het merendeel van de medewerkers.

Feitelijke beloning Raad van Bestuur over 2014

De Raad van Bestuur telt vier leden:
1. Gerard van Olphen, voorzitter RvB
2. Maurice Oostendorp, CFRO
3. Wim-Henk Steenpoorte, lid RvB
4. Dick Okhuijsen, lid RvB

Onderstaande tabel geeft een totaaloverzicht van de beloning per lid van de Raad van Bestuur.

	Vaste beloningen[1]		Pensioen		Overige[2]		Totaal	
in duizenden euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
G. van Olphen (voorzitter)	559	510	96	88	21	2	676	600
M.B.G.M. Oostendorp	449	409	77	70	23	2	549	481
D.J. Okhuijsen	449	451	77	82	26	27	552	560
W.H. Steenpoorte	449	451	77	82	37	48	563	581
R.R. Latenstein	--	48	--	8	--	4	--	60
F.K.V. Lamp	--	40	--	7	--	3	--	50
Totaal Raad van Bestuur excl crisisheffing	**1.906**	**1.909**	**327**	**337**	**107**	**86**	**2.340**	**2.332**
Crisisheffing							--	195
Totaal Raad van Bestuur							**2.340**	**2.527**

1 Vaste beloning is inclusief vakantiegeld, 13e maand, bijdrage in de ziektekostenregeling en sociale lasten.

2 Onder "Overige" wordt verstaan: 1. Premie WIA, premie arbeidsongeschiktheidsverzekering en premie overlijdensrisicoverzekering (voor de waardering van de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de overlijdensrisicoverzekering wordt uitgegaan van het gebruteerde voordeel voor de werknemer). 2. Het voordeel van het privégebruik van een ter beschikking gestelde auto (deze component is uitsluitend van toepassing bij de heer Steenpoorte). 3. Jubileumuitkering (deze component was uitsluitend over 2013 van toepassing bij de heer Steenpoorte).

Het in 2013 door de heren Van Olphen en Oostendorp genoten inkomen betreft een periode van 11 maanden (vanaf 1 februari 2013). Verder wordt de verhoging van de post 'Overige' bij de heren Van Olphen en Oostendorp verklaard door het feit dat de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de overlijdensrisicoverzekering in 2014 voor het eerst is ingegaan en de premie voor die beide verzekeringen derhalve in 2014 voor het eerst is betaald.

Net als over voorgaande jaren is over 2014 geen variabele beloning uitgekeerd aan de leden van de Raad van Bestuur.

Aandelenbezit

Het beloningsbeleid voor de Raad van Bestuur voorziet in een gedeeltelijke uitbetaling van de variabele beloning in de vorm van 'fantoom aandelen' (aandelenvervanger). De leden van de Raad van Bestuur hebben echter geen recht op variabele beloning zolang SNS REAAL onder de werking van de 'Wet

aansprakelijkheidsbeperking DNB en AFM en bonusverbod staatsgesteunde ondernemingen' valt. De afgelopen jaren is aan de Raad van Bestuur geen variabele beloning toegekend en zijn dus ook geen aandelen of fantoom aandelen aan de Raad van Bestuur toegekend.

Leningen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen die zijn verstrekt aan leden van de Raad van Bestuur en die op 31 december 2014 openstonden. Het betreft een hypothecaire geldlening aan de heer Steenpoorte. Deze lening wordt verstrekt onder de normale bedrijfsuitoefening en voorwaarden die ook gelden voor andere personeelsleden.

Leningen aan leden van de Raad van Bestuur

	Openstaand per 31 december		Gemiddelde rentevoet		Aflossing hypothecaire lening	
in duizenden euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
W.H. Steenpoorte	1.036	1.073	4,1%	4,2%	37	100
Totaal	**1.036**	**1.073**	**0**	**0**	**37**	**100**

Beloningsbeleid Raad van Commissarissen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de jaarlijkse beloning (exclusief 21% BTW) van de Raad van Commissarissen en de vergoeding per commissie.

in Euro's	
Vaste jaarlijkse beloning voorzitter RvC	45.000
Vaste jaarlijkse beloning lid RvC	30.000
Lid Remuneratie en Nominatie Commissie	3.250
Lid Risico Commissie	3.250
Lid Audit Commissie	7.000
Forfaitaire onkostenvergoeding voorzitter RvC	2.156
Forfaitaire onkostenvergoeding vicevoorzitter en lid RvC	1.617

Voor de Raad van Commissarissen heeft in december 2014 een nieuwe marktvergelijking plaatsgevonden ten opzichte van:

1. De Financiële markt: een groep (beursgenoteerde) Nederlandse financiële instellingen;
2. De Cross Industry markt: een groep middelgrote (beursgenoteerde) Nederlandse niet-financiële instellingen.

De vaste beloning van de voorzitter Raad van Commissarissen ligt 22% onder het mediaanniveau van de Cross Industry markt en 28% onder het mediaanniveau van de Financiële markt. De vaste beloning van een lid Raad van Commissarissen ligt 29% onder het mediaanniveau van de Cross Industry markt en 29% onder het mediaanniveau van de Financiële markt. De beloning per commissie ligt voor de Raad van Commissarissen gemiddeld 36% onder het mediaanniveau van de Cross Industry markt en 37% onder het mediaanniveau van de Financiële markt.

De volgende tabel geeft een totaaloverzicht van de beloning per lid van de Raad van Commissarissen.

Bruto beloning excl. 21% BTW van de Raad van Commissarissen in 2014

	Als lid van de Raad van Commissarissen[1]		Als lid van een commissie[2]		Totaal	
in duizenden euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
J.J. Nooitgedagt (per 1-11-2013)[3]	45	7	16	3	61	10
C.M. Insinger	30	30	8	14	38	44
J.C.M. van Rutte (per 1-11-2013)	30	5	12	2	42	7
M.R. Milz (per 1-11-2013)	30	5	5	1	35	6
J.A. Nijhuis	30	30	9	9	39	39
J.A. Nijssen	30	30	5	5	35	35
L.J. Wijngaarden	30	30	12	12	42	42
R. Zwartendijk (tot 1-2-2013)[4]	--	4	--	1	--	5
H.W.P.M.A. Verhagen (tot 1-11-2013)[5]	--	29	--	7	--	36
R.J. van de Kraats (tot 1-11-2013)	--	25	--	10	--	35
J.E. Lagerweij (tot 1-11-2013)	--	25	--	4	--	29
P.S. Overmars (tot 1-11-2013)[6]	--	37	--	15	--	52
	225	**257**	**67**	**83**	**292**	**340**

1 Betreft vaste jaarlijkse beloning voor het lidmaatschap/voorzitterschap/vice voorzitterschap van de Raad van Commissarissen.

2 Betreft de jaarlijkse beloning voor één of meerdere commissies, inclusief de forfaitaire onkostenvergoeding.

3 De heer Nooitgedagt is sinds 1-11-2013 voorzitter van de Raad van Commissarissen.

4 De heer Zwartendijk was tot 1-2-2013 voorzitter van de Raad van Commissarissen.

5 Mevrouw Verhagen was van 1-2-2013 tot 1-11-2013 vice voorzitter van de Raad van Commissarissen.

6 De heer Overmars was tot 1-2-2013 vice voorzitter van de Raad van Commissarissen en van 1-2-2013 tot 1-11-2013 voorzitter van de Raad van Commissarissen.

In 2014 zijn geen leningen verstrekt aan de leden van de Raad van Commissarissen en op 31 december 2014 stonden geen leningen aan leden van de Raad van Commissarissen open.

3.5 Code Corporate Governance

De Code Corporate Governance (de 'Code') is van toepassing op alle Nederlandse beursgenoteerde vennootschappen. De tekst van de Code is beschikbaar op www.commissiecorporategovernance.nl. Hoewel de Code als gevolg van de nationalisatie formeel niet meer van toepassing is op SNS REAAL N.V., past SNS REAAL N.V. de Code toe. In het jaarverslag wordt volgens het 'pas toe of leg uit' beginsel verantwoording afgelegd over de naleving daarvan. SNS REAAL N.V. voldoet op dit moment aan de bepalingen van de Code. Op de website van SNS REAAL N.V. is informatie opgenomen over hoe SNS REAAL N.V. de Nederlandse Corporate Governance Code toepast.

3.6 Bestuursverklaringen

3.6.1 In-controlverklaring

Het bestuur van SNS REAAL heeft in 2014 onverminderd aandacht besteed aan de gestage verdere verbetering van opzet en werking van de interne risicobeheersing en controle-systemen binnen de onderneming. Het bestuur verklaart een redelijke mate van zekerheid te hebben dat wezenlijke risico's, waarmee SNS REAAL wordt geconfronteerd, zijn beschreven en dat passende maatregelen zijn genomen om deze risico's te mitigeren. De basis hiervoor is de risicobeheerorganisatie zoals beschreven in de hoofdstukken Risicomanagement SNS REAAL en Risicomanagement SNS Bank. De werking van de essentiële beheersmaatregelen wordt regelmatig onderzocht. SNS REAAL heeft een gestructureerd proces van interne in control verklaringen met de daarbij behorende evaluatie door de Raad van Bestuur welke tevens is gedeeld met de Raad van Commissarissen. Voor SNS REAAL zijn de volgende wezenlijke risico's geïdentificeerd en mitigerende maatregelen gedefinieerd:

- De huidige lage kapitalisatie van VIVAT maakt SNS REAAL extra kwetsbaar voor mogelijke verliezen. Om deze reden is het voor VIVAT belangrijk om de kapitalisatie op het gewenste niveau te brengen;
- Het wel of niet doorgaan van de verkoop van VIVAT en de hoogte van de verkoopopbrengsten zijn nog onzeker voor SNS REAAL.

SNS REAAL streeft naar een beheerste en verantwoorde bedrijfsvoering en constateert dat op verschillende onderdelen daarvan verbeteringen moeten worden doorgevoerd. Deze verbeteringen richten zich vooral op het versterken van de risk governance, het herinrichten van processen op basis van waardeketenmanagement, het verbeteren van de kwaliteit van data en de verantwoording over interne beheersing. Hiermee borgt SNS REAAL dat processen adequaat worden uitgevoerd, rapportages betrouwbaar zijn, aan wet- en regelgeving wordt voldaan en dat SNS REAAL aantoonbaar in control is.

Gedurende 2014 is de ambitie van SNS Bank en VIVAT ten aanzien van een beheerste en verantwoorde bedrijfsvoering bepaald en de hieruit voortkomende uitgangspunten van het Integrated Control Framework vastgesteld. Ook is een voortvarende start gemaakt met de implementatie van deze uitgangspunten in de bedrijfsvoering. In 2015 zullen de diverse initiatieven, verbetermaatregelen en veranderprogramma's een stevig fundament leggen onder het bereiken van een hoger volwassenheidsniveau van beheersing.

Vanaf 1 juli 2014 opereren SNS Bank en VIVAT onder een zelfstandige en aangescherpte governance structuur binnen SNS REAAL. Als gevolg hiervan zijn per 1 juli 2014 zowel in de Bank als in de Verzekeraar nieuwe en heldere risk organisaties ingericht, inclusief de benoeming van een Chief Risk Officer (CRO) in de respectievelijke statutaire directies van de Bank en Verzekeraar. Met deze organisatiewijziging is de aansturing van de financiële en niet-financiële risico's evenals de aansturing van compliance en juridische zaken herbelegd bij de CRO. De CFO en CRO rapporteren duaal aan de CFRO van de groep en de voorzitter van de directies van de Bank respectievelijk de Verzekeraar.

Het bestuur van SNS REAAL is verantwoordelijk voor de opzet en het bestaan van een geïntegreerd risico-beheersingssysteem alsook voor de werking ervan. Dit systeem is erop gericht om de risico's te beheersen opdat deze SNS REAAL niet belemmeren in het bereiken van haar doelstellingen. Echter, dit systeem kan geen absolute zekerheid bieden dat materiële onjuistheden, fraudes of strijdigheden met wet- en regelgeving zijn te voorkomen.

3.6.2 Beheersing financiële verslaggeving

Wij zijn van oordeel dat de interne risicobeheersings- en controlesystemen van SNS REAAL holding, de Bank en Verzekeraar een redelijke mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat en dat de risicobeheersings- en controlesystemen in het verslagjaar naar behoren hebben gewerkt.

De Bank en Verzekeraar zijn verantwoordelijk voor de uitvoering van de beheersingswerkzaamheden en daarmee voor het op een accurate en getrouwe wijze vastleggen van de transacties en de rapportage daarover. De SNS REAAL holding is eindverantwoordelijk voor het geheel van de interne risicobeheersings- en controlesystemen. De interne risicobeheersing- en controlesystemen rondom financiële verslaggeving maken integraal onderdeel uit van het geheel van de risicobeheersing- en controlesystemen.

De belangrijkste onderdelen voor de beheersing van de financiële verslaggevingsrisico's zijn:

- Een systeem van financial key controls binnen de administratieve- en rapportage afdelingen bewaakt

de goede werking van het beheersing- en controlesysteem voor financiële verslaggeving.

- De beoordeling van de financiële verantwoording, mede op basis van de uitkomsten uit de key controls, vindt plaats door de diverse financiële en risico comités binnen de Bank en de Verzekeraar. Vervolgens vindt goedkeuring plaats door de Raad van Bestuur en worden, samen met de financiële verantwoording zelf, de bevindingen over het verslaggevingsproces besproken in de Audit Commissie en de Raad van Commissarissen.
- De interne accountant onderzoekt de werking van dit systeem. Daarnaast rapporteert de externe accountant over het systeem van financial key controls voor zover dat voortvloeit uit zijn werkzaamheden voor de jaarrekeningcontrole. De bevindingen worden besproken met de financiële en risico comités binnen de Bank en Verzekeraar, de Raad van Bestuur en de Audit Commissie.

Utrecht, 29 april 2015

Raad van Bestuur

G. van Olphen (voorzitter)
M.B.G.M. Oostendorp
D.J. Okhuijsen
W.H. Steenpoorte

4 Strategie en ontwikkelingen SNS REAAL

4.1 Strategie en organisatie

Strategie SNS REAAL vastgelegd in het herstructureringsplan

De bedrijfsonderdelen van SNS REAAL bereiden zich voor op een gescheiden toekomst. Voor de groep als geheel heeft SNS REAAL daarom geen operationele strategie meer. Voor de strategie van SNS Bank N.V. verwijzen wij naar hoofdstuk 5. Door de aangekondigde verkoop van REAAL N.V. is in dit jaarverslag geen informatie omtrent de strategie van de Verzekeraar opgenomen en verwijzen wij naar het eigen jaarverslag van deze entiteit.

De financiële strategie van SNS REAAL volgt de hoofdlijnen van het herstructureringsplan zoals dat in December 2013 is goedgekeurd door de Europese Commissie. Eind 2013 werden de vastgoedfinancieringsactiviteiten van Property Finance afgesplitst van SNS Bank NV en in de loop van 2014 is aanzienlijke vooruitgang geboekt in de operationele en financiële ontvlechting van de holding-, bank- en verzekeringsactiviteiten, twee belangrijke voorwaarden van de Europese Commissie.

In juli 2014 is het verkoopproces van de verzekeringsactiviteiten gestart en op 16 februari 2015 heeft SNS REAAL de verkoop van VIVAT aan Anbang Insurance Group aangekondigd. Voor de definitieve verkoop moeten nog diverse voorwaarden worden vervuld, waaronder toestemming van Nederlandse en Chinese toezichthouders. Naar verwachting zal de verkoop in het derde kwartaal van 2015 zijn afgerond.

In zijn brief aan de Tweede Kamer op 16 februari 2015 heeft de minister van Financiën aangekondigd dat SNS Bank, spoedig nadat de verkoop van VIVAT is voltooid, van SNS REAAL rechtstreeks naar de Nederlandse Staat zal worden gebracht. Dit stelt SNS Bank in staat om haar kapitaalpositie verder te versterken via de kapitaalmarkt op een stand-alone basis. SNS Bank is voornemens om haar financiële positie verder te versterken en diversifiëren vanwege toekomstige regelgeving zoals de leverage ratio en de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD).

De Nederlandse Staat zal zo snel als mogelijk SNS Bank onderbrengen bij NLFI. Vervolgens zal de privatisering van SNS Bank worden voorbereid. De minister van Financiën zal de Tweede Kamer informeren wanneer SNS Bank daarvoor gereed is. Naar verwachting zal de verplaatsing naar de Nederlandse Staat plaatsvinden spoedig na de definitieve verkoop van VIVAT. Voor de verplaatsing van SNS Bank is toestemming nodig van de Europese Centrale Bank.

Na de verkoop van VIVAT en de verplaatsing van SNS Bank onder de Nederlandse Staat heeft het in stand laten van SNS REAAL geen toegevoegde waarde meer. In lijn met de verplichtingen die voortvloeien uit het herstructureringsplan zal de holding SNS REAAL uiteindelijk worden ontmanteld.

Een geslaagde uitvoering van deze strategie is afhankelijk van zowel het tijdspad als de verkoopopbrengst van de verzekeringsactiviteiten en van de overdracht van SNS Bank. Ontwikkelingen op financiële markten kunnen hierbij een belangrijke rol spelen. Verdere onzekerheden schuilen in mogelijke complicaties of vertragingen bij de laatste fase van de daadwerkelijke ontvlechting van de holding, bank- en verzekeringsactiviteiten. In 2014 verliep de ontvlechting overigens volgens schema. Voor een meer volledige bespreking van de voornaamste risico's bij de uitvoering van de strategie verwijzen wij naar paragraaf 7.1 (Risicobeheer en governance).

Ingrijpende gevolgen voor de organisatie

De ontvlechting van SNS REAAL heeft ingrijpende gevolgen voor de organisatie. Zo zijn in 2014 vanuit de holding vrijwel alle werknemers overgegaan naar de Bank of de Verzekeraar. Per 1 januari 2015 is het werkgeverschap veranderd en zijn vrijwel alle medewerkers in dienst van de Bank dan wel de Verzekeraar en was nog slechts een zeer beperkt aantal werknemers rechtstreeks in dienst bij de holding. Met deze maatregelen is gewerkt aan de overdracht van de administratieve structuur door de holding aan de Bank en Verzekeraar, een van de voorwaarden van de Europese Commissie. Waar nodig worden op basis van service level agreements door de operationele entiteiten nog diensten verleend aan de holding.

De overgang van werknemers is gepaard gegaan met aanzienlijke wijzigingen in de governance van SNS Bank en VIVAT. De rol van de holding is navenant afgenomen (zie paragraaf 7.1.).

De gevolgen van de verkoop van REAAL N.V., de voorgenomen overdracht van SNS Bank N.V. en de verdere ontvlechting van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V. en REAAL N.V. worden toegelicht in toelichting 12 Gebeurtenissen na balans datum in de enkelvoudige jaarrekening.

4.2 Nationalisatie en maatregelen Europese Commissie

Besluit Minister

Op 1 februari 2013 heeft de minister van Financiën ('de Minister') op grond van de artikelen 6:2 en 6:4 van de Wet op het financieel toezicht besloten ('het Besluit') tot onteigening van:

- alle geplaatste aandelen in het kapitaal van SNS REAAL;
- alle door SNS REAAL aan Stichting Beheer SNS REAAL uitgegeven core Tier 1 capital securities ('Stichting securities');
- alle achtergestelde obligaties van SNS REAAL en SNS Bank, inclusief de door SNS Bank uitgegeven Participatiecertificaten;
- achtergestelde onderhandse schulden van SNS REAAL en SNS Bank.

Alle aandelen, Stichting securities en achtergestelde obligaties zijn onteigend ten name van de Staat. De onteigening van de achtergestelde onderhandse schulden heeft plaatsgevonden door onteigening van de met die schulden corresponderende passieve vermogensbestanddelen van SNS REAAL en SNS Bank ten name van de Stichting Afwikkeling Onderhandse Schulden SNS REAAL ('Stichting AOS'). SNS REAAL is bij wijze van onmiddellijke voorziening als enig bestuurder van Stichting AOS benoemd.

Na de hiervoor genoemde onteigening van de aandelen, Stichting securities, achtergestelde obligaties en achtergestelde onderhandse schulden heeft de Nederlandse Staat in 2013 een herstructureringsplan ingediend bij de Europese Commissie waarvan de verkoop van de Verzekeraar en (in lijn met het Besluit tot nationalisatie in 2013) de afsplitsing van Property Finance de belangrijkste onderdelen waren.

Besluit Europese Commissie

De Europese Commissie heeft op 19 december 2013 definitief goedkeuring verleend voor deze maatregelen van de Minister, op basis van het door het ministerie van Financiën op 19 augustus 2013 ingediende herstructureringsplan.

In haar besluit van 19 december 2013 heeft de Europese Commissie een aantal voorwaarden en restricties aan SNS REAAL gesteld die, tenzij anders bepaald, tot aan het einde van de herstructureringsperiode eind 2017 gelden. De belangrijkste voorwaarden en restricties zijn:

- Er geldt een overnameverbod voor een periode van drie jaar vanaf het moment van het EC-besluit.
- SNS REAAL mag het gegeven van staatseigendom niet in reclame-uitingen gebruiken noch in haar communicatie met bestaande en/of potentiële klanten of beleggers naar de ontvangen staatssteun verwijzen.
- SNS REAAL zal geen betalingen verrichten op hybride schuldinstrumenten die uitstonden op het moment van het EC-besluit, tenzij dergelijke betalingen voortvloeien uit een juridische verplichting. Verder ziet SNS REAAL af van het aflossen of terugkopen van dergelijke instrumenten tenzij zij daarvoor voorafgaande goedkeuring van de Europese Commissie heeft verkregen.
- Er gelden beperkingen voor de beloning van werknemers en senior management tot het einde van de herstructureringsperiode of totdat SNS REAAL de staatssteun heeft terugbetaald.
- SNS REAAL verplicht zich ertoe de administratieve structuur die momenteel door de holding wordt gedragen, over te dragen aan de Bank en de Verzekeraar.
- SNS REAAL verplicht zich tot het geleidelijk opheffen van alle financiële banden tussen de bankactiviteiten en de verzekeringsactiviteiten.

Rol van NLFI in governance-structuur

Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen ('NLFI') bezit sedert 31 december 2013 100% van de aandelen in SNS REAAL N.V. NLFI is verantwoordelijk voor het beheer van de aandelen en het uitoefenen van alle rechten verbonden aan de aandelen, waaronder begrepen het stemrecht, conform het bepaalde in de wet en de statuten van NLFI. Ondanks het bezit van alle stemrechten verbonden aan de aandelen, dienen - conform het bepaalde in de wet en de statuten van NLFI - alle zwaarwegende en principiële beslissingen eerst de goedkeuring te hebben van de Minister.

Op grond van de wet en de statuten van NLFI, bezit NLFI niet het recht tot het vervreemden of bezwaren van de aandelen; deze rechten kunnen alleen verkregen worden na het ontvangen van een formele autorisatie van de Minister.

Dividendbeleid

SNS REAAL heeft een reserverings- en dividendbeleid dat wordt vastgesteld en kan worden gewijzigd door de Algemene vergadering van Aandeelhouders (NLFI). De Raad van Bestuur kan, met goedkeuring van de Raad van Commissarissen, daartoe een voorstel doen.

Propertize

De afsplitsing van Property Finance vond eind 2013 plaats. Op 1 januari 2014 heeft Property Finance haar naam gewijzigd in Propertize. Propertize richt zich als onafhankelijke organisatie, los van SNS REAAL, op de afbouw van de vastgoedfinancieringen en het vastgoed dat de organisatie in portefeuille heeft.

Propertize heeft zich begin 2014 volledig geherfinancierd voor een bedrag van € 4,1 miljard. Propertize deed dit door middel van de uitgifte van Staatsgegarandeerde Medium Term Notes ter waarde van € 2,3 miljard. Voorts plaatste zij Commercial Paper Notes bij institutionele beleggers onder een fundingprogramma met een garantie van de Nederlandse Staat tot het maximale uitgifteplafond van het fundingprogramma van € 4,1 miljard. Propertize heeft op 4 april 2014 haar financiering van € 4,1 miljard door SNS Bank volledig terugbetaald. Het kredietrisico van SNS Bank op Propertize was in de periode van 1 januari tot en met 4 april 2014 afgedekt middels een garantie van de Nederlandse Staat.

Claims en rechtszaken

Per datum van het opmaken van dit jaarverslag zijn er (nog) geen gerechtelijke procedures gestart tegen SNS REAAL en/of SNS Bank anders dan vermeld in de toelichting Juridische Procedures in de jaarrekening.

Bijdrage resolutieheffing

De Minister heeft als onderdeel van de maatregelen naar aanleiding van de nationalisatie van alle banken een bijdrage gevraagd in de vorm van een eenmalige resolutieheffing. De bijdrage van SNS Bank in 2014 was € 76 miljoen. Dit bedrag is dus ten laste van het resultaat van 2014 gebracht.

4.3 Onze mensen

Personele consequenties van de splitsing

2014 stond volledig in het teken van de ontvlechting van de Bank en de Verzekeraar. Nadat in december 2013 door de Europese Commissie goedkeuring is verkregen op ons herstructureringsplan, is het afgelopen jaar hard gewerkt om de Bank en de Verzekeraar verder te verzelfstandigen. Hiervoor is in de eerste helft van het jaar de governance structuur aangepast en zijn binnen de Bank en de Verzekeraar staffuncties ingericht die voorheen op groepsniveau waren gesitueerd. Vervolgens zijn de stafmedewerkers, die voorheen op groepsniveau voor de Bank en/of de Verzekeraar werkten, rechtstreeks voor de Bank óf de Verzekeraar gaan werken. Per 1 januari 2015 is voor bijna alle medewerkers het juridisch werkgeverschap gewijzigd van SNS REAAL N.V. naar SNS Bank N.V. of REAAL N.V.

De grote betrokkenheid van onze medewerkers, hun flexibiliteit en medewerking in dit turbulente jaar, maakte dat de splitsing zonder grote problemen kon worden uitgevoerd en dat nagenoeg iedereen met tevredenheid in de nieuwe setting aan het werk ging. Informatiebijeenkomsten over de splitsing werden goed bezocht. De heldere en eerlijke informatie hebben aan het succes bijgedragen.

In februari 2014 startte het allocatieproces; de plaatsing van de groepsstafmedewerkers bij de Bank of de Verzekeraar. Om de overstap te vergemakkelijken werden oriëntatiesessies georganiseerd voor groepsstafmedewerkers. Tijdens deze sessies deelden Bank en Verzekeraar hun toekomstplannen, strategie en ambities. In het voorjaar maakten de meeste groepsstafmedewerkers de overstap naar de Bank of de Verzekeraar. Om ze welkom te heten, en te zorgen dat ze goed worden ingevoerd in alle facetten van de Bank of Verzekeraar, zijn diverse activiteiten opgezet. Zo heeft de Bank een housewarming georganiseerd en konden medewerkers van de Verzekeraar deelnemen aan inlooplunches, waar tegelijkertijd ook de nieuwe naam van de Verzekeraar bekend werd gemaakt.

De overgang van de meeste groepsstafmedewerkers betekende ook de start van een holding met een gewijzigde functie. SNS REAAL is en blijft eindverantwoordelijk voor de besturing van de SNS REAAL groep. De nadruk ligt nu op de strategische en financiële sturing en -beheersing. De Raad van Bestuur werkt daarvoor samen met een beperkt aantal collega's van groepsstaven, waarvan per 1 januari 2015 het juridisch werkgeverschap over is gegaan naar SNS Bank N.V. of REAAL N.V. Een bijzondere situatie waar een team mensen samenwerkt aan een even unieke als duidelijke opdracht.

Medewerkers blijven tevreden en betrokken

Ruim 81% van de medewerkers deed mee aan het jaarlijkse medewerkersonderzoek, dat in 2014 voor het laatst plaatsvond vanuit SNS REAAL. Ondanks de vele veranderingen bleven medewerkers tevreden over hun werk en nam de betrokkenheid bij de organisatie zelfs toe. De Bank en de Verzekeraar hadden elk hun eigen aandachtspunten, zie hiervoor het hoofdstuk Onze mensen in het jaarverslag van de SNS Bank N.V. en REAAL N.V.

Betrokken ondernemingsraad

De Centrale Ondernemingsraad (COR) is nauw betrokken bij de splitsing van SNS REAAL in een Bank en een Verzekeraar. Vanuit hun rol zien zij de

medewerkers als belangrijke stakeholders. Behoud van zoveel mogelijk werkgelegenheid, zowel op korte als (middel-)lange termijn, is een essentieel standpunt van de COR. Daarvoor hebben zij aandacht gevraagd bij de Raad van Bestuur, de Raad van Commissarissen en het Ministerie van Financiën.

Begin 2014 gaf de Centrale Ondernemingsraad een positief advies over de ontvlechting van het eerste deel van de groepsstaven en de toedeling ervan aan de Bank en de Verzekeraar. Tegelijkertijd werd positief advies uitgebracht over de herinrichting van de Bank en de Verzekeraar. Het advies werd in intensief overleg met de ondernemingsraden van de Bank, de Verzekeraar en de groepsstaven opgesteld.

Het ontvlechtingsproces werd door de COR en de ondernemingsraden van de Bank en Verzekeraar op de voet gevolgd. Door middel van een door de COR en bestuurders opgestelde afsprakenmonitor werd bekeken hoe elke groepsstafafdeling toewerkte naar de splitsing. In deze monitor zijn afspraken opgenomen over, bijvoorbeeld, de toenemende werkdruk en het goed managen van de verandering. Daarnaast besprak de COR maandelijks met de Raad van Bestuur en Personeel & Organisatie de overall voortgang van de transitie. De ondernemingsraden bewaakten ook alle overkoepelende afspraken die zijn vastgelegd in een convenant. De constructieve opstelling van de COR, aangevuld met hun kennis van en betrokkenheid bij de organisatie, heeft ertoe geleid dat de belangen van de organisatie enerzijds en die van de medewerkers anderzijds steeds op de juiste wijze met elkaar in balans zijn gebracht en gebleven.

Kerncijfers

in aantallen	2014	2013	2012	2011
Gemiddeld aantal fte's	6.374	6.607	6.827	7.002
Aantal fte's jaarultimo	6.368	6.379	6.724	6.928

5 Strategie en ontwikkelingen SNS Bank

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op economische en sectorspecifieke ontwikkelingen en ontwikkelingen in de regelgeving. Hierna zijn onze SWOT-analyse, missie en strategie opgenomen. Vervolgens wordt ingegaan op de business, operationele en financiële ontwikkelingen. Tot slot komen de personele ontwikkelingen aan bod in Onze mensen.

5.1 Economische en sector ontwikkelingen

5.1.1 Beperkte groei Nederlandse economie

Na twee jaren van krimp liet de Nederlandse economie in 2014 weer een bescheiden groei zien. In dit jaar steeg het Nederlandse bruto binnenlands product met circa 0,7 procent, iets minder dan de groei van het gehele eurogebied van 1 procent. Voor 2015 wordt een lichte groeiversnelling verwacht: 1,5 procent voor het eurogebied en 1,25 procent voor Nederland.

De Nederlandse economische groei wordt in 2014 en 2015 vooral gedragen door de uitvoer en is daarmee sterk afhankelijk van de groei van de relevante wereldhandel. In 2015 zullen naar verwachting ook de binnenlandse bestedingen weer aantrekken. Voor het eerst in lange tijd zal de consumptie weer bijdragen aan de economische groei, zij het nog zeer beperkt.

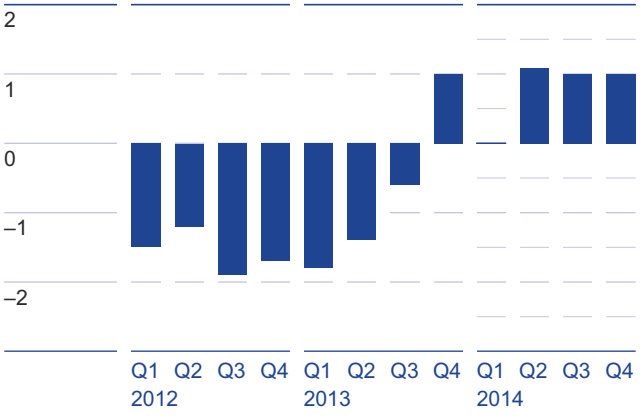
De toename van de koopkracht als gevolg van de daling van de gemiddelde pensioenpremie en de stabilisering van de woningmarkt spelen hierbij een belangrijke rol. Investeringen laten naar verwacht een gematigde groei zien, geholpen door de lage rente, de aantrekkende economie en een oplopende bezettingsgraad. De uitvoer van goederen en diensten blijft echter ook in 2015 de sterkst groeiende bestedingscategorie. Hier liggen de grootste kansen maar ook de grootste bedreigingen, aangezien geopolitieke spanningen een significant risico vormen voor de mondiale economische groei.

De Nederlandse economie krabbelt dus uit een dal en hoewel de groei nog laag is, kan het in 2015 toch leiden tot een beperkte daling van de werkloosheid en een vermindering van het overheidstekort, bij een blijvend lage inflatie. In de laatste kwartalen van 2014 zijn deze trends al zichtbaar. De macro-economische verbeteringen, broos en beperkt in omvang als ze zijn, zijn ook voor SNS Bank positief te duiden. De verhoogde economische activiteit kan immers leiden tot een groeiend aantal transacties op het gebied van hypotheken, sparen en betalen en een daling van betalingsachterstanden.

5.1.2 Lange rente bereikt nieuw laagterecord

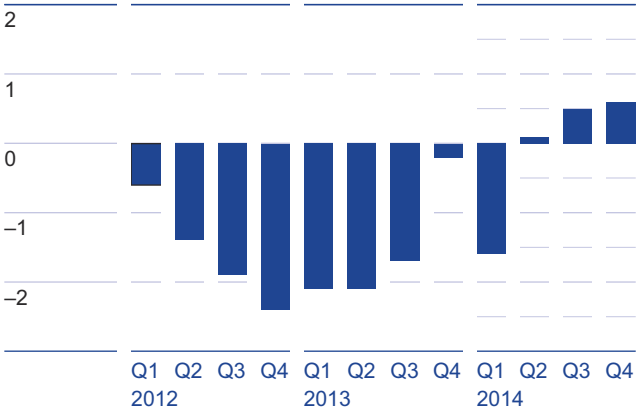
Het ruime monetaire beleid van de ECB, in combinatie met een blijvend lage inflatie vertaalde zich in 2014 in toenemende mate in uitzonderlijk lage Europese renteniveaus. In december 2014 bereikte de lange rente zelfs nieuwe laagterecords. De Duitse 10-jaarsrente daalde tot onder 0,7 procent. Vijf jaar geleden bedroeg deze nog 3,4 procent. De risico-opslag van de Nederlandse rente ten opzichte van Duitsland is

Bruto Binnenlands Product
(Mutatie t.o.v. zelfde periode vorig jaar in %)

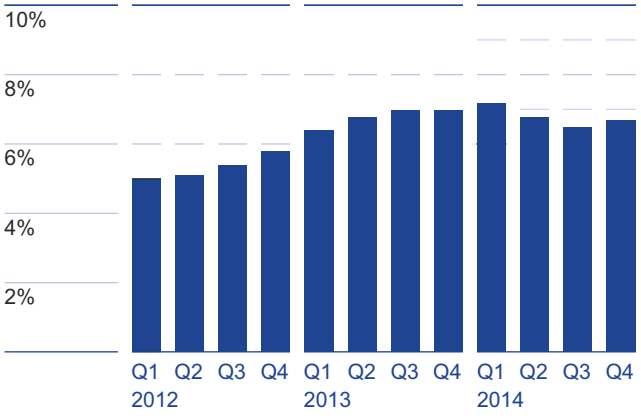
Bron: CBS

Particuliere consumptie
(Mutatie t.o.v. zelfde periode vorig jaar in %)

Bron: CBS

Werkloosheid
(Inter. definitie seizoensgecorrigeerd in %)

Bron: CBS

Inflatie
(consumentenprijzen)

Bron: CBS

momenteel zeer beperkt, iets meer dan 10 basispunten. Een opvallende ontwikkeling in 2014 was dat ook de risico-opslagen van bijvoorbeeld Spaanse en Italiaanse obligaties fors daalden. Toegenomen vertrouwen in de eurozone en verbeteringen van overheidstekorten en betalingsbalanstekorten lagen hieraan ten grondslag.

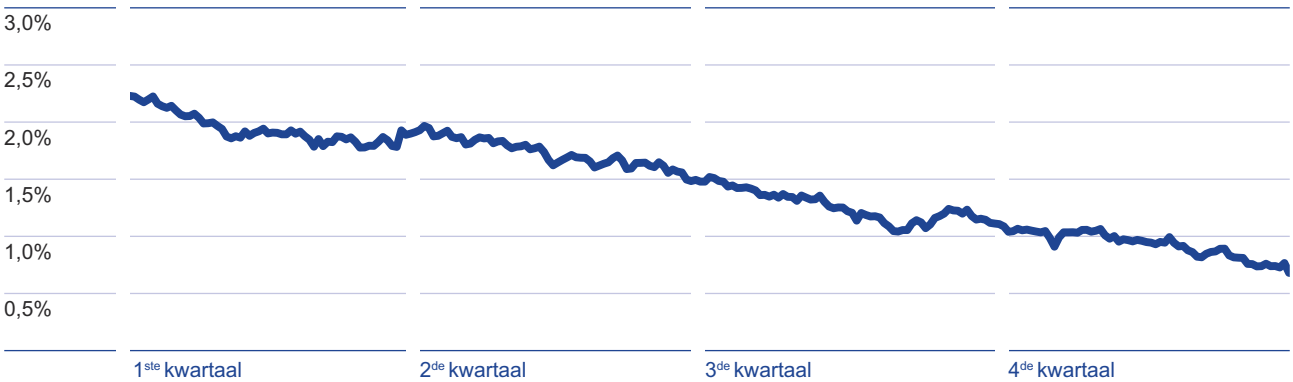
Vooruitkijkend naar 2015 zou een lichte stijging van de lange rente niet onlogisch zijn, als begeleidend verschijnsel van een aantrekkende economie. De ruimgeldpolitiek van de ECB en het verwachte beperkte niveau van de economische groei doen echter vermoeden dat het, in ieder geval voor de kernlanden van Europa, niet zo'n vaart zal lopen. Het is wel waarschijnlijk dat de momenteel lage risico-opslagen van perifere landen weer wat zullen oplopen, indien blijkt dat hun structurele problemen niet op korte termijn zijn verdwenen.

5.1.3 Hypotheek- en woningmarkt vertoont tekenen van voorzichtig herstel

Aan de daling van huizenprijzen, ingezet in 2008, kwam in 2014 een einde. Terwijl in 2013 de gemiddelde verkoopprijs nog met 6 procent daalde, laat 2014 een stijging zien van 4 procent. Voor 2015 gaan we uit van een vergelijkbare stijging. Het aantal verkochte woningen neemt sinds het dieptepunt medio 2013 eveneens weer toe: voor 2014 is het aantal verkochte bestaande woningen met 39 procent gestegen. Het niveau van de jaren voor 2008 is overigens nog niet in zicht.

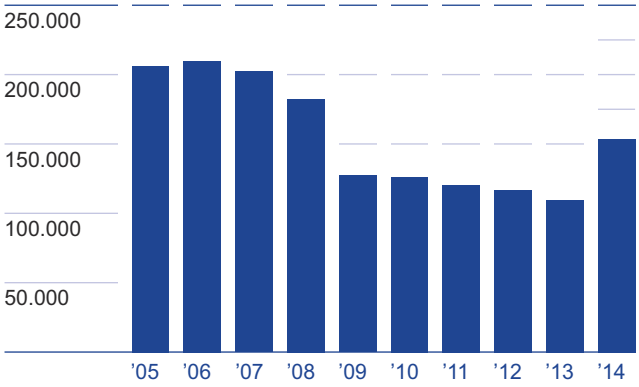
Een gematigde stijging van woningprijzen, een beperkte daling van de werkloosheid, de lagere (hypotheek)rente en een stijgende trend in het aantal verstrekte bouwvergunningen zijn voortekenen van een verder voorzichtig herstel van de Nederlandse woningmarkt. Er is echter ook een aantal dempende factoren voor een

Tienjaarsrente Nederlandse Staatsobligaties in 2014

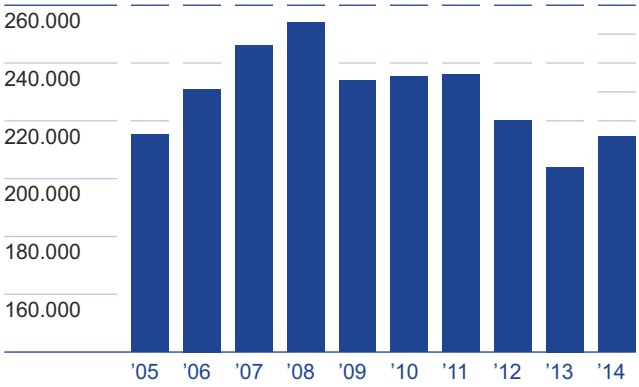
Bron: Bloomberg

Aantal verkochte woningen

Bon: CBS

Gemiddelde verkoopprijs woningen
(in euro's)

Bron: CBS

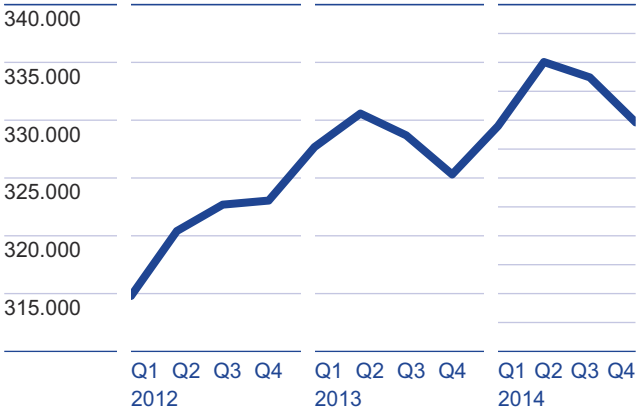
meer uitbundig herstel. Zo hanteert het Nationaal Instituut voor Budgetvoorlichting voor 2015 lagere financieringslastpercentages. Deze percentages geven weer welk deel van het inkomen er maximaal aan hypotheeklasten kan worden besteed. Hypotheekverstrekkers zijn bij wet verplicht deze percentages als basis te nemen bij het berekenen van hypotheken. Een andere dempende factor is de gefaseerde verlaging van de maximale Loan-to-Value (LtV) voor hypotheken naar 100 procent in 2018 (2015: 103 procent, inclusief 2 procent overdrachtsbelasting) en het feit dat veel hypotheken nog steeds 'onder water' staan. Bij ongeveer een miljoen Nederlandse huishoudens is de waarde van hun woning lager dan de uitstaande hypotheekschuld. Ook de gefaseerde verlaging van de NHG-grens speelt een dempende rol. Deze grens daalt van € 265 duizend in 2014 naar € 245 duizend in 2015 en € 225 duizend in 2016.

Het omslagpunt in de hypotheek- en woningmarkt is in 2014 ook zichtbaar in ontwikkelingen bij SNS Bank. Leningen in achterstand zijn in de loop van 2014 licht gedaald en de LtV van de hypothekenportefeuille is licht verbeterd. De verbeterde vooruitzichten op de woningmarkt hebben ertoe geleid dat de concurrentie tussen geldverstrekkers is toegenomen: rentemarges op nieuwe hypotheken staan enigszins onder druk. Daar staat tegenover dat in een aantrekkende markt ook de kredietverliezen kunnen dalen.

5.1.4 Stijging Nederlandse spaartegoeden

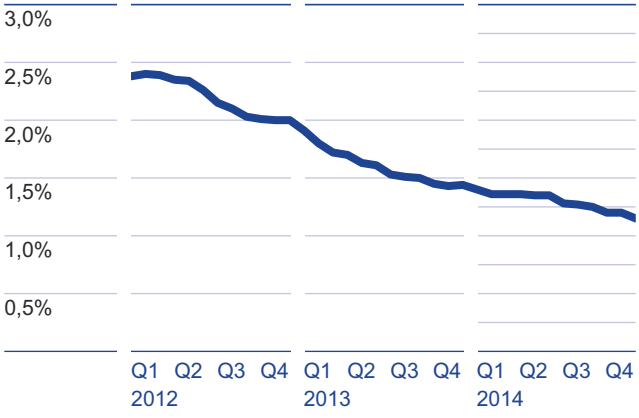
In 2014 (op basis van cijfers per eind november) hebben Nederlandse huishoudens bijna € 6 miljard gespaard. Eind november stond er een bedrag van € 331 miljard op binnenlandse spaarrekeningen, een toename van 2 procent ten opzichte van eind 2013. Per particulier huishouden komt dit gemiddeld neer op circa € 44 duizend. Vrij opneembare deposito's zagen de grootste netto-instroom maar ook bij deposito's met vaste looptijd was er sprake van een lichte instroom.

Totaal spaartegoeden
(in miljoenen euro's)

Bron: CBS

Spaarrente
(opzegtermijn < 3 maanden)

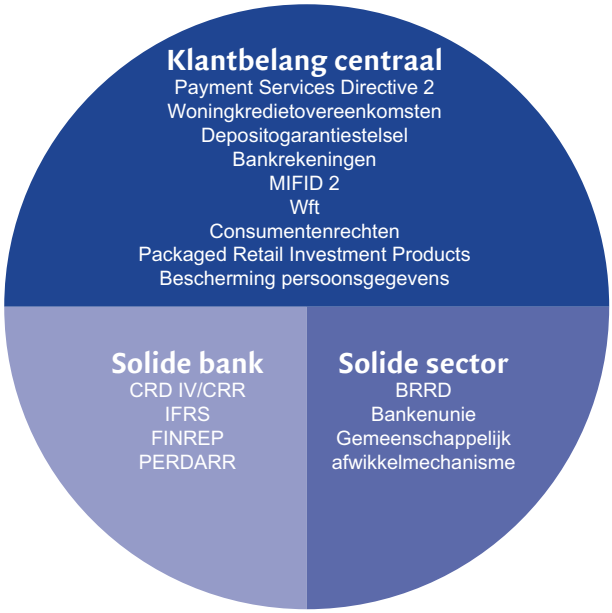
Bron: CBS

De toename van spaartegoeden staat in contrast tot de gestage daling van spaarrentes in 2014: de gemiddelde rente op vrij opneembare deposito's daalde van 1,4 procent begin 2014 tot 1,2 procent aan het eind van het jaar.

5.2 Ontwikkelingen wet- en regelgeving

In 2014 hebben we te maken gehad met veel nieuwe ontwikkelingen in de wet- en regelgeving, vooral op het gebied van het bancaire toezicht (prudentiële regelgeving). Zowel op nationaal als internationaal niveau was sprake van een toename in wet- en regelgeving die op ons van toepassing is. Deze toename van wet- en regelgeving zorgt ook voor een toename van werkzaamheden om de nieuwe regels volledig en correct te implementeren binnen onze organisatie. Om te waarborgen dat nieuwe regelgeving tijdig wordt gesignaleerd en geïmplementeerd, hebben we een Regulatory Board ingericht. Hieronder functioneren verschillende werkgroepen die de signalering, de implementatie en het toezicht op compliance nader vormgeven.

Naast de prudentiële wet- en regelgeving hebben we hard gewerkt aan de implementatie van wet- en regelgeving die van toepassing is op de producten voor en diensten aan onze klanten. Deze regels en de prudentiële wet- en regelgeving staat in onderstaande figuur weergegeven.

In de volgende paragrafen lichten we de belangrijkste nieuwe prudentiële wet- en regelgeving die van toepassing is of gaat worden op SNS Bank verder toe:

5.2.1 CRD IV

Capital Requirements Directive IV (CRD IV) is een Europese richtlijn voor de implementatie van in 2011 gepubliceerde Basel III-regelgeving. De CRD IV regelgeving heeft de grootste impact op SNS Bank. De richtlijn ziet met name toe op versterking van kapitaal en liquiditeit van banken en beleggingsondernemingen. CRD IV is aangevuld met een uitvoeringsverordening van de Europese toezichthouders (Capital Requirements Regulation, CRR). Samen vormen ze de kern van het nieuwe prudentiële kader. De richtlijn is in 2014 geïmplementeerd in de Wet op het financieel toezicht. De verordening is rechtstreeks van kracht.

In 2014 is in toenemende mate aandacht gekomen voor niet-risicogewogen kapitaalratio's. Binnen CRD IV is hiervoor de leverage ratio ontwikkeld. Daarnaast heeft het Basel Comité consultaties geïnitieerd op het gebied van krediet-, markt- en operationeel risico.

Leverage ratio

De leverage ratio is gedefinieerd als Tier 1-kapitaal gedeeld door on- en off-balance-posten volgens CRD IV. Onder CDR IV geldt vanaf 2018 een minimum van 3 procent voor deze ratio. Lidstaten hebben de mogelijkheid hiervan af te wijken. Voor Nederlandse banken zal mogelijk een minimum van 4 procent gelden.

Voor SNS Bank, als retailbank met veel (hypothecaire) leningen op de balans die een lage risico-weging kennen, is de impact van de niet-risicogewogen vereisten relatief groot. Desalniettemin verwachten we tijdig aan de nieuwe eisen te kunnen voldoen. We monitoren de leverage ratio op maandbasis.

Consultaties vanuit Basel op het gebied van krediet-, markt- en operationeel risico

Regelgeving vanuit het Basel Comité wordt doorgaans beschouwd als voorportaal van Europese regelgeving. In 2014 heeft het Basel Comité consultaties uitgezet gericht op de introductie van een kapitaalvloer bij interne (Internal Rating Based) kapitaalmodellen en aanscherping van de standaardbenaderingen voor berekening van krediet-, markt- en operationeel risico. Wanneer deze nieuwe regels definitief worden, zullen ze vermoedelijk leiden tot verdere verhoging van de kapitalisering. Consultaties vanuit Europa betreffen vooral nadere uitwerkingen van richtlijnen en verordeningen die eerder zijn verschenen. Het gaat dan niet alleen om de uitvoeringsverordeningen van CRD IV/CRR maar ook om de (hieronder genoemde) BRRD.

SNS Bank volgt deze consultaties op de voet en neemt deel aan nationale en internationale inspraakrondes.

5.2.2 BRRD

De Europese richtlijn voor herstel en afwikkeling van banken (Bank Recovery and Resolution Directive, BRRD) is per 1 januari 2015 in werking getreden.

Implementatie in Nederlandse wetgeving is nog niet afgerond.

Onder de BRRD wordt een minimumvereiste voor het eigen vermogen en de in aanmerking komende passiva ingevoerd (Minimum Requirement of Own Funds and Eligible Liabilities, MREL). De bestanddelen van het vreemd vermogen die kwalificeren voor de bail-in buffer worden Eligible Liabilities genoemd. Deze 'own funds and eligible liabilities' vormt een buffer voor het opvangen van verliezen. De BRRD introduceert in samenhang hiermee een ‘bail-in’-regime vanaf 1 januari 2016. Dit houdt in dat in geval van een bankfalen eerst verschaffers van eigen en vreemd vermogen worden ‘aangeslagen’ voor een bedrag ter grootte van minimaal 8 procent van het balanstotaal of 20 procent van de risicogewogen activa. Pas daarna kunnen eventueel publieke middelen worden aangewend.

In het verlengde hiervan heeft de Financial Stability Board een eigen voorstel gelanceerd voor een zogenoemde Total Loss Absorbing Capacity-ratio (TLAC). Net als de MREL uit de BRRD is dit een ‘bail-in-instrument’. De TLAC is een standaardindicator voor verliesabsorptie, die in de eerste plaats bedoeld is voor grote internationaal opererende systeembanken. Deze standaard is nog in ontwikkeling.

SNS Bank onderzoekt momenteel de optimale kapitaalstructuur met het oog op bovenstaande ontwikkelingen in de regelgeving. De kapitaal- en financieringsstructuur zal zo worden ingericht, dat spaarders met een saldo boven de € 100 duizend niet onder de 8% ‘bail-in’ vallen.

Wij monitoren de MREL op maandbasis. De TLAC-voorstellen zijn nog niet van toepassing op SNS Bank, maar we volgen ze wel nauwlettend.

5.2.3 IFRS

Naast regelgeving op het gebied van het bancaire toezicht hebben wij ook te maken met wijzigingen in IFRS-standaarden en -interpretaties. De belangrijkste wijziging voor de komende jaren die op ons betrekking heeft, is de vervanging van IAS 39 Financiële instrumenten door IFRS 9. De verwachting is dat deze nieuwe standaard gevolgen zal hebben voor de classificatie en waardering van de financiële activa en passiva van SNS Bank.

Voor een verdere toelichting op relevante wijzigingen binnen IFRS in 2014 en de toekomstige wijzigingen met een mogelijk effect op de jaarrekening van SNS Bank verwijzen we naar de grondslagen in de jaarrekening.

5.2.4 FINREP

SNS Bank dient als onderdeel van de financiële rapportage aan de toezichthouder (FINREP) over 2014 nieuwe data te rapporteren. Deze data hebben betrekking op activa die beleend zijn of in onderpand zijn gegeven, betalingsregelingen (forbearance) en achterstallige leningen. Wij hebben een separaat programma ingericht om de informatie op te kunnen leveren conform de daarvoor gestelde FINREP-tijdslijnen. Ook zijn werkprocessen en systemen ingericht om aan de rapportageverplichtingen te voldoen.

5.2.5 PERDARR

SNS Bank dient ultimo 2015 te voldoen aan de vanuit het Basel Comité voor Banken Toezicht ontwikkelde PERDARR-richtlijnen (Principles for Effective Risk Data Aggregation and Risk Reporting). Deze richtlijnen zijn bedoeld om de kwaliteit van systemen waarin risicodata worden samengevoegd alsmede om die van interne risicorapportages te verbeteren. Het uiteindelijke doel is versterking van het risicomanagement en verbetering van besluitvormingsprocessen binnen banken. Wij hebben een programma ingericht om alle hiermee samenhangende vereiste technische en organisatorische veranderingen in kaart te brengen en in goede banen te leiden.

5.3 SWOT-analyse

Sterke punten

- **Focus** op aanbieden van een beperkt aantal producten: sparen, betalen en hypotheken voor het Nederlandse retailsegment: particulieren, zzp'ers en kleinzakelijke klanten.
- **Meerdere onderscheidende merken** die dicht bij hun specifieke klantgroepen staan en op hun eigen manier inspelen op behoeftes en voorkeuren.
- **Effectief en efficiënt businessmodel**, door ondersteuning van de merken vanuit centrale mid- en backoffice en stafafdelingen.
- **Solide IT-structuur** zorgt voor stabiliteit en stelt ons in staat in de markt te acteren als 'smart follower'.
- **Manifest** bindt de medewerkers in de richting van de meest mensgerichte bank.

Zwakke punten

- Focus op het Nederlandse retailsegment brengt een zeker **concentratierisico** met zich mee.
- **Naamsbekendheid** van een aantal merken van SNS Bank is kleiner dan die van de grootste spelers.
- De **beheerste en verantwoorde bedrijfs-voering** heeft verbetering nodig op het gebied van risicogovernance, processen en datakwaliteit.
- De **kredietportefeuille** van SNS Bank kent vergeleken met de Nederlandse grootbanken hogere bijzondere waardeverminderingen.

Kansen

- SNS Bank heeft met haar profiel en door haar omvang **ruimte voor innovatie** in een periode waar ontwikkelingen elkaar snel opvolgen.
- SNS Bank speelt met haar merken in op de trend dat consumenten steeds **meer behoefte hebben aan simpele, transparante producten** en tegelijkertijd aan een op de individu toegespitste benadering.
- Door haar **multimerkenbeleid** kan SNS Bank snel op gewijzigde behoeften van doelgroepen reageren door een nieuw merk te introduceren.
- ASN Bank is goed gepositioneerd voor de trend waarin **duurzaamheid** steeds belangrijker wordt voor consumenten.

Bedreigingen

- De **toenemende regel- en toezichtdruk** legt een materiële druk op de sector en op SNS Bank, en leidt tot hogere kosten.
- **Nieuwe kapitaaleisen** ten aanzien van omvang en kwaliteit van het aan te houden kapitaal leiden mogelijk tot een lager rendement.
- **Margeverkrapping op de hypotheekmarkt** als gevolg van toenemende concurrentie.
- **Nieuwe toetreders** op specifieke delen van de waardeketen, ook van niet-financiële spelers.

5.4 Missie en strategie

De strategie van SNS Bank heeft het Manifest als anker voor ons denken en handelen. In het Manifest is onze missie geformuleerd: bankieren met de menselijke maat. Vanuit het Manifest hebben we onze kernopdracht bepaald, onze visie. Wat moet bankieren vandaag de dag inhouden en welke rol kan SNS Bank daarin spelen.

5.4.1 Bankieren met de menselijke maat

De letterlijke tekst van het Manifest luidt als volgt:

Een maatschappij waarin mensen vol vertrouwen en optimisme kunnen leven. Waarin we samen de dingen doen die goed zijn voor een volgende generatie. Dat is waar wij aan willen bouwen. En daarom bestaan we om iedereen, ***mens voor mens****, te helpen op hun eigen manier* ***financieel weerbaar*** *te zijn.*

Dit betekent dat we, vanuit onze sociale oorsprong, de verantwoordelijkheid nemen om het vak van bankieren vorm te geven vanuit wat mensen echt nodig hebben. Het betekent dat onze financiële dienstverlening gaat over ***nut in plaats van rendement****. Over waarde in plaats van geld. Het betekent vooral dat we oprecht de belangen van onze klanten voorop zetten, zodat fundamentele dingen in het leven zoals wonen, educatie en een buffer voor onverwachte uitgaven nu en in de toekomst geborgd zijn.*

Wij begrijpen ook dat het Nederland van vandaag een grote verscheidenheid kent en ieder mens op z'n eigen manier 'financieel weerbaar' wil zijn. Daarom is SNS Bank een diverse familie van merken: ASN Bank, BLG Wonen, SNS, RegioBank en ZwitserlevenBank. Samen, maar ieder op zijn eigen manier, kiezen we ervoor om ***duurzaamheid*** *als uitgangspunt te nemen voor de toekomst. Om mensen inzicht, overzicht en vooruitzicht in geldzaken te bieden. Om 'goed wonen' toegankelijk te maken en om oprecht persoonlijk contact weer de basis te laten zijn voor bankieren. Wij laten ons continu inspireren om samen met onze klanten eenvoudige dienstverlening te ontwikkelen die de menselijke maat terugbrengt in geldzaken.*

Iedereen die bij ons werkt zet zich elke dag vol overtuiging in om Nederland, mens voor mens, financieel weerbaar te maken. De optelsom van al die mensen bouwt aan een maatschappij waarin vol vertrouwen en optimisme geleefd wordt.

SNS Bank vervult al bijna 200 jaar een unieke positie in het Nederlandse financiële landschap. Alle rechtsvoorgangers van de Samenwerkende Nederlandse Spaarbanken (SNS) waren bonds- of nutsspaarbanken. Banken die vanuit een lokaal en sociaal karakter in staat waren om hun klant te kennen en dicht bij hen te staan.

Vandaag de dag geeft SNS Bank met het Manifest invulling aan sociaal verantwoordelijk bankieren. Het Manifest is de belangrijkste bindende factor tussen de vijf merken van SNS Bank (ASN Bank, BLG Wonen, RegioBank, SNS, ZwitserlevenBank). Bankieren met de menselijke maat betekent dat wij een sociaal verantwoordelijke bank willen zijn, voor de klant en de maatschappij, en van daaruit bestaande conventies in de financiële wereld willen doorbreken.

Om onze visie concreet gestalte te geven hebben we de volgende drie ambities voor de langere termijn geformuleerd:

- Wij zijn een **mensgerichte** bank.
  Zowel klanten als medewerkers geven ons hoge waarderingscijfers.
- Wij zijn een **maatschappelijke** bank.
  We creëren maatschappelijke waarde met eenvoudige, verantwoorde producten en diensten, en initiatieven op gebied van financiële weerbaarheid. Wij streven daarbij naar een winstniveau dat past bij deze rol en zorgt voor een solide financiële basis van de bank.
- Wij zijn een **duurzame** bank.
  We werken toe naar een klimaatneutrale bank, waarbij we onze eigen bedrijfsvoering

verduurzamen en klanten actief stimuleren om energie te besparen.

Deze ambities gaan we in 2015 verder uitwerken, toetsen op haalbaarheid en verder concretiseren naar meetbare doelen en prestatie-indicatoren (KPI's).

5.4.2 Onze strategie

SNS Bank onderscheidt zich van andere banken doordat wij ons focussen op het Nederlandse retailsegment: particulieren, zzp'ers en kleinzakelijke klanten. We beperken ons daarbij tot eenvoudige financiële producten waarover we voldoende kennis en kunde in huis hebben. Dit zijn voornamelijk producten op het gebied van sparen, betalen en hypotheken. Daarnaast bieden we verzekeringsproducten en beleggingsfondsen aan.

Door onze multimerkenstrategie staan we dicht bij de klant. Met onze vijf merken (ASN Bank, BLG Wonen, SNS, RegioBank en ZwitserlevenBank) willen we specifieke doelgroepen voorzien van passende financiële producten en diensten. Ook in de distributie houden we rekening met de verschillende behoeften van deze doelgroepen. Zo is ASN Bank een internet-only bank, distribueert BLG Wonen voornamelijk via onafhankelijke tussenpersonen, en combineren SNS en RegioBank internet met een landelijke aanwezigheid, waarbij RegioBank zich specifiek op de kleinere kernen richt.

Een 'single backoffice', een krachtige IT-organisatie en een centrale staforganisatie faciliteren al onze merken en stellen ons in staat om effectief en efficiënt te werken. Door onze omvang, focus en flexibele IT-organisatie hebben wij een 'short time to market' en zijn we in staat innovaties middels een smart-follower-strategie efficiënt en snel door te voeren.

Voor de middellange termijn hebben wij een aantal strategische prioriteiten gesteld:

1. Excellente klantbeleving

Een excellente klantbeleving is de basisvoorwaarde dat we het vertrouwen van klanten krijgen en dat klanten positief kiezen voor een van onze bankmerken. Alleen als klanten enthousiast zijn over ons en onze producten en diensten, zullen ze klant blijven of anderen aansporen klant te worden. Klantcontact is de basis voor de klantbeleving en zal dan ook expliciete aandacht krijgen.

In 2014 zijn verschillende verbeteringen doorgevoerd om de klantbeleving te verbeteren. Zo zijn er verbeteringen aangebracht in het beheer van onze hypotheekportefeuille, zowel op het gebied van behoud van klanten als preventief beheer voor klanten die hulp kunnen gebruiken. Andere voorbeelden zijn innovaties op het gebied van mobiel bankieren en klachtenmanagement. In 5.5 gaan we nader in op de verschillende initiatieven op het gebied van excellente klantbeleving, zowel per merk als groepsbreed.

Door focus op excellente klantbeleving willen wij de waardering van onze klanten verhogen en onze marktaandelen vergroten.

2. Excellente bedrijfsvoering

Excellente klantbeleving valt of staat met een foutloze, strak georganiseerde bedrijfsvoering. Alleen als wij ons werk goed en consistent doen, kunnen we klanten beloven dat elke afspraak wordt nagekomen en elk product op dezelfde wijze en met dezelfde betrouwbaarheid en kwaliteit wordt geleverd. Een hoge betrouwbaarheid en kwaliteit van ons werk zullen ook leiden tot lagere kosten doordat fout- en herstelkosten niet of nauwelijks voorkomen en risico's beheersbaar zijn.

Door onze single backoffice en onze robuuste en flexibele IT-organisatie hebben wij een goede uitgangspositie voor het tot stand brengen van een excellente bedrijfsvoering tegen beheersbare kosten. We zien hierbij nog ruimte voor verbetering. Zo willen we door het verder uitwerken en implementeren van ons Integrated Control Framework (ICF) en het naar een hoger niveau tillen van onze datakwaliteit en datamanagement onze interne bedrijfsvoering verder verbeteren.

3. Gematigd risicoprofiel

We streven naar een gematigd risicoprofiel. De focus op Nederland en op specifieke product- en doelgroepen dragen hieraan bij. Ons risico wordt primair gedreven door kredietrisico en, in mindere mate, door marktrisico. Deze risico's lichten we nader toe in hoofdstuk 8.

Het terugdringen van onze risicokosten voor particuliere hypotheken door een focus op verdere verbeteringen op het gebied van het beheersproces voor hypotheken, van planning, acceptatie en beheer tot aflossing, is een van de prioriteiten. Zo is in 2014 veel aandacht besteed aan preventief beheer om vroegtijdig klanten te kunnen helpen die mogelijk problemen kunnen krijgen met het betalen van hypotheeklasten. Ook hebben we onze modellen voor acceptatie en kredietrisico's herontwikkeld en geïmplementeerd. De implementatie van het ICF draagt eveneens bij aan een verbetering van ons risicoprofiel.

We streven verder naar een gezonde balans met solide kapitaalratio's. Op dit moment voldoet SNS Bank met

een solide Tier 1-kernkapitaalratio van 18,3 procent (op stand-alone basis) ruimschoots aan de huidige eisen. Nieuwe regelgeving stelt vanaf 1 januari 2018 ook eisen aan niet-risicogewogen kapitaalratio's. Voor een retailbank als SNS Bank, met voornamelijk activa met een lage risicoweging, zijn dergelijke ratio's (zoals de leverage ratio en de MREL) momenteel belangrijke factoren voor ons kapitaalmanagementbeleid. Om ook aan deze toekomstige regelgeving te voldoen zijn we voornemens onze kapitaalpositie te diversifiëren en te versterken met achtergesteld vermogen.

Bij een gematigd risicoprofiel hoort een duurzame winstgevendheid. Het uitgangspunt dat we hierbij hanteren, is een gezonde balans tussen waarde voor klanten, medewerkers, de aandeelhouder en onze maatschappelijke bijdrage. Hiermee bedoelen we dat we een winstniveau nastreven dat past bij ons Manifest en bedrijfsmodel en dat tegelijk bijdraagt aan een gezonde financiële basis voor een gematigd risicoprofiel.

5.4.3 Onze concernbrede doelstellingen

Onze strategie hebben we uitgedrukt in de volgende concernbrede doelstellingen voor de langere termijn:

- Tevreden klanten: een positieve Net Promoter Score voor alle merken.
- Tevreden medewerkers: een Net Promoter Score van onze medewerkers van hoger dan 20.
- Realisatie van de gewenste marktaandelen (sparen hoger dan 10 procent, en nieuwe productie hypotheken tussen de 5 en 8 procent).
- Een Tier 1-kernkapitaalratio van meer dan 14 procent, gebaseerd op de huidige regelgeving.

5.5 Business en operationele ontwikkelingen

SNS Bank heeft verschillende bankmerken die ieder vanuit hun eigen missie een specifieke klantgroep aanspreken met een overzichtelijk en herkenbaar assortiment en een dienstverlening die het beste bij de doelgroep past. Dat dit de klanten aanspreekt blijkt uit het herstel van vertrouwen in deze merken. De merken van SNS Bank verwelkomden in 2014 231.000 nieuwe klanten (bruto), waarvan 69.000 klanten een van de merken van SNS Bank kozen als hun primaire bank door het openen van een betaalrekening. Gecorrigeerd voor de impact van de verkoop van SNS Fundcoach, inactieve klanten en de invloed van een klantenonderzoeksproject (customer due diligence) wist SNS Bank een nettogroei van de klantenportefeuille te realiseren van 98.000. Aan het eind van 2014 bedroeg het totale aantal klanten 2,8 miljoen. Het totale marktaandeel sparen steeg van 10,1 procent naar 10,7 procent. Het hypothekenmarktaandeel (nieuwe verstrekkingen in aantallen) nam toe van 1,8 procent naar 3,7 procent.

5.5.1 Profiel, ambities en operationele ontwikkelingen per merk

5.5.1.1 ASN Bank

Voor de wereld van morgen

De ASN Bank heeft als missie om als bank een bijdrage te leveren aan het verduurzamen van de samenleving met klimaat, mensenrechten en biodiversiteit als pijlers. Dat doet de ASN Bank via haar investeringen, via (project)financieringen en via de duurzame beleggingsfondsen. Maar ook door samenwerking met andere organisaties, kennisdeling en door maatschappelijke vraagstukken te adresseren en te helpen oplossen. Ook via het faciliteren van de duurzame online community ‘Voor de Wereld van Morgen’ levert de bank een bijdrage aan sociale en groene initiatieven.

De ASN Bank positioneert zich als een zelfstandige bank. Het eigen duurzaamheidsbeleid en de verantwoordelijkheid voor integrale klantprocessen zijn hiermee onlosmakelijk verbonden. De klanten van de ASN Bank zijn zeer betrokken bij wat er met hun spaargeld gebeurt. Het is de reden om voor onze duurzame bank te kiezen. Bovendien wil de ASN Bank de juiste – maatschappelijk verantwoorde - uitzettingen doen om haar missie waar te maken als bank de duurzaamheid van de samenleving te vergroten.

De relevantie van duurzaam bankieren neemt toe en daarmee ook de concurrentie. De reden is dat maatschappelijk verantwoord ondernemen niet langer iets is wat bedrijven erbij doen. Het is een hygiënefactor én een businesskans geworden. Daarmee stijgt de relevantie en ‘aansprekendheid’ van de ASN Bank ook bij oorspronkelijke sceptici. Echter, andere financiële dienstverleners (bestaande en nieuwe) spelen ook in op deze ontwikkeling, waardoor het concurrentieveld van de ASN Bank groter is geworden. Het is noodzakelijker om een scherp onderscheidend vermogen te hebben en te bewijzen dat de duurzame reputatie terecht is. Daarom moet de ASN Bank blijven investeren in haar scherpe positionering en koploperschap.

De ASN Bank wil haar gevestigde reputatie verder versterken en blijven voldoen aan de hoge klantverwachtingen. Reacties van klanten over de nationalisatie waren aanleiding om het contact met klanten te intensiveren en meer uitleg te geven over de historie, het duurzame profiel van de bank, en het denken en handelen dat hieruit voortvloeit. De ASN Bank wil in een geloofwaardige, zelfstandige relatie staan tot SNS Bank. Initiatieven zoals het Manifest en het verduurzamen van de hypotheekportefeuille vormen daarbij een belangrijke schakel.

Wat wil ASN Bank bereiken

De ASN Bank is ambitieus: hoewel groei geen doel op zich is, streeft de bank ernaar binnen 10 jaar 1 miljoen tevreden klanten te hebben en Assets Under Management van € 20 miljard. Met deze groei wil de ASN Bank haar impact op de duurzaamheid van de samenleving verder vergroten. Voor 2015 betekent dit een groeidoelstelling van netto 20.000 klanten, een instroom van € 500 miljoen aan spaargeld, een instroom van € 200 miljoen in beleggen.
De bank ontwikkelt daarnaast een zakelijke betaalrekening die primair is bedoeld voor zzp’ers.

Spaargeld duurzaam uitzetten

De ASN Bank ‘in Balans’ betekent dat de bank met het groeiende aandeel spaargeld van klanten het aandeel duurzame financieringen binnen 10 jaar wil vergroten naar € 5 miljard. Om deze ambitie te kunnen realiseren en op een verantwoorde wijze te groeien is een forse investering in capaciteit en expertise nodig in 2014 en de jaren erna. Het gaat dan vooral om uitbreiding van expertise in duurzame financieringen én in balansmanagement. Voor een verantwoorde groei is het ook noodzakelijk dat de cultuur en betrokkenheid van medewerkers geborgd blijft, met als blijvende doelstelling een hoge medewerkerstevredenheid van hoger dan 8.

Klanttevredenheid
Uitgangspunt blijft dat ook bij deze groei het klantvertrouwen geborgd blijft. Het programma Klantbelang Centraal wordt een verdere uitwerking van bestaand beleid. De ASN Bank drukt de klantwaardering uit in een Net Promoter Score (NPS) die hoger moet zijn dan 25 en een klanttevredenheid hoger dan 8.

Klimaatneutraal in 2030
Klimaatneutraal bankieren in 2030 is een speerpunt in de strategie van de ASN Bank. Ze laat hiermee zien dat klimaatbescherming daadwerkelijk mogelijk is via bancaire activiteiten en versterkt daarmee de reputatie van duurzame bank. De ASN Bank ontwikkelde hiervoor sturingsmethoden die in 2015 geïmplementeerd worden. De bank ging met diverse partijen in gesprek over deze ambitie en ontving daarvoor zowel binnen als buiten de financiële sector waardering.

Wat heeft de ASN Bank bereikt in 2014

Merkpositionering
Onderzoek geeft aan dat het vertrouwen van klanten sterk is. Wel is de ASN Bank kwetsbaarder geworden op haar duurzame reputatie. Dit heeft te maken met vragen over uitzettingen van spaargeld en met de connectie met SNS REAAL.

Aantal klanten
Het aantal klanten bij de ASN Bank liet een nettogroei zien ten opzichte van 2013. Hiermee komt het totaal aantal klanten op meer dan 600.000. Het grootste deel hiervan betrof klanten die een spaar- en/of betaalproduct hebben afgenomen. Net als in 2013 was er in 2014 daarnaast een toenemende interesse van klanten om een beleggingsproduct af te sluiten.

Sparen
De propositie van de ASN Bank om te kunnen sparen bij een duurzame bank blijft onverminderd populair. Toch zien we dat de dalende trend van de spaarrente relatief grote impact heeft op de klantbeleving bij het nut van sparen. Waar zij het begrip rente in andere jaren als iets positiefs beleefden, vragen klanten zich nu af of sparen meer kost dan dat het opbrengt. Daarnaast zagen we een duidelijke trend dat in 2014 meer spaargeld werd opgenomen om een hypotheek mee af te lossen. Ondanks deze trend steeg het spaarsaldo met 4,3 procent ten opzichte van 2013.

Beleggen
Er was in 2014 een duidelijke interesse in de door de ASN Bank aangeboden huisfondsen. Het totaal belegd vermogen in deze huisfondsen nam toe van € 1,6 miljard in 2013 tot € 2,0 miljard ultimo 2014. Daarnaast won de ASN Bank in 2014 de 'Groene Stier' voor het beste duurzame beleggingsfonds met het ASN Duurzaam Milieu & Waterfonds.

Klanttevredenheid
Het vertrouwen en de aanbevelingsbereidheid hebben zich goed hersteld sinds nationalisatie begin 2013. Dankzij de klantenservice van de ASN Bank, on- en offline dialoog met klanten, transparante communicatie, maar ook bijvoorbeeld dankzij de introductie van mobiel bankieren. Onderzoek geeft aan dat het vertrouwen van klanten sterk is. Wel is de ASN Bank kwetsbaarder geworden op haar duurzame reputatie. Dit heeft onder andere te maken met vragen over uitzettingen van spaargeld en met de connectie met SNS REAAL.

5.5.1.2 BLG Wonen

Voel je thuis

BLG Wonen gelooft dat het hebben van een woning een van de basisvoorwaarden voor geluk en welzijn is. Daarom helpt BLG Wonen al 60 jaar klanten bij het realiseren van hun WoonWensen door samen met een netwerk van onafhankelijke adviseurs WoonAdvies te geven. Een WoonAdvies gaat verder dan hypotheken, verzekeringen en spaarproducten. Het maakt dat klanten van hun huis echt een thuis kunnen maken, in de wetenschap dat alles goed geregeld is. Nu en in de toekomst.

Wat wil BLG Wonen bereiken

Merkpositionering
BLG Wonen streeft naar een samenleving waarin ieder mens een woning heeft waar hij zich thuis voelt. Daartoe dienen voor uiteenlopende woonvraagstukken oplossingen gevonden te worden. BLG Wonen wil fungeren als een autoriteit op het gebied van wonen en financiën. Dat doet ze door een maatschappelijke bijdrage te leveren aan een gezonde woningmarkt door kennisontwikkeling over de woningmarkt en een branche overstijgend netwerk van spelers op de woningmarkt. De verduurzaming van de woningvoorraad heeft daarbij speciale aandacht.

Productvolumes
Tot het assortiment van BLG Wonen behoren onder meer hypotheken, (bank)sparen, overlijdensrisico- en woonhuisverzekeringen, die aangeboden worden onder de productnamen WoonLenen, WoonSparen en WoonVerzekeren. BLG Wonen zal zich de komend jaren met name toeleggen op het vergroten van het marktaandeel hypotheken en het behouden van haar bankspaarpositie. Ook woongerelateerde diensten, als het Energie Bespaar Advies wil BLG Wonen actief verder ontwikkelen.

Distributiekanaal
BLG Wonen heeft de samenwerking met de betere onafhankelijke adviseurs scherp in haar vizier en werkt aan een netwerk van topadviseurs. Via een kwaliteitssegmentatieprogramma en opleidingen uit de WoonAcademie wordt de kwaliteit van de advisering gemonitord en gewaarborgd. BLG Wonen ontwikkelt hiervoor specifieke instrumenten om adviseurs te helpen bij het klantcontact. Om de tevredenheid over de samenwerking te meten onder adviseurs doet BLG Wonen continu adviseurstevredenheidsonderzoek.

Klantcontactstrategie
De ingeslagen weg met betrekking tot consumenten-campagnes wordt doorgezet. BLG Wonen onderzoekt de behoeften van klanten voortdurend via klantenraden en klanttevredenheidsonderzoek. Deze informatie dient als input voor uiteenlopende projecten waarmee de bank werkt aan het klantvriendelijker maken van haar bedrijfsprocessen en de verrijking van haar klantencontact.

Wat heeft BLG Wonen bereikt in 2014

Merkpositionering
Met het oog op het vergroten van de naamsbekendheid startte BLG Wonen met een consumentencampagne ‘WoonWensen waarmaken’. Vanuit de campagne was BLG Wonen officieel partner van het tv-programma RTL Woonmagazine, nam zij deel aan de WoonBeurs (70.000 bezoekers) en lanceerde zij het online platform woonwensen.nl waar klanten inspiratie vinden rond de thema’s wonen en financiën. De aan de campagne gerelateerde WoonWensActies waren een succes. Ruim 10.000 klanten namen deel.

In 2014 vierde BLG Wonen haar 60-jarig bestaan. Het jubileum werd onder meer gevierd met speciale regiodagen voor adviseurs en WoonWensacties voor klanten. De waarden van wonen die BLG Wonen hoog in het vaandel heeft staan, werden onderstreept door Minister Blok in het voorwoord van de gelijknamige jubileumpublicatie. Het boek had een oplage van 4.500 exemplaren en is aan relaties van BLG Wonen aangeboden.

Aantal klanten
Het totaal aantal klanten van BLG Wonen ligt eind 2014 op ruim 110.000, dit is een kleine daling ten opzichte van 2013. Deze daling is lager dan de daling die in 2012 zichtbaar was. Niettemin is er nog steeds sprake van een achteruitgang in het klantvolume die zich onder meer laat verklaren door lagere instroom van het aantal hypotheekaanvragen en een stijgende lijn in het aantal aflossingen.

Woongerelateerde diensten
BLG Wonen lanceerde als eerste bank het Energie Bespaar Advies (EBA). Advies waarbij de klant in vier stappen wordt ontzorgd bij het doorvoeren van energiebesparende maatregelen en zo zijn woonlasten kan beperken. Om adviseurs in staat te stellen het EBA aan te bieden, werden EBA-trainingen gehouden.

Hypotheken
De woningmarkt en de hypotheekmarkt laten nog geen stevige groeiontwikkeling zien. Toch boekte BLG Wonen succes. De hypotheekproductie van BLG Wonen liet een stijging zien van 45 procent ten opzichte van 2013. De positieve cijfers laten zien dat BLG Wonen na de nationalisatie terug is op de hypotheekmarkt en haar adviseursnetwerk heeft gereactiveerd.

Sparen
Het spaarsaldo is toegenomen. De groei van de spaarportefeuille is in 2014 afgevlakt door enerzijds een lagere spaarrente en anderzijds het wegvallen van de 'Gouden Handdruk'. Tevens zijn er meer concurrerende initiatieven van verzekeraars die erin slagen expiratiegelden te behouden.

Klanttevredenheid
De NPS van BLG Wonen bedraagt in 2014 -14, dit is een stijging van 6 procent ten opzichte van de eerste meting vorig jaar. In het vierde kwartaal van 2014 kwam de stijgende lijn van het afgelopen anderhalf jaar ten einde. Het gemiddelde tevredenheidscijfer onder klanten is met een 7,5 de afgelopen twee jaar nagenoeg onveranderd gebleven.

5.5.1.3 RegioBank

Dichtbij en betrokken

RegioBank is een bank die werkt met 535 zelfstandig adviseurs die een franchiserelatie hebben met dit merk. Zoals de naam al aangeeft kiest RegioBank bewust voor kantoren in dorpen en kleine steden. De visie is dat mensen een bank in de buurt verdienen. Ze worden geholpen door een lokale zelfstandig adviseur die zijn klanten kent en die weet wat er speelt in de omgeving. RegioBank voert een assortiment eenvoudig te begrijpen producten. Particuliere en (klein)zakelijke klanten kunnen terecht voor betalen, sparen en hypotheken.

Wat wil RegioBank bereiken

Voor RegioBank ontstaan goede kansen nu andere banken zich terugtrekken uit dorpen en kleinere steden door kantoren te sluiten. RegioBank kiest er heel bewust voor om juist de bank in de buurt te blijven.

Vergroten leefbaarheid en zelfredzaamheid
Minister Blok van Wonen en Rijksdienst en RegioBank hebben in november 2014 een intentieverklaring ondertekend. Hierin staat dat het Rijk RegioBank steunt bij het vergroten van de leefbaarheid in krimp- en anticipeerregio's.

Het Rijk bevestigt met de intentieverklaring het belang van de pilots van RegioBank met de geldautomaat en de serviceloketten. RegioBank wil deze samen met gemeente, lokale ondernemers, bewoners en adviseurs aanbieden in dorpen waar geen geldautomaat of bank meer aanwezig is. Door het beschikbaar stellen van persoonlijke financiële dienstverlening en contant geld draagt RegioBank bij aan de financiële zelfredzaamheid van mensen en aan de lokale economie.

VoordeBuurt
De intentieverklaring verwijst ook naar het andere leefbaarheidsinitiatief dat RegioBank heeft opgezet: het online platform VoordeBuurt. Op dit platform kunnen mensen die actief een bijdrage willen leveren aan hun buurt, inspiratie vinden en oplossingen aandragen voor verbetering.

Wat heeft RegioBank bereikt in 2014

Merkpositionering
RegioBank kende ook in 2014 een forse groei van haar naamsbekendheid. De constante aanwezigheid van RegioBank op radio en tv (via billboarding), de huis-aan-huisfolder en de lokale zichtbaarheid hebben hier aan bijgedragen. Met de Zilvervlootparade kon een zelfstandig adviseur op speelse wijze laten zien dat hij 'de bank in de buurt' is.

Aantal klanten
Het aantal nieuwe spaar- en betaalklanten is ook in 2014 fors gegroeid. Eind 2014 had RegioBank meer dan 560.000 klanten.

Sparen en betalen
Het spaarsaldo nam met bijna 10 procent toe.
De spaarproducten zijn opnieuw goed gewaardeerd. Zo heeft MoneyView de Spaar-op-Maat Vrij spaarrekening weer de maximale waardering gegeven van 5 sterren op flexibiliteit.
RegioBank kende ook een sterke groei van nieuwe betaalklanten, onder meer door de actie '€ 50 cadeau bij onze betaalrekening'.

Hypotheken
In 2014 heeft RegioBank met concurrerende prijsstelling een top 3-positie in haar segment weten te verkrijgen én te behouden. De doelstelling van de te behalen hypotheekproductie is daarmee gerealiseerd.

Klanttevredenheid
Tijdens het Hypotheken Event heeft RegioBank de award voor 'beste beheer' gewonnen. Voor deze categorie 'beste beheer' vroeg onderzoeksbureau Gfk aan consumenten die al een hypotheek hebben naar hun ervaring met de hypotheekverstrekker. RegioBank kwam als beste dienstverlener naar voren vooral vanwege de goede nazorg van de adviseurs.

RegioBankadviseurs.nl
RegioBank introduceerde een nieuw commercieel online concept: RegioBankAdviseurs.nl. Hiermee koppelt de bank potentiële klanten aan een adviseur. De website brengt de onderscheidende elementen van de adviseur, dichtbij en echt persoonlijk, samen met de meest moderne online technieken. Zo worden de online- en offlinewereld met elkaar verbonden, waarbij persoonlijke dienstverlening centraal staat.

5.5.1.4 SNS

Heel normaal. SNS

SNS is een retailbank die ervoor kiest om een bank te zijn voor de gewone Nederlandse consument. Een koers die goed past bij de oorsprong van SNS als nutsbank met een maatschappelijk doel. Een bank die laat zien dat bankieren anders kan, normaler. Die haar klanten daarmee wil verrassen. En als het in hun belang is, doorbreekt SNS onredelijke bankgewoontes. Vanuit die 'heel normaal' mentaliteit wil SNS zich neerzetten als een no-nonsense bank voor de gewone Nederlander. Een duidelijk alternatief voor de grootbanken.

Wat wil SNS bereiken

SNS wil zich nadrukkelijk onderscheiden in de bankenmarkt en klanten laten zien dat er wel degelijk wat te kiezen valt tussen de Nederlandse banken. De bank wil dit bewijzen met onderscheidende producten en dienstverlening. De bank heeft de ambitie om een nadrukkelijke en grotere rol te spelen, onder meer in de hypotheken- en betaalmarkt. Daarbij stelt SNS zich op als uitdager van de grootbanken.

Eenvoudige en begrijpelijke producten
Met een overzichtelijk en eenvoudig productassortiment kan SNS klanten een complete oplossing bieden voor betalen, (bank)sparen, hypotheken, verzekeren, lenen en profielbeleggen. Klanten worden door SNS actief uitgenodigd voor een persoonlijk gesprek. Klanten die online vergelijken kunnen dat bijvoorbeeld doen met de Voordeelvergelijker. Met deze online tool maakt SNS inzichtelijk wat de grote banken voor verschillende financiële producten op het gebied van betalen, sparen en verzekeren in rekening brengen. Doelstelling is om het aantal SNS-producten per klant te verhogen door

proactief advies te geven, goed te luisteren en zo mogelijk aanvullende behoeften van klanten te ontdekken. Door deze adviserende opstelling verdiept de bank de relatie met klanten. Dit moet uiteindelijk tot uitdrukking komen in een significante groei in productdichtheid bij SNS-klanten.

Tevreden klanten
Essentieel voor het realiseren van de commerciële doelstellingen die SNS zich stelt, is dat klanten tevreden zijn over de bankproducten, de manier waarop zij die kunnen afnemen via diverse verkoopkanalen en de service en communicatie van SNS. Een van de manieren om de klanttevredenheid te verbeteren, is de naadloze aansluiting tussen de verschillende contactmogelijkheden (website, mobiel, winkel, callcenter, adviseur). De klant moet deze als volkomen vanzelfsprekend en verrassend ervaren. Klanten bepalen zelf hoe, waar en wanneer ze hun geldzaken regelen. Uiteraard moeten de klantprocessen foutloos en eenvoudig zijn.

Kostenefficiëntie in de winkelorganisatie
SNS blijft zich inspannen om de kosteneffectiviteit en distributiekracht van haar adviesorganisatie te verhogen. SNS heeft geen grote kantoren, maar kleine SNS Winkels. Ook de franchiseformule maakt de organisatie ondernemend en kosteneffectief.

SNS verhoogt de distributiekracht door het aantal winkels uit te breiden. De ambitie is om de komende tijd nog zo'n 50 winkels te openen om zo te groeien naar ruim 230 winkels, waarvan circa een derde bemand is door medewerkers in loondienst en de rest franchise is.

Wat heeft SNS bereikt in 2014

Merkpositionering
In september is de campagne 'Heel Normaal. SNS' gelanceerd die de nieuwe merkpositionering de komende jaren gaat ondersteunen. Al in 2014 heeft dit geresulteerd in een significante verhoging van de merkvoorkeur en merkoverweging bij de consument. Bij deze positionering hoort bewijsvoering in de vorm van concrete producten en diensten die laten zien dat SNS voorop loopt voor de 'gewone Nederlander'. Zo krijgt de klant geen keuzemenu te horen als hij het callcenter belt. Ook is de bank op zaterdag gewoon open en ontvangt de klant binnen een uur een vervangende pinpas als hij die kwijt is.

Verder vraagt SNS klanten mee te praten over bankzaken en luistert de bank naar opmerkingen in de online Community of via de Klantenraad. De Community telt ruim 12.000 deelnemers.

De boodschap en dienstverlening van de bank slaat duidelijk aan: er is een groei in het aantal klanten en de instroom van producten.

Aantal klanten
Door groei in aantal nieuwe spaar- en betaalklanten steeg het totaal aantal klanten bij SNS tot bijna 1,5 miljoen.

Betalen
Nederland heeft in 2014 opnieuw kennisgemaakt met rente op de betaalrekening. Sinds september 2014 rekent SNS bij de eerste drie dagen van rood staan geen hoge debetrente. De instroom op SNS Betalen steeg met 65 procent en de instroom op de overstapservice zelfs met 150 procent.
De particuliere betaalrekening werd beloond met vijf MoneyView sterren voor prijs en flexibiliteit.

Sparen
Ook sparen groeit mee met het succes van de nieuwe koers van SNS. De bank biedt een goede spaarrente zonder voorwaarden en niet alleen als geld lang wordt vastgezet. Ondanks de lagere spaarrentes in de markt ziet SNS sinds september een significante stijging van de instroom van spaarklanten. Het spaarsaldo van SNS steeg met ruim 5 procent ten opzichte van 2013. Wel is zichtbaar dat consumenten ervoor kiezen om hun spaarsaldo gedeeltelijk te gebruiken als extra tussentijdse aflossing van hun hypotheek.

De markt voor banksparen is minder hard gegroeid. Dit is het gevolg van fiscale wijzigingen die het minder aantrekkelijk maken voor dit product te kiezen. SNS zag dit terug in een daling van het bankspaarsaldo met 4,7 procent ten opzichte van 2013.

Hypotheken
SNS wil een grotere rol gaan spelen in de hypotheekmarkt. De bank positioneert zich nadrukkelijker in de markt als hypotheekverstrekker door scherpere tarieven. Naast de eigen hypotheken biedt ze als enige bank ook een huisselectie van andere geldverstrekkers aan. Deze zijn complementair en bieden daardoor de klanten en adviseur van SNS meer keuze bij het vinden van de juiste hypotheek.

Klanttevredenheid
De klanttevredenheid (NPS) steeg van -39 naar -28. Dit is vooral een gevolg van de nieuwe koers en communicatieboodschap die goed bij de doelgroep aanslaat. Ook de tevredenheid van onze medewerkers speelt hierin een belangrijke rol. Tevreden en trotse medewerkers vormen een belangrijke basis om de dienstverlening aan onze klanten verder te verbeteren.

5.5.1.5 ZwitserlevenBank

Sparen voor later

SNS Bank biedt via haar handelsnaam ZwitserlevenBank in samenwerking met de pensioenverzekeraar Zwitserleven spaarproducten aan onder de naam Zwitserleven die gericht zijn op 'sparen voor later'. ZwitserlevenBank is in dit samenwerkingsverband sinds juli 2013 actief op de spaarmarkt en is in staat gebleken om een specifieke doelgroep aan te spreken in het zogenoemde 'mass affluent' segment. Het spaargeld van ZwitserlevenBank valt onder het depositogarantiestelsel van SNS Bank.

Wat wil ZwitserlevenBank bereiken

Marktaandeel vergroten

Door een gerichte benadering van de doelgroep verwacht ZwitserlevenBank in de aankomende periode haar marktaandeel op het gebied van sparen verder te vergroten.

Verder staat de ontwikkeling van een mobiele app op het programma waarmee de dienstverlening kan worden uitgebreid. Om het klanten makkelijker te maken een spaarrekening te openen, moesten een aantal processen verbeterd worden. Dit moet leiden tot een hogere klanttevredenheid en tot een hoger percentage tevreden aanvragers die een spaarrekening bij ZwitserlevenBank afsluiten.

Wat heeft ZwitserlevenBank bereikt in 2014

Aantal klanten

Het aantal nieuwe klanten dat ZwitserlevenBank mocht verwelkomen was ruim hoger dan begroot.

Sparen

Het spaarsaldo is fors toegenomen, waarmee de doelstelling voor 2014 ruimschoots is gehaald. ZwitserlevenBank heeft een goede rentepositie ten opzichte van de concurrentie binnen de doelgroep waar zij zich op richt. Een groot deel van dit obligo is dan ook afkomstig van deze doelgroep.

Klanttevredenheid

Een jaar na de start heeft ZwitserlevenBank nog geen NPS-meting gedaan onder haar spaarklanten. Wel zijn andere vormen van klantonderzoek gedaan om de dienstverlening te verbeteren. Voor 2015 lopen onderzoeken om de NPS-metingen van start te laten gaan.

5.5.2 Groepsbrede thema's

Klantbelang Centraal

Ook in 2014 hebben we in onze dienstverlening stevige accenten gelegd waarmee duidelijk tot uitdrukking komt dat wij het belang van de klant werkelijk centraal stellen. De manier waarop wij dit bevorderen en waarborgen in onze werkwijzen en de resultaten ervan delen wij met de Autoriteit Financiële Markten (AFM). Jaarlijks wordt ook een zelfanalyse uitgevoerd. Deze zelfanalyse leidt tot verbeteringen, zoals aan de orde komt bij de afzonderlijke merken. Deze zelfanalyse wordt ook jaarlijks gedeeld met de AFM.

Op verschillende niveaus binnen de organisatie en binnen onze merken hebben we initiatieven ondernomen om het belang van de klant in te bedden in ons denken en handelen.

Directie en Raad van Commissarissen

We vinden het belangrijk dat het gedachtegoed uit het Manifest goed verankerd wordt. Vandaar dat we het onderwerp Klantbelang Centraal ook in de top van ons bedrijf op de agenda zetten. Voor Directie en Raad van Commissarissen is een permanente educatiesessie georganiseerd om aan de hand van dilemma's met elkaar te praten over het thema Klantbelang Centraal. Een van de wensen die Directie en Raad van Commissarissen uitten, was dat zij de contacten met klanten en medewerkers verder wilden intensiveren. Hieraan hebben de merken gevolg gegeven. Er is een programma samengesteld voor directieleden en commissarissen om de bedrijfsonderdelen te bezoeken en hier medewerkers en klanten te ontmoeten.

Management en medewerkers

We hebben eveneens sessies georganiseerd met al onze leidinggevenden waarin het Manifest en de strategie zijn besproken. Ook zullen in 2015 dergelijke sessies opnieuw plaatsvinden, om leidinggevenden (en hun medewerkers) mee te nemen in de verdere concretisering van het Manifest in de dienstverlening aan onze klanten.

Nieuwe medewerkers krijgen informatie over het Manifest en hoe wij dit verder invullen richting klanten als drager van Klantbelang Centraal. Ook nieuwe managementteamleden die bij de bank zijn komen werken vanuit de holding krijgen deze informatie. In de afgelopen maanden is met alle leidinggevenden gewerkt aan de verdere concretisering van de thema's uit het Manifest.
We hebben een start gemaakt om het Manifest te vertalen in het personeelsbeleid. Zo zijn er drie kerncompetenties gedefinieerd voor alle medewerkers

(Ken je klant, Versta je vak en Toon lef) die ook zijn opgenomen in de beoordelingscyclus.
In de opleiding van alle nieuwe medewerkers en de diverse talent development-programma's is tijd vrijgemaakt om medewerkers handvatten te geven om het Manifest van het hoofd naar het hart te brengen.

Merken

De merken geven ieder op hun eigen wijze invulling aan Klantbelang Centraal zoals blijkt uit enkele voorbeelden.

SNS lanceerde in 2014 haar aanscherpte koers met een nieuwe campagne 'Heel Normaal. SNS'. Vanuit deze strategie streeft SNS altijd naar eenvoudige en begrijpelijke producten en diensten met nut en waarde voor de klant. SNS heeft al in 2014 laten zien dat bankieren anders kan, normaler. Zo ontvangen klanten van SNS rente op de betaalrekening en legt de bank in eenvoudig te begrijpen filmpjes uit hoe bepaalde producten en diensten werken. Sinds september mogen klanten drie dagen per maand rood staan zonder daarover een debetrente te betalen. De motivatie is dat de helft van de Nederlanders wel eens ongewild en ongewenst een paar dagen rood staat. SNS vindt het dan onredelijk om daarvoor direct een debetrente te laten betalen. De bank wil daarmee zeker niet het structureel rood staan stimuleren en biedt klanten diverse hulpmiddelen om zich daar op te laten attenderen. Er was veel media-aandacht voor deze campagne en er kwamen zowel positieve ('bank die met mij meedenkt') als kritische reacties ('rood staan niet stimuleren'). Sinds de lancering van de nieuwe koers en de campagne zag SNS een substantiële toename van het aantal nieuwe klanten met een betaalrekening.

De ASN Bank organiseerde twee regionale 'ASN Live' evenementen en het landelijke evenement 'MorgenVandaag'. Doel daarvan was om inspiratie te bieden en een breed debat te voeren over de duurzaamheidsthema's waarvoor de ASN Bank zich inzet. Sprekers uit het bedrijfsleven, de wetenschap, journalistiek, politiek en jonge ondernemers gaven hun visie op de wereld van morgen. De bank ging ook zelf in gesprek met klanten en bezoekers.

RegioBank heeft in samenwerking met de lokale gemeenschap geldautomaten neergezet in kleinere dorpen. Daarmee geeft RegioBank, mede-initiator van het huidige maatschappelijke debat rondom de beschikbaarheid van geldautomaten, concreet invulling aan een duidelijke behoefte van burgers.

BLG Wonen heeft in haar transformatie van hypotheekadvies naar breed WoonAdvies, adviseurs op diverse wijzen geïnspireerd om in plaats van het product de woonwensen van klanten centraal te stellen. Daartoe lanceerde het merk in het jaar van haar 60-jarig bestaan het online inspiratieplatform woondenken.nl, bracht het een 'woonboek' uit en zijn diverse workshops georganiseerd. In de eigen organisatie is een verdere slag gemaakt naar een nog klant(belang)gerichtere organisatie. Klantenraden zijn ingesteld om de dienstverlening aan een voortdurende toetsing te onderwerpen en het meten van klanttevredenheid een continu proces te laten zijn. Daarnaast is ook een klanttevredenheidsmeting opgestart.

Op basis van klantonderzoeken en klantreacties heeft ZwitserlevenBank voor haar online spaarpropositie diverse belangrijke klant- en communicatieprocessen verbeterd (van aanvraag tot beschikbaar stellen van het spaarproduct).

Klanttevredenheid over onze merken

De klanttevredenheid meten we bij al onze merken op basis van de Net Promoter Score, een methodiek die aangeeft in hoeverre klanten een aanbieder aanbevelen aan anderen. Deze methodiek wordt breed toegepast door dienstverlenende organisaties waaronder financiële dienstverleners. De scores worden uitgedrukt in een bandbreedte van -100 tot +100.
Onze merken nemen de andere Nederlandse banken op in de vergelijkingsgroep voor hun NPS-score.

SNS liet een duidelijke verbetering zien van haar NPS-score in 2014. BLG Wonen vertoonde een lichte positieve stijging. RegioBank handhaafde haar positie op een NPS die met -7 tot een van de betere van de banken behoort. Nederland kent namelijk twee banken met een positieve NPS. Een van deze twee banken is de ASN Bank met een NPS van +12. Ook dit jaar werd de ASN Bank voor de vijfde keer in successie gekozen tot meest klantvriendelijke bank van Nederland. Een mooi resultaat. De NPS-score van de ASN Bank vertoonde desondanks een daling, waar uiteraard aandacht voor is.

NPS-score per merk

Merk	2014	2013[1]
SNS	-28	-39
ASN Bank	12	19
RegioBank	-7	-7
BLG Wonen	-14	-15

1 In het jaarverslag 2013 is de NPS-score vastgesteld ultimo oktober 2013 (in plaats van ultimo 2013)

Sociaal en groen wonen

Wij hebben in april 2014 onze Visie op Wonen onder de titel Duurzaam Wonen gepubliceerd als onderdeel van onze visie op duurzaamheid. Dit is tevens een van de belangrijke thema's in het Manifest. In de woonvisie beschrijven we hoe de merken een bijdrage willen en

kunnen leveren aan de twee pijlers: sociaal en groen wonen in Nederland. De visie is voor alle merken het vertrekpunt voor zowel hypothecaire financieringen als dienstverlening aan particulieren.

De woonvisie vertelt wat de merken verstaan onder goed wonen en hoe de woonomgeving van mensen verbeterd kan worden. Ook gaat de visie in op het voorkómen van betalingsproblemen bij klanten om hun financiële weerbaarheid te vergroten. Een concrete invulling van dit thema komt tot uitdrukking in de wijze waarop we preventief beheer bij hypotheken aanpakken.

Preventief Beheer bij hypotheken

Om verschillende redenen kan het voor klanten lastig zijn om te voldoen aan de maandelijkse hypotheeklasten. Zo kunnen zij bijvoorbeeld worden geconfronteerd met stijgende vaste lasten, verlies van hun baan, echtscheiding of ziekte. De problemen kunnen soms zo groot worden dat een klant zijn huis gedwongen moet verkopen. Dit is vooral heel vervelend voor de klant, maar heeft ook consequenties voor de hypotheekverstrekkende bank.

Om vroegtijdig klanten te kunnen helpen die mogelijk problemen kunnen krijgen met het betalen van hypotheeklasten is Preventief Beheer ingericht bij de merken BLG Wonen, RegioBank en SNS. Hierbij kijkt een adviseur samen met het Hypotheken Hulpteam hoe de klant ‘rustig kan blijven wonen’ door de hypotheek weer betaalbaar te krijgen en te houden. Eventueel wordt hierbij Budget Hulp ingezet om klanten meer inzicht en controle te geven over hun inkomsten en uitgaven. Het initiatief kan liggen bij de klant die ons benadert voor Preventief Beheer of wij nemen op basis van de ons beschikbare gegevens zelf proactief contact op met klanten die mogelijk een verhoogd risico op betalingsachterstand hebben.

Preventief Beheer is opgestart in 2014. Om deze ontwikkeling goed onder de aandacht te brengen bij onze klanten zijn de volgende activiteiten uitgevoerd.

Preventief beheer

		2014
Verstuurde brieven preventief beheer	aantal	10.028
Verstuurde e-mails hypotheektesttool	aantal	10.243
Bezoeken hypotheektesttool SNS Bank en BLG Wonen	aantal	42.656

Uiteindelijk zijn in 2014 314 klanten door het Hulpteam Hypotheken begeleid. Goed nieuws voor zowel de klant als de bank is dat 83,2 procent van de klanten die we preventief hebben geholpen niet in trajecten van Bijzonder Beheer terecht zijn gekomen. Deze succesratio blijven we monitoren, het is een belangrijk kengetal in de komende jaren.

Klimaatvriendelijk wonen

Wij zijn ons bewust van de impact die het woongedrag heeft op klimaat en milieu. Daarom willen we een bijdrage leveren aan duurzame woningen voor particuliere huiseigenaren, bijvoorbeeld door energiebesparingen en opwekken van duurzame energie te stimuleren.

Een van de eerste concrete activiteiten die we in dit kader hebben ontplooid, was de organisatie van de tweede Expertmeeting Verduurzaming Woningbouw en Vastgoed in juni 2014. We trokken hierin samen op met Eerlijke Bankwijzer en Rabobank. Doel was om kennis uit te wisselen over hoe we woningen en vastgoed in Nederland energiezuiniger kunnen maken.

Een ander concreet voorbeeld is dat RegioBank, BLG Wonen en SNS de wettelijke mogelijkheden (Tijdelijke Regeling Hypothecair Krediet) voor extra hypothecaire ruimte bij energiezuinige woningen hebben opgenomen in hun acceptatiecriteria.

SNS Bank heeft haar handtekening gezet onder een afspraak die energieneutrale renovaties van particuliere koopwoningen stimuleert. Het stimuleren van energieneutrale renovaties past uitstekend in het programma Duurzaam Wonen.

De overheid heeft begin 2014 het Nationaal Energiebespaarfonds in het leven geroepen om Energiebespaarleningen te verstrekken. Dit zijn goedkope leningen aan particuliere woningbezitters die energiebesparende maatregelen in hun woning willen nemen. Het Nationaal Energiebespaarfonds heeft een omvang van € 300 miljoen. ASN Bank heeft daarvan € 50 miljoen gefinancierd, de Rabobank en het Rijk de rest.

BLG Wonen gaat haar klanten een Energie Bespaar Advies (EBA) aanbieden om duurzaam gedrag te stimuleren. Dit draagt bij aan de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad. Het EBA-rapport wordt opgesteld door gecertificeerde adviseurs van het bedrijf Susteen waarmee BLG Wonen samenwerkt. Het geeft inzicht in bouwkundige en installatietechnische verbetermaatregelen waarmee de huiseigenaar energie kan besparen. Hij krijgt ook inzicht in de terugverdientijden van de maatregelen en de CO_2-reductie. Voor de klant resulteert uitvoering van de maatregelen in een lagere energierekening, meer comfort, een gezonder binnenklimaat en een energielabel voor de woning. BLG Wonen is ook een opleiding gestart voor eigen adviseurs waarin zij leren

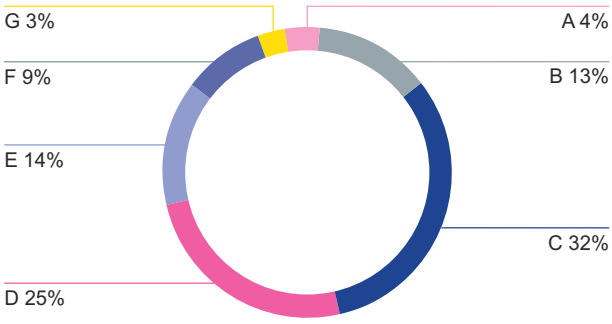
hoe zij een EBA kunnen meenemen in hun woonadvies. Er zijn tien EBA-trainingen georganiseerd waaraan 144 adviseurs hebben deelgenomen.

Nulmeting energielabels

Wij hebben een nulmeting gedaan om te bepalen wat het energielabel is van de woningen die de afzonderlijke merken financieren. Met de Visie op Wonen als uitgangspunt en de resultaten van de meting als startpunt voor verbetering, formuleren we voor de komende jaren doelstellingen om de hypotheek-portefeuille verder te verduurzamen.

Uit de nulmeting blijkt dat de energielabels van onze hypotheken ongeveer op het Nederlandse gemiddelde liggen. Momenteel heeft 50 procent van onze woningen een energielabel A, B of C. In de andere helft is verbetering mogelijk. We willen het gemiddelde energielabel op een zuiniger niveau brengen door energiebesparing bij onze klanten te stimuleren, door voorlichting, energiebespaaradvies en door duurzame woonfinanciering en producten aan te bieden.

Duurzaam wonen 2014
(Energielabels woningen in hypotheekportefeuille)

Totale CO_2-uitstoot: 1.150.799 ton

Financiële weerbaarheid

De financiële weerbaarheid van onze klanten is voor ons een belangrijk uitgangspunt. Dit stimuleren we in de eerste plaats door de kwaliteit van onze dienstverlening. Leidraad daarbij is het begrip Klantbelang Centraal. Wij willen onze klanten inzicht, overzicht en vooruitzicht bieden, zodat ze de juiste beslissingen kunnen nemen bij grote en kleine financiële keuzes voor nu en later. Centraal staan:

- Eenvoudige, toegankelijke en veilige producten en service.
- Benutten van klantervaringen en klachten om verbeteringen door te voeren.
- Klanten in staat stellen verantwoorde keuzes te maken met heldere en begrijpelijke productinformatie en/of passend advies.
- Systematische toetsing van het klantbelang en de klantintegriteit.
- Meten en verbeteren van de klanttevredenheid.

Om de financiële weerbaarheid en zelfstandigheid van mensen te vergroten, zetten wij ons ook in voor financiële educatie van mensen die hierbij wat extra hulp of inzicht kunnen gebruiken, zowel volwassenen als jongeren en kinderen. Dat doen we via de Stichting Geldinzicht, ons gastlessenprogramma en de website Eurowijs voor basisscholen en via ondersteuning aan stichting Weet wat je Besteedt gericht op het voortgezet onderwijs. Daarnaast participeren de medewerkers van SNS Bank N.V. in het branchebrede initiatief ‘Bank voor de klas’.

Financiële educatie

		2014
Nieuwsbrief Geldinzicht	abonnees	327
Gastlessen Eurowijs	aantal lessen	466
	aantal deelnemers	11.899
Gastlessen Bank voor de klas	aantal lessen	906
	aantal deelnemers	22.650

5.5.3 Het belang van informatietechnologie (IT)

Voor het leveren van excellente klantbeleving en een excellente bedrijfsvoering speelt informatietechnologie (IT) een steeds belangrijkere rol. De sterke opkomst van mobiel, vooral voor bankieren, bevestigt dat klanten digitale dienstverlening hoog waarderen. Al tientallen jaren leggen we met onze IT-dienstverlening een sterke focus op klant en klantcontact. Het resultaat is een klantgeoriënteerde systeeminrichting. Door een hoge mate van standaardisatie en hergebruik, met een focus op de lange termijn, beschikt SNS Bank over een moderne technische infrastructuur en een eenvoudig applicatielandschap. Ontwikkeling en exploitatie van IT vindt in huis plaats en vakmanschap staat hierbij centraal. Zo is de beheersing van applicatieontwikkeling gecertificeerd op volwassenheidsniveau CMMi level3. De centrale IT-organisatie speelt een leidende rol in het neerzetten van de unieke Multi label & channel/Single System-architectuur.

Onze IT-inrichting helpt ons bij het verder invullen van onze challenger-rol in de Nederlands markt. Bijvoorbeeld op het gebied van gemak en lage kosten door de reeds gerealiseerde hoge automatiseringsgraad middels Straight-Through-Processing (STP) van klantprocessen, op het gebied van betrouwbaarheid door automatisering van IT zelf, en door digitale innovaties op speerpunten als bankieren en mobiel betalen.

Onze IT-organisatie had in 2014 twee belangrijke opdrachten, continuïteit in dienstverlening en de splitsing van IT-systemen van bank en verzekeraar.

Continuïteit dienstverlening
Zorgdragen voor de continuïteit van onze dienstverlening (7x24) aan onze klanten. Continuïteit en beschikbaarheid van IT-systemen is cruciaal voor onze klanten. Ook in 2014 behoorde de beschikbaarheid van onze kernsystemen, het mobiele en het internetkanaal tot de hoogste in de markt.

Splitsing IT bank en verzekeraar
In 2014 zijn we begonnen met een ambitieus, 18 maanden durend programma om de IT-systemen van bank en verzekeraar te splitsen in het kader van de ontvlechting van SNS REAAL. Dit programma voeren we onder eigen regie uit.

In januari 2014 zijn we hiermee gestart. In de eerste fase die duurde tot juli 2014, is de fysieke infrastructuur gesplitst en is voor de verzekeraar nieuwe infrastructuur neergezet in twee nieuwe datacenters. De migratie van businessonderdelen en hun bijbehorende applicaties is in de tweede helft van 2014 uitgevoerd. De doelstelling is om in juli 2015 de splitsing volledig af te ronden.

Doelstellingen IT

Mede naar aanleiding van de splitsing zal in de komende jaren aandacht worden gegeven aan een drietal verbeteringen in het IT-domein:

- Professionaliseren van de Finance & Risk-informatievoorziening: als gevolg van de splitsing willen we de daardoor ontstane consolidatie- en rationalisatiekansen benutten.
- Verder implementeren van de Multi label & channel/ Single System-architectuur voor hypotheken, sparen, betalen en service, waarmee we onze groeiambities ondersteunen.
- Professionalisering van datamanagement, met als doel verhoging van de beheersing en de kwaliteit van data.

Informatiebeveiliging en bestrijding cybercrime

Het gebruik en de afhankelijkheid van IT nemen nog altijd toe. Dat betekent dat cybercrime een majeure impact kan hebben op de veiligheid en continuïteit van onze kanalen voor internetbankieren en mobiel bankieren. Wij zagen de cybercrimepogingen onverminderd toenemen in 2014, waaronder phishing, malware en Distributed Denial of Service (DDoS) aanvallen. Cybercrime is duidelijk een blijvend fenomeen geworden.

We hebben gedurende 2014 doorlopend geïnvesteerd in het verder versterken van onze weerbaarheid tegen cybercrime. Onze cybercrime- deskundigen monitoren cyberontwikkelingen nauwlettend waarbij passende maatregelen worden getroffen als dat nodig is. Mede dankzij onze korte interne lijnen hebben we deze aanvallen in de meeste gevallen weten te pareren en hebben we de overlast voor onze klanten tot een minimum kunnen beperken. De samenwerking met andere financiële instellingen en publieke partijen zoals het Nationaal Cyber Security Centrum (NCSC) vormt een vitaal onderdeel in het bereiken van effectieve verdediging tegen cybercrime. SNS Bank is hierbij actief betrokken.

5.6 Onze mensen

SNS Bank hecht veel waarde aan goed werkgeverschap. Alleen met goed gemotiveerde, deskundige en klantgerichte medewerkers zijn we in staat om onze missie te realiseren: een bank te worden die de menselijk maat weer in ere herstelt. Daar passen gedreven medewerkers bij die zich daar volop voor inzetten.

In 2014 is er veel gebeurd wat ook onze medewerkers heeft geraakt: SNS Bank bereidde zich in 2014 voor op een toekomst als volledig zelfstandige bank. Ondanks alle veranderingen die de bank doormaakt, constateren we dat onze medewerkers zich verbonden voelen met onze missie. Dat blijkt ook uit het jaarlijkse medewerkersonderzoek waarin medewerkers aangeven zich meer betrokken te voelen bij de organisatie. Ze staan achter het Manifest als anker voor ons denken en handelen.

5.6.1 Personele consequenties verzelfstandiging

In 2014 zijn grote vorderingen gemaakt met de ontvlechting van SNS REAAL tot een zelfstandige bank en verzekeraar. Deze ontvlechting heeft personele gevolgen gehad. Zo hebben we de governancestructuur van de groep gewijzigd en is een deel van de stafmedewerkers van SNS REAAL in de loop van 2014 overgegaan naar de bank. Per 1 januari 2015 hebben al deze medewerkers een nieuwe werkgever gekregen: SNS Bank N.V.

Bij de herinrichting van de bank heeft de Centrale Ondernemingsraad (COR) een belangrijke rol gespeeld. Begin 2014 gaf de COR een positief advies over de ontvlechting van het eerste deel van de groepsstaven en de toedeling ervan aan de bank. De Ondernemingsraad van de Bank bracht ook een positief advies uit over de herinrichting van de bank.

5.6.2 Werkgeverschap

De menselijke maat is niet alleen het uitgangspunt voor ons bankieren, maar ook voor ons personeelsbeleid. We streven ernaar een aantrekkelijke en verantwoorde werkgever te zijn.

In 2014 hebben we onze visie op werkgeverschap in lijn met het Manifest gebracht. In deze visie is de menselijke maat het uitgangspunt voor onze cultuur (mens voor mens) en stijl van leidinggeven. Elke medewerker kan het verschil maken en draagt bij aan het gezamenlijke resultaat. Onze rol als werkgever is onze medewerkers de kans te bieden om hun talenten te ontwikkelen en benutten. Het Manifest geeft richting aan ons werk, zodat we samen werken aan een betere bank voor onze klanten.

Invulling geven aan de missie

We dagen medewerkers uit onze missie *Bankieren met de menselijke maat* toe te passen in hun dagelijkse werk. Het gaat daarbij om drie waarden:

1. Ken je klant
   Elke medewerker heeft een jaarlijkse prestatiedoelstelling om het klantbelang centraal te stellen in het werk. Het gaat hierbij niet alleen om medewerkers die dagelijks in gesprek zijn met de klant, maar ook om medewerkers die geen direct klantcontact hebben.
2. Versta je vak
   Iedere medewerker moet vakbekwaam zijn. Voor medewerkers met klantcontact houdt dit in dat zij Wft-diploma's moeten behalen en hun financiële kennis permanent actueel houden. Wij bieden onze medewerkers instrumenten om hen daarbij te ondersteunen.
3. Toon lef
   Om onze missie waar te kunnen maken, is lef nodig. Daarom is lef een verplichte competentie voor alle medewerkers. Hieronder verstaan we geen roekeloos gedrag, maar juist het lef om zich uit te durven spreken en ongewenst gedrag ter discussie te stellen. Lef betekent ook opkomen voor de belangen van de klant en streven naar de voor hem beste oplossing.

5.6.3 Medewerkerstevredenheid

De medewerkerstevredenheid over 2014 bedroeg een 7,5 en de betrokkenheid een 8,0. Een stijging ten opzichte van vorig jaar, zo blijkt uit het jaarlijkse medewerkersonderzoek. Medewerkers staan achter het Manifest en de strategie van de bank. Veel collega's raden onze producten en diensten aan bij anderen en bevelen ook onze organisatie aan als werkgever. Er is vooral veel lof voor Het Nieuwe Werken, wat zorgt voor een goede balans tussen werk en privé. Ook voor de informele werksfeer is veel waardering.

Er zijn ook aandachtspunten. Dit geldt bijvoorbeeld voor de doorgroeimogelijkheden en de loopbaanbegeleiding. Die zijn goed, maar kunnen nog beter, vinden onze medewerkers. Ook willen zij graag dat afdelingen beter gaan samenwerken. Tot slot geven zij het advies om de strategie goed te implementeren en door te vertalen naar het werk.

Superpromoters

Medewerkers die zich vol trots inzetten voor ons Manifest, kunnen Superpromoter worden. Dat zijn

enthousiaste en constructief-kritische collega's die hun talenten en enthousiasme inzetten om het Manifest nog meer te laten leven. De groep Superpromoters is in 2014 snel gegroeid. Inmiddels hebben ruim honderd medewerkers de SNS InHouse Superpromotor Academy doorlopen. Samen inspireren zij collega's en realiseren zij verbeteringen voor klanten. Omdat de groep bestaat uit medewerkers van diverse afdelingen, merken en disciplines, verbetert de samenwerking in de organisatie.

5.6.4 Integriteit

De jaarlijkse integriteitsmeting is in 2014 voor het eerst geïntegreerd in het jaarlijkse medewerkersonderzoek. Hierin zijn achttien integriteitsvragen opgenomen en in het verlengde daarvan ook vier vragen over Klantbelang Centraal. Per afdeling is nu inzichtelijk hoe deze scoort op de verschillende integriteitsaspecten (bespreekbaarheid, voorbeeldgedrag en dergelijke). Zo kan gericht actie worden ondernomen.

Om medewerkers vertrouwd te maken met de bankierseed, die in 2015 wordt ingevoerd, volgden zij een e-learningprogramma (Gezond Verstand, Gezond Geweten). De inhoud van het programma is gebaseerd op incidenten uit de praktijk. Het helpt medewerkers om risico's in bepaalde situaties goed in te schatten en de juiste maatregelen te treffen. In 2014 heeft 68 procent van de medewerkers dit e-learningprogramma gevolgd.

5.6.5 Talenten aantrekken en ontwikkelen

Al onze medewerkers hebben talenten en we stimuleren iedereen om die talenten te ontwikkelen en in te zetten. Voor specifieke groepen zoals trainees en top-talenten zijn specifieke programma's.

Traineeships

In september 2014 startten drie managementtrainees, drie financieel trainees en één IT-trainee bij ons. Zij volgen een ambitieus programma waarin zij elk half jaar een andere opdracht uitvoeren in een andere rol of afdeling. Daarnaast volgen zij diverse cursussen. Door hen kennis te laten maken met diverse onderdelen van het bedrijf, ontwikkelen zij een brede scope op de organisatie en ontdekken zij wat een passende plek voor hen is.

Talentenprogramma's

Tweeëntwintig medewerkers namen in 2014 deel aan ons *talent development*-programma. Hierin staat persoonlijke ontwikkeling centraal. Deelnemers ontdekken hoe ondernemend, creatief en innovatief ze zijn en hoe zij deze eigenschappen verder kunnen versterken. In challenge-teams bedenken de deelnemers samen hoe de bank en zijzelf het Manifest nog beter kunnen waarmaken. Zij worden daarbij ondersteund door leidinggevenden van al onze onderdelen.

In 2014 was het voor het laatst dat in SNS REAAL-samenstelling het *management development*-programma en *specialisten development*-programma plaats vonden. We zetten deze programma's op eigen wijze voort binnen SNS Bank.

5.6.6 Diversiteit

Ieder mens is anders. Dat is ook het uitgangspunt van ons personeelsbeleid. We staan dichter bij onze klanten als ons personeelsbestand een afspiegeling vormt van de maatschappij en de arbeidsmarkt. Daarom willen we een diverse organisatie zijn van mensen met verschillende persoonlijkheden, achtergronden en leeftijden en waarin het aantal mannen en vrouwen in balans is. Omdat we weten dat diversiteit leidt tot meer creativiteit en betere prestaties, stellen we onze (management)teams ook divers samen.

Netwerk van vrouwen op sleutelposities

Op grond van de Wet bestuur en toezicht geldt als streefcijfer dat ten minste 30 procent van de zetels in de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen bezet is door vrouwen en ten minste 30 procent door mannen. Onder de zeven leden van de Raad van Commissarissen zijn twee vrouwen; met 29 procent is de samenstelling dicht in de buurt van het streefcijfer. In de directie van SNS Bank N.V. is dat 20 procent, namelijk één van de vijf directieleden is een vrouw. In maart 2014 sloten we ons aan bij het netwerk Women in Financial Services (WIFS). Dit is een netwerk van vrouwen op sleutelposities in de financiële sector die zich inzetten voor een duurzame financiële sector. Door ons aan te sluiten bij WIFS, willen we de positie van deze vrouwen versterken.

Mensen met een arbeidsbeperking

Bij het principe 'Mens voor mens' past ook dat we ons actief inzetten om mensen met een arbeidsbeperking in dienst te nemen. De ambitie is in 2015 twintig mensen met een arbeidsbeperking te plaatsen. Tegelijkertijd zijn we actief in het regionaal samenwerkingsverband 'Utrecht Onbeperkt aan de Slag' om het contact tussen deze doelgroep en werkgevers makkelijker te maken. SNS Bank heeft zich in 2014 ook aangesloten bij De Normaalste Zaak. Dit is een netwerk van mkb-ondernemers en grote werkgevers die het 'de normaalste zaak' vinden dat iedereen de kans krijgt om naar vermogen deel te nemen aan de arbeidsmarkt. Op deze wijze levert SNS Bank een bijdrage aan de mogelijkheid tot inclusief ondernemen.

5.6.7 Duurzame inzetbaarheid

In 2014 hebben we diverse initiatieven ondernomen om de inzetbaarheid van medewerkers voor nu en in de toekomst te bevorderen. Dit is noodzakelijk, omdat de bankenwereld in hoog tempo verandert. Dit biedt kansen voor medewerkers om zich verder te ontwikkelen, maar het stelt ook hoge eisen aan hun aanpassingsvermogen. Omdat de werkgelegenheid in de sector afneemt, is het extra belangrijk dat onze medewerkers duurzaam inzetbaar zijn.

De initiatieven richten zich op drie voorwaarden voor duurzame inzetbaarheid:

Vitaliteit
Om de vitaliteit van onze medewerkers te stimuleren, bieden we iedere medewerker de mogelijkheid een gezondheidscheck uit te laten voeren. Veel medewerkers hebben van deze mogelijkheid gebruikgemaakt. In 2014 zijn we gestart met een nieuwe ronde: het BETER LEVEN-gezondheidsonderzoek.

Werkstress is een aandachtspunt, zeker gezien de vele veranderingen binnen de organisatie. Daarom is dit onderwerp bij medewerkers onder de aandacht gebracht. Zij kunnen in gesprek gaan met een bedrijfsarts of een consulent van de arbodienst. Verder bevat het arboplan oplossingen om werkdruk en werkstress te voorkomen of te verminderen. Medewerkers kunnen deelnemen aan verschillende trainingen, waaronder Life in Balance en Stressmanagement. Leidinggevenden en medewerkers kunnen ook gebruikmaken van de interventie *Aanpak Werkdruk,* bestaande uit drie themabijeenkomsten.

Persoonlijke ontwikkeling
Binnen ons bedrijf hebben medewerkers veel mogelijkheden om zich te ontwikkelen. In hun werk, bijvoorbeeld door andere taken te verrichten, of door het volgen van een opleiding of ontwikkeltraject. We hebben een ruim aanbod aan opleidingen, trainingen en workshops.

Het is ook in het belang van ons als werkgever dat medewerkers zich ontwikkelen. Het is dus niet vrijblijvend. Daarom hebben medewerkers elk jaar ten minste één doelstelling voor persoonlijke ontwikkeling. Die wordt besproken in de jaarlijkse gesprekkencyclus over prestaties en competenties.

Nieuw in 2014 was dat medewerkers zelf hun plannings-, functionerings- en beoordelingsgesprek konden voorbereiden met behulp van een e-learninginstrument. Het instrument stimuleert medewerkers om de regie te nemen over hun eigen loopbaan en een koppeling te maken tussen de eigen prestaties en de afdelingsdoelen. Zo brengen zij persoonlijk leiderschap concreet in de praktijk. Per gespreksronde kunnen medewerkers en leidinggevenden een workshop volgen.

LoopBaanPlaza
Met ons loopbaan- en mobiliteitscentrum LoopBaanPlaza helpen we medewerkers om aan de slag te gaan met hun loopbaan. Dit gebeurt onder het motto ‘Jouw toekomst is onze missie.’ Medewerkers kunnen zelfinzichttesten maken en op basis van de uitkomsten een loopbaan- of ontwikkelplan opstellen.

Een uitgebreider traject is mogelijk voor intensievere loopbaanbegeleiding. In 2014 zijn er 147 trajecten en/of testen afgenomen door collega’s die actief met hun loopbaan aan de slag wilden gaan. Iedere medewerker kan ook in gesprek gaan met een adviseur van LoopBaanPlaza. Om dit zo laagdrempelig mogelijk te maken, werden in 2014 op verschillende locaties inloopspreekuren gehouden.

LoopBaanPlaza is in het derde kwartaal van 2014 gestart met het geven van een serie workshops waarin medewerkers leren om uiteenlopende vaardigheden zelf in hun loopbaan verder vorm te geven: van het vergroten van zelfinzicht tot solliciteren en netwerken.

5.6.8 Arbeidsvoorwaarden

Beloningsbeleid

Het beloningsbeleid van SNS Bank wordt op SNS REAAL niveau vastgesteld. De basis voor dat beloningsbeleid is vastgelegd in het Groepsbeleid Beloning SNS REAAL dat op alle medewerkers, inclusief de Raad van Bestuur, van toepassing is. SNS REAAL wil een maatschappelijk verantwoord beloningsbeleid voeren, dat goed uitlegbaar is naar alle stakeholders en recht doet aan hun belangen. In het Groepsbeleid Beloning SNS REAAL is ook vastgelegd dat de Raad van Commissarissen en de stafafdelingen Risk, Compliance, Juridische Zaken, Finance en P&O een belangrijke toezichthoudende en controlerende rol hebben bij zowel de implementatie als de uitvoering van het beloningsbeleid. Daarnaast toetst Group Audit periodiek en onafhankelijk de uitvoering van het beloningsbeleid. Op de website van SNS REAAL staan onder Corporate Governance diverse jaarlijkse beloningsrapportages.

Voor alle medewerkers van SNS Bank geldt dat hun vaste jaarsalaris is gebaseerd op een bij de functie passende salarisschaal waarbij de hoogte van de beloning is vastgesteld op basis van een marktvergelijking. Het uitgangspunt bij die vergelijking is

dat SNS REAAL uiteindelijk niet hoger wil belonen dan de mediaan van de algemene markt. Naast het vaste jaarsalaris komen cao-medewerkers in aanmerking voor een beoordelingstoeslag die bij goed functioneren 2,25 procent van het jaarsalaris bedraagt. Het is een eenmalige toeslag die wordt toegekend in januari en waarvan de hoogte afhankelijk is van het functioneren in het kalenderjaar daarvoor.

Enkele groepen medewerkers hebben een regeling variabele beloning in plaats van de beoordelingstoeslag. Het gaat dan bijvoorbeeld om het senior management. De hoogte van de variabele beloning verschilt per functie en is gemaximeerd op (gemiddeld) 20 procent van het vaste jaarsalaris. De Directie van SNS Bank N.V. komt niet in aanmerking voor variabele beloning of beoordelingstoeslag.

Vooruitlopend op de invoering van de Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen (Wbfo) is eind 2014 besloten om het beloningsbeleid al per 1-1-2015 aan te passen aan de vereisten van de Wbfo.

CAO

Na een intensieve periode met veel complexe onderhandelingen heeft SNS REAAL eind 2014 een nieuwe cao afgesloten voor de periode 1 januari 2014 tot 1 januari 2016. In de zomer bereikten we al een principeakkoord op de beoordelingstoeslag en het sociaal plan. De looptijd van het Sociaal Plan is van 1 augustus 2014 tot en met 31 december 2016.

De situatie waarin de organisatie zich bevindt, rechtvaardigt slechts een zeer beperkte collectieve loonsverhoging van 0,3 procent per 1 januari 2015 in ruil voor het vervallen van Goede Vrijdag als betaalde vrije dag en van 1 procent per 1 juli 2015. Ook is afgesproken dat de activiteiten op het gebied van duurzame inzetbaarheid verder worden voortgezet en geïntensiveerd. De cao is van toepassing op 98 procent van de medewerkers.

Pensioenregeling

Per 1 januari 2014 is de pensioenregeling op een aantal onderdelen gewijzigd. De belangrijkste wijziging is dat de pensioenleeftijd is verhoogd van 62 naar 67 jaar. Per 1 januari 2015 is de pensioenregeling opnieuw gewijzigd. Door aanpassingen in het Witteveenkader is het opbouwpercentage ouderdomspensioen vanaf die datum verlaagd van 2,15 procent naar 1,875 procent.

Kerncijfers medewerkers

	2014	2013
Gemiddeld aantal FTE's[1]	2.258	2.107
Aantal FTE's jaarultimo[1]	2.506	2.009
Verhouding man/vrouw	50%/50%	49%/51%
Vrouwelijke leidinggevenden	30%	23%
Fultime en parttime werkzaam	69%/31%	66%/34%
Tijdelijk contract	11%	10%
Opleidingskosten (euro's per fte)	1.930	1.390
Ziekteverzuim	4,5%	4,6%
Respons medewerkersonderzoek	79%	79%
Instroom	10,7%	7,4%
Uitstroom	5,4%	13,0%

1 Exclusief fte's van IT&C en Group Audit, deze waren in 2014 nog onderdeel van SNS REAAL.

6 Financiële ontwikkelingen

6.1 Financiële ontwikkelingen SNS REAAL geconsolideerd

Netto- en gecorrigeerd resultaat SNS REAAL

Netto en en gecorrigeerd resultaat SNS REAAL

in miljoenen euro's	2014	2013
Nettoresultaat SNS Bank	151	184
Nettoresultaat VIVAT	-605	-612
Nettoresultaat groepsactiviteiten	-52	14
Nettoresultaat kwalificatie VIVAT als beëindigde bedrijfsactiviteit	-206	--
Nettoresultaat Property Finance	--	-1.536
Totaal nettoresultaat SNS REAAL	**-712**	**-1.950**
Impact incidentele posten SNS Bank	-143	-79
Impact incidentele posten groepsactiviteiten	--	26
Impact incidentele posten VIVAT	-690	-747
Impact incidentele posten kwalificatie VIVAT als beëindigde bedrijfsactiviteit	-206	--
Impact incidentele posten Property Finance	--	-1.538
Totaal incidentele posten	**-1.039**	**-2.338**
Gecorrigeerd nettoresultaat SNS Bank	294	263
Gecorrigeerd nettoresultaat groepsactiviteiten	-52	-12
Gecorrigeerd nettoresultaat VIVAT	85	135
Gecorrigeerd nettoresultaat kwalificatie VIVAT als beëindigde bedrijfsactiviteit	--	--
Gecorrigeerd nettoresultaat Property Finance	--	2
Totaal gecorrigeerd nettoresultaat SNS REAAL	**327**	**388**

In 2014 rapporteerde SNS REAAL een nettoverlies van € 712 miljoen, ten opzichte van een nettoverlies van € 1.950 miljoen over het jaar 2013. Dit verlies omvatte het effect van incidentele posten van € 2.338 miljoen, voornamelijk bestaande uit een afwaardering van € 1.538 miljoen netto bij Property Finance. Property Finance is per 31 december 2013 juridisch afgesplitst van SNS REAAL.

Incidentele posten

Bij SNS Bank was sprake van een eenmalige last van € 143 miljoen, waaronder een eenmalige last van € 76 miljoen voor de resolutieheffing aan Nederlandse banken in verband met de nationalisatie van SNS REAAL en de bijzondere waardevermindering van de goodwill van € 67 miljoen in verband met de overname van RegioBank in 2007.

Bij VIVAT bedroeg het effect van incidentele posten € 690 miljoen negatief, voornamelijk bestaande uit een dotatie aan de verzekeringstechnische voorzieningen van € 648 miljoen vanwege een verdere toename van het IFRS LAT-tekort.

Bovendien was bij REAAL Schade sprake van een eenmalige last van € 24 miljoen netto met betrekking tot de dotatie aan de voorziening voor lopende risico's en bij REAAL Leven was sprake van een additionele nettolast van € 18 miljoen in verband met de compensatieregeling beleggingsverzekeringen.

Voorts werd bij de groepsactiviteiten een eenmalige last van € 206 miljoen genomen, bestaande uit de afschrijving van alle materiële en immateriële vaste activa van haar dochteronderneming VIVAT tot nihil na haar classificatie als 'aangehouden voor verkoop' ingevolge IFRS 5 in december 2014. Zodoende is een deel van het verwachte boekverlies op de verkoop reeds in de jaarrekening over 2014 zichtbaar. Het resterende boekverlies op de verkoop van VIVAT zal in boekjaar 2015 worden geleden.

Gecorrigeerd resultaat

Het nettoresultaat van SNS REAAL, gecorrigeerd voor alle incidentele posten, daalde tot € 327 miljoen, vergeleken met € 388 miljoen in 2013.

Gecorrigeerd voor eenmalige posten steeg de nettowinst van SNS Bank tot € 294 miljoen, van € 263 miljoen in

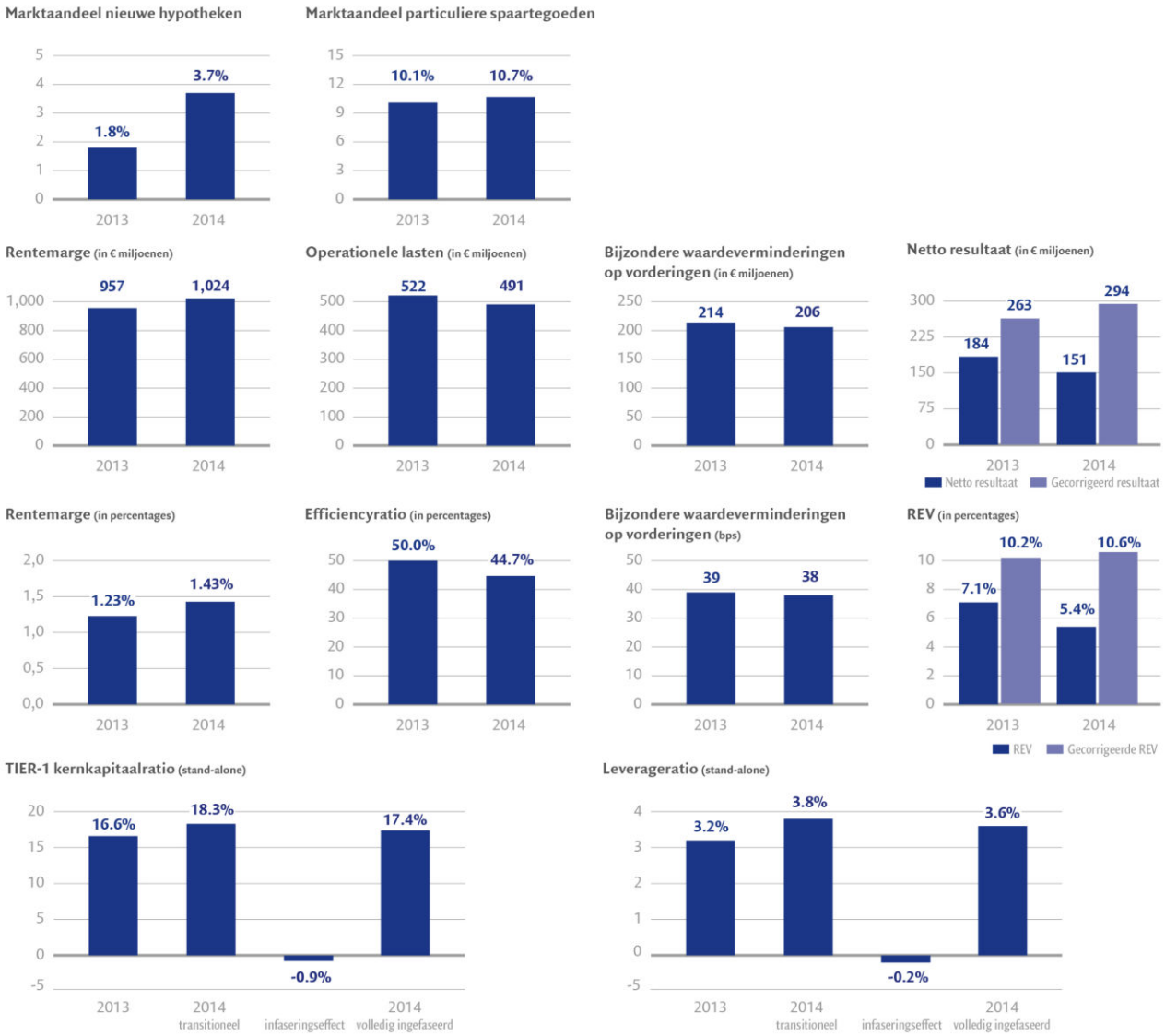
2013. Deze stijging werd veroorzaakt door een hogere rentemarge, lagere bijzondere waardeverminderingen op leningen en hogere gerealiseerde winsten op beleggingen, deels tenietgedaan door hogere operationele kosten en lagere winsten op de terugkoop van eigen schuldpapier.

Gecorrigeerd voor incidentele posten daalde de nettowinst van VIVAT van € 135 miljoen in 2013 tot € 85 miljoen. Deze daling was het gevolg van lagere verzekeringstechnische resultaten, met name bij Schade, lagere kostenresultaten en lagere beleggingsopbrengsten. De daling van de beleggingsopbrengsten waren deels het gevolg van dalende rentes en van de risicobeperkende maatregelen in de beleggingsportefeuille.

Gecorrigeerd voor incidentele posten daalde het nettoresultaat van de groepsactiviteiten van € 12 miljoen negatief in 2013 tot € 52 miljoen negatief, met name door de hogere kosten in verband met de ontvlechting en de herstructurering.

6.2 Financiële ontwikkelingen SNS Bank

- *Bemoedigende commerciële ontwikkelingen bij alle merken: 231.000 bruto nieuwe klanten; marktaandeel nieuwe particuliere hypotheken meer dan verdubbeld tot 3,7%; marktaandeel particuliere spaartegoeden steeg naar 10,7%*; aandeel in nieuwe betaalrekeningen steeg in vierde kwartaal naar 21%
- *Hogere nettowinst gecorrigeerd voor incidentele posten van € 294 miljoen, ondersteund door hogere rentemarge en lagere voorziene leningen*
- *Nettowinst van € 151 miljoen, inclusief eenmalige last voor de resolutieheffing aan Nederlandse banken (€ 76 miljoen) in verband met de nationalisatie van SNS REAAL en een bijzondere waardevermindering van goodwill (€ 67 miljoen)*
- *Sterke efficiencyratio ondanks stijging van gecorrigeerde operationele lasten*
- *Eerste tekenen van verbetering in de kredietkwaliteit van de hypotheekportefeuille: lagere instroom van nieuwe defaultleningen en lagere bijzondere waardeverminderingen ten opzichte van 2013*
- *Solide (stand-alone) Tier 1-kernkapitaalratio van 18,3%, hoger ten opzichte van ultimo 2013 (16,6%) dankzij de nettowinst en een afname in risicogewogen activa*; *Leverage ratio (stand-alone) van 3,8%, hoger ten opzichte van ultimo 2013 (3,2%)*

Resultaat

Winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Rentemarge	1.024	957	7%
Netto provisie en beheervergoedingen	44	50	-12%
Overige baten	31	36	-14%
Totaal baten	**1.099**	**1.043**	**5%**
Bijzondere waardeverminderingen	207	224	-8%
Bijzondere waardeverminderingen goodwill	67	--	0%
Totaal operationele lasten	491	522	-6%
Overige lasten	83	8	938%
Totaal lasten	**848**	**754**	**12%**
Resultaat voor belastingen	**251**	**289**	**-13%**
Belastingen	100	105	-5%
Nettoresultaat over de periode	**151**	**184**	**-18%**
Incidentele posten	-143	-79	-81%
Gecorrigeerd nettoresultaat over de periode	**294**	**263**	**12%**
Efficiencyratio	44,7%	50,0%	
Rendement eigen vermogen (REV)	5,4%	7,1%	
Rentemarge als % van gemiddelde activa	1,43%	1,23%	
Operationele lasten als % van gemiddelde activa	0,69%	0,67%	

Resultaat 2014 vergeleken met 2013

Gecorrigeerd nettoresultaat

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Nettoresultaat over de periode	**151**	**184**	**-18%**
Bijzondere waardevermindering goodwill	-67	--	
Resolutieheffing	-76	--	
Directe impact van nationalisatiemaatregelen	--	7	
Derivaten gerelateerd aan gesecuritiseerde hypotheken	--	-86	
Totaal incidentele posten	**-143**	**-79**	
Gecorrigeerd nettoresultaat over de periode	**294**	**263**	**12%**

De nettowinst van SNS Bank daalde tot € 151 miljoen van € 184 miljoen in 2013, vooral door de invloed van incidentele posten. De incidentele posten bestonden in 2014 uit een last van € 76 miljoen voor de bijdrage van SNS Bank aan de resolutieheffing aan Nederlandse banken in verband met de nationalisatie van SNS REAAL en een bijzondere waardevermindering van de goodwill van € 67 miljoen in verband met de overname van RegioBank in 2007. De bijzondere waardevermindering van goodwill was het gevolg van de dalende marges op sparen toegeschreven aan de balans van RegioBank N.V., waarin het saldo van de spaargelden hoger is dan dat van particuliere hypotheken (Loan-to-Deposit ratio van minder dan 60%). Bovendien werd de goodwill negatief beïnvloed door de gedeeltelijke toerekening van kosten in verband met het ex-ante Europese depositogarantiestelsel per 1 juli 2015, het Europese resolutiefonds per 1 januari 2015 en andere nieuwe regelgeving, met name de verwachte leverage ratio norm van 4%.

In 2013 was in de incidentele posten van € 79 miljoen negatief een last van € 86 miljoen netto begrepen in verband met kosten van de mogelijke vervroegde afwikkeling van gesecuritiseerde hypotheekportefeuilles. Daarnaast was er een eenmalige bate van € 7 miljoen uit nationalisatiemaatregelen, bestaande uit winsten uit de onteigening van achtergestelde schulden en daaraan verbonden derivaten van € 80 miljoen (opgenomen onder Resultaat financiële instrumenten), deels tenietgedaan door een dotatie aan de voorziening ter compensatie voor voormalige houders van participatiecertificaten van € 53 miljoen (opgenomen onder Operationele kosten) en een belastingeffect van € 20 miljoen negatief.

Gecorrigeerd voor eenmalige posten steeg de nettowinst van SNS Bank tot € 294 miljoen, van € 263 miljoen in 2013. Deze stijging werd veroorzaakt door een hogere rentemarge, lagere bijzondere waardeverminderingen op leningen en hogere gerealiseerde winsten op

beleggingen, deels tenietgedaan door hogere operationele kosten en lagere winsten op de terugkoop van eigen schuldpapier.

Baten

De rentemarge liet een stijging zien van € 67 miljoen tot € 1.024 miljoen (+7%), voornamelijk onder invloed van de dalende rente op zowel particuliere als zakelijke funding en de invloed van een correctie van de effectieve renteberekening van voorziene leningen. Als gevolg van deze correctie stegen zowel de rentemarge (€ 27 miljoen) als de bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheken (€ 26 miljoen). Per saldo had de correctie slechts een beperkt positief effect op het nettoresultaat.

Het renteresultaat werd negatief beïnvloed door de volledige aflossing van de aan Propertize verstrekte financiering in de loop van 2014, in combinatie met de daaropvolgende aflossing van de ECB-faciliteiten, de dalende rente op hypotheken en een lichte daling van de hypotheekportefeuille.

Netto provisie en beheervergoedingen daalden met € 6 miljoen tot € 44 miljoen als gevolg van lagere vermogensbeheervergoedingen na de verkoop van SNS Fundcoach.

Resultaten uit beleggingen stegen met € 34 miljoen tot € 72 miljoen, dankzij hogere gerealiseerde winsten op vastrentende beleggingen als gevolg van de verkoop van beleggingen om de voor liquiditeitsbeheer gebruikte beleggingsportefeuille te optimaliseren. De opbrengsten zijn opnieuw geïnvesteerd.

Het resultaat op financiële instrumenten bedroeg € 46 miljoen negatief als gevolg van afschrijvingen op derivaten verbonden aan de vastrentende portefeuille. Bovendien waren resultaten op derivaten aangehouden voor hedgingdoeleinden en handelsresultaten op financiële instrumenten negatief. Laatstgenoemde werden meer dan gecompenseerd door positieve handelsresultaten op daaraan verbonden beleggingen, opgenomen onder Resultaat uit beleggingen.

Ten opzichte van 2013 daalde het resultaat financiële instrumenten met € 38 miljoen, gedreven door fors lagere terugkoopresultaten op eigen schuldpapier. Deze baten waren in dat jaar met € 44 miljoen exceptioneel hoog, omdat werd geprofiteerd van de situatie op de financiële markten op dat moment, in 2014 waren deze nihil. Ook waren de resultaten van reële waardeveranderingen van hypotheken lager. Daarentegen werd in 2013 het resultaat op financiële instrumenten negatief beïnvloed door incidentele posten. Deze bestonden uit een last van € 115 miljoen in verband met de kosten van de mogelijke vervroegde afwikkeling van gesecuritiseerde hypotheekportefeuilles, deels gecompenseerd door een winst van € 80 miljoen uit het afwikkelen van derivaten verbonden aan de onteigening van achtergestelde schulden.

Verdeling baten

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Rentemarge	1.024	957	7%
Netto provisie en beheervergoedingen	44	50	-12%
Resultaat uit beleggingen	72	38	89%
Resultaat financiële instrumenten	-46	-8	-475%
Overige operationele opbrengsten	5	6	-17%
Totaal baten	**1.099**	**1.043**	**5%**

Lasten

Verdeling bijzondere waardeverminderingen

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheken	146	173	-16%
Bijzondere waardeverminderingen op overige particuliere leningen	16	5	220%
Bijzondere waardeverminderingen op mkb-kredieten	44	36	22%
Totaal bijzondere waardeverminderingen op vorderingen	**206**	**214**	**-4%**
Bijzondere waardeverminderingen op materiële vaste activa	1	10	-90%
Totaal bijzondere waardeverminderingen	**207**	**224**	**-8%**
Bijzondere waardeverminderingen op vorderingen als % van gemiddelde bruto uitstaande vorderingen op klanten	0,38%	0,39%	
Bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheken als % van gemiddelde bruto uitstaande particuliere hypotheken	0,31%	0,36%	
Bijzondere waardeverminderingenparticuliere op mkb kredieten als % van gemiddelde bruto uitstaande mkb-kredieten	3,65%	2,84%	

De totale bijzondere waardeverminderingen op vorderingen daalden licht met € 8 miljoen tot € 206 miljoen, 38 basispunten (bps) van bruto uitstaande vorderingen (2013: 39 bps).

Bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheken daalden met € 27 miljoen naar € 146 miljoen. Dit staat gelijk aan 31 bps van bruto uitstaande particuliere hypotheken tegenover 36 bps over 2013.

In de bijzondere waardeverminderingen van beide jaren waren een aantal niet-terugkerende negatieve posten begrepen. Naar aanleiding van de uitkomst van de ECB Asset Quality Review (AQR) heeft SNS Bank de Loss Identification Period (verliesidentificatieperiode, LIP)[1] voor de particuliere hypotheekportefeuille verlengd van een gemiddelde van 6 tot 10 maanden. Deze LIP wordt toegepast om de voorziening voor voorkomende maar niet gerapporteerde (IBNR) verliezen te bepalen. Dit heeft in 2014 geresulteerd in een dotatie van € 23 miljoen aan de IBNR-voorziening.

Bovendien waren de bijzondere waardeverminderingen in 2014 negatief beïnvloed door een aanpassing in de effectieve renteberekening van voorziene leningen. In de bijzondere waardeverminderingen in 2013 was een last als gevolg van een extra voorziening begrepen in verband met lagere uitwinningsresultaten als gevolg van de zwakke woningmarkt.

De positieve ontwikkeling in bijzondere waardeverminderingen op particuliere hypotheken werd ondersteund door een afnemende instroom van leningen in default.

Bijzondere waardeverminderingen op overige particuliere leningen stegen van € 5 miljoen tot € 16 miljoen. Dit was volledig toe te schrijven aan aanpassingen in parameters in de voorzieningenmodellen voor overige particuliere leningen, wat resulteerde in een stijging van de dekkingsgraad van 58% per ultimo 2013 naar 74% per ultimo 2014.

Bijzondere waardeverminderingen op mkb-kredieten stegen met € 8 miljoen tot € 44 miljoen en weerspiegelde daarmee vooral de invloed van hertaxaties van onderpand, en in mindere mate, de aanhoudend fragiele economische omstandigheden.

1 *Loss Identification Period is het tijdsinterval tussen het werkelijke verlies en de waarneming van verlies door de geldverstrekker*

(Gecorrigeerde) efficiencyratio

in miljoenen euro's (bruto)	2014	2013	Mutatie
Totaal baten	**1.099**	**1.043**	**5%**
Correcties (incidentele posten):			
Directe impact van nationalisatiemaatregelen	--	80	
Derivaten gerelateerd aan gesecuritiseerde hypotheken	--	-115	
Gecorrigeerde baten	**1.099**	**1.078**	**2%**
Operationele lasten	**491**	**522**	**-6%**
Correcties (incidentele posten):			
Voorziening ter compensatie voor participatiecertificaten	--	53	
Gecorrigeerde operationele lasten	**491**	**469**	**5%**
Efficiencyratio	44,7%	50,0%	
Gecorrigeerde efficiencyratio	44,7%	43,5%	

De totale operationele lasten daalden met € 31 miljoen tot € 491 miljoen. In 2013 was in de operationele lasten een incidentele last van € 53 miljoen begrepen voor de compensatie van voormalige houders van participatiecertificaten. Gecorrigeerd voor deze incidentele post stegen de totale operationele lasten met € 22 miljoen (+5%), voornamelijk gedreven door hogere kosten in verband met nieuwe regelgeving, inclusief de kosten gerelateerd aan de AQR, kosten voor klantenonderzoeksprojecten (customer due diligence) en kostendissynergie-effecten met betrekking tot de overdracht van stafmedewerkers van de SNS REAAL holding door de ontvlechting. Deze kostendissynergie-effecten werden deels gecompenseerd door een vrijval van voorzieningen voor herstructurering die in voorgaande jaren waren opgenomen en een vrijval van € 9 miljoen in verband met de aangepaste berekening van de bijdrage van SNS Bank aan het depositogarantiestelsel voor Icesave en DSB Bank. In 2013 was in de operationele lasten een vrijval van € 7 miljoen opgenomen in verband met de aangepaste berekening van de bijdrage van SNS Bank aan het depositogarantiestelsel voor DSB Bank.

De efficiencyratio (totale operationele lasten gedeeld door totale baten) over 2014 kwam uit op 44,7% tegenover 50,0% over 2013. De gecorrigeerde efficiencyratio was eveneens 44,7%. De twee incidentele posten in 2014 hadden geen impact op de gecorrigeerde lasten of gecorrigeerde totale baten: de resolutieheffing was begrepen in overige lasten en de bijzondere waardevermindering van goodwill was verantwoord op een separate regel in de winst-en verliesrekening.

In 2013 werd de efficiencyratio van 50,0% negatief beïnvloed door incidentele posten. De gecorrigeerde efficiencyratio kwam over 2013 uit op 43,5%. De lichte stijging van de efficiencyratio over 2014 ten opzichte van de gecorrigeerde ratio over 2013 was het gevolg van hogere gecorrigeerde operationele lasten.

Overige lasten van € 83 miljoen bestonden uit een last voor de bijdrage van SNS Bank aan de resolutieheffing aan Nederlandse banken in verband met de nationalisatie van SNS REAAL (€ 76 miljoen) en de bankenbelasting die sinds 2012 wordt opgelegd aan banken die in Nederland actief zijn (€ 7 miljoen).

De effectieve belastingdruk was in 2014 (40%) relatief hoog doordat de resolutieheffing, de bijzondere waardevermindering van goodwill en de bankenbelasting niet fiscaal aftrekbaar waren. Ook in 2013 was de effectieve belastingdruk relatief hoog (36%) met name door de last inzake compensatie van voormalige houders van participatiecertificaten en de bankenbelasting. Deze posten waren beiden niet fiscaal aftrekbaar.

Klanten, hypotheken en sparen

Klanten, hypotheken en sparen

	December 2014	December 2013
Totaal aantal klanten (in duizenden)	2.769	3.162
Woninghypotheken (in miljarden euro's)	46,2	47,0
Marktaandeel nieuwe hypotheken	3,7%	1,8%
Particuliere spaartegoeden (in miljarden euro's)	35,7	33,3
Marktaandeel particuliere spaartegoeden	10,7%	10,1%
mkb-spaartegoeden (in miljarden euro's)	3,0	3,1

De merken van SNS Bank verwelkomden in 2014 231.000 nieuwe klanten (bruto), waarvan 69.000 klanten een van de merken van SNS Bank kozen als hun primaire bank door het openen van een betaalrekening. Gecorrigeerd voor de impact van de verkoop van SNS Fundcoach, inactieve klanten en de invloed van een klantenonderzoeksproject (customer due diligence) wist SNS Bank een nettogroei van de klantenportefeuille te realiseren van 98.000. Aan het eind van 2014 bedroeg het totale aantal klanten 2,8 miljoen.

Het merk SNS introduceerde in september 2014 de campagne ‘Heel normaal, SNS’. De resultaten van deze nieuwe merkpositionering en de onderliggende diensten zijn veelbelovend. Naast de groei van het aantal klanten werd ook de naamsbekendheid aanzienlijk groter. Ook de naamsbekendheid van ASN Bank en RegioBank verbeterde.
De klanttevredenheidscijfers van SNS lieten in 2014 een stijging zien en bleven stabiel bij BLG Wonen en RegioBank. Ondanks een lichte terugval ten opzichte van ultimo 2013 behield ASN Bank een van de hoogste klanttevredenheidsscores in de sector en werd de bank wederom uitgeroepen tot meest klantvriendelijke bank van Nederland. Met het oog op een verdere verbetering van de dienstverlening aan klanten heeft SNS Bank diverse mobiele diensten aan haar propositie toegevoegd.

Conform de ambitie van SNS Bank om haar marktaandeel in hypotheken geleidelijk te laten groeien, is de nieuwe productie gestegen van € 0,5 miljard in 2013 naar € 1,3 miljard in 2014. SNS, BLG Wonen en RegioBank droegen alle bij aan deze stijging. Dit leidde tot een stijging van het marktaandeel in nieuwe hypotheken van 1,8% in 2013 naar 3,7% in 2014.

De hypotheekaflossingen stegen met € 0,3 miljard. In het laatste kwartaal van 2014 werd er meer afgelost vanwege de tijdelijke verruiming van de fiscale schenkingsvrijstelling ter financiering van de woning. De particuliere hypotheekportefeuille van SNS Bank daalde in totaal naar € 46,2 miljard (ultimo 2013: € 47,0 miljard). Ultimo 2014 bedroeg het marktaandeel van SNS Bank in de hypotheekmarkt (totale portefeuille) 7,4% (2013: 7,5%). De hypotheekportefeuille per ultimo 2014 omvatte tevens de invloed van de terugkoop van € 0,4 miljard aan hypotheken, die in 2010 aan VIVAT waren verkocht. Deze terugkoop paste binnen het streven om de financiële afhankelijkheid tussen de bank- en verzekeringsactiviteiten af te bouwen.

In een licht groeiende markt groeide ook het marktaandeel van SNS Bank in sparen van 10,1% (ultimo 2013) tot 10,7%. De particuliere spaartegoeden stegen tot € 35,7 miljard, van € 33,3 miljard ultimo 2013. Deze stijging manifesteerde zich volledig in het eerste halfjaar van 2014. In het tweede halfjaar lieten de particuliere spaartegoeden een lichte daling zien, dit in overeenstemming met de daling in de markt als geheel. Banksparen, opgenomen onder particuliere spaartegoeden, steeg licht van € 3,0 miljard ultimo 2013 naar € 3,1 miljard. De mkb-spaartegoeden, opgenomen onder overige schulden aan klanten, waren met € 3,0 miljard nagenoeg stabiel ten opzichte van € 3,1 miljard ultimo 2013.

6.3 Financiële ontwikkelingen VIVAT

De verzekeringsactiviteiten zijn in de jaarrekening als aangehouden voor verkoop geclassificeerd.

- *Marktaandeel individuele periodieke levenpremies licht lager op 17%; marktaandeel periodieke collectieve levenpremies lager op 7%; marktaandeel schadepremies lager op 5%*
- *Fors lagere onderliggende nettowinst door lagere directe beleggingsopbrengsten als gevolg van risicobeperking en hogere schadeclaims bij Schade*
- *Nettoverlies van € 605 miljoen volledig toe te schrijven aan € 690 miljoen aan incidentele posten*
- *Geringe afname van operationele lasten ondanks dissynergie-effect in verband met de overplaatsing van medewerkers vanuit SNS REAAL holding*
- *DNB-solvabiliteit gedaald tot 136% per ultimo 2014 (ultimo 2013: 172%) door aanpassingen modellen en kostenparameters en negatieve rente-ontwikkelingen*

Resultaat

Winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Netto premie-inkomen	2.898	2.967	-2%
Netto provisie en beheervergoedingen	106	111	-5%
Resultaat deelnemingen	1	2	-50%
Resultaat uit beleggingen	1.472	1.438	2%
Resultaat uit beleggingen voor rekening en risico van polishouders	2.159	628	244%
Resultaat financiële instrumenten	-78	60	-230%
Totaal baten	**6.558**	**5.206**	**26%**
Verzekeringstechnische lasten	6.394	4.781	34%
Acquisitiekosten verzekeringsactiviteiten	215	247	-13%
Bijzondere waardeverminderingen	21	217	-90%
Totale operationele lasten	475	490	-3%
Overige rentelasten	258	226	14%
Overige lasten	1	1	0%
Totaal lasten	**7.364**	**5.962**	**24%**
Resultaat voor belastingen	**-806**	**-756**	**-7%**
Belastingen	-201	-144	-40%
Nettoresultaat over de periode[1]	**-605**	**-612**	**1%**
Nettoresultaat over de periode REAAL Leven	100	-439	123%
Nettoresultaat over de periode REAAL Schade	-110	--	0%
Nettoresultaat over de periode REAAL Overig	-3	-53	94%
Nettoresultaat over de periode REAAL	**-13**	**-492**	**97%**
Nettoresultaat over de periode Zwitserleven	**-613**	**-141**	**-335%**
Nettoresultaat over de periode Actiam	**21**	**21**	**0%**

1 Nettoresultaat over de periode is niet gelijk aan het resultaat van REAAL NV door de overdracht van Actiam met terugwerkende kracht per 1 januari 2014

Resultaat 2014 vergeleken met 2013

Onderliggend resultaat

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Nettoresultaat over de periode	**-605**	**-612**	**1%**
Directe impact van nationalisatiemaatregelen	--	-6	
Bijzondere waardevermindering VOBA REAAL Leven en Zwitserleven	--	-439	
Bijzondere waardevermindering goodwill REAAL Leven	--	-150	
Bijzondere waardevermindering klantportefeuille REAAL Schade	--	-12	
Bijzondere waardevermindering software Zwitserleven	--	-15	
Dotatie voorziening IFRS LAT-tekort Zwitserleven	-622	-110	
Dotatie voorziening IFRS LAT-tekort REAAL Schade	-26	--	
Dotatie unexpired risk reserve (URR) REAAL Schade	-24	--	
Voorziening beleggingsverzekeringen REAAL Leven	-18	-15	
	--	--	
Totaal incidentele posten	**-690**	**-747**	
Gecorrigeerd nettoresultaat over de periode	**85**	**135**	**-37%**
Winsten, verliezen en bijzondere waardeverminderingen op de aandelenportefeuille[1]	54	34	
Winsten, verliezen en bijzondere waardeverminderingen op de vastrentende portefeuille	177	125	
Resultaat op financiële instrumenten	-59	45	
Mutaties voorziening verzekeringscontracten a.g.v. marktwaardebewegingen[2]	-90	-118	
Totaal nettoresultaat op de beleggingsportefeuille en hedges	**82**	**86**	**-5%**
Afschrijving VOBA en overige immateriële vaste activa	-4	-35	89%
Onderliggend nettoresultaat	**7**	**84**	**-92%**
Onderliggend nettoresultaat REAAL Leven	65	115	-43%
Onderliggend nettoresultaat REAAL Schade	-63	-44	-43%
Onderliggend nettoresultaat REAAL Overig	-19	-27	30%
Onderliggend nettoresultaat REAAL	**-17**	**44**	**-139%**
Onderliggend nettoresultaat Zwitserleven	**3**	**19**	**-84%**
Onderliggend nettoresultaat Actiam	**21**	**21**	**0%**

1 Resultaten op aandelenhedges zijn begrepen in winsten/verliezen op de aandelenportefeuille in plaats van resultaat op financiële instrumenten.

2 Mutaties voorziening verzekeringscontracten a.g.v. marktwaardebewegingen is inclusief vrijval/dotatie voorziening onderrente en garanties unit-linked en separate accounts, impact van shadow accounting en de impact van het hedgen van inflatierisico's.

VIVAT boekte een nettoverlies van € 605 miljoen, ten opzichte van een nettoverlies van € 612 miljoen over 2013. In beide jaren werd dit verlies negatief beïnvloed door incidentele posten. Bij REAAL Leven was sprake van een herstel van een nettoverlies in 2013 naar een nettowinst van € 100 miljoen. REAAL Schade boekte echter een nettoverlies van € 110 miljoen en Zwitserleven rapporteerde een hoger nettoverlies van € 613 miljoen, gedreven door een eenmalige last in verband met het IFRS LAT-tekort. Actiam boekte een stabiele nettowinst van € 21 miljoen.

Het totaal aan incidentele posten bedroeg in 2014 € 690 miljoen negatief, voornamelijk bestaande uit een dotatie aan de verzekeringstechnische voorzieningen van € 648 miljoen vanwege een verdere toename van het IFRS LAT-tekort. In het eerste halfjaar van 2014 werd de stijging van het IFRS LAT-tekort voornamelijk veroorzaakt door aanpassingen in de modellen en kostenparameters, onder meer in verband met het voorziene dissynergie-effect dat de ontvlechting met zich meebrengt. In het tweede halfjaar van 2014 nam het IFRS LAT-tekort nog verder toe, met name door de invloed van ongunstige ontwikkelingen in de rentecurve en de toegenomen rentevolatiliteit.

Van het IFRS LAT-tekort werd € 622 miljoen opgenomen in het nettoresultaat van Zwitserleven. Bij REAAL Schade was er sprake van een IFRS LAT-tekort van € 26 miljoen als gevolg van de lage rente-omgeving, waardoor de portefeuille arbeidsongeschiktheidsverzekeringen werd beïnvloed. Omdat voor Schade geen shadow accounting wordt toegepast, vindt er in de winst- en verliesrekening geen compensatie plaats vanuit de herwaarderingsreserve.

Bij REAAL Schade was daarnaast sprake van een eenmalige nettolast van € 24 miljoen met betrekking tot lopende risico's. De actuariële LAT vertoonde een premietekort in de voorziening voor lopende risico's. Daarom werd besloten de verzekeringstechnische

voorzieningen te verhogen met € 32 miljoen bruto (€ 24 miljoen netto).

Ten slotte werd bij REAAL Leven een extra nettolast van € 18 miljoen genomen voor de compensatieregeling beleggingsverzekeringen.

In 2013 bedroegen de incidentele posten € 747 miljoen negatief, voornamelijk bestaande uit € 616 miljoen aan bijzondere waardeverminderingen op immateriële vaste activa (VOBA, goodwill, intern ontwikkelde en geactiveerde software en de klantportefeuille REAAL Schade). Voorts moest vanwege het IFRS LAT-tekort een dotatie aan de verzekeringstechnische voorziening worden gedaan van € 110 miljoen netto. In 2013 was in de incidentele posten tevens een nettolast van € 6 miljoen opgenomen als gevolg van de onteigening van een achtergestelde obligatie van SNS Bank die in de beleggingsportefeuille was opgenomen en een nettolast van € 15 miljoen in verband met de compensatieregeling beleggingsverzekeringen.

Gecorrigeerd voor incidentele posten daalde de nettowinst met € 50 miljoen tot € 85 miljoen. Deze daling was het gevolg van het fors lagere onderliggende nettoresultaat bij REAAL Leven, REAAL Schade en Zwitserleven vanwege lagere verzekeringstechnische en kostenresultaten en lagere beleggingsopbrengsten. De daling van de beleggingsopbrengsten waren deels het gevolg van dalende rentes en van de risicobeperkende maatregelen in de beleggingsportefeuille. Vooruitlopend op de verkoop van VIVAT werd prioriteit gegeven aan de bescherming van de balans.

Het netto-effect van gerealiseerde winsten, verliezen en bijzondere waardeverminderingen van de beleggingsportefeuille en hedges nam licht af tot € 82 miljoen van € 86 miljoen in 2013. Hogere gerealiseerde winsten op aandelen en op vastrentende beleggingen werden ruimschoots tenietgedaan door lagere resultaten op financiële instrumenten en mutaties in verzekeringscontracten als gevolg van reële waardeveranderingen (shadow accounting).

Het onderliggende nettoresultaat van REAAL Leven bleef positief, maar liet een scherpe daling zien van € 50 miljoen tot € 65 miljoen, veroorzaakt door lagere directe beleggingsopbrengsten en lagere kostenmarges. Het onderliggende nettoresultaat van REAAL Schade daalde met € 19 miljoen tot € 63 miljoen negatief door lagere directe beleggingsopbrengsten en hogere schadeclaims, in het bijzonder bij brand en motor. Zwitserleven rapporteerde een lagere onderliggende nettowinst van € 3 miljoen, tegenover € 19 miljoen over 2013. Het ontbreken van een voorziening voor de compensatieregeling van beleggingspensioenen werd meer dan volledig tenietgedaan door lagere verzekeringstechnische en kostenresultaten en lagere beleggingsopbrengsten. De onderliggende winst van Actiam kwam overeen met 2013. Het beheerd vermogen liet dankzij het lagere rendement op obligaties een belangrijke stijging zien. De groei van de opbrengsten werd echter tenietgedaan door hogere operationele lasten, die voornamelijk voortkwamen uit wettelijke voorschriften voor AIFMD-diensten en de groei van het klantenbestand.

De afschrijving van de VOBA en overige immateriële vaste activa daalde van € 31 miljoen naar € 4 miljoen naar aanleiding van de bijzondere waardeverminderingen van de VOBA in voorgaande jaren.

Baten

Netto premie-inkomen

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Individuele periodieke premies leven (REAAL Leven)	1.015	1.110	-9%
Collectieve periodieke premies leven (Zwitserleven)	801	833	-4%
Totaal periodieke premies leven	**1.816**	**1.943**	**-7%**
Individuele premies koopsommen leven (REAAL Leven)	78	221	-65%
Collectieve premies koopsommen leven (Zwitserleven)	452	242	87%
Totaal premies koopsommen leven	**530**	**463**	**14%**
Premies schade	759	784	-3%
Premie-inkomen	**3.105**	**3.190**	**-3%**
Herverzekeringspremies	207	223	-7%
Netto premie-inkomen	**2.898**	**2.967**	**-2%**
New annual premium equivalent levenbedrijf	260	166	56%

De individuele periodieke levenpremies daalden met € 95 miljoen tot € 1.015 miljoen, vooral gedreven door de afkoop van beleggingsverzekeringen. In een nog altijd krimpende markt bleef het marktaandeel van de nieuwe individuele periodieke levenpremies met 16,8% hoog (over heel 2013: 19,3%). Het herstel van de

woningmarkt en veranderingen in fiscale regelgeving leidden tot een hogere retentiegraad. De collectieve periodieke levenpremies daalden met € 32 miljoen tot € 801 miljoen door een striktere prijsstelling en een lagere retentiegraad, terwijl een belangrijk aantal contracten voor verlenging in aanmerking kwam. Dit werd voornamelijk veroorzaakt door nieuwe wetgeving, wat leidde tot een stijging van de pensioengerechtigde leeftijd. Het marktaandeel in nieuwe collectieve periodieke levenpremies, exclusief verlengingen, stond onder druk met 7,4% in vergelijking met 14,6% in heel 2013. De onzekerheid met betrekking tot de verkoop van VIVAT beïnvloedde het marktaandeel negatief. Daarnaast is Zwitserleven niet actief in de markt van liquiderende pensioenfondsen, die in 2014 groeide.

De totale individuele koopsommen stegen met € 67 miljoen tot € 530 miljoen. De individuele koopsommen liepen met € 143 miljoen tot € 78 miljoen fors terug vanwege de aanhoudende focus op het beschermen van de winstgevendheid en de conversie van een portefeuille van individuele levensverzekeringen naar collectieve levensverzekeringen. Daarentegen vertoonden collectieve koopsommen met € 210 miljoen tot € 452 miljoen een forse stijging als gevolg van deze omzetting en een aantal nieuwe grote collectieve contracten.

De New Annual Premium Equivalent (NAPE), die bestaat uit zowel nieuwe productie als verlengingen, steeg naar € 260 miljoen, van € 166 miljoen in 2013.

Deze stijging was voornamelijk gerelateerd aan hogere volumes aan verlengingen van pensioencontracten. Veel werkgevers streven ernaar de pensioenregelingen voor hun medewerkers in 2015 te wijzigen naar aanleiding van de nieuwe Witteveen-regeling. Daarom worden contractverlengingen sinds 2012 steeds vaker voor kortere periodes aangegaan, wat resulteerde in meer verlengingen in 2014.

Het premie-inkomen van schadeverzekeringen daalde met € 25 miljoen tot € 759 miljoen, deels door prijsaanpassingen en het beleid om de combined ratio te verbeteren en bepaalde intermediairs met ongunstige schaderatio's uit te faseren. De daling van het premie-inkomen was echter minder sterk dan in 2013. Het marktaandeel van nieuwe schadepremies bedroeg 4,7% (over heel 2013: 5,8%).

In 2014 lag de focus op het verbeteren van de klanttevredenheid, de operationele efficiency en het handhaven of verbeteren van marktaandelen. De algehele klanttevredenheid, gemeten aan de hand van de Net Promoter Score (NPS), liet een fractionele daling zien. Bij het schadebedrijf zagen we juist een belangrijke stijging. Daarnaast behaalden de merken van VIVAT in 2014 een score van 3,7 (op een schaal van 0 - 5) in een onderzoek van de Autoriteit Financiële Markten (AFM) naar het centraal stellen van het klantbelang, vergeleken met een 3,5 als marktgemiddelde.

Verdeling resultaat beleggingen voor eigen rekening en risico

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie	2e halfjaar 2014	1e halfjaar 2014
Totaal resultaat uit beleggingen	**1.472**	**1.437**	**2%**	**702**	**770**
Gerealiseerde winsten/verliezen op aandelen portefeuille	75	50	50%	33	42
Gerealiseerde winsten/verliezen op vastrentende portefeuille	205	184	11%	59	146
Overige gerealiseerde winsten/verliezen	31	16	94%	31	--
Gerealiseerde resultaten	**311**	**250**	**24%**	**123**	**188**
Ongerealiseerde resultaten	2	-21	110%	-1	3
Direct beleggingsresultaat[1]	**1.159**	**1.208**	**-4%**	**580**	**579**

1 Het direct beleggingsresultaat bestaat uit rente, dividend en huur.

De totale resultaten uit beleggingen voor eigen rekening en risico stegen fractioneel door hogere gerealiseerde winsten, deels tenietgedaan door lagere directe beleggingsopbrengsten na het nemen van risicobeperkende maatregelen.

De resultaten uit beleggingen voor rekening en risico van polishouders stegen fors, vooral als gevolg van de positieve herwaardering van vastrentende waarden naar aanleiding van de gedaalde rente. De hogere aandelenmarkten droegen hier ook positief aan bij.

Lasten

Verdeling verzekeringstechnische lasten

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Verzekeringstechnische lasten voor eigen rekening en risico	4.065	3.118	30%
Lasten voor rekening en risico van polishouders	2.329	1.663	40%
Totaal verzekeringstechnische lasten	**6.394**	**4.781**	**34%**

De verzekeringstechnische lasten voor eigen rekening en risico omvatten in 2014 een last van € 829 miljoen bruto bij Zwitserleven in verband met het IFRS LAT-tekort. In 2013 was een last opgenomen van € 146 miljoen bruto in verband met het IFRS LAT-tekort en een bijzondere waardevermindering van de VOBA van € 585 miljoen bruto.

De lasten voor rekening en risico van polishouders stegen aanzienlijk, overeenkomstig de toegenomen resultaten uit beleggingen voor rekening en risico van polishouders.

De acquisitiekosten voor de verzekeringsactiviteiten lieten een belangrijke daling zien. Dit was met name het gevolg van de afwezigheid van provisievergoedingen voor nieuwe productie na wetswijzigingen met betrekking tot vergoedingen voor onafhankelijke financieel adviseurs (Customer Agreed Remuneration). Het effect van een herverzekeringscontract droeg ook bij aan de daling van de acquisitiekosten. De daling, samen met de lagere verzekeringstechnische lasten, werd echter tenietgedaan door hogere rentelasten. In totaal zorgde de herverzekeringstransactie voor een negatief effect op het nettoresultaat van € 10 miljoen (2013: € 9 miljoen negatief).

Verdeling bijzondere waardeverminderingen

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Bijzondere waardeverminderingen op aandelen	4	7	-43%
Bijzondere waardeverminderingen op vastrentende portefeuille	--	6	-100%
Bijzondere waardeverminderingen op immateriële vaste activa	--	186	-100%
Bijzondere waardeverminderingen op materiële vaste activa	4	5	-20%
Overige bijzondere waardeverminderingen	13	13	0%
Totaal bijzondere waardeverminderingen	**21**	**217**	**-90%**

De bijzondere waardeverminderingen daalden fors van € 217 miljoen in 2013 tot € 21 miljoen, doordat er geen sprake was van bijzondere waardeverminderingen van immateriële vaste activa. De bijzondere waardeverminderingen bestonden in 2014 vooral uit bijzondere waardeverminderingen van onderhandse leningen. In 2013 bestonden de bijzondere waardeverminderingen op immateriële vaste activa uit € 150 miljoen aan resterende goodwill bij REAAL Leven, € 16 miljoen bruto aan de geactiveerde klantportefeuille bij REAAL Schade en € 20 miljoen aan intern ontwikkelde en geactiveerde software bij Zwitserleven.

De operationele lasten kwamen € 15 miljoen lager uit op € 475 miljoen (-3%), ondanks het dissynergie-effect in verband met de overplaatsing van medewerkers vanuit SNS REAAL holding. De daling van de operationele lasten was het gevolg van lagere ICT-kosten en lagere afschrijvingen op immateriële vaste activa (exclusief VOBA). De bedrijfskosten-premieverhouding van VIVAT exclusief Actiam steeg van 14,4% naar 15,1%, omdat de daling in bruto premie-inkomen niet geheel werd gecompenseerd door lagere operationele lasten.

Onder meer vanwege een herverzekeringstransactie stegen de overige rentelasten naar € 258 miljoen van € 226 miljoen in 2013. De hogere rentelasten als gevolg van dit herverzekeringscontract werd grotendeels gecompenseerd door lagere verzekeringstechnische lasten en lagere acquisitiekosten. De rentelasten op onderhandse leningen verbonden aan spaarhypotheken stegen bovendien. Dit had geen negatief effect op het nettoresultaat, aangezien het directe beleggingsresultaat navenant toenam.

6.4 Financiële ontwikkelingen groepsactiviteiten (holding)

Resultaat

Netto- en gecorrigeerd resultaat Groepsactiviteiten

in miljoenen euro's	2014	2013	Mutatie
Netto resultaat groepsactiviteiten	**-52**	**14**	**-471%**
Directe impact van nationalisatiemaatregelen	--	57	
Afkoop pensioencontract	--	-31	
Totaal incidentele posten	**--**	**26**	
Gecorrigeerd netto resultaat groepsactiviteiten	**-52**	**-12**	**-333%**

Resultaat 2014 vergeleken met 2013

Het nettoresultaat van de groepsactiviteiten daalde van € 14 miljoen positief in 2013 tot een nettoverlies van € 52 miljoen in 2014. Deze daling was deels toe te schrijven aan de afwezigheid van incidentele posten: in 2013 was er sprake van een incidentele bate als gevolg van de nationalisatiemaatregelen van € 57 miljoen, deels tenietgedaan door een eenmalige pensioenlast van € 31 miljoen netto. Gecorrigeerd voor incidentele posten daalde het nettoresultaat van de groepsactiviteiten van € 12 miljoen negatief tot € 52 miljoen negatief, met name door de hogere kosten in verband met de ontvlechting en de herstructurering.

7 Risicobeheer, liquiditeit en kapitaalmanagement SNS REAAL

7.1 Risicobeheer en governance

In voorbereiding op de verkoop van de Verzekeraar zijn de Bank en de Verzekeraar binnen SNS REAAL gepositioneerd als operationeel zelfstandige ondernemingen. Samenhangend met dit proces is de operationele holding SNS REAAL (met ingang van 1 juli 2014) getransformeerd tot een financiële holding. Deze financiële holding verricht zelf nagenoeg geen operationele en risicodragende activiteiten, maar is wel 100% eigenaar van zowel SNS Bank N.V. als REAAL N.V.

De Raad van Bestuur van SNS REAAL is eindverantwoordelijk voor het risicobeheer van holding, Bank en Verzekeraar. Op het niveau van de holding zijn geen specifieke risico comités ingesteld. De Raad van Bestuur van SNS REAAL dient als hoogste risico orgaan binnen SNS REAAL. De Raad van Bestuur stelt de risicobereidheid vast voor SNS REAAL. De Bank en Verzekeraar stellen deze binnen het gegeven kader vast voor hun eigen onderdelen. De Bank en Verzekeraar zijn verantwoordelijk voor de operationalisering van de risicostrategie en -beleidslijnen, met inbegrip van risicotolerantie en risicobeheer.

Op de holding bestaat een gecombineerde CFRO functie. Op niveau van de Bank en de Verzekeraar heeft een splitsing van verantwoordelijkheden plaatsgevonden tussen de CFO en de CRO in de beide directieteams. De CFO en CRO rapporteren duaal aan de CFRO en de voorzitter van de Directie van de Bank respectievelijk de Verzekeraar.

Besluiten over de financiële risicobeheersing van de holding worden genomen door de Raad van Bestuur. Hierbij wordt de Raad van Bestuur ondersteund door de Group Risk functie die toezicht houdt op de financiële risico's op holding niveau.

Group Risk heeft tevens als verantwoordelijkheid om namens de Raad van Bestuur toezicht te houden op het financieel risico management zoals dat door de Bank en de Verzekeraar wordt uitgevoerd. Op deze wijze geeft de Raad van Bestuur invulling aan de eindverantwoordelijkheid die zij heeft over het financieel risico management van SNS REAAL geconsolideerd zonder afbreuk te doen aan de zelfstandige positie van de Bank en de Verzekeraar. Group Risk heeft hiervoor zitting in de volgende risicobeheersingscomite's:

- Bank Risico Comité;
- ALCO Bank;
- Krediet Comité Bank;
- Verzekeraar Risico Comité;
- ALCO Verzekeraar.

De Bank en de Verzekeraar hebben beide een volwaardig zelfstandige governance voor de beheersing van financiële en niet-financiële risico's.

Group Risk rapporteert op kwartaalbasis aan de Risico Commissie van de Raad van Commissarissen. Hierbij wordt een oordeel gegeven over de risicorapportage van de Bank en de Verzekeraar en wordt er verslag gedaan van de meest significante risico's van SNS REAAL enkelvoudig.

De Risico Commissie wordt gevormd door ten minste drie leden van de Raad van Commissarissen. Deze commissie beoordeelt onder meer het profiel van de financiële en niet-financiële risico's van SNS REAAL. In het bijzonder wordt getoetst of op strategisch niveau de kapitaalallocatie, het beleggingsbeleid en het liquiditeitsbeslag in overeenstemming zijn met de goedgekeurde risicobereidheid. De Risico Commissie beoordeelt voorts de opzet en werking van de risicobeheersingsorganisatie, waaronder begrepen het toezien op de naleving van de relevante wet- en regelgeving en gedragscodes, evenals de toepassing van informatietechnologie in de risicobeheersing.

7.2 Kapitalisatie

SNS REAAL stuurt intern op diverse doelstellingen zoals vastgelegd in het Risk Appetite Statement, waaronder een aantal kapitaalsdoelstellingen. Voor SNS REAAL betreft dat double leverage. De double leverage doelstelling beperkt de mate waarin vreemd vermogen, dat door de groep is aangetrokken, als eigen vermogen kan worden doorgegeven aan de dochters. De doelstelling voor SNS REAAL is een double leverage van maximaal 115%.

Kapitalisatie SNS REAAL

	2014	2013
Eigen vermogen (in miljoenen euro's)	3.999	4.496
Eigen vermogen deelnemingen	4.772	5.163
Double leverage (%)	119,3%	114,9%

In 2014 daalde het totaal eigen vermogen van SNS REAAL naar € 4,0 miljard, ten opzichte van € 4,5 miljard ultimo 2013. De belangrijkste oorzaak van deze daling was het negatieve resultaat van de Verzekeraar.

De double leverage van SNS REAAL bedroeg eind 2014 119% ten opzichte van 115% ultimo 2013. Nominaal nam de double leverage toe van € 668 miljoen tot € 773 miljoen. De toename van de double leverage wordt vooral veroorzaakt door het negatieve resultaat van de holding en de juridische fusie met dochteronderneming SNS REAAL Invest N.V. Daarnaast is ACTIAM N.V. verplaatst van SNS REAAL N.V. naar REAAL N.V. wat ook een toename van de double leverage van SNS REAAL tot gevolg had. Deze effecten werden deels teniet gedaan door het deels vrijvallen van de IAS 19 voorziening.

De overschrijding van de interne limiet van 115% wordt tijdelijk geaccepteerd gezien het huidige verkooptraject van de Verzekeraar. Na de verkoop van de Verzekeraar en de verplaatsing van SNS Bank naar de Nederlandse Staat zal de double leverage binnen SNS REAAL zijn geëlimineerd. SNS REAAL heeft dan geen deelnemingen meer op de balans staan.

7.3 Liquiditeitsmanagement en financiering

De belangrijkste bron van liquiditeit van SNS REAAL holding is het overbruggingskrediet van € 1,1 miljard dat door de Nederlandse Staat na de nationalisatie van SNS REAAL is verstrekt. Hiermee worden de double leverage en de achtergestelde leningen die door SNS REAAL zijn verstrekt aan de Verzekeraar en de Bank gefinancierd. Gezien de situatie waarin SNS REAAL zich sinds de nationalisatie bevindt had SNS REAAL in 2014 geen toegang tot de financiële markten. Hierdoor was het niet mogelijk het overbruggingskrediet (gedeeltelijk) te herfinancieren. Voor de aflossing van het overbruggingskrediet is SNS REAAL daarom afhankelijk van de verkoopopbrengst van haar dochtermaatschappijen en de aflossing van de verstrekte achtergestelde leningen.

De verwachte opbrengst van zowel de aangekondigde verkoop van de Verzekeraar als de verplaatsing van SNS Bank naar de Nederlandse Staat is voor SNS REAAL voldoende om het overbruggingskrediet volledig te kunnen aflossen en aan haar overige verplichtingen te kunnen voldoen. Als additionele bron van liquiditeit zullen, als gevolg van deze transacties, ook de door SNS REAAL aan haar dochters verstrekte achtergestelde leningen worden afgelost.

7.4 Credit ratings

Sinds de nationalisatie van SNS REAAL worden de credit ratings van de Bank en de Verzekeraar afzonderlijk bepaald. In de jaren voor de nationalisatie werd nog rekening gehouden met de mogelijkheid van onderlinge bijstand. Nu is dat niet meer het geval. In de ratings van SNS Bank is nog wel de mogelijkheid van (externe) staatssteun verwerkt. De ratings van de holding SNS REAAL worden sinds de nationalisatie afgeleid van de Bank ratings omdat rating agencies al rekening houden met de aangekondigde verkoop van de Verzekeraar. In verband met de classificatie tot aangehouden voor verkoop zijn de ratings van de Verzekeraar niet toegelicht.

Verder herstel stand alone ratings SNS Bank

In 2014 bleven de lange termijn credit ratings van SNS Bank vrijwel stabiel. Alleen Moody's verhoogde in april de rating van de bank met een notch tot Baa2. Wel trad er een verder herstel op van de stand alone ratings. Deze geven de kredietwaardigheid van SNS Bank weer zonder rekening te houden met de mogelijkheid van externe steun zoals die van de Staat. De stand alone rating van SNS Bank bij S&P (de Stand Alone Credit Profile) verbeterde van bb+ naar bbb-, bij Moody's (de Bank Financial Strength Rating, BFSR) verbeterde hij van D- (ba3) naar D+ (ba1) en bij Fitch steeg de viability rating van bb- naar bbb-. Zowel bij S&P als bij Fitch bevindt de stand alone credit rating zich weer op het niveau van 'investment grade'.

Verandering op komst met betrekking tot staatssteun als onderdeel van lange termijn ratings van banken

In de huidige methodiek worden de lange termijn ratings van SNS Bank afgeleid van de stand alone ratings, aangevuld met extra notches voor mogelijke staatssteun ('sovereign support'). SNS Bank wordt gezien als een systeemrelevante bank. S&P kent hiervoor een notch steun toe aan de stand alone rating en Moody's twee

notches. In de huidige methodiek van Fitch kan de rating van SNS Bank niet dalen onder BBB+ zolang de Nederlandse Staat een AAA rating heeft, wat eveneens twee notches steun bovenop de stand alone rating impliceert.

De door de Europese Unie (EU) voorgestelde Bank Recovery & Resolution Directive (BRRD) en mogelijke toekomstige bail-in regimes hebben ertoe geleid dat in de loop van 2014 rating agencies hebben aangekondigd hun visie op mogelijke staatssteun voor houders van senior unsecured schuldpapier en de manier waarop deze in ratings wordt verwerkt te gaan heroverwegen. In het algemeen is de verwachting dat mogelijke staatssteun als onderdeel van ratings zal afnemen of geheel verdwijnen, voor de invoering in januari 2016 van EU-bevoegdheden met betrekking tot de bail-in van senior unsecured schuld. Anders geformuleerd, rating agencies zullen er rekening mee gaan houden dat staatssteun in de toekomst gepaard kan gaan met verliezen voor niet alleen verschaffers van achtergestelde schuld maar ook van senior unsecured schuld. Als gevolg hiervan zijn de ratings van een groot aantal Europese banken, waaronder SNS Bank, in de loop van 2014 op een 'negative outlook' geplaatst.

Verandering ratings SNS Bank en SNS REAAL in chronologische volgorde

Op 26 maart 2014 bevestigde Fitch de BBB+ rating van SNS REAAL en SNS Bank en wijzigde het de outlook van de ratings van stabiel naar negatief. Tegelijkertijd verhoogde Fitch de viability rating van SNS Bank met 1 notch naar bbb-. Deze verhoging reflecteerde een verbetering van de 'stand-alone' kredietwaardigheid van de bank na de kapitaalinjectie van de Staat ten tijde van de nationalisatie en de afsplitsing van Property Finance. De wijziging van de outlook werd gedreven door de verwachting dat de waarschijnlijkheid van staatssteun waarbij senior schuldverschaffers worden ontzien zal afnemen in de toekomst.

Op 11 april 2014 verhoogde Moody's zowel de lange termijn- als de korte termijn rating van SNS Bank met 1 notch naar Baa2/P-2 (outlook stable). De rating van SNS REAAL werd bevestigd op Ba2 (outlook stable). Ook verhoogde Moody's de BFSR van SNS Bank naar D+/ba1, voornamelijk gedreven door de definitieve implementatie van nationalisatiemaatregelen zoals de kapitaalinjectie en de afsplitsing van Property Finance. Bovendien merkte Moody's op dat de franchise van SNS Bank zich stabiliseerde en de structurele winstgevendheid een verbetering liet zien.

Op 30 april 2014 bevestigde S&P de ratings van SNS REAAL en SNS Bank op BBB (outlook negative). S&P had al eind 2013 de nationalisatiemaatregelingen en de afsplitsing van Property Finance in haar ratings verwerkt. De negative outlook reflecteert S&P's overwegingen dat de steun voor senior unsecured schuldhouders in geval van staatsinterventie mogelijk zal verminderen door nieuwe regelgeving zoals de BRRD.

Op 30 mei 2014 bevestigde Moody's de ratings voor SNS REAAL en SNS Bank maar verlaagde het de outlook naar negative. Ook bij Moody's reflecteert de negative outlook de ontwikkelingen met betrekking tot staatssteun voor banken onder de nieuwe BRRD regels.

Op 7 november 2014 verhoogde S&P de Stand Alone Credit Profile van SNS Bank met 1 notch naar BBB-. De verhoging weerspiegelde verbeteringen op het gebied van funding en liquiditeit en de verwachting dat SNS Bank in de loop van 2015 weer toegang zou verkrijgen tot de kapitaalmarkt. De lange termijn credit rating bleef ongewijzigd op BBB (outlook negative).

Credit ratings per 31 december 2014

	S&P	Moody's	Fitch
Lange termijn			
SNS REAAL	BB+ (negative)	Ba2 (stable)	BBB+ (negative)
SNS Bank	BBB (negative)	Baa2 (negative)	BBB+ (negative)
Korte termijn			
SNS Bank	A2	P-2	F2

Op 17 maart 2015 verhoogde Fitch de viability rating van SNS Bank met een notch van bbb- naar bbb, wegens de vooruitgang in de transformatie van de Bank naar een voornamelijk Nederlandse hypotheekverstrekker. Tegelijkertijd bevestigde Fitch de BBB+ ratings van SNS REAAL en SNS Bank, beide met een negative outlook.

8 Risicobeheer, liquiditeit en kapitaalmanagement SNS Bank

Adequate risicobeheersing vervult in onze groep een sleutelrol om onze strategie te ondersteunen en uit te voeren. Risicobeheersing draagt bij aan een excellente bedrijfsvoering waarin financiële en niet-financiële risico's op een gecontroleerde manier worden beheerst.

8.1 Samenvatting en leeswijzer

In 2014 is het risicodomein van SNS Bank opnieuw ingericht vanwege de ontvlechting van de risicobeheersingsorganisatie die voorheen op groepsniveau was ingericht. Dit bood de gelegenheid om verbeteringen door te voeren in de organisatie van het risicomanagement (paragraaf 8.2). Binnen de Directie is een Chief Risk Officer benoemd en tevens zijn de risicobereidheid en -maatstaven geherformuleerd. Rapportages en sturing op de risicobereidheid zijn verder uitgebouwd. SNS Bank heeft gericht aandacht besteed aan het uitdragen van een gedegen risicocultuur. De tone-at-the-top is daarbij bepalend voor de risicocultuur binnen het bedrijf.

SNS Bank streeft naar een gematigd risicoprofiel. In 2014 voldeed het risicoprofiel aan de organisatiedoelstellingen en bleef ruim binnen de maatstaven van de risicobereidheid. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 8.3.

Kapitalisatie
SNS Bank 'stand-alone' beschikt over een sterke Tier 1-kernkapitaalratio van 18,3% per ultimo 2014. De voornaamste risico-ongewogen kapitaalratio, de leverage ratio, is in 2014 gestegen van 3,1% ultimo 2013 naar 3,8% ultimo 2014.

SNS Bank is in een goede positie om ruim binnen de gestelde tijdslijnen te kunnen voldoen aan kapitaaleisen voortvloeiend uit toekomstige regelgeving zoals de leverage ratio, Minimum Required Eligible Liabilities-ratio (MREL) en Total Loss Absorbing Capacity-ratio (TLAC).

De komende jaren worden gebruikt om de kapitaalpositie, onder andere met behulp van de uitgifte van achtergesteld kapitaal en de inhouding van winst, verder te versterken en te diversificeren. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 8.4.

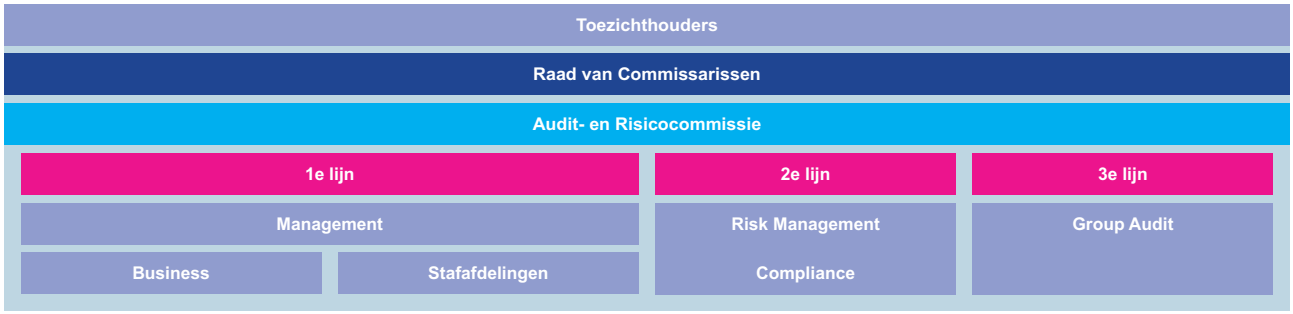
Kredietrisico
Het kredietrisico van de uitzettingen van SNS Bank is in 2014 licht verbeterd. Met name omdat de particuliere hypotheekmarkt tekenen van herstel vertoont terwijl opvolging van klanten in achterstand en risicobewaking extra aandacht krijgen. De portefeuille achterstallige hypotheken daalde fractioneel tot € 2,0 miljard hetgeen mede een gevolg is van een lagere instroom aan hypotheken in achterstand. De voorziening van SNS Bank om eventuele verliezen uit achterstallige hypotheken te dragen steeg licht tot € 326 miljoen.

De portefeuille mkb-kredieten nam licht af tot € 1,0 miljard, terwijl de dekkingsgraad (voorzieningen) van achterstallige leningen steeg tot 60%. De portefeuille onderhandse leningen aan (semi) publiek sector daalde tot € 1,8 miljard; eind 2014 waren er geen posten met achterstand in deze portefeuille. De kredietwaardigheid van tegenpartijen voor uitzettingen in financiële instrumenten (€ 7 miljard; hoofdzakelijk overheidsobligaties) bleef van goede kwaliteit. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 8.5.

Marktrisico
Het marktrisico betreft voornamelijk het renterisico. Het marktrisico bleef relatief beperkt en binnen de gestelde limieten. De rentegevoeligheid van het eigen vermogen is laag. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 8.6.

Liquiditeitsrisico
De liquiditeitspositie is verder verbeterd in 2014 en voldoet ruimschoots aan de doelstellingen. De-Loan-to-Deposit-ratio is verbeterd van 122% ultimo 2013 naar 113% ultimo 2014 en de Net Stable Funding Ratio (NSFR) neemt toe van 120% in 2013 naar 130% in 2014. De Liquidity Coverage Ratio (LCR) blijft hoog en bedraagt ultimo 2014 455%. De funding van SNS Bank is robuust. Zij bestaat grotendeels uit spaargeld. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 8.7.

Niet-financiële risico's
SNS Bank heeft in 2014 extra middelen ingezet om het beheer van de operationele risico's en de compliance-functie duurzaam te verstevigen. De uitrol van een Integrated Control Framework (ICF) zal bijdragen aan de beheersing van de processen en datakwaliteit. De uitrol van het ICF zal meerdere jaren vergen. Zie voor een nadere toelichting paragraaf 8.9.

8.2 Herinrichting risicomanagement

Als gevolg van de nieuwe inrichting van onze organisatie is per juli 2014 een nieuwe, op SNS Bank toegespitste risicogovernance en risicomanagementorganisatie ingericht. In de nieuwe risicomanagementorganisatie zijn de financiële en niet-financiële risico's onder aansturing van de Chief Risk Officer gebracht, net als de verantwoordelijkheid voor compliance en juridische zaken.

SNS Bank stuurt op een gematigd risicoprofiel. Ons risicoprofiel is in 2014 opnieuw vastgesteld en uitgewerkt in ons risicomanagement. In 2014 is vooral de nadruk gelegd op de uitwerking en sturing van financiële risico's. In 2015 leggen we extra focus op niet-financiële risico's en de verdere integratie van risicobereidheid in de planning- en budgetteringscyclus.

Een belangrijk onderdeel bij deze integratie is het verder uitrollen van het Integrated Control Framework. Daarmee kunnen we de komende jaren doorgroeien naar een risicobeheersing waarbij de verschillende hulpmiddelen goed op elkaar aansluiten en nog meer geïntegreerd zijn. Hiervoor is een extra investering in kennis, kunde en systemen gewenst. Dit zal er voor zorgen dat informatie en analyses sneller beschikbaar zijn ten behoeve van het management, klanten, stakeholders en toezichthouders.

Naast de verhoging van de snelheid waarmee rapportages ter beschikking komen, wordt er ook geïnvesteerd in de verhoging van de kwaliteit van integrale risicorapportages door aanscherping van (risico)definities, eenduidigheid van data en informatie. De verankering van wet- en regelgeving in de organisatie gaat hand in hand met het verder ontwikkelen van de juiste risicocultuur, zoals bepaald in ons Manifest en ons risicoprofiel.

8.2.1 Risicogovernance

8.2.1.1 Three lines of defence

De risicogovernance is het afgelopen jaar doorontwikkeld op basis van het 'three lines of defence' model.

Eerste lijn - Business
Het (lijn)management van de bedrijfsonderdelen van SNS Bank is verantwoordelijk voor het inrichten en uitvoeren van de eigen processen, voor het risico dat wordt genomen en voor de resultaten hiervan. Dit gebeurt binnen de kaders van het risicomanagementbeleid en de afgesproken risicobereidheid.

Tweede lijn – Risk Management
Risk Management bepaalt de grenzen voor de eerste lijn door beleidskaders en beleidsnormen op te stellen. Daarnaast ondersteunt en adviseert de tweede lijn het management in de eerste lijn en bewaakt ze of de eerste lijn zijn verantwoordelijkheden op een juiste wijze uitvoert. Hierover brengt de tweede lijn rapport uit, adviseert de Directie of de risicobeheersingscomités en escaleert indien nodig.

De Chief Risk Officer wordt ondersteund door risicomanagement-, compliance-, bijzonder beheer en juridische afdelingen in het zogenoemde risicodomein. De afdeling modelvalidatie is zelfstandig gepositioneerd binnen dit domein en vervult een onafhankelijke rol bij het toetsen en valideren van de risicomodellen.

Derde lijn – Group Audit
Group Audit toetst periodiek risicogebaseerd de opzet, bestaan en werking van de processen van de eerste en tweede lijn. Daarnaast evalueert Group Audit de effectiviteit van de governance, het risicomanagement en de beheersingsprocessen en geeft zij hierover een onafhankelijk oordeel aan de Directie en aan de Raad van Commissarissen van SNS Bank.

In de beschrijving van de belangrijkste risicocategorieën gaan we dieper in op de verantwoordelijkheden per risicogebied voor de eerste en de tweede lijn.

8.2.1.2 Risicocomités

De Directie van SNS Bank is eindverantwoordelijk voor de risicobeheersing binnen de bank. Zij wordt hierin ondersteund door de risicocomitéstructuur met vertegenwoordigers van de eerste en de tweede lijn.

- Het Bank Risico Comité (**BRC**) is het hoogste aan de Directie van SNS Bank rapporterende orgaan voor risicobeheersing. De voorzitter is de directievoorzitter. Het BRC definieert het gewenste risicoprofiel voor financiële en niet-financiële risico's. Ook stelt het de risicobereidheid, risicobeleidskaders en het risicobeheersingsraamwerk vast voor SNS Bank en alle daaronder vallende juridische entiteiten.
- Het Product Approval and Review Comité (**PARC Bank**) heeft als taak om nieuwe en bestaande producten die aan onze klanten worden aangeboden, periodiek te evalueren en goed te keuren. De directievoorzitter zit de vergadering voor. Sturing vindt plaats op het risicoprofiel van bestaande en nieuwe producten en diensten. Wet- en regelgeving, het belang van de klant en ons Manifest zijn hiervoor richtinggevend. Het PARC Bank beoordeelt de financiële en niet-financiële risico's bij de ontwikkeling van nieuwe producten of de revisie van bestaande producten.
- Het Niet-Financieel Risicocomité (**NFRC Bank**) is verantwoordelijk voor de sturing van de risicokaders en risicobereidheid voor niet-financiële risico's. De vergadering wordt geleid door de directievoorzitter. Tot de verantwoordelijkheden van het NFRC Bank behoren het vaststellen van normen en limieten op het gebied van niet-financiële risico's, binnen de kaders van het BRC. Daarnaast monitort het NFRC Bank de naleving van relevante wet- en regelgeving en aanwijzingen van de toezichthouders, de risicobereidheid en de werking van het ICF.
- Het Asset & Liability Comité (**ALCO Bank)** identificeert, monitort en beheert de marktrisico's, met als oogmerk een beheerste waardeontwikkeling van de balans van de bank op zowel de korte als lange termijn. Het ALCO Bank wordt door de CFO voorgezeten. Het Comité neemt besluiten over de sturing van onder meer het renteresultaat, de markt- en boekwaarde van het eigen vermogen en de liquiditeitspositie. Ook geeft het ALCO Bank invulling aan tactische keuzes voor normering van risico's, de invulling van modelparameters en aan besluitvorming over rente-, valuta- of cashmanagementtransacties.
- Het Krediet Comité (**KC Bank**) is verantwoordelijk voor de beheersing van kredietrisico's. De CRO is voorzitter. Dit Comité stelt beleid en kaders vast en houdt toezicht op de operationalisering ervan. Het KC Bank stelt acceptatiecriteria voor retailfinancieringen vast, geeft akkoord op banklijnen en accepteert kredietvoorstellen of wijst deze af. Daarnaast stelt het de voorzieningen en afboekingen vast. Tot slot stuurt en bewaakt het Comité de ontwikkeling van het kredietrisico in de portefeuilles.
- Het Directie Pricing Comité (**DPC Bank**) stuurt op een duurzaam winstgevende portefeuille en maakt hierbij een afweging tussen volume, risico en rendement. Dit gebeurt binnen de kaders van externe regelgeving, het risicobeleid en het Manifest. De directievoorzitter leidt de vergadering. Met behulp van het prijsbeleid wordt het pakket gestuurd zodat het aansluit bij de doelmarkten.
- Het Model Governance Comité **(MGC Bank**) bewaakt de kwaliteit en uniformiteit van alle financiële risico- en waarderingsmodellen. Dit doet het Comité door uitgangspunten voor modelontwikkeling vast te stellen en nieuwe of gewijzigde modellen goed te keuren. De CRO is voorzitter van dit Comité.

Naast de risicocomitéstructuur is in 2014 een **Regulatory Board** ingericht. Deze heeft als taak nieuwe, relevante wet- en regelgeving te signaleren en toe te zien op een juiste implementatie daarvan binnen onze bank. Daarnaast hebben we in 2014 de **Information Board** opgericht. Deze stelt beleid vast over datamanagement en bewaakt de implementatie ervan. Ook is de Information Board verantwoordelijk voor het vaststellen van de datadefinities die SNS Bank hanteert.

De Regulatory Board en de Information Board vallen beide onder de verantwoordelijkheid van de CRO en de CFO met als deelnemers de relevante vertegenwoordigers vanuit het risicodomein en het financedomein. In de Information Board is ook de IT-afdeling vertegenwoordigd.

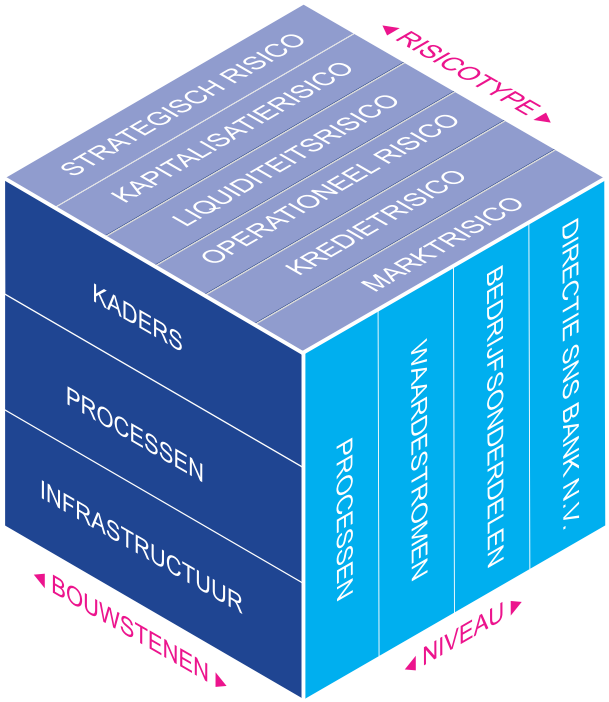
8.2.1.3 Risicobeheersing - Integrated Control Framework

In 2014 is gestart met de inrichting van het ICF als kader voor de risicobeheersingsmethodiek. Het ICF bestaat uit verschillende bouwstenen. De bouwstenen creëren duidelijke kaders en zorgen voor gestroomlijnde beheersprocessen met een passende infrastructuur. Ze geven hierdoor ook richting aan de juiste risicocultuur.

Om de belangrijkste procesoverstijgende risico's die onze strategische doelstellingen kunnen beïnvloeden in kaart te brengen, voeren we periodiek risico-assessments uit. De uitkomst hiervan kan aanleiding geven de strategische doelstellingen aan te passen.

Actuele ontwikkelingen in de risicotypen kunnen gevolgen hebben voor onze risicobereidheid. Dit monitoren we regelmatig. Overschrijdingen van de risicobereidheid worden hierdoor op tijd gesignaleerd zodat voorstellen voor mitigerende maatregelen kunnen worden voorgelegd aan de risicobeheersingscomités.

Figuur Schematische weergave Integrated Control Framework

SNS Bank heeft binnen het ICF een aantal typen beheersmaatregelen vastgesteld voor het realiseren en bewaken van de risicobereidheid. De belangrijkste hiervan zijn:

- **Entity-level controls** zijn organisatiebrede beheersmaatregelen. Bij de beoordeling van de Entity-level controls wordt de beheersingsstructuur van een organisatie beoordeeld, zoals de algehele controleomgeving, de organisatiebrede risicoanalyse door het management en de informatie- en communicatielijnen binnen de organisatie.
- **Proces controls** zijn beheersmaatregelen waarbij de beheersing op procesniveau centraal staat.
- **Preventieve controls** beperken voorzienbare risico's. Bijvoorbeeld door het gebruik van wachtwoorden om misbruik te voorkomen.
- **Detectieve controls** identificeren risico's zodra deze zich voordoen. Bijvoorbeeld door het monitoren van klachtenontwikkelingen om het risico van slechte dienstverlening te identificeren.
- **Key controls** dekken essentiële risico's af. Dit zijn beheersmaatregelen die (1) key risico's afdekken die betrekking hebben op een kritieke stap in het proces en/of een kritieke inhoudelijke controle, of (2) meerdere risico's tegelijkertijd afdekken, of (3) één of meerdere risico's afdekken die een strategische impact hebben.

Het ICF voorziet in periodieke rapportages over de mate dat de organisatie 'in control' is. Deze rapportages zullen bijdragen aan de onderbouwing van de jaarlijkse 'in control'-verklaringen.

8.2.2 Risicocultuur

Het Manifest van SNS Bank is het anker voor ons denken en handelen om strategische ambities gestalte te geven. Het geeft tevens de kaders voor de risicocultuur die we nastreven.

Voor een gedragen risicocultuur is de 'tone-at-the-top' van belang. SNS Bank heeft hier in 2014 zichtbare invulling aan gegeven met de benoeming van een Chief Risk Officer in de Directie, de hernieuwde inrichting van de risicocomités en een evenwichtig beloningsbeleid met gepaste aandacht voor de verhouding tussen volume, risico en rendement.

Onderdeel van de strategie van SNS Bank is om tot een 'excellente bedrijfsvoering' te komen. Hiertoe behoort een voorspelbare en beheerste bedrijfsvoering binnen het gematigde risicoprofiel. Wij verwachten van de medewerkers dat ze binnen hun eigen verantwoordelijkheidsgebied bekend zijn met de risico's en hiermee op een bewuste manier omgaan.

De risicocultuur is doorvertaald in het beloningsbeleid en de planning- en beoordelingscyclus van individuele medewerkers. Leidinggevenden dragen er zorg voor dat de risicorichtlijnen bij de medewerkers bekend en inzichtelijk zijn.

Ter ondersteuning van de gewenste risicocultuur hebben we in 2014 verschillende initiatieven ondernomen om integriteit nog beter in de cultuur te verankeren. Er zijn diverse trainingen en workshops gehouden waaronder een trainings- en awarenessprogramma om het integriteitsbewustzijn te vergroten. Aan alle medewerkers is individueel het e-learningprogramma "Gezond Verstand, Gezond Geweten" aangeboden. Hierin staan de gedragsregels van SNS Bank centraal. Verder hebben we medewerkersbijeenkomsten georganiseerd waarin we het thema Klantbelang Centraal hebben verdiept. Specifieke doelgroepen volgden een training Klantintegriteit. Tenslotte zijn we

begonnen met workshops over integere en beheerste bedrijfsvoering.

De komende jaren zullen we onze risicocultuur verder ontwikkelen. We gaan een risicobewustwordingsprogramma uitvoeren om de risicobeheersing verder te verbeteren.

Figuur Risicoclassificatie

8.3 Risicoprofiel en risicobereidheid

8.3.1 Belangrijkste risico's

We beschouwen het kredietrisico als het belangrijkste financiële risico. De kredietportefeuille heeft een zeer sterke focus op Nederlandse hypotheken. Ondanks deze (strategisch gekozen) concentratie kent de kredietportefeuille een ruime spreiding op de onderliggende kredietnemers. We nemen bovendien maatregelen om de kwaliteit van onze kredietportefeuilles te bewaken. Voor een deel van de bestaande klantenportefeuille zullen we aanvullende informatie over klantintegriteit vastleggen.

De financierbaarheid van SNS Bank vormt een belangrijk risico. De komende jaren zullen gebruikt worden om de kapitaalpositie verder te versterken waarmee de gewenste diversificatie in het verliesabsorberend vermogen van het kapitaal wordt bereikt.

Om de operationele risico's te beperken, optimaliseren wij de hypotheekketen. Dit bereiken we onder meer door een vereenvoudiging van het IT-landschap en verbetering van datakwaliteit. Deze maatregelen sluiten aan op onze strategie om te komen tot excellente bedrijfsvoering.

SNS Bank onderkent dat het cybercrimerisico een relevante en continue bedreiging is. Om onze klanten en organisatie hier verder tegen te beschermen, investeren we ook in 2015 in de verbetering van de weerbaarheid tegen cybercrime.

8.3.2 Risicoclassificatie

De risicoclassificatie vormt het stramien voor de opzet van risicobeheersing en risicobereidheid. Elk risicotype is verder uitgewerkt in onderliggende subrisico's en in kwalitatieve en interne meetbare maatstaven. De risicoclassificatie wordt jaarlijks geëvalueerd om te beoordelen of alle relevante risico's zijn onderkend en uitgewerkt in het risicoprofiel.

8.3.3 Risicobereidheid en maatstaven

De risicobereidheid is een uitwerking van ons risicoprofiel en geeft aan hoeveel risico wij bereid zijn te nemen bij het realiseren van de strategische doelstellingen. Onze doelstelling bij de vaststelling van de risicobereidheid is het waarborgen van de financiële soliditeit en het maken van de juiste afwegingen tussen risico en de verwachte inkomsten, binnen de kaders van ons Manifest.

Alle risico's in de risicoclassificatie zijn onderdeel van de risicobereidheid.

- Op basis van de risicoclassificatie formuleren we per risicotype een Risk Appetite Statement dat de risicobereidheid op kwalitatieve wijze beschrijft.
- We formuleren interne maatstaven waarmee we ons risicoprofiel meetbaar maken.
- We voorzien de maatstaven van begrensde risico-indicatoren en beoordelen of de actuele waarden van de risico-indicatoren binnen de normering blijven en of we derhalve aan ons gewenst risicoprofiel voldoen.

Dit proces van vaststellen en limiteren van risico-indicatoren is onderdeel van onze jaarlijkse planning- en controlcyclus.

Onderstaande tabel geeft de uitwerking van onze risicoclassificatie, Risk Appetite Statements en maatstaven:

Risicotype met definitie	Risk Appetite Statement	Risicomaatstaf
Strategisch risico		
Het risico dat strategische doelstellingen niet worden gerealiseerd, omdat de onderneming niet, niet in voldoende mate, of niet snel genoeg op veranderingen in de omgevingsfactoren en het ondernemingsklimaat reageert.	Wij willen een mensgerichte, maatschappelijke en duurzame retailbank zijn die in staat is zich tijdig aan te passen aan wijzigende businessomstandigheden met als doel klanten excellente diensten te verlenen.	**Aanpassingsvermogen** De mate waarin wij in staat zijn flexibel in te spelen op kansen en bedreigingen in de markt en omgeving en in staat zijn veranderingen tijdig, beheerst en kostenefficiënt door te voeren.

Financiële risico's

Risicotype met definitie	Risk Appetite Statement	Risicomaatstaf
Kapitalisatierisico		
Het risico dat de kapitaalpositie onvoldoende is om als buffer te dienen voor het optreden van onverwachte verliezen die kunnen optreden als één of meer risico's waaraan de onderneming blootstaat zich manifesteert.	Wij streven naar een solide kapitalisatie die aansluit bij de vereisten van toezichthouders en marktpartijen, zodat wij onze rol van retailbank in de toekomst bestendig kunnen blijven vervullen.	**Kapitalisatiegraad** De mate waarin wij inclusief dochterondernemingen gekapitaliseerd zijn.
Liquiditeitsrisico		
Het risico dat de onderneming niet op korte termijn kan beschikken over voldoende liquide middelen om aan financiële verplichtingen te voldoen, al dan niet onder normale omstandigheden of in tijden van stress. Daarnaast wordt onder liquiditeitsrisico de kans verstaan dat de balansstructuur zich zodanig ontwikkelt dat de onderneming overmatig blootgesteld raakt aan verstoringen binnen haar fundingbronnen.	Wij houden een adequate en flexibele liquiditeitspositie aan waarbij we nadrukkelijk rekening houden met de verschillende vormen van liquiditeitsrisico.	**Balansstructuur** De mate waarin wij toegang hebben tot funding door direct opvraagbaar retailgeld plus aanvullende kapitaalmarktfinanciering aan te trekken. **Liquide activa van hoge kwaliteit** Kwalificatie van het algehele liquiditeitsniveau onder normale omstandigheden, rekening houdend met lichte stress. **Totale liquiditeitspositie** Kwalificatie van het algehele liquiditeitsniveau onder extreme omstandigheden.
Kredietrisico		
Het risico dat een kredietnemer/tegenpartij een financiële of andere contractuele verplichting niet nakomt.	**Kredietrisico hypotheken** Wij streven ernaar om het kredietrisico als gevolg van hypotheekverstrekkingen zodanig te beheersen dat de kredietverliezen acceptabel zijn voor de bank. Het acceptatiebeleid voor hypotheken is er dan ook op gericht om klanten te behoeden voor onverantwoorde financiële risico's.	**Nieuwe instroom** Kwalificatie van volume en kwaliteit van de nieuwe instroom. **Performing** Kwalitatieve beoordeling van de bestaande portefeuille. **Uitstroom** Kwalificatie van volume en kwaliteit van de uitstroom.
	Kredietrisico zakelijk Wij streven ernaar het kredietrisico als gevolg van zakelijke activiteiten zodanig te beheersen dat onze financiële positie (kapitalisatie, liquiditeit) niet in gevaar komt.	**Non-performing** Kwalificatie van de achterstanden en het voorzieningenniveau. **Concentratiegraad** Mate van exposure-concentratie bij met elkaar verbonden tegenpartijen/debiteuren.
Marktrisico		
Het risico dat het vermogen, resultaat of de continuïteit wordt bedreigd door bewegingen in het niveau van en/of volatiliteit in marktprijzen waaraan de onderneming blootstaat.	Wij streven ernaar de impact van het marktrisico op het eigen vermogen en resultaat adequaat te beheersen.	**Rentemonitor** Kwalificatie van de algehele impact op het vermogen en resultaat onze groep van de bewegingen van de rente en creditspreads op basis van de geaggregeerde beoordeling van de onderliggende indicatoren voor marktrisico.

Niet-financiële risico's

Risicotype met definitie	Risk Appetite Statement	Risicomaatstaf
Operationeel risico		
Het risico van directe of indirecte verliezen die het gevolg zijn van ontoereikende of gebrekkige interne processen en systemen, van ontoereikend of gebrekkig menselijk handelen, dan wel van externe	Onze effectieve en efficiënte processen staan borg voor hoge kwaliteit. Wij accepteren lage foutenpercentages in de uitvoering en als fouten voorkomen leren we hiervan.	**Waardestroom performance monitor** De mate waarin wij in staat zijn onze belangrijke waardestromen kwalitatief uitstekend en op efficiënte en effectieve wijze uit te voeren. **Monitor businesspartners**

Risicotype met definitie	Risk Appetite Statement	Risicomaatstaf
gebeurtenissen (zoals fraude- en criminaliteitsrisico's).		De mate waarin de businesspartners in lijn opereren met onze doelstellingen, regels en eisen.
	Om onze klanten en bedrijfsprocessen te ondersteunen, hebben wij een efficiënte IT-voorziening en hebben wij een lage tolerantie voor verstoringen in; integriteit en continuïteit van systemen, de betrouwbaarheid en vertrouwelijkheid en integriteit van informatie.	**Modelmonitor** De mate waarin wij onze financiële modellen adequaat aanpassen aan actuele omstandigheden. **IT-Performancemonitor** De mate waarin wij beschikken over effectieve en efficiënte IT-systemen voor onze klanten en eigen bedrijfsvoering, inclusief de maatregelen die zijn getroffen om de beschikbaarheid, integriteit, vertrouwelijkheid en continuïteit van de informatievoorziening te waarborgen.
	Wij werken met voldoende, competente medewerkers en bieden een omgeving die hen in staat stelt met plezier en lef de organisatiedoelen te realiseren.	**Personeelsmonitor** De mate waarin wij beschikken over gemotiveerde, competente, kritische en tevreden medewerkers.
		Cultuurmonitor De mate waarin onze cultuur bijdraagt aan een integere en verantwoorde bedrijfsvoering. **Fraude- en criminaliteitsmonitor** De mate waarin wij in staat zijn verliezen door interne en externe fraude en (cyber)criminaliteit tijdig te signaleren en hiertegen maatregelen te nemen.
		Omgevingsmonitor De mate waarin wij in staat zijn om de schade door externe gebeurtenissen te beperken.
Verslagleggingsrisico		
Het risico dat de onderneming haar interne en externe stakeholders en toezichthouders onbetrouwbare informatie verstrekt.	Wij bieden onze stakeholders (intern en extern) een redelijke mate van zekerheid dat de informatie betrouwbaar is.	**Verslagleggingsmonitor** De mate waarin de betrouwbaarheid van de (financiële) informatie, de verslagleggingsprocessen en de achterliggende data is gewaarborgd.
Compliancerisico		
Het risico dat de integriteit van de onderneming wordt aangetast door handelingen (of het nalaten hiervan) in strijd met haar interne (kern)waarden, maatschappelijke normen en waarden of gedrag gerelateerde wet- en regelgeving danwel voorschriften waaraan de onderneming gebonden is bij de verlening van haar financiële diensten, of de vertaalslag hiervan in interne regelgeving.	Wij hebben geen tolerantie voor overtredingen van interne en externe wet- en regelgeving.	**Compliancemonitor** De mate waarin onze integriteit wordt aangetast door de geleverde producten en diensten, door het handelen van medewerkers, door het handelen van de business partners en/of door (niet integere) klanten.
Juridisch risico		
Het risico dat de onderneming aansprakelijk wordt gesteld voor huidige en toekomstige schades.	Onze bedrijfsvoering draagt bij aan het voorkomen van claims. Indien zich onverhoopt toch claims voordoen, worden deze op zorgvuldige wijze afgewikkeld.	**Litigation monitor** De mate waarin wij materiële risico's lopen op claims van stakeholders en derden.
Reputatierisico		
Het risico dat doelstellingen niet (kunnen) worden behaald omdat onvoldoende rekening wordt gehouden met het door de buitenwereld gedeelde beeld en oordeel over de onderneming (onder wie klanten, tegenpartijen, aandeelhouders en toezichthouders).	Onze merken (SNS, BLG Wonen, ASN Bank, RegioBank, Zwitserleven) roepen vertrouwen op bij onze stakeholders door onze financiële producten en diensten, de integriteit van onze medewerkers, en de naleving van wet- en regelgeving. Om dit te waarborgen nemen wij toereikende maatregelen waarmee we potentiële aantasting van het vertrouwen van onze stakeholders kunnen beheersen.	**Vertrouwensmonitor** De mate waarin de stakeholders (onder wie klanten, businesspartners, aandeelhouders en toezichthouders) vertrouwen hebben in ons.

Interne stresstesting

Naast risicomaatstaven gebruikt SNS Bank ook stresstesting. Stresstesting wordt gebruikt als instrument om inzicht te krijgen in de risico's van SNS Bank. Dit risico wordt gemeten door het effect dat een extreem maar plausibel scenario heeft op onze posities en doelstellingen. De stresstest vormt een aanvulling op de bestaande (kwantitatieve) risicomodellen en -maatstaven. Daarnaast vormen ze een essentieel onderdeel van de interne processen ter beoordeling van de toereikendheid van kapitaal en liquiditeit. Zie voor een nadere toelichting paragrafen 8.4 en 8.7.

8.3.4 Relatie met IFRS 7

In het hoofdstuk ‘Risicobeheer, liquiditeits- en kapitaalmanagement SNS Bank’ geven wij informatie die is vereist op basis van IFRS 7 en IAS 1. Deze informatie is onderdeel van de accountantscontrole op de jaarrekening.

Door de invoering van de nieuwe CRD IV-richtlijn dit jaar worden in vergelijking tot 2013 deels andere vereiste tabellen opgenomen en daarnaast worden in de tabellen meer exposure classes onderkend. De vergelijkende cijfers 2013 zijn in overeenstemming gebracht met deze wijzigingen. In het geval dat vergelijkende cijfers zijn aangepast voor tabellen die niet zijn gewijzigd ten opzichte van tabellen die in de risicoparagraaf 2013 waren opgenomen wordt de aanpassing vermeld bij de tabel.

8.4 Kapitaalmanagement

Kapitaal vormt een buffer voor de risico's die SNS Bank loopt. Om de continuïteit te waarborgen en stakeholders te beschermen, stellen marktpartijen en toezichthouders eisen aan zowel de omvang als de samenstelling van het kapitaal. Daarnaast hanteert SNS Bank interne normen waaraan moet worden voldaan.

Belangrijkste ontwikkelingen
Zoals vermeld in de samenvatting in 8.1 zijn de belangrijkste ontwikkelingen:

Op 16 februari 2015 maakte SNS REAAL de verkoop van VIVAT aan Anbang Group Holdings Co. Ltd. bekend. De transactie is onder voorbehoud van goedkeuring van de toezichthouders en zal naar verwachting in het derde kwartaal van 2015 worden afgerond. Met het oog op de verkoop hebben de Nederlandse Staat en SNS REAAL besloten toe te werken naar een stand- alone positie van SNS Bank onder de Nederlandse Staat.

Na afronding van de verkoop wordt SNS Bank vanuit SNS REAAL holding overgedragen aan de Nederlandse Staat. Op dat moment zal SNS Bank N.V. niet langer deel uitmaken van de prudentiële consolidatiekring.

SNS Bank 'stand-alone' beschikt over een sterke kernkapitaal ratio van 18,3% (volledig ingefaseerd 17,4%) ultimo 2014. De voornaamste risico-ongewogen kapitaalratio, de leverage ratio, is in 2014 gestegen van 3,1% ultimo 2013 naar 3,8% ultimo 2014 (respectievelijk van 2,5% naar 3,6% volledig ingefaseerd), maar ligt nog niet boven de toekomstige eis van 4%.

Voor een bank die zich richt op particuliere hypotheken, leiden de verwachte normen voor ongewogen kapitaalratio's, zoals de voorziene Nederlandse norm voor de leverageratio van 4% Tier 1-kernkapitaal, tot een hoger vereist kapitaal dan op basis van de risicogewogen ratio's, althans op grond van de huidige risicowegingen. SNS Bank verwacht dat haar kapitaalratio's verder zullen verbeteren dankzij winstinhouding en de uitgifte van achtergestelde schuld in 2015 en daarna.

SNS Bank is goed gepositioneerd om te voldoen aan de kapitaalvereisten die uit toekomstige regelgeving voortvloeien, zoals de leverageratio, MREL en TLAC. SNS Bank streeft naar een gediversifieerde kapitaalstructuur met afdoende achtergestelde en senior unsecured funding, zodat rekeninghouders met een saldo van meer dan € 100.000 niet met een bail-in te maken krijgen. De komende jaren worden gebruikt om de kapitaalpositie verder te versterken en te diversificeren.

In 2014 heeft SNS Bank deelgenomen aan het Comprehensive Assessment welke de ECB en de EBA uitgevoerd hebben bij 128 grote banken in de Eurozone als onderdeel van de oprichting van een Europese bankenunie. Het Comprehensive Assessment kan gezien worden als een toelatingstest tot het Europese toezichtkader: het Single Supervisory Mechanism. SNS Bank is geslaagd voor de EU- brede stresstest. Hierbij kwam SNS Bank, gebaseerd op de ultimo 2013 cijfers, in het adverse scenario uit op 6,8% Tier 1-kernkapitaal, boven de 5,5% Tier 1-kernkapitaaldrempel, terwijl de bank volledig ingefaseerd uitkwam op 4,9%.

Doordat SNS Bank geslaagd is voor deze EU-brede stress test treden wij toe tot het Single Supervisory Mechanism, dat een onderdeel vormt van de Europese bankenunie.

8.4.1 Management en beheersing

Het primaire doel van kapitaalmanagement is ervoor te zorgen dat er altijd wordt voldaan aan de interne doelstellingen en externe kapitaalvereisten en te waarborgen dat er voldoende kapitaal beschikbaar is om de strategie van SNS Bank te ondersteunen.

De kapitaalbehoefte wordt bepaald aan de hand van de risicobereidheid en businessplannen, rekening houdend met de verwachtingen en vereisten van externe stakeholders, zoals klanten, toezichthouders en investeerders.

De kapitaaltoereikendheid van SNS Bank wordt continu gemonitord en afgezet tegen de risicobereidheid en strategie. Dit is onderdeel van het Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP).

Het kapitaalmanagement van SNS Bank bestaat uit de volgende hoofdactiviteiten:
- Bepalen van het minimaal benodigde kapitaal.
- Bepalen van de gewenste hoeveelheid kapitaal.
- (Kwalitatief) beoordelen van de kapitaaltoereikend.
- Uitvoeren van stresstesten op de kapitaaltoereikendheid.
- Sturen van de kapitaaltoereikendheid naar het gewenste niveau door kapitaalacties.

Als onderdeel van het Operationeel Plan stelt SNS Bank jaarlijks een Kapitalisatie- en Liquiditeitsplan op waarin meerdere risicoscenario's worden uitgewerkt en vergeleken met de risicobereidheid. In het kader van de jaarlijkse planning- en controlcyclus worden de strategische doelstellingen geëvalueerd en vastgesteld.

Bij de kwantitatieve beoordeling van de kapitaalpositie vergelijken we het aanwezige kapitaal en de samenstelling daarvan zowel met de externe vereisten onder het huidige toezichtskader, als met onze interne normen en het economisch kapitaal. Wij houden hierbij ook rekening met verwachte ontwikkelingen in wet- en regelgeving met betrekking tot kapitalisatie. Wij zetten zowel instrumenten in om het vereiste kapitaal en daarmee samenhangende risico's te sturen, als instrumenten om het beschikbare kapitaal naar het gewenste niveau te sturen.

Iedere maand wordt aan de hand van een verkorte versie van het Kapitalisatie- en Liquiditeitsplan de ontwikkeling van dit plan behandeld in het ALCO Bank. Op basis hiervan kan desgewenst worden bijgestuurd.

Jaarlijks beoordeelt de toezichthouder de uitkomst van het ICAAP in het Supervisory Review and Evaluation Process (SREP) en gaat hierover met ons in gesprek.

Stresstesten op de kapitaaltoereikendheid
De robuustheid van de kapitalisatie wordt door middel van stresstesten op de proef gesteld. In 2014 heeft SNS Bank deelgenomen aan de EU-brede stresstest. Periodiek worden resultaten van stresstesten vergeleken met het vereiste toezichthouderkapitaal en het economisch kapitaal. Op kwartaalbasis wordt het economisch kapitaal berekend en gerapporteerd aan het ALCO Bank.

De belangrijkste doelen van stresstesten zijn:
- De uitkomsten van stresstesten worden gebruikt voor het bepalen en monitoren van de risicocapaciteit, risicobereidheid en doelstellingen. De resultaten hiervan worden meegenomen in de kapitaalplanning.
- Stresstesten worden gebruikt voor het beoordelen en aanscherpen van de triggers in de contingency plannen van SNS Bank.

ECB Comprehensive Assessment
De ECB heeft voorafgaand aan haar nieuwe rol als Europese toezichthouder in de periode van november 2013 tot oktober 2014 een uitgebreide beoordeling (Comprehensive Assessment) uitgevoerd bij 128 Europese banken, waaronder SNS Bank. Het doel van de Comprehensive Assessment was:
- Transparantie geven over de huidige positie van de individuele banken.
- Problemen bij de individuele banken signaleren en passende maatregelen te nemen.
- Vertrouwen herstellen in de Europese bankensector in zijn geheel en individuele banken in het bijzonder.

Het Comprehensive Assessment bestond uit de Asset Quality Review (AQR), en uit de EU-brede stresstest.

Asset Quality Review
In de AQR heeft de ECB gedetailleerd (op lening niveau) boekenonderzoek gedaan naar de kwaliteit van de portefeuilles van individuele banken. Het onderzoek bij SNS Bank was gericht op de woninghypotheken en op leningen groter dan € 1 miljoen.

In vergelijking met het stand-alone Tier 1-kernkapitaal van SNS Bank eind 2013, van € 2.266 miljoen (berekend volgens CRD IV op transitionele basis), resulteerde de berekening van het kapitaal volgens de AQR-benadering tot een bruto aanpassing van minus € 101 miljoen bruto. De netto aanpassing van € 76 miljoen kwam overeen met een daling van de CET1-ratio van 15,5% tot 14,9% (berekend volgens CRD IV op transitionele basis).

De aanpassing van bruto € 101 miljoen was het gevolg van enkele verschillen in parameters en aannames tussen voorzieningenmodellen voor leningen die enerzijds in de AQR en anderzijds door SNS Bank intern worden gebruikt. De belangrijkste verschillen waren het gebruik van een langere veronderstelde verliesidentificatieperiode[2] en een andere methodiek voor het bepalen van het veronderstelde herstel van leningen in default. Interne beoordeling van de hersteldata heeft niet geleid tot aanpassing van het door de toezichthouder goedgekeurde interne model op dit punt.

Op basis van de uitkomsten van de AQR hebben wij in de tweede helft van 2014 enkele aanpassingen gedaan in het voorzieningenproces. Zo hebben we de gemiddelde verliesidentificatieperiode (LIP) voor particuliere hypotheken, onderdeel van de calculatie van voorzieningen, verlengd van 6 naar 10 maanden. Dit heeft geleid tot een eenmalige dotatie aan de voorziening voor particuliere hypotheken (IBNR-voorziening) van € 23 miljoen.

2 *De verliesidentificatieperiode (Loss Identification Period of LIP) is het tijdsverschil tussen het optreden van het daadwerkelijke verlies en identificatie ervan door de bank.*

EU-brede stresstest
De EU-brede stresstest beoordeelde de schokbestendigheid van de Europese bankensector aan de hand van hypothetische externe schokken over een periode van drie jaar (2014-2016) aan de hand van twee economische scenario's.

Uit de EU-brede stresstest is gebleken dat de CET1-ratio van SNS Bank in het basis-scenario nagenoeg stabiel blijft op 15,0%. Hiermee werd ruimschoots voldaan aan de minimumeis van 8%. In het adverse-scenario van de stresstest daalde de aangepaste CET1-ratio van 14,9% in 2013 tot 6,8% in 2016, een daling van 8,1 procentpunt. Dit is boven de drempel van 5,5% voor het adverse-scenario zoals vastgesteld door de ECB.

De daling van 8,1% was het gevolg van strikte methodologische aannames (-5,7%) en SNS Bank specifieke componenten (-2,4%). De strikte methodologische aannames leidden onder andere tot:
- hoge druk op de rentemarge als gevolg van hogere berekende financieringslasten, een toename van leningen met een betalingsachterstand, hogere bijzondere waardeverminderingen en;
- een toename van risicogewogen activa gedreven door een hogere risicoweging van leningen met een betalingsachterstand. Verder werd er geen herstel verondersteld van leningen met een betalingsachterstand gedurende de stressperiode.

SNS Bank specifieke componenten waren:
- de relatief hoge latente belastingvorderingen. Door de verliezen bij Property Finance, momenteel werkend onder de naam Propertize, zijn in de jaren voorafgaand aan de nationalisatie en door de nationalisatiemaatregelen de latente belastingvorderingen van SNS Bank relatief hoog. Onder CRD IV worden dergelijke latente belastingvorderingen van het Tier 1-kernkapitaal afgetrokken (dit wordt ingefaseerd met 20% per jaar vanaf 2014)
- de behandeling van dat deel van de hypotheekportefeuille dat op reële waarde is gewaardeerd. In de stresstestmethodologie worden hypotheekportefeuilles die op reële waarde op de balans staan en die worden verdisconteerd tegen RMBS spreads, gestressed als RMBS. Dit resulteerde in een aanzienlijk lagere waardering van deze hypotheekportefeuilles in de stresstest, ondanks het feit dat SNS Bank deze portefeuille niet voor handelsdoeleinden aanhoudt, maar tot het einde van de looptijd.

De uitkomst van het Comprehensive Assessment toont de schokbestendigheid van SNS Bank aan onder ongunstige economische omstandigheden en bij strikte methodologische aannames. De uitgebreide beoordeling toont aan dat SNS Bank geen kapitaaltekorten heeft waardoor er geen verplichting is om kapitaalplannen bij de ECB in te dienen.

Onder meer als gevolg van een betere uitgangspositie eind 2014 en een daling van de uitgestelde belastingvorderingen, voorzien we een beter resultaat als het ongunstige scenario van de EU-brede stresstest zou worden toegepast met als uitgangspunt de Tier 1-kernkapitaalratio van eind 2014 zowel op transitionele als op volledig ingefaseerde basis.

Capital contingency plan en Recovery plan
SNS Bank heeft een Capital contingency plan en een Recovery plan. Het Capital contingency plan biedt een kader om problemen ten aanzien van kapitaaltoereikendheid vroegtijdig te signaleren en daar adequaat op te reageren. Het Capital contingency plan definieert een reeks beschikbare maatregelen die we kunnen nemen, afhankelijk van de urgentie en ernst van mogelijke problemen.

In het Recovery plan is vastgelegd welke maatregelen wij kunnen nemen om te herstellen van grote kapitaaltekorten, al dan niet verwacht of actueel. Met het Recovery plan zijn we voorbereid op ernstige financiële problemen en kunnen we deze snel en effectief aanpakken.

8.4.2 Kapitaalstructuur

SNS Bank N.V. is een 100% dochter van SNS REAAL N.V. Op basis van de CRR/CRD IV-regelgeving is SNS REAAL N.V., als gemengde financiële holding, onderdeel van de prudentiële consolidatiekring van SNS Bank N.V. Als gevolg daarvan is SNS Bank N.V. vanaf 1 januari 2014 verplicht haar kapitaalpositie, op basis van de kapitaalpositie van SNS REAAL N.V. en haar geassocieerde deelnemingen, te rapporteren en openbaar te maken.

In deze paragraaf presenteren we de kapitaalpositie vanuit twee invalshoeken. Ten eerste vanuit de gemengde financiële holding. De kapitaalpositie van de gemengde financiële holding (Mixed Financial Holding of MFH) is uiteindelijk leidend voor SNS Bank zolang zij deel uitmaakt van SNS REAAL.

Ten tweede presenteren we de stand-alone kapitaalpositie van SNS Bank waarbij de moedermaatschappij buiten beschouwing wordt gelaten. Na aangekondigde verplaatsing van SNS Bank naar een positie onder de Staat, worden de stand-alone kapitaalratio's leidend.

Prudentiële kapitalisatie

In onderstaande tabel wordt de kapitalisatie van SNS Bank op het niveau van MFH weergegeven.

Kapitalisatie SNS Bank prudentieel geconsolideerd

in miljoenen euro's	2014 **CRD IV transitioneel**	2013 pro forma[1] CRD IV transitioneel	2014 **CRD IV volledig ingefaseerd**	2013 pro forma[1] CRD IV volledig ingefaseerd
Eigen vermogen SNS REAAL toe te schrijven aan aandeelhouder	**3.999**	**4.496**	**3.999**	**4.496**
Overwinst uit gesecuritiseerde activa	-22	-20	-22	-20
Cash flow hedge reserve en reële waarde reserve	-369	-157	-242	-94
Overige prudentiële aanpassingen	-5	-7	-5	-7
Totaal prudentiële filters[2]	**-396**	**-184**	**-269**	**-121**
Immateriële vaste activa	-15	-102	-15	-102
Uitgestelde belastingvorderingen	-48	-71	-239	-354
IRB-tekort[3]	-56	-104	-56	-104
Totaal kapitaalaftrekposten[2]	**-119**	**-277**	**-310**	**-560**
Totaal voorgeschreven aanpassingen op het eigen vermogen	**-514**	**-461**	**-579**	**-681**
CRD IV Tier 1-kernkapitaal	**3.485**	**4.035**	**3.420**	**3.815**
Aanvullend Tier 1-kapitaal	--	--	--	--
Tier 1-kapitaal	**3.485**	**4.035**	**3.420**	**3.815**
Tier 2-kapitaal	--	--	--	--
Totaal kapitaal	**3.485**	**4.035**	**3.420**	**3.815**

1 *Voor de vergelijkbaarheid met de cijfers van 2014 zijn de cijfers van 2013 herrekend (pro forma) als gevolg van de invoering van CRD IV per 1 januari 2014. De cijfers zoals deze getoond zijn in het jaarverslag 2013 betroffen Basel II cijfers.*

2 *De prudentiële filters en kapitaalaftrekposten zorgen voor de samenhang tussen de definitie van het eigen vermogen (own funds) en de definitie onder het IFRS accounting regime.*

3 *Het IRB-tekort (shortfall) betreft het verschil tussen het verwachte verlies onder de CRR/CRD IV richtlijnen en de IFRS-voorziening voor particuliere hypotheken. Als gevolg van de infasering van de CRD IV regels komt het IRB-tekort voor 20% ten laste van het kernkapitaal. Het restant wordt gelijk verdeeld tussen het aanvullende Tier 1- en Tier 2-kapitaal. Omdat de MFH niet beschikt over aanvullend Tier 1-kapitaal of Tier 2-kapitaal, betekent dit dat het IRB-tekort volledig binnen het kernkapitaal valt.*

Bij de bepaling onder de CRR van zowel de prudentiële filters als de kapitaalaftrekposten wordt naast de gegevens van SNS Bank rekening gehouden met de waarde van deze posten bij de verzekeraar VIVAT en de holding.

De mutatie van de prudentiële filters wordt grotendeels verklaard door de ontwikkeling van de reële waardereserve. Dit betreft de ongerealiseerde herwaardering van de Available For Sale (AFS) beleggingsportefeuille. De afname van de immateriële vaste activa is het gevolg van goodwill afschrijving van RegioBank.

De uitgestelde belastingvorderingen hebben betrekking op de mogelijkheid om in de toekomst verschuldigde belasting op gerealiseerde winsten te verrekenen met verliezen uit het verleden. Deze belastingvorderingen bedroegen € 239 miljoen per eind 2014 (€ 354 miljoen per eind 2013). Deze uitgestelde belastingvorderingen zijn volledig toegekend aan SNS Bank, waar ook de hieraan ten grondslag liggende verliezen zijn verwerkt in de winst- en verliesrekening.

De uitgestelde belastingvordering met betrekking tot de voorwaartse verliescompensatie daalde van € 354 miljoen per december 2013 tot € 239 miljoen ultimo 2014 vanwege de fiscale winst van de fiscale eenheid. Deze uitgestelde belastingvordering wordt volledig door de entiteit SNS Bank verantwoord, waar in voorgaande jaren ook het bijbehorende verlies is verwerkt.

De inwerkingtreding van CRR/CRD IV heeft een grote invloed gehad op het toezichtskapitaal. De CRR verordonneert een stapsgewijze aftrek van onder andere uitgestelde belastingvorderingen, het IRB-tekort en immateriële activa voor de berekening van het toezichtskapitaal. Deze aftrek bedraagt 20% van deze posten met ingang van 1 januari 2014, en loopt met 20% per volgend jaar op tot uiteindelijk in 2018 volledige aftrek bereikt wordt.

Stand-alone kapitalisatie

De kapitaalstructuur van SNS Bank bestaat volledig uit Tier 1-kernkapitaal met uitzondering van de Tier 2 lening van SNS REAAL aan SNS Bank van € 40 miljoen. Op geconsolideerd niveau is deze Tier 2 niet van toepassing omdat de achtergestelde lening tussen SNS REAAL en SNS Bank wegvalt bij de consolidatie.

Onderstaande tabel geeft de stand-alone kapitalisatie van SNS Bank.

Kapitalisatie SNS Bank stand-alone

in miljoenen euro's	2014 CRD IV transitioneel	2013 pro forma[1] CRD IV transitioneel	2014 CRD IV volledig ingefaseerd	2013 pro forma[1] CRD IV volledig ingefaseerd	2013 Basel II
Eigen vermogen SNS Bank NV toe te schrijven aan aandeelhouder	**2.963**	2.582	**2.963**	2.582	2.582
Netto resultaat 2de halfjaar	**-40**	--	**-40**	--	--
Eigen vermogen SNS Bank NV toe te schrijven aan aandeelhouder voor CRD IV doeleinden	**2.923**	2.582	**2.923**	2.582	2.582
Faciliteit SNS REAAL	-100	-100	-100	-100	-100
Overwinst uit gesecuritiseerde activa	-22	-20	-22	-20	-20
Cash flow hedge reserve en reële waarde reserve	-179	30	-83	-51	53
Overige prudentiële aanpassingen	-5	-7	-5	-7	-7
Totaal prudentiële filters	**-306**	**-97**	**-210**	**-178**	**-74**
Immateriële vaste activa	-15	-85	-15	-85	-74
Uitgestelde belastingvorderingen	-48	-70	-239	-354	--
IRB-tekort[2]	-34	-64	-56	-104	-19
Totaal kapitaalaftrekposten	**-97**	**-219**	**-310**	**-543**	**-93**
Totaal voorgeschreven aanpassingen op het eigen vermogen	**-403**	**-316**	**-520**	**-721**	**-167**
CRD IV Tier 1-kernkapitaal	**2.520**	**2.266**	**2.403**	**1.861**	**2.415**
Aanvullend Tier 1-kapitaal	--		--	--	--
Tier 1-kapitaal	**2.520**	**2.266**	**2.403**	**1.861**	**2.415**
Tier 2-vermogensbestanddelen	40	40	40	40	40
IRB-tekort[3]	-22	-40	--	--	-18
Tier 2-kapitaal	18	--	40	40	22
Totaal kapitaal	**2.538**	**2.266**	**2.443**	**1.901**	**2.437**

1 *Voor de vergelijkbaarheid met de cijfers van 2014 zijn de cijfers van 2013 herrekend (pro forma) als gevolg van de invoering van CRD IV per 1 januari 2014. De cijfers zoals deze getoond zijn in het jaarverslag 2013 betroffen Basel II cijfers.*

2 *Het IRB-tekort (shortfall) betreft het verschil tussen het verwachte verlies onder de CRR/CRD IV richtlijnen en de IFRS-voorziening voor particuliere hypotheken. Als gevolg van de infasering van de CRD IV regels komt het IRB-tekort voor 20% ten laste van het kernkapitaal. Het restant wordt gelijk verdeeld tussen het aanvullende Tier 1- en Tier 2-kapitaal. Omdat SNS Bank (standalone) niet beschikt over aanvullend Tier 1-kapitaal, betekent dit dat het IRB-tekort voor het deel dat betrekking zou hebben op het aanvullende Tier 1-kapitaal in aftrek is gebracht op het kernkapitaal.*

3 *Het IRB-tekort (shortfall) betreft het verschil tussen het verwachte verlies onder de CRD IV/CRR richtlijnen en de IFRS-voorziening voor particuliere hypotheken. Als gevolg van de infasering van de CRD IV regels komt het IRB-tekort voor 20% ten laste van het kernkapitaal. Het restant wordt gelijk verdeeld tussen het aanvullende Tier 1- en Tier 2-kapitaal. Omdat SNS Bank (standalone) niet beschikt over aanvullend Tier 1-kapitaal, betekent dit dat het IRB-tekort voor het deel dat betrekking zou hebben op het aanvullende Tier 1-kapitaal in aftrek is gebracht op het kernkapitaal.*

Het stand-alone Tier 1-kernkapitaal steeg van € 2.266 miljoen in 2013 tot € 2.520 miljoen, voornamelijk als gevolg van de nettowinst over het eerste halfjaar van 2014, het feit dat met betrekking tot RegioBank geen goodwill werd afgetrokken van het Tier 1-kernkapitaal na een bijzondere waardevermindering van die goodwill en een lagere kapitaalaftrek voor uitgestelde belastingvorderingen met betrekking tot voorwaartse verliescompensatie, en voor het IRB-tekort. SNS Bank heeft geen voorafgaande toestemming verzocht bij de ECB voor het opnemen van de netto winst uit het tweede halfjaar 2014 en derhalve is deze winst niet opgenomen in het Tier 1-kernkapitaal.

Het Tier 2-kapitaal is als volgt samengesteld:

Kapitaalinstrumenten

in miljoenen euro's		Nominaal bedrag	
Upper Tier 2	Eerste call-optie datum	2014	2013
EURO 40,25 miljoen 4.082%	jun-15	40,25	40,25

In 2014 zijn geen kapitaaltransacties gedaan waarbij aanvullend Tier 1-kapitaal of Tier 2-kapitaal is aangetrokken.

De voorgenomen overdracht van SNS Bank N.V. van SNS REAAL N.V. aan de Nederlandse Staat heeft effect op de kapitaalpositie en -ratio's van SNS Bank N.V.

8.4.3 Kapitaalvereisten en risicogewogen activa

Pillar 1 bepaalt de minimale kapitaalvereisten voor de drie belangrijkste risicotypen: kredietrisico, operationeel risico en marktrisico. De volgende tabel toont de risicogewogen activa (RWA) per risicotype, exposurecategorie en wijze van berekening van kapitaalsvereiste.

Kapitalisatie RWA

	EAD[1]		Basel III RWA		8% Pillar 1 Kapitaaleis	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Op interne ratings gebaseerd kredietrisico						
Particuliere hypotheken[2]	40.921	38.148	6.804	7.723	544	618
Securitisatieposities	1.124	1.638	142	385	11	31
Overig	--	--	810	581	65	46
Totaal kredietrisico Internal Ratings Based	**42.045**	39.786	**7.756**	8.689	**620**	695
Kredietrisico						
Centrale overheden en centrale banken	9.728	15.848	--	--	--	--
Regionale of lokale overheden	2.139	1.567	--	--	--	--
Publiekrechtelijke lichamen	160	164	35	36	3	3
Multilaterale ontwikkelingsbanken	232	174	--	--	--	--
Internationale organisaties	18	4	--	--	--	--
Financiële instellingen	2.299	2.394	769	897	61	72
Ondernemingen	856	984	1.744	1.926	139	154
Particulieren exclusief hypotheken	261	284	185	214	15	17
Onroerend goed gedekt door hypotheken	1.217	1.362	865	1.000	69	80
Exposures in Default	131	134	157	166	13	13
Covered Bonds	24	--	2	--	--	--
Aandelenposities	10	11	10	11	1	1
Overige posten	178	336	120	158	10	13
Totaal kredietrisico gestandaardiseerde methode	**17.253**	23.262	**3.887**	4.408	**311**	353
Marktrisico (gestandaardiseerd)						
- Verhandelde schuldinstrumenten	2.928	1.234	274	187	22	15
- Aandelen	3	2	5	5	--	--
Operationeel risico						
- Gestandaardiseerd	--	--	1.566	1.516	125	121
Totaal overige risico's	**2.931**	1.236	**1.845**	1.708	**147**	136
Credit Valuation Adjustment (CVA)	--	--	283	316	23	25
Totaal SNS Bank stand alone	**62.229**	64.284	**13.771**	15.121	**1.101**	1.209
Kredietrisico gestandaardiseerde methode MFH						
Centrale overheden en centrale banken	8	64	--	--	--	--
Financiële instellingen	2	1	--	--	--	--
Ondernemingen	2.098	2.784	8.434	11.096	675	888
Aandelenposities	38	41	38	40	3	3
Overige posten	48	130	49	194	4	16
Totaal kredietrisico Standardised Approach MFH	2.194	3.020	8.521	11.330	682	906
Overig risico MFH						
Operationeel risico	--	--	79	255	6	20
- waarvan gestandaardiseerde methode	--	--	79	255	6	20
Totaal overig risico MFH	--	--	79	255	6	20
CVA	--	--	-1	-10	--	-1
Totaal MFH	2.194	3.020	8.599	11.575	688	926
Totaal prudentieel geconsolideerd	**64.423**	**67.304**	**22.370**	**26.695**	**1.789**	**2.135**

1 De EAD is de exposure op een tegenpartij op rapportagemoment. Voor de IRB gewogen hypotheken is de EAD gelijk aan de resterende hoofdsom van de hypotheek verhoogd met drie aanvullende rentetermijnen, vertragingsrente en eventuele niet getrokken kredietfaciliteiten.

2 Voor de bepaling van de RWA van de particuliere hypotheken wordt gebruik gemaakt van een model dat is goedgekeurd door DNB.

De EAD van de bank stand-alone neemt af van € 64,3 miljard naar € 62,2 miljard ultimo 2014. Dit wordt met name veroorzaakt door de verlaging van de EAD in de categorie ‘Centrale overheden en centrale banken’ van

€ 15,8 miljard naar € 9,7 miljard. Deze afname wordt verklaard door het wegvallen van de financiering aan Propertize. Deze financiering aan Propertize was gegarandeerd door de overheid en was daardoor opgenomen onder de categorie 'Centrale overheden en centrale banken'.

De stijging van de EAD van particuliere hypotheken bedroeg € 2,8 miljard. Deze stijging kwam tot stand door het beëindigen van securitisatietransacties (€ 3,0 miljard positief), de beëindiging van een hypothekentransactie met VIVAT die plaatsvond in het kader van de ontvlechting van SNS Bank en VIVAT (€ 0,4 miljard positief) en de reguliere portefeuilleontwikkeling door in- en uitstroom (€ 0,6 miljard negatief).

De EAD van de mixed financial holding neemt af van € 3,0 miljard tot € 2,2 miljard. Dit wordt vrijwel geheel veroorzaakt door een afname van de boekwaarde van VIVAT.

Ten opzichte van ultimo 2013 daalden de risicogewogen activa voor SNS Bank op stand-alone basis met € 1,3 miljard tot € 13,8 miljard. Ultimo 2014 had € 7,5 miljard van de risicogewogen activa betrekking op particuliere hypotheken (ultimo 2013: € 8,2 miljard). Het effect van calls van securitisaties en stijgingen van de Probability of Defaults (PD's) en Loss Given Defaults (LGD's) werden ruimschoots gecompenseerd door de invoering van herziene risicobeoordelingsmodellen, als gevolg waarvan de risicoweging van particuliere hypotheken daalde. Eind 2014 implementeerde SNS Bank een herziene versie van haar Advanced Internal Ratings Based-model (AIRB) voor particuliere hypotheken. Het model is herzien om de specifieke kenmerken van de onderliggende portefeuille op een meer granulaire wijze weer te geven en is nu meer geschikt om de procyclicaliteit in risicogewogen activa te temperen.

De RWA van de MFH nemen af met € 4,3 miljard van € 26,7 miljard naar € 22,4 miljard ultimo 2014. Voor de berekening van own funds op prudentieel geconsolideerd niveau past SNS REAAL artikel 49 CRR toe. Op basis daarvan krijgt het eigen vermogen van VIVAT een risicoweging van 400% toegekend. Door het gedaalde eigen vermogen van VIVAT daalden de risicogewogen activa met € 3,1 miljard (van € 10,4 miljard ultimo 2013 tot € 7,2 miljard). De achtergestelde leningen verstrekt door SNS REAAL N.V. aan de verzekeringsactiviteiten (€ 302 miljoen) kennen ook een risicoweging van 400%. De lening van SNS Bank N.V. aan REAAL N.V. (€ 250 miljoen) met een risicoweging gelijk aan 500% is opgenomen in de RWA van SNS Bank N.V.

Verder nemen de RWA van particuliere hypotheken af met € 0,9 miljard: van € 7,7 miljard naar € 6,8 miljard, met name door de invoering van een herzien AIRB kredietrisicomodel voor particuliere hypotheken. Dit model is herzien om een verfijndere beoordeling van de karakteristieken van de onderliggende portefeuille mogelijk te maken. Het model is nu beter in staat om procyclische effecten in de risicogewogen activa te dempen.

De berekeningswijze van de post 'Verhandelde schuldinstrumenten' is aangepast. Ten opzichte van 2013 worden nu ook derivaten betrokken in de berekening van het risico, voor zover deze dienen ter afdekking van de valutarisico's van de verhandelde schuldinstrumenten.

Kapitaalratio's prudentieel geconsolideerd

in miljoenen euro's	**2014** **CRD IV transitioneel[1]**	2013 pro forma CRD IV transitioneel	**2014** **CRD IV volledig ingefaseerd[2]**	2013 pro forma CRD IV volledig ingefaseerd
CRD IV Tier 1-kernkapitaal	3.485	4.035	3.420	3.815
Tier 1-kapitaal	3.485	4.035	3.420	3.815
Totaal kapitaal	3.485	4.035	3.420	3.815
Risicogewogen activa	**22.370**	**26.695**	**22.370**	**26.695**
Risico-exposure gedefinieerd door CRR	127.360	128.299	127.273	128.038
Tier 1-kernkapitaalratio	15,6%	15,1%	15,3%	14,3%
Tier 1-ratio	15,6%	15,1%	15,3%	14,3%
Totaal kapitaalratio	15,6%	15,1%	15,3%	14,3%
Leverage ratio	2,7%	3,1%	2,7%	3,0%

1 Onder CRR/CRD IV worden gedurende een aanpassingsperiode van vijf jaar, additionele kapitaal aftrekposten en prudentiële filters ingefaseerd. De kolom 'Transitioneel' geeft de kapitaalvolumes en –ratio's weer conform de actuele vereisten.

2 De kolom 'Volledig ingefaseerd' past de vereisten toe die na volledige infasering zullen gelden.

8.4.4 Kapitaalratio's

Bovenstaande tabel geeft de MFH kapitaalratio's prudentieel geconsolideerd.

Ultimo 2014 bedraagt de Tier 1-kernkapitaal ratio 15,6% op prudentieel geconsolideerd niveau. Als gevolg van het ontbreken van aanvullend Tier 1- en Tier 2-kapitaal is de Tier 1-ratio en de Totaal kapitaalratio eveneens 15,6%.

Onderstaande tabel geeft de stand-alone kapitaalratio's voor SNS Bank N.V.

Kapitaalratio's stand-alone

in miljoenen euro's	**2014** **CRD IV transitioneel[1]**	2013 pro forma CRD IV transitioneel	**2014** **CRD IV volledig ingefaseerd[2]**	2013 pro forma CRD IV volledig ingefaseerd	2013 Basel II
CRD IV Tier 1-kernkapitaal	2.520	2.266	2.403	1.861	2.415
Tier 1-kapitaal	2.520	2.266	2.403	1.861	2.415
Totaal kapitaal	2.538	2.266	2.443	1.901	2.437
Risicogewogen activa	**13.771**	**15.121**	**13.771**	**15.121**	**14.578**
Risico exposure gedefinieerd door CRR	66.724	73.913	66.607	73.508	74.629
Tier 1-kernkapitaalratio	18,3%	15,0%	17,4%	12,3%	16,6%
Tier 1-ratio	18,3%	15,0%	17,4%	12,3%	16,6%
Totaal kapitaalratio	18,4%	15,0%	17,7%	12,6%	16,7%
Leverage ratio	3,8%	3,1%	3,6%	2,5%	3,2%

1 Onder CRR/CRD IV worden gedurende een aanpassingsperiode van vijf jaar, additionele kapitaal aftrekposten en prudentiële filters ingefaseerd. De kolom 'Transitioneel' geeft de kapitaalsvolumes en –ratio's weer conform de actuele vereisten.

2 De kolom 'Volledig ingefaseerd' past de vereisten toe die na volledige infasering zullen gelden.

Per eind 2014 bedraagt de Tier 1-kernkapitaal ratio 18,3% voor SNS Bank N.V. stand-alone. Dit is een stijging van 3,3% ten opzichte van de stand per eind 2013. De Tier 1-ratio bedraagt eveneens 18,3% en de Totaal kapitaalratio 18,4%. De stijging van de ratio's is te verklaren door de stijging van het kernkapitaal met € 254 miljoen, waarvan € 111 miljoen winst over het eerste halve jaar, in combinatie met een daling van de RWA met € 1,4 miljard. De kapitaalratio's zijn exclusief het positieve nettoresultaat van 2014 van €40 miljoen. De daling van de RWA is voor € 0,9 miljard het gevolg van de overgang naar het herziene risicomodel voor de particuliere hypotheekportefeuille.

Onderstaande tabel geeft de onder Pillar 1 geldende kapitaaleisen weer met betrekking tot het Tier 1-kernkapitaal:

Pillar 1 vereisten SNS Bank onder CRR/CRD IV

	minimum	maximum
Basis	4,5%	4,5%
Capital conservation buffer	2,5%	2,5%
Other systemic important institutions buffer	1,0%	1,0%
Systemic risk buffer	nvt	nvt
Countercyclical buffer	0,0%	2,5%
Tier 1-kernkapitaalratio	8,0%	10,5%

De 'other systemic important institutions buffer' is in 2014 door DNB op 1% gesteld. De 'systemic risk buffer' geldt niet voor SNS Bank. De 'countercyclical buffer' heeft betrekking op de mate waarin naar het oordeel van DNB sprake is van oververhitte kredietverlening en is momenteel niet vastgesteld. Effectief geldt voor SNS Bank per einde 2014 onder Pillar 1 een eis voor het Tier 1-kernkapitaal van 8,0%.

8.5 Kredietrisico

SNS Bank loopt kredietrisico op haar hypotheekportefeuille, particuliere kredieten, zakelijke leningen en op haar beleggingen. Het kredietrisico vormt het belangrijkste financiële risico voor SNS Bank.

8.5.1 Risicoprofiel

Het kredietrisico van de uitzettingen van SNS Bank is in 2014 licht verbeterd. Het kredietrisico van SNS Bank wordt primair bepaald door het kredietrisicoprofiel van de particuliere hypothekenportefeuille en de zakelijke mkb-portefeuille.

De particuliere hypothekenmarkt vertoont duidelijke tekenen van herstel. Tegelijkertijd geven we extra aandacht aan opvolging van klanten in achterstand en risicobewaking bij acceptatie van nieuwe klanten. De particuliere hypotheekportefeuille is gedaald van € 47,0 miljard naar € 46,2 miljard. Het volume aan achterstallige hypotheken is afgenomen van € 2,2 miljard naar € 2,0 miljard. De voorziening voor de particuliere hypotheekportefeuille is gedurende 2014 toegenomen van € 306 miljoen naar € 326 miljoen. SNS Bank heeft haar voorzieningen verhoogd ten opzichte van het uitstaande kredietsaldo.

De uitzettingen in zakelijke mkb-kredieten namen af van € 1,3 miljard naar € 1,2 miljard. De achterstallige mkb-kredieten zijn toegenomen tot € 204 miljoen hetgeen grotendeels veroorzaakt wordt door een herclassificatie van reguliere mkb-kredieten naar achterstallig. Deze herclassificatie is een uitvloeisel van het door de ECB uitgevoerde Comprehensive Assessment in 2014. Als gevolg van deze herclassificatie zijn extra voorzieningen getroffen zodat de dekkingsgraad van achterstallige leningen is gestegen tot 60%.

8.5.1.1 Exposure kredietrisico

De strategie van SNS Bank is gericht op het aanbieden van betaal-, spaar- en hypotheekproducten voor hoofdzakelijk de particuliere klant in Nederland. Het merendeel van de uitzettingen (€ 52,8 miljard of 77%) heeft betrekking op ‘Vorderingen op klanten’, die voornamelijk zijn verstrekt aan particuliere klanten voor woninghypotheken. De onderstaande tabel geeft de exposure kredietrisico onder IFRS-balanswaarde weer. Hierbij wordt rekening gehouden met de gevormde voorzieningen. Met ontvangen onderpand of andere kredietrisico mitigerende instrumenten wordt geen rekening gehouden.

Het overige deel van de uitzettingen bestaat uit ‘Kas- of kasequivalenten’ (€ 2,0 miljard of 2,9%) en ‘Vorderingen op Banken’ (€ 2,6 miljard of 3,8%) of is gerelateerd aan ‘Derivaten’ (€ 2,7 miljard of 4,0%) en ‘Financiële instrumenten’ (€ 6,0 miljard of 8,7%).

De categorieën ‘Vorderingen op banken’ en ‘Kas en kasequivalenten’ betreffen uitzettingen, die hoofdzakelijk zijn gerelateerd aan het liquiditeitsmanagement van SNS Bank. De afname van ‘Kas en kasequivalenten’ is onder meer het gevolg van aflossing van de ESCB (LTRO) financiering. De afname van ‘Vorderingen op Banken’ is een gevolg van de aflossing door Propertize van de financiering (€ 4,1 miljard) die door SNS Bank aan Propertize was verstrekt.

De (netto) derivatenpositie komt voort uit afdekking van het renterisico op het bankboek. De financiële instrumenten betreffen beleggingen in hoofdzakelijk overheidsobligaties. Voor een toelichting op het liquiditeitsmanagement verwijzen we naar paragraaf 8.7.

8.5.1.2 Exposure at Default

Hieronder is de exposure van de uitzettingen aan kredietrisico opgenomen op basis van het begrip

Exposure kredietrisico

in miljoenen euro's	2014	2013
Kas en kasequivalenten	1.968	5.528
Vorderingen op banken	2.604	6.063
Vorderingen op klanten	52.834	53.405
Financiële instrumenten (excl. aandelen)	5.954	4.944
Derivaten	2.702	2.484
Overig	715	1.239
Activa aangehouden voor verkoop	149	0
Exposure kredietrisico op de balans	**66.926**	**73.663**
Off-balance kredietfaciliteiten en garanties	1.471	2.414
Off-balance exposure kredietrisico	**1.471**	**2.414**
Totale exposure kredietrisico	**68.397**	**76.077**

Exposure at Default (EAD). Uitgangspunt hiervoor zijn de cijfers zoals deze worden gehanteerd voor IFRS. Daarbij worden enkele voor de bepaling van EAD specifieke onderdelen gevoegd, zoals de verwerking van niet-getrokken leningdelen en de bijtelling van drie maanden betalingsachterstand.

Totale Exposure at Default (EAD)

in miljoenen euro's	2014	2013
Totale activa (IFRS balanstotaal)	68.159	74.537
Posten die niet onderhevig zijn aan kredietrisico	-1.233	-874
Exposure kredietrisico op de balans	66.926	73.663
Off-balance verplichtingen		
Kredietfaciliteiten en garanties	1.471	2.414
Totale exposure kredietrisico	**68.397**	**76.077**
Correcties op de activa[1]	-2.403	-5.685
Waarderingsaanpassingen[2]	-5.773	-5.349
Herrekening off-balance sheet posten naar EAD waarde	-923	-1.995
Totale Exposure at Default	**59.298**	**63.048**
Kredietrisico RWA gedeeld door totale EAD	19,6%	20,8%

1 'Correcties op activa' betreffen de gesecuritiseerde hypotheken

2 Onder 'Waarderingsaanpassingen' wordt gecorrigeerd voor hedge-accounting, saldo van netting van derivaatposities en add on voor potentiële toekomstige exposure en kredietrisicomitigerende posten (m.n. collateral).

De volgende secties geven verdere detaillering of doorsnedes op basis van de IFRS-exposure of op basis van EAD. Waar dit laatste het geval is, staat dit expliciet aangegeven in de titelnaam van de tabel en/of in de naam van de betreffende kolom in de tabel.

8.5.1.3 Toelichting bij Vorderingen op klanten

Onderstaande tabel geeft een nadere opsplitsing van de categorie 'Vorderingen op klanten':

Vorderingen op klanten

in miljoenen euro's	2014	2013
Particuliere uitzettingen	46.443	47.256
Particuliere hypotheken	46.230	47.010
Overige particuliere kredieten	213	246
Zakelijk uitzettingen	3.133	3.848
Zakelijke kredieten aan mkb	1.035	1.149
Onderhandse leningen aan (semi-) publieke sector[1]	1.768	2.372
Duurzame financieringen ASN Bank	330	327
Overheid[2]	3.258	2.301
Totaal	**52.834**	**53.405**

1 Van het bedrag onder 'onderhandse leningen aan (semi-)publieke sector' betreft € 693 miljoen ultimo 2014 en € 745 miljoen ultimo 2013 vorderingen van ASN Bank

2 Van het bedrag onder 'overheid' betreft € 837 miljoen ultimo 2014 en € 958 miljoen ultimo 2013 vorderingen van ASN Bank

De Vorderingen op klanten bestaan uit drie onderdelen:
- particuliere uitzettingen
- zakelijke uitzettingen
- uitzettingen aan de overheid

De particuliere uitzettingen bestaan hoofdzakelijk uit hypotheken verstrekt aan particulieren. Deze portefeuille is licht in omvang afgenomen van € 47 miljard eind 2013 naar € 46,2 miljard eind 2014. Dit is voornamelijk een gevolg van verhoogde inspanningen van klanten om hun hypotheek af te lossen. Naast particuliere hypotheken verstrekt SNS Bank ook kredietproducten zoals doorlopende kredieten, debetstanden op betaalrekeningen, persoonlijke leningen, credit cards en effectenbevoorschotting. Deze portefeuille 'Overige particuliere kredieten' bedraagt € 213 miljoen in 2014 ten opzichte van € 246 miljoen in 2013.

De zakelijke uitzettingen inclusief onderhandse leningen en duurzame financieringen ASN Bank bedroegen in totaal € 3,1 miljard in 2014 ten opzichte van € 3,9 miljard in 2013. Hiervan is € 1,0 miljard gerelateerd aan de zakelijke hypotheekportefeuille in 2014 ten opzichte van € 1,1 miljard in 2013. Deze daling wordt veroorzaakt door verhoging van de aflossingen door klanten.

Een tweede deel van de zakelijke uitzettingen is gerelateerd aan onderhandse leningen verstrekt aan de (semi-)publieke sector met een totaal van € 1,8 miljard ten opzichte van € 2,4 miljard in 2013. De onderhandse leningen worden verstrekt via SNS Bank of via ASN Bank. De daling van de onderhandse leningen wordt veroorzaakt door aflossingen van onderhandse leningen en terugbetaling van uitgezette deposito's. De uitzettingen in duurzame financieringen ASN Bank zijn nagenoeg stabiel gebleven op € 330 miljoen.

Als derde onderdeel van de categorie 'Vorderingen op klanten' vinden uitzettingen plaats bij de overheid. Het gaat hierbij om leningen die veelal verstrekt zijn aan lagere overheden (gemeentes, provincies). De omvang 'Vorderingen op overheid' bedraagt € 3,3 miljard ten opzichte van € 2,3 miljard in 2013.

Voorzieningen op vorderingen op klanten

in miljoenen euro's	2014	2013
Vorderingen op klanten	53.344	53.858
Specifieke voorziening	-441	-405
IBNR-voorziening	-69	-48
Totaal vorderingen op klanten	**52.834**	**53.405**

De voorziening is toegenomen van € 453 miljoen in 2013 naar € 510 miljoen in 2014. Een toelichting per categorie volgt in de paragrafen 8.5.2 - 8.5.6.

Dekkingsgraad

in miljoenen euro's	2014	2013
Leningen in achterstand[1]	2.303	2.425
Non-default	672	780
Impaired default	1.631	1.645
Specifieke voorziening	-441	-405
Percentage leningen in achterstand	4,3%	4,5%
Impaired ratio	3,1%	3,1%
Dekkingsgraad	27,0%	24,6%

1 In de 'Leningen in achterstand' zijn niet begrepen de hypotheken die in de balans op reële waarde worden gewaardeerd (2014: € 34 miljoen, 2013: 36 miljoen).

Het kredietrisico in de categorie 'Vorderingen op klanten' is licht afgenomen. Het volume aan leningen in achterstand is met € 122 miljoen gedaald naar € 2,3 miljard in 2014. De dekkingsgraad is toegenomen van 24,6% in 2013 naar 27,0% in 2014. Een toelichting per categorie volgt in de paragrafen 8.5.2 - 8.5.6.

De onderstaande tabel geeft een verdieping van de on-balance sheet maximale exposures naar regio en de woonplaats van de klant weer. Deze hoeft niet per definitie overeen te komen met de locatie van de gestelde zekerheid.

Vorderingen op klanten naar regio

in miljoenen euro's	2014	2013
Nederland	50.081	52.249
Europese Monetaire Unie excl. Nederland	2.417	1.064
Zwitserland	255	7
Verenigd Koninkrijk	42	44
Overig	39	41
Totaal	**52.834**	**53.405**

De tabel illustreert dat, gegeven de strategie en het business model van SNS Bank, er een sterke concentratie op Nederlandse klanten bestaat. De stijging van leningen binnen de Europese Monetaire Unie is het gevolg van meer onderhandse uitzettingen aan buitenlandse overheidsinstellingen.

8.5.1.4 Beheersing van kredietrisico

SNS Bank maakt in de beheersing van het kredietrisico onderscheid in drie subtypes:

Debiteurenrisico: dit risico ontstaat doordat een kredietnemer een financiële of andere contractuele verplichting jegens onze onderneming niet nakomt.

Het debiteurenrisico doet zich voor bij de verstrekte leningen en beleggingen van de bank. Wij onderscheiden daarin vorderingen op klanten, vorderingen op banken en instellingen alsook beleggingen. Vorderingen op klanten zijn meestal gedekt op basis van (hypothecaire) zekerheden. De vorderingen op banken en de beleggingen zijn grotendeels het gevolg van het liquiditeitsmanagement en hebben een laag kredietrisico. De primaire verantwoordelijkheid voor de beheersing van het kredietrisico ligt bij het service center Hypotheken, het service center Zakelijk Beheer en ASN Bank. Het service center Bijzonder Beheer is verantwoordelijk voor de afhandeling van leningen aan particulieren met achterstanden of leningen die speciale aandacht verdienen.

Concentratierisico: concentraties in factoren zoals met elkaar verbonden klanten, vertegenwoordiging in een bepaalde industriële sector of marktsegment, of een geografische regio bepalen de omvang van het kredietrisico.

De kredietportefeuille van SNS Bank heeft een zeer sterke focus op de Nederlandse markt en de particuliere hypotheekmarkt in het bijzonder. Ondanks dat dit een (strategisch gekozen) concentratie is, is sprake van een voldoende spreiding van de onderliggende kredietnemers binnen de kredietportefeuille wegens het grote aantal klanten (270.000).

Tegenpartijrisico: als de tegenpartij bij een transactie in gebreke blijft voordat de definitieve afwikkeling van de met de transactie samenhangende kasstromen heeft plaatsgevonden, is sprake van tegenpartijrisico. Het tegenpartijrisico vloeit niet voort uit een kredietovereenkomst, maar uit bijvoorbeeld derivaten.

In het kader van het balansmanagement wordt bij de beheersing van het renterisico gebruik gemaakt van rentederivaten. Deze derivatenposities veroorzaken een tegenpartijrisico dat vanaf een contractueel afgesproken waarde gedekt is door onderpand. De verantwoordelijkheid voor het beheersen van het tegenpartijrisico en het gebruik van risico-mitigerende instrumenten is belegd bij de bedrijfsonderdelen waar tegenpartijrisico van toepassing is, te weten SNS Financial Markets (SNS FM) en SNS Securities. Per tegenpartij is een kredietlijn aanwezig. Kredietlijnen worden bepaald per tegenpartij en per productsoort al naar gelang de aard van het risico en de looptijd. De kredietlijn is tevens gekoppeld aan de credit rating van de tegenpartij en het toetsingsvermogen van SNS Bank. In principe worden er geen kredietlijnen toegekend aan banken zonder rating of banken met een credit rating lager dan BBB.

Kredietcomité:
Het KC Bank is verantwoordelijk voor de beheersing van kredietrisico's binnen SNS Bank. Tot de verantwoordelijkheden behoren onder meer:

- vaststellen van de limieten en het beleid en de invulling hiervan voor het kredietrisico voor de bank

binnen de kaders die zijn vastgesteld door het BRC;
- acceptatie van kredieten of afwijzing ervan. Revisie van kredieten en zonodig bijstelling van de kredietvoorwaarden;
- toezicht houden op de operationalisering van het beleid en een verantwoorde invulling van de kredietverlening en het kredietbeheer, waaronder bijzonder beheer;
- vaststellen en monitoren van procedures en maatregelen voor het beheersen van het kredietrisico;
- vaststellen, goedkeuren, bijstellen, monitoren en evalueren van de kredietvoorzieningen, kredietverliezen en afschrijvingen. Het monitoren, evalueren en bijsturen van het risico in de kredietportefeuilles en de kredietposities.

Rapportages

De ontwikkelingen in de kredietportefeuille in relatie tot de risicomaatstaven worden regelmatig gerapporteerd aan het KC Bank en de Directie en gemonitord.
- Wekelijks publiceert de bank dashboards met ontwikkelingen van de hypotheekportefeuille.
- Maandelijks verschijnen overzichten van het kredietrisico, voorzieningen en businessreviews voor het retailsegment en het zakelijke segment.
- Op kwartaalbasis wordt gerapporteerd op het gebied van kredietrisico en voorzieningen.

Ten slotte vindt er minstens één maal per jaar een uitgebreide stresstest plaats, veelal als onderdeel van het ICAAP.

8.5.2 Particuliere hypotheken

8.5.2.1 Risicoprofiel

De particuliere hypothekenmarkt vertoont duidelijke tekenen van herstel. Deze portefeuille is gedaald van € 47,0 miljard naar € 46,2 miljard. Het volume aan achterstallige hypotheken is afgenomen van € 2,2 miljard naar € 2,0 miljard. De voorziening voor de particuliere hypothekenportefeuille is gedurende 2014 toegenomen van € 306 miljoen naar € 326 miljoen.

De portefeuille particuliere hypotheken bestaat nagenoeg geheel uit particuliere woonhuisfinancieringen in Nederland. De totale portefeuille is voor ruim twee derde deel opgebouwd uit aflossingsvrije hypotheekleningdelen. De portefeuille zal gedurende de komende jaren evolueren omdat spaar- en beleggingshypotheken niet meer worden verkocht en aflossingsvrije hypotheken fiscaal niet aantrekkelijk meer zijn. Er zal de komende jaren een geleidelijke verschuiving plaats vinden naar annuïteiten en lineaire hypotheken. In 2014 zien we reeds dat het percentage annuïteitenhypotheken toeneemt. Deze ontwikkelingen dragen bij aan een gestage vermindering van de gemiddelde Loan-to-Value (LtV) in de particuliere hypotheekportefeuille. Over de ontwikkelingen in de portefeuille wordt op reguliere wijze gerapporteerd aan het KC Bank.

8.5.2.2 Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

De portefeuille is gedaald van € 47,0 miljard naar € 46,2 miljard. De instroom aan hypotheken bedroeg in 2014 € 2,0 miljard terwijl de uitstroom uit de portefeuille € 3,4 miljard beliep. De instroom bestaat voornamelijk uit nieuwe hypotheekproductie, omzettingen en de overname van een hypotheekportefeuille van VIVAT. Van de nieuwe hypotheekproductie bestaat 67% uit hypotheken verstrekt onder Nationale Hypotheek Garantie (NHG).

Het volume aan achterstallige hypotheken (hypotheken in achterstand) is afgenomen met € 143 miljoen. De voorziening voor de particuliere hypothekenportefeuille is gedurende 2014 toegenomen met € 20 miljoen. SNS Bank heeft hiermee het voorzieningenniveau aangepast waarbij onder andere rekening is gehouden met de uitkomsten uit het Comprehensive Assessment.

Er is een afname zichtbaar bij de instroom van het aantal klanten in achterstand. Door licht economisch herstel en verbeteringen in het bijzonder beheerproces raakten minder klanten in achterstand en nam het aantal klanten, dat herstelde uit achterstand naar regulier beheer, gestaag toe. Gedurende 2014 is de opvolging van klanten in achterstand verder geïntensiveerd.

De acceptatievoorwaarden bij de productie van hypotheken zijn aangescherpt en in lijn gebracht met de aangescherpte risicobereidheid van de bank. Het acceptatiemodel waarmee de kredietrisico's van (potentiële) klanten worden ingeschat, is vernieuwd en verbeterd. Hierdoor wordt met een hogere mate van betrouwbaarheid een beoordeling gemaakt van de kredietwaardigheid van een potentiële klant zodat een passend hypotheekaanbod kan worden gedaan aan de klanten met een verantwoord risicoprofiel voor de bank.

De interne kredietbeheersing van de hypotheekportefeuille is in 2014 op basis van het 'credit-cycle concept' georganiseerd. Alle relevante vakdisciplines zijn met inachtneming van het eerder vermelde three-lines-of-defence concept betrokken bij de risicosturing van de hypotheekportefeuille. Dit geldt voor elke fase van het hypothekenproces (i.e. van acceptatie tot aflossing en zo nodig afwikkeling van de

hypotheek). Hierdoor kunnen we sneller en ook beter (op preventieve wijze) reageren op (mogelijke) achterstanden. De instroom vanuit de achterstandscategorie naar de defaultcategorieën zal hierdoor naar verwachting verder afnemen.

Voorts hebben we verscheidene initiatieven ondernomen om het bijzonder beheer te professionaliseren, zoals vakinhoudelijke trainingen, coaching gericht op motiverende gesprekstechnieken bij klantcontact, verfijning van de sturingsindicatoren en optimalisatie van de werkwijze op basis van 'continu verbeteren'.

Ten slotte zijn aanpassingen in de risicomodellen doorgevoerd. Het kredietrisico van de hypotheekportfolio wordt voortaan op een meer nauwkeurige en meer granulaire wijze bepaald en de risicodata zijn gekalibreerd op basis van recente verliesdata. De risicogewogen activa zijn afgenomen als gevolg van een dalende hypotheekportefeuille en door toedoen van het vernieuwde risicomodel. De risicogewogen activa bedroegen € 8,2 miljard in 2013 (€ 7,7 miljard verhoogd met conservatisme opslag van 6,5%) en € 7,5 miljard in 2014 (€ 6,8 miljard verhoogd met conservatisme opslag van 10%).

8.5.2.3 Kerncijfers

Onderstaande tabel toont de balanswaarde van de particuliere hypotheekvorderingen van SNS Bank, inclusief de specifieke voorziening en de 'Incurred But Not Reported'-voorziening (IBNR).

Voorzieningen op particuliere hypotheken

in miljoenen euro's	2014	2013
Particuliere hypotheken	46.556	47.316
Specifieke voorziening	-266	-265
IBNR-voorziening	-60	-41
Totaal particuliere hypotheken	**46.230**	**47.010**

De omvang van de totale particuliere hypotheekportefeuille is gedaald door aflossingen aan het einde van de looptijd van de hypotheek. Daarnaast volgen aflossingen uit oversluitingen naar een andere aanbieder. Fiscale stimuleringsmaatregelen zoals de schenkingsvrijstelling tot € 100.000 en de algemene tendens om tijdens de loop van de hypotheek deelaflossingen te verrichten hebben geleid tot een hoge uitstroom van hypotheekvolume. De instroom van nieuwe hypotheekproductie hield geen gelijke tred met de uitstroom.

De toename van de voorziening, van € 306 miljoen naar € 326 miljoen, komt doordat klanten gemiddeld langer in default blijven. Hierdoor neemt de voorziening toe. We hebben in 2014 intensief met de klant gezocht naar oplossing voor herstel van de achterstand. Met als gevolg dat de behandeltrajecten die gericht zijn op het herstel van de achterstand, meer tijd vergen.

Een tweede oorzaak voor de toename van de voorziening bestaat uit twee incidentele aanpassingen: ten eerste heeft SNS Bank naar aanleiding van de AQR, de verliesidentificatieperiode (LIP) voor de IBNR-portefeuille in lijn gebracht met de geobserveerde periode. Deze bedraagt nu 10 maanden (€ 23 miljoen). Ten tweede is een correctie aangebracht op de lopende rente van de achterstallige hypothekenportefeuille (€ 27 miljoen).

Achterstanden particuliere hypotheken/bijzonder beheer

Onderstaande tabel toont de achterstanden van vorderingen op particuliere hypotheken. Bij een achterstand van ten hoogste 3 termijnen is sprake van een non-default achterstand. Een klant is 'in default' wanneer deze minimaal drie termijnen niet heeft voldaan aan zijn betalingsverplichting, wanneer wordt vastgesteld dat verdere betaling onwaarschijnlijk is of als bijvoorbeeld sprake is van fraude. Posten zijn pas weer uit default als de volledige achterstand is ingelopen.

in miljoenen euro's	2014	2013
Geen achterstand	44.508	45.123
1 - 3 maanden	1.026	1.183
4 - 6 maanden	254	287
7 - 12 maanden	260	320
> 12 maanden	508	403
Subtotaal achterstanden[1]	2.048	2.193
Voorziening	-326	-306
Totaal	**46.230**	**47.010**

1 In het subtotaal zijn begrepen de hypotheken die in de balans op reële waarde worden gewaardeerd (2014: € 34 miljoen, 2013: 36 miljoen). In de tabel met dekkingsgraad worden deze posten niet meegenomen onder 'Leningen in achterstand'.

Het totaal uitstaande bedrag van achterstallige leningen daalde in 2014 met € 145 miljoen ten opzichte van 2013. De omvang van vorderingen met een achterstand tot 12 maanden nam af. De categorie met een achterstandsduur van meer dan 12 maanden is toegenomen. Ondanks de daling van het volume van achterstallige leningen is de voorziening gestegen. Achterstallige hypotheken zijn dus in hogere mate voorzien.

We constateren in 2014 dat het aantal onderhandse verkopen en/of veilingen een lichte stijging vertoont ten opzichte van 2013. Tevens werken de verbeterde vooruitzichten voor de economie door in een beter betalingsgedrag van onze klanten.

De gemiddelde verblijftijd van klanten in de achterstandscategoriën van 4 maanden en hoger, is

onder andere toegenomen door de verhoogde in- en doorstroom in recente jaren. Inmiddels lopen er meerdere initiatieven, zoals het herijken van het behandelbeleid van klanten in achterstand en de oprichting van een taskforce gericht op klanten in langdurige achterstand. We verwachten dat hierdoor de gemiddelde achterstand van klanten in default in 2015 zal afnemen.

Voorziening

Onderstaande tabel geeft het verloop van de voorziening weer over 2014.

Verloop voorziening particuliere hypotheken

	Specifiek		IBNR		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar[1]	265	199	41	15	306	214
Herclassificaties	--	-29	--	29	--	--
Onttrekkingen	-102	-80	--	--	-102	-80
Dotaties	162	209	17	17	179	226
Vrijvallen	-35	-34	-21	-20	-56	-54
Schattingswijziging	--	--	23	--	23	--
Overige mutaties	-24	--	--	--	-24	--
Stand eind van het jaar	**266**	**265**	**60**	**41**	**326**	**306**

1 In voorgaande jaren was de voorziening voor non-default leningen opgenomen in de specifieke voorziening. Vanaf 2014 is de voorziening voor non-default leningen opgenomen onder de IBNR-voorziening. De vergelijkende cijfers voor 2013 zijn hiervoor aangepast.

Onder de IBNR-voorziening is een 'Schattingswijziging' verantwoord van € 23 miljoen in 2014. Dit is het gevolg van de eerder genoemde wijziging in de verliesidentificatieperiode.

In 2014 veranderde SNS Bank de verdiscontering van de portefeuille waarover bijzondere waardeverminderingen zijn toegepast. Het gevolg was een rentecorrectie. De vrijval van de voorziening door deze rentecorrectie is gelijk aan € 27 miljoen en is verantwoord in de tabel onder 'Overige mutaties'.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad geeft de procentuele dekking van de voorziening ten opzichte van de impaired defaultposten zoals gedefinieerd in onderstaande tabel.

Dekkingsgraad particuliere hypotheken

in miljoenen euro's	2014	2013
Leningen in achterstand[1]	2.014	2.157
Non-default	657	762
Impaired default	1.357	1.395
Specifieke voorziening	-266	-265
Percentage leningen in achterstand	4,3%	4,6%
Impaired ratio	2,9%	2,9%
Dekkingsgraad	19,6%	19,0%

1 In de 'Leningen in achterstand' zijn niet begrepen de hypotheken die in de balans op reële waarde worden gewaardeerd (2014: € 34 miljoen, 2013: 36 miljoen).

De dekkingsgraad van de portefeuille is licht gestegen in 2014. De stijging is het gevolg van de relatieve afname van de non-default leningen ten opzichte van de totale leningen in achterstand in verband met de bij aanvang van deze paragraaf genoemde verliesidentificatieperiode en de lopende rentecorrectie.

Loan-to-Value verdeling

SNS Bank heeft de verstrekkingsvoorwaarden van nieuwe hypotheken aangescherpt. De maximale hypotheekverstrekking is met name gebaseerd op de marktwaarde van het onderpand. Financiering mocht op basis van de regelgeving in 2014 nog verstrekt worden tot 104% van de marktwaarde van het onderpand. Het maximale verstrekkingspercentage van 104% zal stapsgewijs omlaag worden gebracht naar 100% in 2018.

Omdat de huidige portefeuille nog voor een groot deel bestaat uit hypotheken die zijn afgesloten voor 2014, zijn de wijzigingen ten aanzien van verstrekkingen nog niet zichtbaar in de tabellen. In de komende jaren zal het kredietrisicoprofiel van SNS Bank verbeteren als gevolg van de aangescherpte verstrekkingsvoorwaarden en -normen.

De mate van zekerheid kan worden afgelezen aan de Loan-to-Value (LtV). De LtV is de omvang van de lening uitgedrukt als een percentage van de marktwaarde van het onderpand. Daarbij betekent een laag percentage van de LtV dat er een relatief hoge dekking is met onderpand. Indien een Nationale Hypotheek Garantie is afgegeven, is dit een additionele zekerheid.

Het overzicht in de volgende tabel geeft een opsplitsing van alle hypothecaire vorderingen gerangschikt naar de relevante LtV klasse.

Uitsplitsing particuliere hypotheken naar LtV buckets

in miljoenen euro's[1]	2014		2013	
NHG	12.656	28%	12.344	27%
LtV <= 75%	13.610	30%	13.490	29%
LtV >75 <=100%	7.775	17%	8.052	17%
LtV >100 <=125%	8.890	20%	9.321	20%
LtV > 125%	2.326	5%	2.990	6%
Totaal	**45.257**	100%	**46.197**	100%
Reële waarde aanpassingen als gevolg van hedge accounting	973		813	
Totaal particuliere hypotheken	**46.230**		47.010	

1 LtV op basis van geïndexeerde reële waarde onderpand.

Gedurende 2014 zagen we een uitstroom van klanten die de hypotheek oversluiten. Hierdoor is de hypotheekportefeuille licht afgenomen. In het algemeen is het gemiddelde risicoprofiel van de hypotheekportefeuille verbeterd; op basis van LtV zijn de volumes in de hogere LtV bandbreedtes (>125% en tussen 100% en 125%) afgenomen en zijn de volumes in de lagere LtV bandbreedte of hypotheken met Nationale Hypotheek Garantie (NHG) toegenomen.

Van de leningen met een LtV groter dan 125% bevond zich een groot deel net boven het 125% niveau ultimo 2013. In de portefeuille heeft een indexatie van de onderpandswaarde op basis van woningmarktontwikkelingen plaatgevonden met een percentage van gemiddeld 2%. Dit heeft ertoe geleid dat het risicoprofiel is verbeterd voor de hogere LtV klassen. De LtV-klasse groter dan 125% is gedaald van € 3,0 miljard ultimo 2013 naar € 2,3 miljard ultimo 2014. Binnen de overige LtV klassen zorgt de indexatie uiteraard ook voor verschuivingen van leningen naar een lagere LtV-klasse. De gemiddelde LtV bedroeg 86% ultimo 2014 (88% ultimo 2013).

Verschillende factoren zorgen ervoor dat de LtV afnam en verder zal verbeteren. Ten eerste hebben we meer hypothekenvormen die gedurende de looptijd afgelost kunnen worden en konden klanten extra aflossingen doen vanwege fiscale stimuleringsmaatregelen. De gemiddelde LtV is tevens verbeterd door de recente aanpassingen van het maximale verstrekkingspercentage. Ten slotte heeft de gemiddelde huizenprijsstijging over 2014 geleid tot een verbetering van het risicoprofiel.

Kredietkwaliteitverdeling particuliere hypotheken

De volgende tabel geeft de verdiepingsslag van de particuliere hypotheken naar kredietkwaliteitklassen.

PD-risicoklassen particuliere hypotheken

in miljoenen euro's	2014		2013
PD-risicoklasse	EAD	Gewicht	Gewicht
0,07%	10.002	24,4%	22,1%
0,19%	5.079	12,4%	13,1%
0,32%	4.567	11,2%	10,2%
0,43%	4.994	12,2%	10,7%
0,71%	7.364	18,0%	19,5%
1,23%	1.783	4,4%	5,9%
1,26%	1.869	4,6%	5,2%
2,01%	882	2,2%	2,4%
3,44%	832	2,0%	2,1%
6,87%	1.027	2,5%	2,5%
13,36%	416	1,0%	1,0%
21,80%	439	1,1%	1,1%
41,85%	441	1,1%	1,2%
100,00%	1.226	3,0%	3,0%
Totaal IRB gebaseerde EAD particuliere hypotheken	**40.921**	**100%**	100%

De cijfers in de tabel zijn gebaseerd op het in 2014 herontwikkelde ratingmodel. De vergelijkende cijfers 2013 zijn aangepast. Op basis van het nieuwe model is voor de portefeuille per eind 2013 berekend welk deel van de portefeuille in de verschillende Probability of Default (PD)-risicoklasses zou zijn opgenomen.
SNS Bank hanteert voor de particuliere hypotheekportefeuille een intern ontwikkeld Internal-Rating-Based (IRB) model, bestaande uit PD-, LGD- en EAD modellen (LGD staat voor Loss Given Default). Dit ratingmodel geeft aan wat de kans is dat een klant binnen één jaar in problemen raakt en wat het verlies dan zou zijn voor de bank. De uitkomsten worden gebruikt voor het vaststellen van de risicogewogen activa (RWA) en vormen de basis voor het berekenen van de IFRS kredietvoorzieningen. Het voorspellende en onderscheidende vermogen van het interne ratingmodel wordt continu gemonitord en geregeld gereviseerd.

In 2014 heeft een herontwikkeling plaatsgevonden van het model door gebruik te maken van recente verliesdata, statistieken en expertbeoordelingen. Hierbij zijn specifieke verbeteringen doorgevoerd. Er wordt

bijvoorbeeld expliciet rekening gehouden met de situatie waarin een hypotheek hoger is dan de marktwaarde, omdat het risico van een eventuele restschuld bij verkoop sterk toeneemt. Daarnaast is er een betere aansluiting gerealiseerd met andere modellen en processen binnen de hypotheekportefeuille. De herziene versie is eind 2014 ingevoerd na interne goedkeuring door het Model Governance Committee (MGC) en na verkrijging van definitieve goedkeuring door de toezichthouder.

Het model is herzien om een meer verfijnde beoordeling van de karakteristieken van de onderliggende portefeuille mogelijk te maken. Het model is nu beter in staat om pro-cyclische effecten in de risicogewogen activa te dempen. De introductie van dit model resulteert in een licht lagere gemiddelde PD, omdat het model een realistischere inschatting van de kans op default geeft. Daarnaast is het aantal PD-risicoklassen voor de performing portefeuille uitgebreid van 10 naar 14 in overeenstemming met de gehanteerde kredietkwaliteitklassen: performing (1-5), recent hersteld (6-10), in achterstand (11-13) en non-performing (14).

Ten slotte zijn aanpassingen in de betreffende risicomodellen doorgevoerd. Het kredietrisico van de hypotheekportfolio wordt voortaan op een meer nauwkeurige en meer granulaire wijze bepaald en de risicodata zijn gekalibreerd op basis van recente verliesdata. Voorts is een vernieuwde downturn LGD-methodiek ingevoerd waarmee de langjarige cyclus van de woningprijzen beter tot uitdrukking wordt gebracht. Tot slot is aan het gebruik van het risicomodel een hogere conservatismefactor toegerekend met als gevolg een extra opslag voor het bepalen van de risicogewogen activa.

Er is overigens slechts een beperkt verschil tussen de totale 2013 EAD uit het oorspronkelijke model en herziene model. Dit verschil wordt veroorzaakt door het wegvallen van de vaste administratiekosten bij een achterstand en een aanpassing in de berekening van de vertragingsrente. Daarnaast wordt in het herziene model de EAD voor klanten vastgezet op het moment dat ze in default gaan.

De risicogewogen activa gerelateerd aan particuliere hypotheken zijn afgenomen als gevolg van een dalende hypotheekportefeuille en door toedoen van het vernieuwde risicomodel. De risicogewogen activa bedroegen € 8,2 miljard in 2013 (€ 7,7 miljard verhoogd met conservatisme opslag van 6,5%) en € 7,5 miljard in 2014 (€ 6,8 miljard verhoogd met conservatisme opslag van 10%). De RWA-dichtheid van particuliere hypotheken daalde van 21,6% op jaareinde 2013 naar 18,3% op jaareinde 2014. De RWA-dichtheid is gedefinieerd als de risicogewogen activa gedeeld door de hypotheekexposures.

8.5.2.4 Beheersing van de portefeuille

Bij kredietrisicobeheer maken we onderscheid tussen beheer op op portefeuilleniveau en naar individuele klant.

Portefeuillebeheersing
Op portefeuilleniveau kijken we naar de karakteristieken van de portefeuille in termen van instroom, uitstroom, status van de performing portefeuille en van de non-performing portefeuille. Voor instroom vormen de LtV en een eventuele NHG-garantie een kwaliteitsaanduiding. SNS Bank hanteert voor acceptatie van hypotheken een intern creditscoremodel. Het model beoordeelt zorgvuldig het vermogen van de klant om de lening terug te betalen. De beoordeling is gebaseerd op het acceptatiebeleid zoals dat door het KC Bank is vastgesteld in combinatie met een acceptatiescorekaart. Dit model drukt het kredietrisico van een hypotheek uit in een getal. Dit is belangrijke informatie voor de acceptatie en het beheer van een lening. Bij uitstroom ligt de focus op natuurlijke versus onnatuurlijke uitstroom. We krijgen additioneel inzicht in de evolutie van de kwaliteit van de portefeuille door te kijken naar het verwachte verlies (expected loss) van de uitstroom. Voor de performing portefeuille wordt gekeken naar de expected loss en gemiddelde LtV.

We beheersen het kredietrisico voor individuele bestaande klanten door actief te monitoren en navolging te geven aan achterstanden of signalen die kunnen leiden tot achterstanden. Kredietrisico beperken we door zekerheden te vragen, waaronder hypotheek op het woonhuis.

Verbeteringen in de aansturing van de hypotheekportefeuille hebben geleid tot een actievere en integrale beheersing: van de planning en acceptatie van een hypotheek tot beheer en aflossing. Hierdoor kunnen we bijvoorbeeld sneller en preventief reageren op achterstanden. De instroom vanuit de achterstandscategorie naar de defaultcategorieën kan hierdoor verder afnemen. Door deze aanpak verwachten we lagere voorzieningen te hoeven treffen en minder afschrijvingen te moeten doen.

Beheerproces bijzonder beheer particuliere hypotheken
Het service center Bijzonder Beheer neemt samen met adviseurs van de merken actie om vroegtijdig klanten te helpen die problemen krijgen met het betalen van hypotheeklasten. Eventueel adviseren we klanten hoe ze de hypotheek weer betaalbaar kunnen krijgen en deze betaalbaar houden. Zo nodig helpen we om klanten meer inzicht en controle te geven bij hun

inkomsten en uitgaven. Klanten benaderen ons voor preventief beheer en wij nemen zelf tijdig initiatief door klanten te benaderen die een verhoogd risico op betalingsachterstand hebben op basis van de bij ons beschikbare gegevens.

Indien een klant eenmaal een betalingsachterstand heeft, zoeken wij samen met de klant naar mogelijkheden om de inkomsten en uitgaven weer in balans te krijgen, zodat de klant kan blijven wonen in het huis en de hypotheek in de toekomst kan blijven voldoen.

Indien nodig wordt een budgetcoach ingezet. Wij bespreken met de klant de situatie en gaan eventueel tot herstructurering over. Als herstel niet mogelijk is, wordt de klant begeleid bij de onderhandse verkoop van het huis. Verliesbeperking voor de klant en bank staat daarbij voorop. Mocht de klant na meerdere pogingen niet willen meewerken om verandering in de situatie aan te brengen of mocht er sprake zijn van speciale omstandigheden zoals fraude of criminaliteit, dan kan worden overgegaan tot verkoop van het huis via een executieverkoop.

Gedurende 2014 zijn er verscheidene initiatieven ondernomen om het bijzonder beheer verder te professionaliseren, zoals vakinhoudelijke trainingen, coaching gericht op motiverende gesprekstechnieken bij klantcontact, verfijning van de sturingsindicatoren en optimalisatie van de werkwijze op basis van ‘continu verbeteren’.

8.5.3 Overige particuliere kredieten

8.5.3.1 Risicoprofiel

Naast de particuliere hypothekenportefeuille heeft SNS Bank een relatief kleine portefeuille met overige, particuliere kredieten. Deze portefeuille van € 268 miljoen omvat 0,4% (2013 0,5%) van het totaal aan vorderingen op klanten van SNS Bank. Onder deze portefeuille vallen kredietproducten zoals doorlopende kredieten, debetstanden op betaalrekeningen, persoonlijke leningen, credit cards en effectenbevoorschotting. Over de ontwikkelingen in de portefeuille wordt op reguliere wijze gerapporteerd aan het KC Bank.

8.5.3.2 Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

De portefeuille overige particuliere kredieten is gedurende 2014 gedaald van € 293 miljoen naar € 268 miljoen. Daarbij is de voorziening toegenomen van € 47 miljoen tot € 55 miljoen. Gedurende het vierde kwartaal van 2014 heeft een herijking van de parameters in het voorzieningenmodel voor overige particuliere kredieten plaatsgevonden. De parameters met betrekking tot de kans op herstel en de recovery bij uitwinning zijn aangepast op basis van recente gegevens. Dit heeft geleid tot een hogere voorziening.

8.5.3.3 Kerncijfers

Onderstaande tabellen geven een overzicht van de vorderingen en voorzieningen op overige particuliere kredieten.

Voorzieningen overige particuliere kredieten

in miljoenen euro's	2014	2013
Overige particuliere kredieten	268	293
Specifieke voorziening	-52	-46
IBNR-voorziening	-3	-1
Totaal overige particuliere kredieten	**213**	**246**

Achterstanden vorderingen op overige particuliere kredieten

in miljoenen euro's	2014	2013
Geen achterstand	183	196
1 - 3 maanden	17	21
4 - 6 maanden	3	6
7 - 12 maanden	5	7
> 12 maanden	60	63
Subtotaal achterstanden	85	97
Voorziening	-55	-47
Totaal	**213**	**246**

De totale omvang de leningen in achterstand is gedaald van € 97 miljoen naar € 85 miljoen ultimo 2014. Het aandeel performing leningen (geen achterstand) als percentage van het totaal aan leningen is met circa 68% gelijk gebleven.

Voorziening

In de afgelopen jaren is de relatieve omvang van de voorziening voor overige particuliere kredieten ten opzichte van het totaal gestegen. Dit is het gevolg van de invloed van verslechterende economische omstandigheden voor onze klanten. De stijging van de voorziening is tevens het gevolg van de herijking van het voorzieningenmodel. De volgende tabel geeft het verloop van de voorziening weer over 2014.

Verloop voorzieningen overige particuliere kredieten

	Specifiek		IBNR		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar[1]	46	51	1	1	47	52
Onttrekkingen	-7	-9	--	--	-7	-9
Dotaties	15	5	2	--	17	5
Vrijvallen	-1	-1	--	--	-1	-1
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-1	--	--	--	-1	--
Stand eind van het jaar	**52**	**46**	**3**	**1**	**55**	**47**

1 In voorgaande jaren was de voorziening voor non-default leningen opgenomen in de specifieke voorziening. Vanaf 2014 is de voorziening voor non-default leningen opgenomen onder de IBNR-voorziening. De vergelijkende cijfers voor 2013 zijn hiervoor aangepast.

Dekkingsgraad overige particuliere kredieten

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Leningen in achterstand	85	97
Non-default	15	18
Impaired default	70	79
Specifieke voorziening	-52	-46
Percentage leningen in achterstand	31,7%	33,1%
Impaired ratio	26,1%	27,0%
Dekkingsgraad	74,3%	58,2%

De dekkingsgraad van de portefeuille is gestegen naar 74% in 2014, als gevolg van een daling van de leningen in achterstand en een stijging van de specifieke voorzieningen.

8.5.4 Zakelijke kredieten aan mkb

8.5.4.1 Risicoprofiel

De zakelijke portefeuille van het merk SNS bestaat uit een retail-mkb-portefeuille en groot-mkb-portefeuille. De zakelijke leningen kenmerken zich door hypothecaire zekerheid. De focus van de zakelijke portefeuille van SNS ligt op het beheer van de huidige klanten en reductie van het risicoprofiel door een gestage afbouw van de zakelijke kredieten.

De portefeuille telt ongeveer 4.500 klanten. Minder dan 5% van de klanten heeft een kredietomvang die groter is dan € 1 miljoen. De omvang van de leningenportefeuille met kredietlimieten groter dan € 1 miljoen, bedraagt ruim € 300 miljoen. Over de ontwikkelingen in de portefeuille wordt op reguliere wijze gerapporteerd aan het KC Bank.

8.5.4.2 Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

De portefeuilleomvang is in het afgelopen jaar van € 1.149 miljoen naar € 1.035 miljoen teruggelopen. Dit komt door verhoging van de aflossingen door klanten. De totale uitstaande hoofdsom van mkb-leningen met een achterstand is gedurende 2014 gestegen van € 171 miljoen naar € 204 miljoen ultimo 2014. De voorziening is toegenomen waarmee de dekkingsgraad van achterstallige hypotheken verder versterkt is van 55% naar 60%.

De focus van het beheer van de zakelijke portefeuille ligt op reductie van het risicoprofiel in het licht van de zekerhedenpositie van de klant. Doel is het realiseren van een gestage en gecontroleerde afbouw van de portefeuille, met name voor kredieten met een leningbedrag groter dan € 1 miljoen.

8.5.4.3 Kerncijfers

De tabel geeft de uitsplitsing van de vorderingen op zakelijke klanten:

Voorzieningen op zakelijke klanten

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Mkb-leningen	1.164	1.249
Specifieke voorziening	-123	-94
IBNR-voorziening	-6	-6
Totaal zakelijk	**1.035**	**1.149**

We hebben een deel van de zakelijke portefeuille met leningbedragen hoger dan € 1 miljoen gereduceerd. In 2014 hebben we een aantal eenmalige posten verwerkt in de voorzieningen. Gecorrigeerd voor deze eenmalige posten is het voorzieningenniveau gedaald.

Achterstanden zakelijke vorderingen / bijzonder beheer

De volgende tabel toont de achterstanden voor de mkb-leningen van SNS Bank:

Achterstanden vorderingen op mkb-leningen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Geen achterstand	960	1.078
Totaal achterstanden	204	171
Voorziening	-129	-100
Totaal	**1.035**	**1.149**

De totale uitstaande hoofdsom van mkb-leningen met een achterstand is gedurende 2014 gestegen van € 171 miljoen naar € 204 miljoen ultimo 2014. Dit komt

overeen met 18% van het uitstaande bedrag aan zakelijke mkb-kredieten. De stijging is grotendeels te wijten aan herclassificatie van leningen als achterstallig, mede een uitvloeisel van het door ECB uitgevoerde comprehensive assessment in 2014. Hiertoe is de voorziening verder opgevoerd naar € 129 miljoen overeenkomend met een dekkingsgraad van 60%.

Verloop voorzieningen mkb-leningen

	Specifiek		IBNR		Total	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar[1]	94	87	6	1	100	88
Onttrekkingen	-15	-25	--	--	-15	-25
Dotaties	59	54	--	5	59	59
Vrijvallen	-15	-22	--	--	-15	-22
Stand eind van het jaar	**123**	**94**	**6**	**6**	**129**	**100**

1 In voorgaande jaren was de voorziening voor non-default leningen opgenomen in de specifieke voorziening. Vanaf 2014 is de voorziening voor non-default leningen opgenomen onder de IBNR-voorziening. De vergelijkende cijfers voor 2013 zijn hiervoor aangepast.

Gedurende 2014 liep de voorziening op van € 100 miljoen ultimo 2013 naar € 129 miljoen ultimo 2014. De voorziening is gestegen omdat we bij de behandeling van achterstallige klanten meer de nadruk leggen op herstel en herstructurering van kredietvoorwaarden. Als gevolg hiervan neemt de duur in default toe waardoor de voorziening langer per klant vastgehouden dient te worden. Verder draagt de hiervoor genoemde herclassificatie van leningen ertoe bij dat de voorzieningen toenemen.

Van de totale dotatie heeft ongeveer twee derde betrekking op kredieten met een uitstaand saldo van meer dan € 1 miljoen. De IBNR voorziening is relatief constant geweest gedurende 2014 met een omvang variërend tussen € 6 en € 8 miljoen.

Dekkingsgraad

De dekkingsgraad voor de portefeuille mkb-leningen portefeuille is als volgt:

Dekkingsgraad mkb-leningen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Leningen in achterstand	204	171
Non-default	0	0
Impaired default	204	171
Specifieke voorziening	-123	-94
Percentage leningen in achterstand	17,5%	13,7%
Impaired ratio	17,5%	13,7%
Dekkingsgraad	60,3%	55,0%

Ten opzichte van 2013 is de dekkingsgraad op de leningen in achterstand toegenomen.

Verloop voorziening

Het verloop van de voorziening over 2014 voor mkb-leningen is als volgt:

8.5.4.4 Beheersing van de portefeuille

Ook voor de zakelijke portefeuille zijn initiatieven ondernomen om de sturing op de beheerscyclus te verbeteren teneinde lagere waardeveranderingen te verkrijgen. Door gebruik te maken van het Probability of Default-model hebben we de risicogedreven processturing verder vormgegeven en verbeterd. Integrale sturing geeft betere mogelijkheden om vroegtijdig oplossingen te vinden met en voor de klant en verhoogt de voorspelbaarheid van waardeveranderingen.

Voor de zakelijke portefeuilles focussen de kredietrisicomaatstaven op de concentratie van risico's bij een individuele klant door naast de portefeuille benadering een 'post voor post' benadering te hanteren. Daarbij wordt gekeken naar het totale kredietrisicoprofiel. Ook wordt rekening gehouden met de potentiële kredietfaciliteit waarop de klant nog aanspraak kan maken.

Om de kans op default (PD) en het verwachte verlies bij default (LGD) te ramen voor de zakelijke portefeuille van SNS Bank worden gedragsscoremodellen gebruikt. SNS Bank streeft ernaar goedkeuring te krijgen van de toezichthouder om deze modellen per 1 januari 2016 in gebruik te mogen nemen conform de Internal Ratings Based-benadering.

Beheerproces bijzonder beheer zakelijke klanten

Het service center Zakelijk Beheer neemt contact op met een zakelijke klant als er een betalingsachterstand is of als een klant zelf aangeeft dat er betalingsproblemen zijn. Ook bij andere signalen van mogelijke betalingsproblemen zoeken wij proactief contact. Samen met de klant inventariseren wij de mogelijkheden om de liquiditeitspositie van de klant weer op orde te krijgen.

De continuïteit van zijn onderneming en herstelbaarheid van het krediet vormen belangrijke uitgangspunten. Bij een herstructurering wordt de ondernemer bijgestaan door een accountmanager van het service center Zakelijk Beheer die samen met de ondernemer en de accountant/adviseur het herstructureringsplan bespreekt.

Herstel is niet altijd mogelijk. In zo'n situatie begeleidt het service center Zakelijk Beheer de klant bij de onderhandse verkoop van het zakelijke onderpand. Doel is om de verliezen voor klant en bank te beperken. In speciale gevallen, zoals fraude, criminaliteit of herhaalde weigering van de klant om mee te werken, kan er worden overgaan tot gedwongen verkoop van het pand.

8.5.5 Onderhandse leningen aan (semi-)publieke sector

8.5.5.1 Risicoprofiel

De categorie 'Onderhandse leningen' bevat onderhandse leningen aan (semi-) publieke sectoren zowel op de balans van SNS als van ASN Bank. De portefeuille bestaat vooral uit leningen (of gestalde deposito's) aan woningbouwcorporaties, zorginstellingen, waterschappen en ondernemingen die in eigendom of gerelateerd zijn aan de overheid. Veelal is voor deze leningen een overheidsgarantie afgegeven of geldt er een WSW- of WfZ-garantie. Deze portefeuille kent daardoor een zeer laag risico. Over de ontwikkelingen in de portefeuille wordt op reguliere wijze gerapporteerd aan het KC Bank.

8.5.5.2 Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

De portefeuille is gedaald van € 2.372 miljoen naar € 1.768 miljoen door aflossingen bij einde van de looptijd van de lening. Ultimo 2014 waren er binnen deze portefeuille geen posten met een betalingsachterstand. Er zijn geen leningen waarvoor het noodzakelijk was een voorziening te treffen.

8.5.5.3 Kerncijfers

Vorderingen op semi-publieke sectoren

in miljoenen euro's	2014	2013
SNS Bank	1.075	1.627
ASN Bank	693	745
Totaal	**1.768**	**2.372**

De categorie 'SNS Bank' is met € 552 miljoen gedaald door aflossingen van deposito's die zijn uitgezet ten behoeve van liquiditeitenmanagement. De portefeuille onderhandse leningen van ASN Bank is dit jaar in omvang afgenomen met € 52 miljoen door aflossingen op bestaande leningen.

De regel 'SNS Bank' omvat een lening van € 250 miljoen aan REAAL N.V. De lening aan REAAL N.V. zal worden afgelost wanneer de verkoop van VIVAT is afgerond.

8.5.5.4 Beheersing van de portefeuille

De portefeuille onderhandse leningen bij SNS Bank heeft als doel het liquiditeitsmanagement van SNS Bank te ondersteunen.

De ASN Bank portefeuille wordt beheerd door de vermogensbeheerder ACTIAM. ASN Bank heeft een mandaat aan ACTIAM afgegeven waaraan strikte eisen zijn verbonden. Een krediet moet aan alle eisen voldoen om in de portefeuille opgenomen te kunnen worden. Een belangrijke voorwaarde is dat de onderhandse leningen geen kapitaalbeslag mogen hebben. Daardoor kunnen alleen onderhandse leningen met een zeer laag kredietrisico in de portefeuille worden opgenomen. Veelal zijn deze leningen staatsgegarandeerd. Momenteel zijn we in gesprek met ACTIAM om het mandaat te herzien opdat een bredere set aan risico-indicatoren een rol gaat spelen in de mandaatstructuur en de rapportage. Hiermee zal de risicobeheersing op deze portefeuille verder verbeterd worden.

8.5.6 Duurzame financieringen ASN Bank

8.5.6.1 Risicoprofiel

ASN Bank wil haar portefeuille zakelijke leningen laten groeien in sectoren die zij onontbeerlijk vindt voor een duurzame samenleving, en met name de sector duurzame energie. Uit de blootstelling aan de sector duurzame energie kan een concentratierisico volgen. Dit wordt gemitigeerd door een gedegen kennis van de sector, een zorgvuldige spreiding van uitzettingen naar geografie, naar type energie-opwekking (zon, wind, biogas, overige), naar achterliggende sponsor en naar leveranciers (zonnepanelen, windturbines, etc.). Daarnaast worden voldoende zekerheden en condities bedongen om bij negatieve afwijkingen onder de kredietovereenkomst herstel te kunnen plegen bijvoorbeeld door het gebruik van geblokkeerde financiële reserves, het versneld aflossen van lening, het inbrengen van additionele eigen middelen door de klant, etc. Over de ontwikkelingen in de portefeuille wordt op reguliere wijze gerapporteerd aan het KC Bank.

8.5.6.2 Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

De portefeuille duurzame financieringen van ASN Bank steeg in 2014 licht van € 327 miljoen naar € 330 miljoen. Gelden die vrijkwamen door aflossingen binnen de portefeuille werden uitgezet in nieuwe leningen. De portefeuille zakelijke kredieten bevat een tweetal kleine leningen in achterstand. Hiervoor is een voorziening getroffen van € 0,4 miljoen.

Het risicoprofiel van de portefeuille duurzame financieringen vertoont geen negatieve ontwikkelingen en presteert goed. Om ASN Bank te faciliteren in een beheerste groei van haar kredietuitzettingen, is het risicomanagement ten behoeve van ASN in 2014 opgeschaald en aangepast. Wij verwachten daarmee in een goede positie te zijn om een gecontroleerde groei ambitie de komende jaren te kunnen bewerkstelligen.

8.5.6.3 Beheersing van de portefeuille

ASN Bank verstrekt en beheert zakelijke kredieten voor haarzelf en, in opdracht van ASN Beleggingsinstellingen Beheer B.V. (ABB), voor twee beleggingsfondsen. ASN Bank bespreekt zowel de kredieten die op eigen boek worden verstrekt als de kredieten ten bate van ABB, in het Kredietcomité ASN Bank.

Bij ASN Bank is een intern ontwikkeld rating model in gebruik (zogenaamde supervisory slotting model). Dit model kwantificeert het kredietrisico. Het wordt gehanteerd bij projectfinancieringen in de portefeuille duurzame financieringen. Op basis van kenmerken van de financieringsstructuur, de financiële draagkracht van het project en betrokken partijen, de juridische omgeving van het project en de zekerheden resulteert een score. Deze score maakt het mogelijk om de kredietkwaliteit van projecten onderling te vergelijken en de ontwikkelingen in de portefeuille te monitoren.

Tevens hanteert ASN Bank een kredietklassemodel om de kredietkwaliteit van de zakelijke klanten te monitoren. Dit model bepaalt voor alle leningen in de portefeuille duurzame financieringen de kredietrisicoscores. In het model zijn zakelijke financieringsnormen verwerkt voor de (gecorrigeerde) solvabiliteit, rentabiliteit en liquiditeit die blijken uit de jaarcijfers. Daarnaast worden zekerheden meegewogen. De uitkomst geeft een oordeel over de kredietwaardigheid met een sterke nadruk op de jaarcijfers. In portefeuillerapportages worden de scores gebruikt om bewegingen in de portefeuille te kunnen monitoren.

8.5.7 Vorderingen op de overheid

In deze paragraaf worden de vorderingen op de overheid besproken. Het gaat hierbij om leningen veelal verstrekt aan lagere overheden. Deze vorderingen op overheden vallen binnen de grotere categorie ‘Vorderingen op klanten’. Ze staan daarmee los van de uitzettingen ten behoeve van liquiditeitsmanagement zoals in paragraaf 8.5.5 benoemd.

Vorderingen op overheid

in miljoenen euro's	2014	2013
Vorderingen overheid	3.258	2.301
Specifieke voorziening	--	--
IBNR voorziening	--	--
Totaal vorderingen overheid	**3.258**	**2.301**

Ongeveer 25% van de vordering op de overheid staat uit via ASN Bank. Het overige deel wordt uitgezet via SNS Bank. In 2014 heeft ASN Bank geen nieuwe onderhandse leningen verstrekt.

Regionale en lagere overheden

Onderstaande tabel geeft de ‘Regionale of lokale overheden’ en ‘Publiekrechtelijke lichamen’ zoals deze getoond zijn in tabel ’ Kapitalisatie RWA’ in paragraaf 8.4.3.

Lokale overheden of autoriteiten (EAD)

in miljoenen euro's	2014	2013
Provincies	1.271	60
Gemeenten	567	1.179
Waterschappen	301	334
Academische Ziekenhuizen	156	158
Overige	4	--
Totaal	**2.299**	**1.731**

Leningen aan regionale overheden worden gegarandeerd door de bovenliggende overheid. Dit betreft voor twee derde deel de Nederlandse overheid. Voor het overige deel zijn voornamelijk de Zwitserse en Belgische overheid garantiegevend. Dit betekent dat de rating van de exposures minimaal AA is.

8.5.8 Centrale overheden en centrale banken

De geografische verdeling van centrale overheden en centrale banken zoals deze getoond zijn in tabel ‘Kapitalisatie RWA’ in paragraaf 8.4.3 is als volgt:

Centrale overheden en centrale banken (EAD)

in miljoenen euro's	2014	2013
Geografisch		
Nederland	3.264	11.197
België	1.554	576
Duitsland	2.824	2.435
Frankrijk	881	751
Italië	401	326
Ierland	118	132
Overig	686	431
Totaal	**9.728**	**15.848**
Ratings		
AAA tot AA-	9.209	13.631
A+ tot A-	118	1.759
BBB+ tot BBB-	401	458
BB+ tot B-	--	--
CCC tot D	--	--
Geen rating/teruggetrokken rating	--	--
Totaal	**9.728**	**15.848**

Uitzettingen kunnen naast de uitzettingen genoemd in paragraaf 8.5.5 gebruikt worden voor het liquiditeitsmanagement van SNS Bank. De grote verlaging in de AAA categorie is het gevolg van het wegvallen van leningen aan Propertize. Dit verklaart tevens voor een groot deel de daling van de vorderingen op banken.

8.5.9 Vorderingen op banken

De exposure van banken zoals deze getoond zijn in tabel 'Kapitalisatie RWA' in paragraaf 8.4.3 is als volgt uitgesplitst naar rating:

Financiële instellingen (rating) (EAD)

in miljoenen euro's	2014	2013
AAA tot AA-	1.201	823
A+ tot A-	1.047	1.507
BBB+ tot BBB-	19	15
BB+ tot B-	--	--
CCC tot D	--	--
Geen rating/teruggetrokken rating	32	49
Totaal	**2.299**	**2.394**

We hebben inspanningen verricht om het concentratierisico op individuele financiële instellingen die tegenpartij zijn in derivatentransacties verder te reduceren. Binnen de categorie 'AAA tot AA-' is een significante vordering op Rabobank opgenomen uit hoofde van derivatentransacties ten behoeve van de securitisatieprogramma's. We laten waar mogelijk de afwikkeling van nieuwe en bestaande derivatentransacties via een zogenoemde centrale clearing party verlopen. Daarnaast hebben wij de limieten voor exposures op tegenpartijen aangescherpt en zijn enkele bestaande posities afgebouwd. Hierop vindt dagelijks monitoring plaats.

8.5.10 Beleggingen

Bijna alle beleggingen van SNS Bank betreffen rentedragende waarden. Uitzondering hierop is een beperkte hoeveelheid (€ 11 miljoen) beleggingen van ASN Bank in hernieuwbare energie/ infrastructuurfondsen. De beleggingen zijn te verdelen naar drie types: beleggingen ten behoeve van liquiditeitsmanagement, uitzettingen voor ASN Bank en strategische beleggingen.

Verdeling reële waarde rentedragende beleggingen (rating)

in miljoenen euro's	2014	2013
AAA	3.631	3.093
AA	1.929	1.830
A	1.023	236
BBB	406	466
< BBB	--	18
Geen rating	--	--
Totaal	**6.989**	**5.643**

De beleggingen met AAA-rating stijgen door een toename in Nederlandse, Duitse en Oostenrijkse staatsobligaties. Onder de single A-rating is een kortlopende uitzetting van Japans staatspapier begrepen van € 578 miljoen.

ASN Bank

Van het totaal van de beleggingen van € 7,0 miljard heeft € 4,4 miljard betrekking op ASN Bank. Onderstaande tabel geeft een uitsplitsing van de beleggingen bij ASN Bank.

Beleggingsportefeuille ASN Bank

in miljoenen euro's	2014	2013
Staatsobligaties	3.650	3.105
Green bonds en sustainable bonds	321	171
Overige (bedrijfs)obligaties	475	418
Aandelen	9	11
Totaal	**4.455**	**3.705**

Staatsobligaties ASN Bank

ASN Bank beoordeelt landen die staatsobligaties uitgeven op haar duurzaamheidscriteria die betrekking hebben op mensenrechten, klimaat en biodiversiteit. Omdat ASN Bank geen valutarisico wil lopen, komen alleen staatsobligaties in euro's in aanmerking. De staatsleningen op de balans van ASN Bank hebben een relatief laag risicoprofiel. Ultimo 2014 had 69,2% van de leningen een AAA-rating en 30,8% een AA-rating. In 2014 is de portefeuille staatsleningen met € 544 miljoen

toegenomen. Deze stijging bestaat voor € 239 miljoen uit stijging van de marktwaarde van de leningen.

Greenbonds en sustainable bonds ASN Bank
Via 'greenbonds' investeert ASN Bank in vastrentende waarden op het gebied van duurzame energie, energiereductie en biodiversiteit. Deze relatief nieuwe investeringscategorie vormt een gewenste aanvulling op de balans van de bank. Deze bonds leveren namelijk een aanzienlijke bijdrage aan het bereiken van de interne doelstelling van ASN Bank om in 2030 volledig CO2-neutraal te zijn. Met haar investeringen in zogenoemde 'sustainable bonds' draagt ASN Bank bij aan ontwikkelingssamenwerking.

Overige (bedrijfs)obligaties ASN Bank
ASN Bank houdt een kleine portefeuille overige (bedrijfs)obligaties aan met een gemiddelde AA-rating. In deze portefeuille hebben in 2014 geen noemenswaardige mutaties plaatsgevonden.

8.5.11 Risicomitigering

8.5.11.1 Saldering van financiële activa en passiva

Zoals uit onderstaande tabel blijkt, worden de in het vermogensoverzicht opgenomen saldi niet gesaldeerd. De voor saldering in aanmerking komende bedragen hebben betrekking op bepaalde derivaten ten bedrage van € 1.646 miljoen in totaal (2013: € 1.121 miljoen) vanwege de daarmee verband houdende ISDA's. SNS Bank heeft naast kasgeld tevens staatsobligaties als Overig financieel onderpand verstrekt op haar derivatenverplichtingen ten bedrage van € 138 miljoen (2013: € 115 miljoen). De schulden aan banken van € 487 miljoen (2013: € 83 miljoen) hebben betrekking op repotransacties met staatsobligaties.

Financiële activa en passiva SNS Bank 2014

				Gerelateerde waarden niet gesaldeerd in de balanswaarde			
in miljoenen euro's	Ongesaldeerde opgenomen balanswaarde	Tegengestelde opgenomen balanswaarde	Gesaldeerde balanswaarde	Financiële instrument-en	Kas onderpand	Overig financieel onderpand	Gesaldeerde waarde
Financiële activa							
Derivaten	2.701	--	2.701	1.646	410	--	645
Vorderingen op banken	2.604	--	2.604	--	--	--	2.604
Totaal financiële activa	**5.305**	**--**	**5.305**	**1.646**	**410**	**--**	**3.249**
Financiële passiva							
Derivaten	3.266	--	3.266	1.646	805	138	677
Overige schulden aan klanten	10.542	--	10.542	--	--	--	10.542
Schulden aan banken	2.099	--	2.099	--	--	487	1.612
Totaal financiële passiva	**15.907**	**--**	**15.907**	**1.646**	**805**	**625**	**12.831**

Financiële activa en passiva SNS Bank 2013

				Gerelateerde waarden niet gesaldeerd in de balanswaarde			
in miljoenen euro's	Ongesaldeerde opgenomen balanswaarde	Tegengestelde opgenomen balanswaarde	Gesaldeerde balanswaarde	Financiële instrument-en	Kas onderpand	Overig financieel onderpand	Gesaldeerde waarde
Financiële activa							
Derivaten	2.484	--	2.484	1.121	644	--	719
Vorderingen op banken	6.063	--	6.063	--	--	--	6.063
Totaal financiële activa	**8.547**	**--**	**8.547**	**1.121**	**644**	**--**	**6.782**
Financiële passiva							
Derivaten	2.670	--	2.670	1.121	685	114	750
Overige schulden aan klanten	11.255	627	10.628	--	--	--	10.628
Schulden aan banken	7.457	--	7.457	--	--	83	7.374
Totaal financiële passiva	**21.382**	**627**	**20.755**	**1.121**	**685**	**197**	**18.752**

Door onderpand, garanties en kredietderivaten gedekte exposure 2014

in miljoenen euro's	Exposure	Waarvan gedekt door garanties	Waarvan gedekt door kredietderivaten	Waarvan gedekt door onderpand
Gestandaardiseerde risicoklassen				
Centrale overheden en centrale banken	8.108	--	--	--
Regionale of lokale overheden	1.442	--	--	6
Publiekrechtelijke lichamen	161	--	--	--
Multilaterale ontwikkelingsbanken	232	--	--	--
Internationale organisaties	18	--	--	--
Financiële instellingen	4.909	1.463	--	1.135
Ondernemingen	2.849	861	--	1.078
Particulieren exclusief hypotheken	892	1	--	1
Onroerend goed gedekt door hypotheken	1.243	15	--	2
Exposures in default	280	--	--	--
Covered bonds	24	--	--	--
Aandelenposities	10	--	--	--
Overige posten	177	--	--	--
Totaal gestandaardiseerde methode	**20.345**	**2.340**	**--**	**2.222**
IRB-risicoklassen[1]				
Particuliere hypotheken	40.921	11.792	--	--
Securitisatie	1.124	--	--	--
Totaal IRB-methode	**42.045**	**11.792**	**--**	**--**
Totale exposure	**62.390**	**14.132**	**--**	**2.222**

1 De IRB-risicoklasse betreft hypothecaire vorderingen. Deze hypotheken zijn gedekt door residentieel vastgoed. De waarde van dit vastgoed is inbegrepen in de LGD-berekeningen en wordt in deze tabel niet als onderpand verantwoord.

8.5.11.2 Zekerheden

Bovenstaande tabel geeft weer op welke manier exposures door zekerheden zijn gedekt per einde jaar 2014.

Het onderpand bij 'Financiële instellingen' betreft met name collateral uit hoofde van derivatentransacties, de garanties betreffen obligaties met garanties van regionale of centrale overheden. Uitzettingen onder 'Ondernemingen' zijn gedekt door garanties van de overheid voor bijvoorbeeld gezondheidszorginstellingen of woningcorporaties. Van de IRB-risicoklasse 'Particuliere hypotheken' is bijna 29% (€ 11,8 miljard) gedekt door garanties. Dit gaat om NHG-garanties.

SNS Bank maakt geen gebruik van kredietderivaten als vorm van zekerheid.

Door onderpand, garanties en kredietderivaten gedekte blootstelling 2013

in miljoenen euro's	Exposure	Waarvan gedekt door garanties	Waarvan gedekt door kredietderivaten	Waarvan gedekt door onderpand
Gestandaardiseerde risicoklassen				
Centrale overheden en centrale banken	9.632	--	--	--
Regionale of lokale overheden	1.525	--	--	6
Publiekrechtelijke lichamen	165	--	--	--
Multilaterale ontwikkelingsbanken	174	30	--	--
Internationale organisaties	4	--	--	--
Financiële instellingen	9.174	4.771	--	1.180
Ondernemingen	3.830	1.497	--	1.297
Particulieren exclusief hypotheken	957	--	--	17
Onroerend goed gedekt door hypotheken	1.393	16	--	7
Exposures in default	240	--	--	--
Covered bonds	--	--	--	--
Aandelenposities	11	--	--	--
Overige posten	327	--	--	--
Totaal gestandaardiseerde methode	**27.432**	**6.314**	**--**	**2.507**
IRB risicoklassen[1]				
Particuliere hypotheken	38.148	10.670	--	--
Securitisatie	1.638	--	--	--
Totaal IRB-methode	**39.786**	**10.670**	**--**	**--**
Totale exposure	**67.218**	**16.984**	**--**	**2.507**

1 De IRB-risicoklasse betreft hypothecaire vorderingen. Deze hypotheken zijn gedekt door residentieel vastgoed. De waarde van dit vastgoed is inbegrepen in de LGD-berekeningen.

Onderstaande tabel toont de onderlinge verhoudingen van de verkregen zekerheden zoals die in tabel 'Door onderpand, garanties en kredietderivaten gedekte blootstelling' zijn genoemd.

Concentratie zekerheden

	2014	2013
Garanties	86%	87%
Onderpand:		
- waarvan vastgoed	7%	7%
- waarvan financieel onderpand	7%	6%
Totaal	**100%**	**100%**

Zichtbaar is dat 'Garanties' een zeer groot aandeel uitmaken van de verkregen zekerheden (€ 14,1 miljard op een totaal van € 16,3 miljard ultimo 2014 oftewel 86%). Zoals hierboven is vermeld, is het onderpand van particuliere woninghypotheken niet in deze tabel inbegrepen.

8.5.11.3 Derivaten en onderpand management

Om het tegenpartijrisico op derivatentransacties te beperken, handhaaft SNS Bank de volgende risicomitigerende volgorde bij het aangaan van dergelijke transacties:

- Transacties worden bij voorkeur afgesloten via een zogenoemde central clearing party (CCP) als dit mogelijk is. Uitzonderingen zijn type transacties die niet door de CCP worden ondersteund of zeer kortlopende transacties waarvoor de kosten van centrale clearing erg hoog zijn. We treden in overleg met tegenpartijen om het aandeel van bestaande transacties die bij een CCP zijn ondergebracht, verder te verhogen.
- Transacties worden afgesloten middels ISDA-gestandaardiseerde contracten met een vooraf per tegenpartij overeengekomen Credit Support Annex, waarin de afspraken over onderpanden worden geregeld.

Overige risicomitigerende maatregelen zijn:

- SNS Bank zorgt dat derivatentransacties te allen tijde afgedekt worden met voldoende onderpand. SNS Bank toetst dagelijks of de marktwaardeontwikkeling van de posities met onderpandafspraken zich verhoudt tot het ontvangen onderpand dan wel te leveren onderpand.
- Valutatermijntransacties worden afgewikkeld via het Continuous Linked Settlement-systeem. Dit is een

wereldwijd opererend afwikkelingssysteem dat het settlementrisico beperkt door pay versus payment-betaling en het verrekenen van netto-bedragen.
- We volgen de marktsituatie continu om te toetsen of de activa die we beschikbaar hebben, nog voldoen aan de eisen om als onderpand te dienen voor belening en bij de diverse transacties (bijvoorbeeld repo-transacties).
- Een valuationfunctie toetst of de marktwaarde van het onderpand die wordt gehanteerd, aannemelijk is.

Om tegenpartijrisico af te dekken, is het verstrekken van kasgeld en staatsobligaties als onderpand bij derivatentransacties de industriestandaard. De volgende soorten activa zijn algemeen geaccepteerd als onderpand: kasmiddelen, staatsobligaties van kredietwaardige overheden en eigen obligaties.

8.6 Marktrisico

Het marktrisico ontstaat als het ondernemingsresultaat en de marktwaarde van het eigen vermogen negatief worden beïnvloed door bewegingen in marktprijzen (rentetarieven, kredietopslagen, koersen van aandelen en vreemde valuta). Het marktrisico treedt op bij posities in het bankboek en de handelsportefeuille. Voor SNS Bank wordt dit risico beperkt gehouden door afdekking van het risico in het bankboek en door een limietenstelsel op de handelsportefeuille.

8.6.1 Risicoprofiel

Binnen het marktrisico onderkennen we de volgende subrisico's:

Renterisico: ontstaat door bewegingen in het niveau of de volatiliteit van de rentestanden en creditspreads (kredietopslagen). Deze bewegingen kunnen zich onder meer voordoen door veranderingen in de rentetermijnstructuur een ongelijke beweging van actief- en passief rentes, of, in geval van creditspreads, door een wijziging van de kredietwaardigheid van SNS Bank.

Valutarisico: ontstaat door bewegingen in het niveau of in de volatiliteit van de wisselkoersen.

Koersrisico: ontstaat door bewegingen in het niveau of in de volatiliteit van marktprijzen van effecten, grondstoffen, vastgoed en derivaten.

Het marktrisico van SNS Bank is relatief beperkt. Rente- en spreadrisico bevinden zich zowel in het bankboek als in de handelsportefeuille. Valutarisico is in het bankboek niet toegestaan. Exposures op vreemde valuta worden overgebracht naar de handelsportefeuille en van daaruit beheerd, binnen de Value at Risk (VaR)-limieten.

Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

Het marktrisico is gedurende 2014 ruim binnen de risicobereidheid gebleven.

Het renterisico als gevolg van hypotheekoffertes werd voorheen apart gemeten. Door het opnemen van de offertes en verlengingen in het rentetypische gapprofiel en de duration-maatstaf, wordt de rentepositie integraal gemanaged.

Ook de Earning at Risk-methodiek is verbeterd. Rentescenario's kunnen door de gewijzigde methodiek ook negatieve rente tonen. Verder is de mate waarin de tarieven van dagelijks opvraagbaar spaargeld meebewegen met de marktrente afhankelijk gemaakt van het marktrentescenario.

Gedurende 2014 is de risicobeheersing van de (beperkte) handelsportefeuille verder aangescherpt, onder andere door een verdere invulling van de kaders en verantwoordelijkheden van de eerste en tweede lijn.

8.6.2 Management renterisico

Renterisico bankboek

Het renterisico van het bankboek wordt gemeten, bewaakt en gestuurd aan de hand van onder andere de duration van het eigen vermogen, het outlier criterium, Earnings at Risk (EaR), en het gapprofiel. De sturing van het renterisico vindt plaats op het totaal van rentedragende activa en passiva inclusief rentederivaten die gebruikt worden voor bijsturing van de rentepositie.

Een belangrijke maatstaf voor de marktwaardegevoeligheid is de duration van het eigen vermogen. De duration van het eigen vermogen meet de relatieve marktwaardedaling van het eigen vermogen bij een parallelle rentestijging van 1%. Gedurende 2014 was de strategische bandbreedte voor de duration van het eigen vermogen 0 tot 8. Voor de durationsturing stelt het ALCO Bank daarbinnen maandelijks een tactische bandbreedte vast aan de hand van het beoogde risicoprofiel en marktverwachtingen.

EaR is de belangrijkste maatstaf voor de gevoeligheid van het renteresultaat. De EaR meet het maximale verlies in het renteresultaat binnen een jaar bij tien rentescenario's (zowel instantaan als geleidelijk), rekening houdend met de verwachte portefeuilleontwikkeling in de komende twaalf maanden. De EaR-berekening houdt rekening met de mate waarin klanttarieven van direct opvraagbaar spaargeld

meebewegen met de marktrente. De veronderstelde beweeglijkheid kan per rentescenario verschillen.

Naast het beheersen van de duration van het eigen vermogen en de EaR stuurt SNS Bank ook op andere maatstaven, zoals de netto nominale rentepositie voor elke renteperiode. Deze netto nominale rentposities (bezittingen minus verplichtingen) geven het gapprofiel. Het gapprofiel geeft inzicht in de rentepositie bij het bepalen van de looptijden voor renteswaps om de rentepositie te sturen naar het gewenste niveau.

De maatstaven voor het renterisico worden maandelijks aan het ALCO Bank gerapporteerd. Bij de vaststelling en het beheer van het renterisico houden we rekening met toekomstige vervroegde aflossingen op hypotheekleningen en de gedragtypische looptijd van deposito's zonder vaste looptijd. De veronderstelde ratio van vervroegde aflossingen is gebaseerd op recente ervaringsgegevens. Het gedrag van houders van deposito's zonder vaste looptijd wordt gemodelleerd met hulp van een zogenoemde replicating portefeuille.

In de rapportage aan DNB is de meting van het outlier criterium voorgeschreven. Het outlier criterium betreft het maximale marktwaardeverlies uitgedrukt als percentage van het toetsingsvermogen (exclusief Tier 3) bij een parallelle rentestijging of -daling van 200 basispunten (2%). Voor het outlier criterium geldt een limiet van 20%.

Voor de sturing van het renterisico zijn de volgende marktinstrumenten toegestaan:

- Interest rate swaps
- Futures
- Swaptions, caps en floors
- Future Rate Agreements (FRA's)
- Obligaties of andere vastrentende beleggingen

Renterisico handelsportefeuille

Het renterisico in de handelsportefeuille wordt dagelijks gemeten met behulp van Value at Risk (VaR) en stresstesting. Zowel voor de VaR als de stresstest wordt één dag vooruit gekeken (1-daags horizon). Het gehanteerde betrouwbaarheidsinterval is 99%.

De VaR-methodologie is gebaseerd op Monte Carlo-simulaties, waarbij de onderliggende kansverdelingen gebaseerd zijn op historische data. De VaR-modellen houden rekening met rente, credit spreads, valutarisico en aandelenkoersrisico op basis van Monte Carlo simulaties. Voor de stresstesting wordt gebruikt gemaakt van twaalf stress-scenario's.

8.6.3 Marktrisicoprofiel in cijfers

8.6.3.1 Marktrisico exposure handels- en niet-handelsrisico

Onderstaand overzicht toont de balans van SNS Bank gesplitst naar de risico's die betrekking hebben op het bankboek en de handelsportefeuille.

Marktrisico blootstelling verhandelde en niet-verhandelde risico's

	Boekwaarde	Marktrisicomaatstaven		Boekwaarde	Marktrisicomaatstaven		Primaire risico-gevoeligheid
in miljoenen euro's		Niet-verhandeld risico	Verhandeld risico		Niet-verhandeld risico	Verhandeld risico	
Activa onderhevig aan marktrisico	**2014**	**2014**	**2014**	**2013**	**2013**	**2013**	
Beleggingen: handelsdoeleinden	817	1	816	713	2	711	rente, wisselkoers, credit spread
Beleggingen: voor verkoop beschikbaar	6.184	6.184	--	4.944	4.944	--	rente, credit spread
Derivaten	2.702	2.524	178	2.484	2.325	159	rente, wisselkoers, credit spread
Vorderingen op klanten	52.834	52.834	--	53.405	53.405	--	rente
Vorderingen op banken	2.604	2.604	--	6.063	6.063	--	rente
Kas en kasequivalenten	1.968	1.968	--	5.528	5.528	--	rente
Activa aangehouden voor verkoop	149	24	125	--	--	--	rente, wisselkoers, rentecurve
Overig	901	901	--	1.400	1.400	--	
Totale activa	**68.159**	**67.040**	**1.119**	**74.537**	**73.667**	**870**	
Passiva onderhevig aan marktrisico							
Achtergestelde schulden	40	40	--	40	40	--	rente
Schuldbewijzen	11.252	11.252	--	16.439	16.439	--	rente, wisselkoers
Derivaten	3.266	3.082	184	2.670	2.527	143	rente, wisselkoers, credit spread
Spaargelden	35.666	35.666	--	33.276	33.276	--	rente
Overige schulden aan klanten	10.542	10.542	--	10.628	10.628	--	rente
Schulden aan banken	2.099	2.099	--	7.457	7.457	--	rente
Overig	5.294	5.294	--	4.027	4.027	--	
Totale passiva	**68.159**	**67.975**	**184**	**74.537**	**74.394**	**143**	

SNS Bank is gezien haar activiteiten vooral gevoelig voor het renterisico in het bankboek.

De posities in de handelsportefeuille zijn beperkt van omvang.

Renterisico

	2014	2013	limiet (2014)
Duration eigen vermogen	3,2	1,7	0 tot 8
Earnings at Risk	€ 30 mln	€ 21 mln	€ 60 mln
Outlier criterium	13,4%	6,4%	20%

SNS Bank heeft de duration van het eigen vermogen op basis van het renteklimaat beheerst tot een niveau van 3,2 ultimo 2014 (ultimo 2013: 1,7).

Ultimo 2014 is de Earnings at Risk (EaR) € 30 miljoen (ultimo 2013 € 21 miljoen). Het renteresultaat is het meest gevoelig voor een renteversteiling-scenario. In dit scenario draait de rentecurve rond het 1-jaarspunt: het korte uiteinde van de rentecurve daalt met 2%, waarbij we negatieve rentes begrenzen op -0,25%. De 10-jaars rente stijgt met +2% en de rentes van de overige looptijden worden tussen de genoemde punten geïnterpoleerd.

De EaR-uitkomst is hoger ten opzichte van 2013, mede doordat prudentere veronderstellingen zijn gedaan voor het doorprijzen van rentestijgingen in het dagelijks opvraagbare spaargeld.

Het outlier criterium beschrijft de verandering van de waarde van het eigen vermogen na een parallelle verschuiving van de rentecurve met 200 basispunten.

De outlier is in 2014 toegenomen in lijn met de gestegen duration van het eigen vermogen. Ultimo 2014 bedroeg de outlier 13,4% (ultimo 2013 6,4%), ruim binnen de toezichtshouderslimiet van 20%.

Gevoeligheidsanalyses illustreren het renterisico van de bankactiviteiten. Hierbij wordt het effect gemeten van een directe parallelle verschuiving van de rentecurve met +100 basispunten of -100 basispunten.

Gevoeligheid rente

	Reële waarde eigen vermogen		Resultaat		Eigen vermogen	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Rente + 1%	-54	-16	-14	-1	-242	-145
Rente - 1%	63	42	-13	-5	169	148

In de kolom 'Reële waarde eigen vermogen' staat de gevoeligheid van de reële waarde van het eigen vermogen inclusief embedded opties. De gevoeligheid voor zowel een rentestijging als een rentedaling is toegenomen. Dit is in lijn met de duration van het eigen vermogen die ultimo 2014 hoger ligt dan ultimo 2013.

In de kolom 'Resultaat' staat de gevoeligheid van het resultaat voor rentebewegingen weergegeven voor de eerste 12 maanden. Bij een rentestijging en rentedaling ontstaat er ultimo 2014 een negatief effect op het renteresultaat. Het negatieve effect bij een rentestijging wordt veroorzaakt door prudent doorprijzen van rentestijgingen in de klanttarieven van direct opvraagbaar spaargeld. Het negatieve effect bij een rentedaling wordt veroorzaakt door de omvangrijke liquiditeitspositie van SNS Bank. De negatieve impact voor een rentedaling wordt beperkt door een rente-afkap op minus 0,25%.

In de kolom 'Eigen vermogen' komt tot uitdrukking wat de gevoeligheid is voor een parallelle rentestijging of – daling met 100 basispunten vanuit de ‘Available For Sale’ beleggingsportefeuilles en de derivaten onder cashflow hedging en vanuit de aandelenportefeuille bij een directe 10% stijging of daling van de aandelenprijzen. De waarde van de beleggingsportefeuilles is in 2014 gestegen door additionele beleggingen in staatsobligaties. Hierdoor is de gevoeligheid van deze beleggingsportefeuilles, en daarmee de directe impact op het eigen vermogen, toegenomen.

Valutarisico
Het valutarisico in het bankboek wordt op dagbasis geminimaliseerd door middel van hedging. Ultimo 2014 bedroeg de exposure in vreemde valuta € 0,05 miljoen.

Aandelenkoersrisico
SNS Bank heeft een beperkte positie in aandelen van in totaal € 11 miljoen ultimo 2014.

Onderstaande tabel onderstreept de beperkte gevoeligheid voor aandelenkoersrisico.

Gevoeligheid aandelen

	Reële waarde eigen vermogen		Resultaat		Eigen vermogen	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Aandelen +10%	1	1	--	--	1	1
Aandelen -10%	-1	-1	--	--	-1	-1

8.6.3.2 Sensitiviteitsanalyse voor renterisico en overige marktrisico’s

Naast indicatoren zoals EaR en duration eigen vermogen geeft het gapprofiel inzicht in onze rentepositie. Het onderstaande overzicht toont de vervallende nominale bedragen op basis van de gedragsmatige rentetypische looptijd voor de activa en de passiva. Dit resulteert in een rentegevoeligheid gap die in de laatste regel van de tabellen getoond wordt.

Vanuit het perspectief van het renterisico hebben zich geen bijzonderheden voorgedaan tussen 2013 en 2014.

Netto vervallende nominale bedragen per rentelooptijd 2014

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Voorziening	**Totaal**
Activa							
Beleggingen (rentedragend)	238	113	485	2.467	3.686	--	**6.989**
Derivaten	593	720	551	566	271	--	**2.701**
Vorderingen op klanten	14.227	1.280	5.872	23.055	8.911	-511	**52.834**
Vorderingen op banken	2.604	--	--	--	--	--	**2.604**
Overige activa	913	--	--	--	--	--	**913**
Kas en kasequivalenten	1.968	--	--	--	--	--	**1.968**
Activa aangehouden voor verkoop	149	--	--	--	--	--	**149**
Subtotaal	**20.692**	**2.113**	**6.908**	**26.088**	**12.868**	**-511**	**68.158**
Off balance producten	14.492	12.440	8.850	5.898	-649	--	**41.031**
Totaal activa	**35.184**	**14.553**	**15.758**	**31.986**	**12.219**	**-511**	**109.189**
Passiva							
Achtergestelde schulden	--	40	--	--	--	--	**40**
Schuldbewijzen	5.087	5.564	121	260	220	--	**11.252**
Derivaten	725	541	629	979	391	--	**3.265**
Spaargelden	1.818	3.163	8.581	16.078	6.027	--	**35.667**
Overige schulden aan klanten	4.313	993	1.684	2.738	814	--	**10.542**
Schulden aan banken	1.234	865	--	--	--	--	**2.099**
Overige passiva	2.311	--	--	--	--	--	**2.311**
Passiva gehouden om te verkopen	18	--	--	--	--	--	**18**
Subtotaal	**15.506**	**11.166**	**11.015**	**20.055**	**7.452**	**--**	**65.194**
Off balance producten	9.112	6.796	7.905	12.304	4.915	--	**41.032**
Totaal passiva	**24.618**	**17.962**	**18.920**	**32.359**	**12.367**	**--**	**106.226**
Rentegevoeligheid gap	**10.566**	**-3.409**	**-3.162**	**-373**	**-148**	**-511**	**2.963**

Netto vervallende nominale bedragen per renteloptijd 2013

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Voorziening	**Totaal**
Activa							
Beleggingen (rentedragend)	1.109	509	508	1.118	2.399	--	**5.643**
Derivaten	547	635	375	679	248	--	**2.484**
Vorderingen op klanten	15.810	1.559	6.305	21.248	8.936	-453	**53.405**
Vorderingen op banken	5.618	440	5	--	--	--	**6.063**
Overige activa	1.415	--	--	--	-1	--	**1.414**
Kas en kasequivalenten	5.528	--	--	--	--	--	**5.528**
Activa aangehouden voor verkoop	--	--	--	--	--	--	**--**
Subtotaal	30.027	3.143	7.193	23.045	11.582	-453	**74.537**
Off balance producten	14.585	13.157	6.706	9.315	431	--	**44.194**
Totaal activa	**44.612**	**16.300**	**13.899**	**32.360**	**12.013**	**-453**	**118.731**
Passiva							
Participatiecertificaten en achtergestelde schulden	--	40	--	--	--	--	**40**
Schuldbewijzen	6.168	9.396	260	298	317	--	**16.439**
Derivaten	596	459	394	911	310	--	**2.670**
Spaargelden	1.745	3.132	8.339	14.323	5.737	--	**33.276**
Overige schulden aan klanten	4.620	1.538	1.447	2.321	702	--	**10.628**
Schulden aan banken	7.457	--	--	--	--	--	**7.457**
Overige passiva	1.445	--	--	--	--	--	**1.445**
Passiva gehouden om te verkopen	--	--	--	--	--	--	**--**
Subtotaal	22.031	14.565	10.440	17.853	7.066	--	**71.955**
Off balance producten	9.610	8.484	6.368	14.719	5.010	--	**44.191**
Totaal passiva	**31.641**	**23.049**	**16.808**	**32.572**	**12.076**	**--**	**116.146**
Rentegevoeligheid gap	**12.971**	**-6.749**	**-2.909**	**-212**	**-63**	**-453**	**2.585**

De positieve 1-maands rentegap wordt voornamelijk veroorzaakt doordat een deel van de hypotheekportefeuille een variabele rente heeft en door kas en kasequivalenten en korte uitzettingen aan banken. Aan de passiva zijde staat daartegenover direct opvraagbaar spaargeld, dat wordt gemodelleerd op basis van gedragsaspecten zodat niet het gehele direct opvraagbare volume aan de 1-maands rentegap is toegewezen. Dit verklaart de negatieve rentegaps tot 1 jaar.

De off balance producten worden weergegeven als de nominale waarde van de rentederivaten. De rentecomponenten staan onder ‘Derivaten’.

8.6.3.3 Marktrisicoprofiel handelsportefeuille

Onderstaande tabel geeft de limieten van de handelsportefeuille weer.

Marktrisico handelsportefeuille

	Value at risk (99% op dagbasis)		Stresstest	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Limiet				
SNS Financial Markets	2,2	1,7	6,7	5,0
SNS Securities	1,0	0,5	3,0	1,4
Totaal	**3,2**	**2,1**	**9,7**	**6,4**

De totale VaR-limiet van de handelsportefeuille bedroeg per eind 2014 € 3,2 miljoen (2013: € 2,1 miljoen). Bij SNS Financial Markets heeft een beperkte verhoging van de VaR-limiet met € 350 duizend plaatsgevonden om een verandering in de handelsstrategie te accommoderen.

Voor SNS Securities[3] wordt het spreadrisico nu ook onder de VaR-limiet gemeten en ingeperkt. Dit werd eerder apart gemonitord. Hiervoor hebben we de VaR-limiet verhoogd. De stresstestlimieten zijn

3 *Per 31 december 2014 is aan alle voorwaarden voldaan om de activa en passiva van SNS Securities in de balans aan te merken als "aangehouden voor verkoop" onder IFRS 5. De presentatie in de risicoparagraaf is hier niet voor aangepast.*

overeenkomstig de veranderingen in de VaR-limieten, aangepast.

Ten aanzien van de stress-scenarios zijn voor SNS Financial Markets twaalf scenario's van toepassing. Voorheen werd één worst case scenario uit het verleden als basis gebruikt.

8.7 Liquiditeitsmanagement en financiering

Het liquiditeitsrisico is het risico dat SNS Bank op korte of lange termijn niet kan beschikken over voldoende liquide middelen om aan haar financiële verplichtingen te voldoen, al dan niet onder normale omstandigheden of in tijden van stress, zonder dat dit gepaard gaat met onaanvaardbare kosten of verliezen.

In deze paragraaf lichten wij ook onze financieringsstrategie nader toe.

8.7.1 Risicoprofiel

Wij besteden intensieve aandacht aan het beheersen van het liquiditeitsrisico, zodat wij voortdurend beschikken over adequate liquiditeitsreserves en steeds aan onze financiële verplichtingen kunnen voldoen.

Het liquiditeitsrisicomanagement is zo ingericht dat de effecten van bankspecifieke stressfactoren en spanningen op de geld- en kapitaalmarkten – kunnen worden opgevangen.

Belangrijkste ontwikkelingen in 2014

De liquiditeits- en financieringspositie van SNS Bank verbeterde in 2014 en voldeed ruimschoots aan de eisen. De daling van de Loan-to-Deposit ratio van 122% ultimo 2013 tot 113% was met name te wijten aan een stijging van de retailfinancieringen in combinatie met een geringe afname van vorderingen op klanten. De Liquidity Coverage Ratio (LCR) en de Net Stable Funding Ratio (NSFR) zijn ruim boven de verwachte toekomstige wettelijke eis van 100%. De funding van SNS Bank bestaat grotendeels uit spaartegoeden en is verder gediversifieerd. Gedurende 2014 is SNS Bank geen openbare kapitaalmarkttransacties aangegaan, omdat zij wachtte op duidelijkheid omtrent de toekomst van VIVAT.

8.7.2 Management en beheersing

Liquiditeitsmanagement ondersteunt de strategie van SNS Bank. Op grond van de strategie, regelgeving en verwachtingen van externe belanghebbenden stellen wij onze risicobereidheid vast voor de liquiditeit. Vervolgens bepalen wij onze strategie en beleid om onze liquiditeitsbehoefte in te vullen.

De liquiditeitsbehoefte bepalen we aan de hand van de risicobereidheid, businessplannen en de verwachtingen en vereisten van externe stakeholders, zoals klanten, toezichthouders en investeerders. De positie van SNS Bank in de markt, alsmede ontwikkelingen op de financiële markten, bepalen onder andere de mate van toegang tot de kapitaalmarkten en de haalbaarheid van liquiditeitsacties.

De voornaamste activiteiten van het liquiditeitsrisicomanagement zijn het bepalen van de gewenste hoeveelheid liquiditeit, het (kwalitatief) beoordelen van de liquiditeitstoereikendheid, het uitvoeren van stresstesten op de liquiditeitstoereikendheid en het sturen van de aanwezige hoeveelheid liquiditeit naar de gewenste hoeveelheid. Deze activiteiten zijn tevens onderdeel van het Internal Liquidity Adequacy Assessment Process (ILAAP).

De liquiditeitstoereikendheid van SNS Bank wordt continu gemonitord en afgezet tegen de risicobereidheid en de strategie.

Jaarlijks stellen wij de strategische doelstellingen vast en evalueren deze. Daarbij inventariseren en classificeren we de samenhangende risico's. Op basis van de risicocapaciteit van SNS Bank wordt de risicobereidheid vastgesteld. Hierbij nemen we de belangen van alle stakeholders in acht. De risicobereidheid vormt een integraal onderdeel van de kaders voor de opstelling van het jaarlijkse Operationeel Plan waarvan het Kapitalisatie- en Liquiditeitsplan deel uitmaakt.

In het Kapitalisatie- en Liquiditeitsplan zetten we de verwachte ontwikkeling van de aanwezige liquiditeit, zowel de buffer als funding af tegen de vereiste behoefte, voortvloeiend uit het Operationeel Plan. Daartoe worden meerdere scenario's uitgewerkt. De beoordeling van de liquiditeitspositie omvat onder meer een vergelijking van de aanwezige hoeveelheid liquiditeit met de interne normen onder het huidige toezichtskader. Bij de sturing zetten we zowel instrumenten in om financiering aan te trekken als instrumenten om de liquiditeit te verhogen.

Het management van liquiditeit is een continu proces. Naast de meerjarige planning in het Kapitalisatie- en Liquiditeitsplan maken we maandelijks een verkorte update van de ontwikkeling van dit plan, dat behandeld wordt in het ALCO Bank. Daarnaast vinden er wekelijkse en dagelijks rapportages en projecties plaats. Op basis hiervan sturen wij desgewenst bij.

Beheersinstrumenten

Kaspositie
Het belangrijkste going-concern-beheersinstrument betreft de kaspositie, van waaruit SNS Bank doorgaans aan al haar verplichtingen voldoet. De kaspositie omvat de direct en niet-direct opeisbare tegoeden bij DNB, rekening-couranttegoeden die via SNS FM uitstaan bij andere banken en deposito's met een oorspronkelijke looptijd van maximaal tien dagen. De kaspositie wijkt hierdoor af van het in de balans opgenomen saldo kas en kasequivalenten van de bankactiviteiten.

Liquiditeitsbuffer
Het belangrijkste beheersinstrument ten aanzien van contingency-liquiditeitsrisico betreft de liquiditeitsbuffer. Hiermee kunnen onverwachte schommelingen in de behoefte aan liquiditeit opgevangen worden. Aan de onderliggende beleggingen stellen we hoge liquiditeitseisen.

De liquiditeitsbuffer bestaat uit beleggingen die direct liquiditeit kunnen genereren omdat deze bijvoorbeeld beleenbaar zijn bij ECB, bezwaarbaar zijn in het kader van collateral management, verkoopbaar zijn in zeer liquide markten of in repo-transactie gebruikt kunnen worden. SNS Bank stuurt haar liquiditeitsbuffer centraal.

De liquiditeitsbuffer bestaat grotendeels uit staatsobligaties en Residential Mortgage Backed Securities (RMBS) van hypotheken van SNS Bank. De liquiditeitswaarde van de beleggingen in de liquiditeitsbuffer wordt bepaald op basis van de marktwaarde van de beleggingen na toepassing van de door de ECB bepaalde haircuts. De ECB publiceert periodiek een lijst van toegestane onderpanden met daaraan gekoppeld de haircut – een afslag op waarde voor belening. Op dit onderpand kan desgewenst liquiditeit worden verkregen tot de waarde na haircut.

Key liquiditeitsratio's
In CRR/CRD IV zijn twee liquiditeitsratio's geïntroduceerd: de Liquidity Coverage Ratio (LCR) en de Net Stable Funding Ratio (NSFR). Het doel van de LCR is te toetsen of er voldoende liquide assets aanwezig zijn om een 30-daags stress-scenario op te vangen. De NSFR heeft een langere horizon van één jaar en heeft als doel activa met stabielere vormen van funding te financieren. De verwachte norm vanuit de regelgeving voor beide liquiditeitsmaatstaven is 100% na een gefaseerde invoeringsperiode. Wij sturen zowel op de totale liquiditeitspositie zoals die wordt gerapporteerd in de liquiditeitsrapportage aan DNB als op de nieuwe liquiditeitsratio's, de LCR en NSFR.

Stresstesten op liquiditeit
De robuustheid van de liquiditeitspositie wordt door middel van stresstesten bepaald. In de interne extreme stresstest wordt onder andere rekening gehouden met een extreme uitloop van spaar- en creditgeld, het opdrogen van de funding op geld- en kapitaalmarkt en een daling van de marktwaarde van liquide activa. De interne extreme stresstest wordt maandelijks in de liquiditeitsrapportage aan het ALCO Bank geactualiseerd en jaarlijks herijkt. Jaarlijks wordt tevens getoetst of deze stress test nog steeds de 'leading' stresstest is.

De belangrijkste doelen van het uitvoeren van stresstesten zijn:
- Bijdragen aan de bepaling en monitoring van de risicobereidheid: de uitkomsten van stresstesten worden gebruikt voor het bepalen van de risicocapaciteit, risicobereidheid en doelstellingen.
- Contingency planning: het beoordelen en aanscherpen van de triggers in de contingency plannen.

Liquiditeit Contingency Plan
Het Liquiditeit Contingency Plan (LCP) is er om tijdig maatregelen te nemen als er een plotselinge verslechterende liquiditeitspositie optreedt of een acute liquiditeitscrisis is. Doel is de continuïteit van SNS Bank te waarborgen. Het LCP definieert een reeks aan beschikbare maatregelen die kunnen worden genomen afhankelijk van de urgentie en zwaarte van mogelijke issues. Het LCP wordt jaarlijks geactualiseerd.

Herstelplan
Het belangrijkste doel van het Herstelplan is om ons voor te bereiden op een crisis zodanig dat wij op eigen kracht van een crisis kunnen herstellen. In een dergelijke situatie heeft SNS Bank verschillende herstelmaatregelen ter beschikking.

De set van maatregelen heeft een brede scope en omvat naast liquiditeitsaspecten ook kapitaalaspecten, operationele aspecten en communicatie-aspecten. Het Herstelplan wordt jaarlijks geactualiseerd.

8.7.3 Liquiditeitsrisicoprofiel in cijfers

SNS Bank voldeed in 2014 ruim aan zowel de interne als de wettelijke normen voor liquiditeitsrisico. De interne normen zijn significant strenger dan de wettelijke normen. Hoewel ons financieringsprofiel de laatste jaren steeds meer spaargeld-georiënteerd is (de Loan-to-deposit ratio is gedaald) zijn wij daarnaast ook gefinancierd door middel van verschillende financieringsinstrumenten op de kapitaalmarkt. Ook in de toekomst blijven wij streven naar een gediversifieerde financiering.

Onderstaande tabel geeft de liquiditeitspositie van SNS Bank weer. De liquide activa zijn hierbij uitgedrukt in marktwaarde na ECB-haircut.

Ontwikkeling liquiditeitspositie

in miljoenen euro's	2014	2013
Kaspositie	2.537	5.334
Liquide activa	11.008	6.294
Totale liquiditeitspositie	**13.545**	**11.628**

De kaspositie omvat de direct en niet-direct opeisbare tegoeden bij DNB, rekening-couranttegoeden die via SNS FM uitstaan bij andere banken en deposito's met een oorspronkelijke looptijd van maximaal tien dagen. De kaspositie wijkt hierdoor af van het in de balans opgenomen saldo kas en kasequivalenten van de bankactiviteiten.

De totale liquiditeitspositie bleef hoog en steeg tot € 13,5 miljard. De stijging werd vooral veroorzaakt door de aflossing van de financiering door Propertize. De opbrengst hiervan is door SNS Bank aangewend om € 5,5 miljard aan ECB-faciliteiten af te lossen, waarvan € 1,0 miljard in het tweede halfjaar van 2014. Dit resulteerde in een toename van de bij de ECB-beleenbare activa. De kaspositie daalde voornamelijk door de aflossing van € 5,5 miljard aan zakelijke funding, wat voor een deel werd gecompenseerd door de instroom van particuliere spaargelden van € 2,4 miljard en de uitgifte van € 0,6 miljard aan in eigen positie gehouden securitisatienotes.

De instroom van spaargelden bedroeg € 2,4 miljard in 2014. Deze instroom werd met name in het eerste halfjaar van 2014 gerealiseerd.

Ontwikkeling LCR, NSFR en Loan-to-deposit ratio

	2014	2013
LCR	455%	436%
NSFR	130%	120%
Loan-to-deposit ratio	113%	122%

De LCR toetst of er voldoende liquide assets aanwezig zijn om een 30 daags stressscenario op te vangen. De NSFR heeft een langere horizon van één jaar en heeft als doel activa met stabielere vormen van funding te financieren en afhankelijkheid van korte termijn financiering te limiteren. Zowel de LCR als de NSFR zijn gebaseerd op monitoringsdefinitie van de Basel III. Naar verwachting zal eind 2015 een aangepaste definitie van de LCR van kracht worden.

De Loan-to-deposit ratio is in 2014 verder gedaald. De daling, van 122% ultimo 2013 tot 113% ultimo 2014, is veroorzaakt door een daling van de vorderingen op klanten, die gepaard ging met een stijging van de spaargelden. De LCR (455%) en de NSFR (130%) zijn gestegen en liggen ruim boven de toekomstige normen die voor deze maatstaven gelden. Als gevolg van de relatief ruime liquiditeitsbuffer bleef de LCR hoog. De stijging van de spaargelden en de daling van de hypotheekportefeuille droegen bij aan een stijging van de NSFR.

8.7.4 Looptijd van activa en passiva

Deze paragraaf geeft een uitgebreide looptijdenanalyse van activa en passiva met een uitsplitsing naar resterende contractuele looptijd. Een indicatie van liquiditeitsrisico kan verkregen worden door netto (activa minus passiva) vervallende nominale bedragen per looptijd weer te geven in een zogenoemd gappingprofiel.

In de volgende tabel is het liquiditeitstypische gappingprofiel van de bankactiviteiten ultimo 2014 en 2013 weergegeven op basis van contractuele resterende looptijd. De direct opvraagbare spaargelden en creditgelden worden in de kolom ‘kleiner dan 1 maand’ gepresenteerd. Voor hypotheken wordt de contractuele looptijd aangehouden, zonder rekening te houden met vervroegde aflossingen.

In het balansmanagement wordt rekening gehouden met gedragstypische aspecten. Zo wordt bij de uitgifte van hypotheken en in de interne sturing een kortere looptijd gehanteerd als gevolg van verwachte vervroegde aflossingen. Voor direct opvraagbare spaargelden en saldi op betaalrekeningen van klanten, wordt in de interne sturing een langere looptijd toegekend, omdat klanten deze producten onder normale omstandigheden langer aanhouden.

Liquiditeitsrisico 2014

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Voorziening	Totaal
Activa							
Beleggingen (rentedragend)	787	249	435	1.855	3.663	--	**6.989**
Derivaten	20	20	115	966	1.581	--	**2.702**
Vorderingen op klanten	3.352	285	110	1.467	48.130	-510	**52.834**
Vorderingen op banken	2.605	--	--	--	--	-1	**2.604**
Overige activa	1.951	--	--	--	930	--	**2.881**
Activa aangehouden voor verkoop	--	--	149	--	--	--	**149**
Totaal activa	**8.715**	**554**	**809**	**4.288**	**54.304**	**-511**	**68.159**
Passiva							
Eigen vermogen	--	--	--	--	2.963	--	**2.963**
Achtergestelde schulden	--	--	--	--	40	--	**40**
Schuldbewijzen	20	65	951	2.547	7.669	--	**11.252**
Derivaten	15	15	107	1.398	1.731	--	**3.266**
Spaargelden	29.550	133	549	2.703	2.731	--	**35.666**
Overige schulden aan klanten	6.073	10	1.339	357	2.763	--	**10.542**
Schulden aan banken	868	200	515	478	38	--	**2.099**
Overige passiva	2.313	--	--	--	--	--	**2.313**
Passiva aangehouden voor verkoop	--	--	18	--	--	--	**18**
Totaal passiva	**38.839**	**423**	**3.479**	**7.483**	**17.935**	**--**	**68.159**
Netto liquiditeitstypische gap	**-30.124**	**131**	**-2.670**	**-3.195**	**36.369**	**-511**	**--**

Liquiditeitsrisico 2013

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Voorziening	Totaal
Activa							
Beleggingen (rentedragend)	427	109	279	1.374	3.454	--	5.643
Derivaten	34	87	47	1.165	1.151	--	2.484
Vorderingen op klanten	2.293	574	121	1.251	49.619	-453	53.405
Vorderingen op banken	1.576	423	4.065	--	--	-1	6.063
Overige activa	5.527	--	--	--	1.415	--	6.942
Activa aangehouden voor verkoop	--	--	--	--	--	--	--
Totaal activa	**9.857**	**1.193**	**4.512**	**3.790**	**55.639**	**-454**	**74.537**
Passiva							
Eigen vermogen	--	--	--	--	2.582	--	2.582
Achtergestelde schulden	--	--	--	--	40	--	40
Schuldbewijzen	72	2.787	1.530	3.774	8.276	--	16.439
Derivaten	21	10	125	1.526	988	--	2.670
Spaargelden	26.923	53	397	3.109	2.795	--	33.277
Overige schulden aan klanten	6.390	15	1.133	307	2.783	--	10.628
Schulden aan banken	782	142	--	6.496	37	--	7.457
Overige passiva	1.444	--	--	--	--	--	1.444
Passiva aangehouden voor verkoop	--	--	--	--	--	--	--
Totaal passiva	**35.632**	**3.007**	**3.185**	**15.212**	**17.501**	**--**	**74.537**
Netto liquiditeitstypische gap	**-25.775**	**-1.814**	**1.328**	**-11.423**	**38.138**	**-454**	**--**

Onderstaande tabellen geven een verbijzondering van bovenstaande liquiditeitstypische gapping tabellen voor financiële verplichtingen en derivaten ultimo 2014 en ultimo 2013. Deze tabellen bevatten in afwijking van bovenstaande tabellen eveneens de toekomstige kasstromen.

Liquiditeitsvervalkalender financiële verplichtingen 2014

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Achtergestelde schulden	--	--	--	1	61	**62**
Schuldbewijzen	28	109	1.177	2.516	8.180	**12.010**
Spaargelden	29.872	161	653	2.945	2.790	**36.421**
Overige schulden aan klanten	6.039	62	715	1.060	3.811	**11.687**
Schulden aan banken	1.069	--	518	480	31	**2.098**
Totaal	**37.008**	**332**	**3.063**	**7.002**	**14.873**	**62.278**

Liquiditeitsvervalkalender financiële verplichtingen 2013

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Participaticertificaten en achtergestelde schulden	--	--	--	2	78	80
Schuldbewijzen	82	2.937	1.938	4.342	9.154	18.453
Spaargelden	26.978	93	567	3.339	2.826	33.803
Overige schulden aan klanten	6.568	32	2.074	800	4.801	14.275
Schulden aan banken	786	143	8	6.637	33	7.607
Totaal	**34.414**	**3.205**	**4.587**	**15.120**	**16.892**	**74.218**

Liquiditeitsvervalkalender derivaten 2014

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Rentederivaten	52	85	404	1.627	1.021	3.189
Valutacontracten	12	10	84	3	--	109
Totaal	**64**	**95**	**488**	**1.630**	**1.021**	**3.298**

Liquiditeitsvervalkalender derivaten 2013

in miljoenen euro's	< 1 maand	1 - 3 maanden	3 maanden - 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Totaal
Rentederivaten	58	85	1.099	1.528	461	3.231
Valutacontracten	19	45	750	76	--	890
Totaal	**77**	**130**	**1.849**	**1.604**	**461**	**4.121**

8.7.5 Financieringstrategie

Als retailbank financiert SNS Bank zich voornamelijk met spaargeld. Via ons retailkanaal kunnen wij onder de verschillende merken spaargeld met looptijd, direct opvraagbaar spaargeld of particulier en zakelijk rekeningcouranten aantrekken. Verder financiert SNS Bank zich via de financiële markten, mede afhankelijk van de actuele marksituatie.

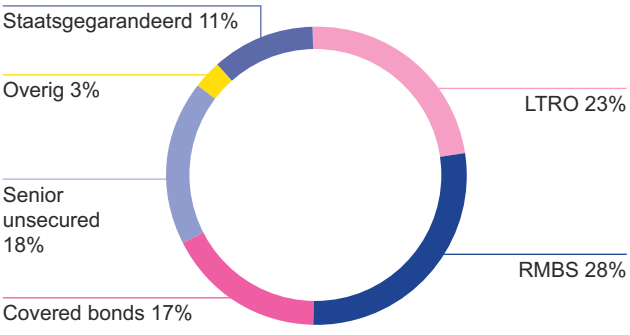
Wij streven naar diversificatie van financieringsbronnen. Dit heeft betrekking op het gebruik van verschillende financieringsinstrumenten, looptijd, markt, regio en type belegger. Het is cruciaal om over een groot aantal financieringsbronnen te kunnen beschikken. Als één of meerdere bronnen niet beschikbaar zijn, kan een andere bron ingezet worden.

SNS Bank financiert zich daarom langer dan 1 jaar op de financiële markten via senior unsecured funding, (hypotheek)securitisaties (RMBS) en via een wettelijk covered bond programma. Onder dit programma kunnen naast openbare covered bonds ook onderhandse transacties worden uitgegeven. Daarnaast kunnen wij financiering verkrijgen met onze liquide assets als onderpand, bijvoorbeeld in een repo-transactie. Op snsreaal.nl zijn de verschillende financieringsprogramma's waarover SNS Bank kan beschikken, weergegeven.

In onderstaand figuur is een overzicht opgenomen van de uitstaande kapitaalmarktfunding met een oorspronkelijke looptijd groter dan 1 jaar ultimo 2014 en ultimo 2013. In de balans is deze funding opgenomen onder schuldbewijzen, schulden aan banken en overige schulden aan klanten. De gepresenteerde informatie is gebaseerd op de nominale waarde van de leningen die verschilt van de IFRS waardering in de balans. De verandering in de mix aan kapitaalmarkt funding in 2014 is vooral een gevolg van de aflossing van de LTRO en de staatsgegarandeerde funding.

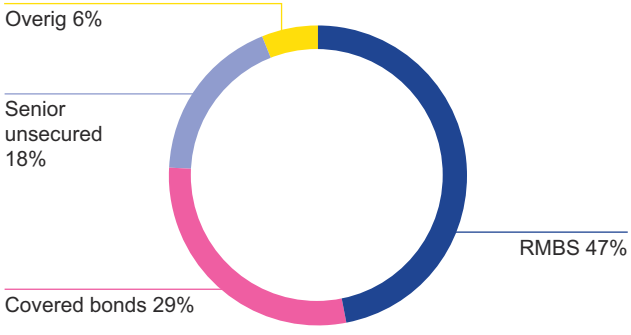
Wij houden in onze financieringsstrategie en -planning rekening met de introductie van het bail-in principe per 1 januari 2016. Een gediversificeerde kapitaalstructuur wordt beoogd met in ieder geval voldoende achtergestelde en senior unsecured funding zodanig dat spaarders met een saldo boven de € 100 duizend niet onder bail-in vallen. De exacte uitwerking van de regelgeving rondom MREL en TLAC, marktomstandigheden en de actuele financieringsbehoefte kunnen van invloed zijn op de invulling van de financieringsstrategie met zowel spaargelden als financiering via de kapitaalmarkt.

Kapitaalmarktfinancieringsmix 2013

Ultimo 2013: € 24,5 miljard

Kapitaalmarktfinancieringsmix 2014

Ultimo 2013: € 13,4 miljard

8.8 Niet-financiële risico's

De beheersing van de niet-financiële risico's is voor SNS Bank belangrijk: een beheerste bedrijfsvoering vormt de basis voor robuuste en efficiënte processen en een excellente klantbeleving waarin het klantbelang centraal staat.

Externe ontwikkelingen onderschrijven het belang van goede beheersing van de niet-financiële risico's. Deze ontwikkelingen zijn onder andere een toename van bedreigingen als gevolg van cybercrime, de grote hoeveelheid aan nieuwe wet- en regelgeving en de intensieve informatiebehoefte van toezichthouders en andere stakeholders.

Belangrijkste ontwikkelingen in 2014
We hebben verbeteringen in de risicobeheersing en risicogovernance doorgevoerd. Hierbij is een zwaarder belang toegekend aan het identificeren, analyseren, beheersen en mitigeren van de niet-financiële risico's.

Er heeft een herinrichting plaatsgevonden van de afdelingen en comités die de niet-financiële risico's als aandachtsgebied hebben. We zijn gestart met verbeteringen in de beheersing van processen en de datakwaliteit. Het nieuwe Integrated Control Framework zal hieraan bijdragen. Onze inspanningen bij het bestrijden van cybercrime zijn verder geïntensiveerd.

8.8.1 Management en beheersing

De beheersing van risico's is de primaire verantwoordelijkheid van het lijnmanagement. De niet-financiële risico's zijn breed aanwezig binnen een operationeel bankbedrijf en worden door verschillende onderdelen en afdelingen van SNS Bank beheerst. Analoog aan de beheersing van financiële risico's vraagt de beheersing van niet-financiële risico's om specialistische expertise. Daarom zijn er gespecialiseerde afdelingen zoals Veiligheidszaken, Informatiebeveiliging, Business Continuity Management en Interne Controle die de verantwoordelijke eerstelijnmanagers ondersteunen bij de beheersing van de risico's.

De eerstelijnsmanagers zijn, ieder vanuit hun eigen rol en aandachtsgebied, verantwoordelijk voor het uitwerken van de risico's en de beheersing daarvan. Dit gebeurt binnen de kaders van het risicobeleid en de hieraan gerelateerde processen, het vaststellen van risicolimieten, het uitvoeren van risicocontroles en het monitoren van risicoblootstellingen.

Comités
De niet-financiële risico's omvatten veel verschillende risicotypen en worden in verschillende risicocomités besproken. Het NFRC Bank bestrijkt een breed spectrum van niet-financiële risico's. Voor een aantal onderwerpen vindt de bespreking in een specifiek risicocomité plaats. Het BRC buigt zich in dit verband over de strategische risico's. Het PARC Bank beoordeelt ondermeer de niet-financiële risico's van bestaande en nieuwe producten. In het DPC Bank wordt het prijsbeleid vastgesteld. Het MGC Bank ziet toe op een juist gebruik van modellen die in de processen worden gebruikt.

De niet-financiële risico's doen zich voor al naar gelang de aard van de activiteiten in diverse bedrijfsonderdelen. Op dit niveau hebben we processen ingericht om het risico te beheersen. De volgende tabel geeft een overzicht van de inrichting van de beheersing.

Risicotype	Beheersing
Strategisch risico	De beheersing vindt plaats door middel van jaarlijkse strategische risicoanalyses met de Directie en management en de verankering in de jaarplannen van de bedrijfsonderdelen.
Operationeel risico	De beheersing van het operationele risico vindt plaats in alle facetten van onze bedrijfsvoering. De procesrisico's worden beheerst in de bedrijfsonderdelen waar deze processen worden uitgevoerd. De service centers nemen hierbij een belangrijke plaats in omdat veel processen binnen de service centers worden uitgevoerd. Group Audit toetst periodiek risicogebaseerd de opzet, bestaan en werking van de processen. Daarnaast voeren de bedrijfsonderdelen zelf periodiek controles uit op de effectiviteit van de beheersing. Zij worden daarbij ondersteund door de afdeling Interne Controle. We beheersen het personeelsrisico door middel van het wervings- en screeningsbeleid voor nieuwe medewerkers enerzijds en de verankering van jaarlijkse beoordeling en opleidingen van bestaande medewerkers anderzijds. De bedrijfsonderdelen worden daarbij ondersteund door de afdeling Personeel & Organisatie. De IT- en Change-organisatie beheerst het IT-risico. Zij is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de IT-infrastructuur en -systemen enerzijds en de ondersteuning van de business bij het doorvoeren van veranderingen anderzijds. De IT en Change-organisatie maakt hierbij gebruik van strikte richtlijnen en procedures gebaseerd op marktstandaarden zoals onder andere Cobit en ITIL. De afdeling Business Continuity Management die zorgdraagt voor de bedrijfscontinuïteit, beheerst het externe risico. Voor de beheersing van het externe risico worden jaarlijks voor alle bedrijfsonderdelen zogenoemde Business Impact Analyses en uitwijktesten uitgevoerd.
Verslagleggingsrisico	We beheersen het verslagleggingsrisico door middel van borging van de datakwaliteit in het DataWareHouse en de inzet van geautomatiseerde rapportage- en informatie management oplossingen die worden beheerd door IT. De beheersing vindt voornamelijk plaats door gespecialiseerde afdelingen binnen Finance en het Riskdomein die zorgdragen voor de betrouwbaarheid van rapportages.
Compliance risico	Het compliance risico wordt beheerst door de eerstelijns bedrijfsonderdelen. Vanuit de tweede lijn zorgt de afdeling Compliance voor de kaders van het compliance risicobeleid en adviseert de afdeling Compliance over de implementatie van compliance beleid. Ook toetst Compliance op de effectiviteit van beheersmaatregelen. Het compliance risico, met bijbehorende beheersmaatregelen, is nader ingevuld met normen op de vier zogeheten integriteitspijlers: klant, product, samenwerkingsverbanden en medewerker.
Juridisch risico	De beheersing vindt plaats binnen de bedrijfsonderdelen. Zij worden hierbij ondersteund door de gespecialiseerde afdeling Juridische Zaken binnen het riskdomein. We beheersen het juridisch risico door middel van een strikt en zorgvuldig toetsingsproces voor nieuwe en bestaande producten, waarbij JZ de producten toetst aan de eisen die vanuit wet- en regelgeving worden gesteld maar ook aan de waarden van ons Manifest. Daarnaast ondersteunt JZ onze bedrijfsonderdelen bij de implementatie van nieuwe wet- en regelgeving, het opstellen van juridische documentatie en bij juridische procedures. Verder draagt JZ zorg voor het vergroten van de juridische kennis en awareness in de organisatie door middel van opleidingen en trainingen.
Reputatierisico	De beheersing vindt plaats binnen de bedrijfsonderdelen. Zij worden hierbij ondersteund door gespecialiseerde afdelingen zoals de afdeling Corporate Communicatie, het webcareteam en de afdelingen Juridische Zaken en Operational Risk & Management Control binnen het Riskdomein. We beheersen het reputatierisico door zowel onze producten als de kwaliteit van onze processen te toetsen aan het Manifest en het belang van de klant. Onze servicemedewerkers van het klantcontactcentrum zorgen ervoor dat klanten direct worden geholpen bij vragen of klachten. Ons webcareteam volgt actief de reacties in (social)media en reageert hierop. Waar nodig ondersteunt het team mensen bij vragen of klachten over onze dienstverlening. Ook ontwikkelen wij onze producten en diensten steeds vaker in co-creatie met onze klanten waarbij de behoefte van onze klanten een prominente rol speelt.

8.8.2 Belangrijke niet-financiële risico's

Het management van SNS Bank heeft halfjaarlijks een risicoassessment uitgevoerd. Dit assessment dient ter onderbouwing van de interne in control-verklaring die het management afgeeft. Daarin licht het management toe in welke mate wezenlijke risico's worden beheerst en welke maatregelen worden genomen om de onacceptabele risico's te beheersen. Voor SNS Bank als geheel zijn de volgende wezenlijke niet-financiële risico's geïdentificeerd:

Bedrijfsvoering service center Hypotheken

Risico:
Het is onze doelstelling om klanten te bedienen met efficiënte verwerkings- en serviceprocessen die door een zo efficiënt en schaalbaar mogelijk service center worden uitgevoerd. Dit willen we ook om het risicoprofiel van de particuliere hypotheekportefeuille in lijn te brengen met de waarden van ons Manifest. De groeiambitie om marktaandeel terug te winnen, legt extra druk op de processen van het service center Hypotheken, waardoor het risico bestaat dat de processen mogelijk niet de gewenste kwaliteit opleveren.

Maatregelen:
Om te komen tot een excellente bedrijfsvoering is gestart met de procesoptimalisatie van de hypotheekketen. De verbeteringen worden onder meer bereikt door een vereenvoudiging van het IT-landschap, verbeteringen in de beheersing van de hypotheekprocessen en verbetering van de datakwaliteit in de systemen.

Datakwaliteit

Risico:
Er worden steeds hogere eisen gesteld aan de betrouwbaarheid van informatie en data die daaraan ten grondslag liggen, zowel intern als extern. Ook willen toezichthouders vaker, sneller en beter geïnformeerd worden. Het risico bestaat dat de kwaliteit van data niet juist, niet volledig, of niet actueel is waardoor het management van SNS Bank mogelijk verkeerde beslissingen neemt of waardoor toezichthouders niet goed worden geïnformeerd.

Maatregelen:
Er is een Information Board opgericht voor de structurele borging van datamanagement binnen de organisatie. Tevens is binnen SNS Bank een Datamanagement Programma gestart waarin de eisen vanuit wet- en regelgeving op het gebied van datakwaliteit organisatiebreed worden opgepakt. Daarnaast loopt er een programma om de PERDARR-compliancy (BCBS 239) te realiseren in de informatievoorziening met betrekking tot risicorapportages.

Klantintegriteit

Risico:
SNS Bank wil alleen diensten leveren aan klanten van wie het gedrag past bij de uitgangspunten zoals die in het Manifest zijn vastgelegd. Wij willen het risico minimaliseren dat we niet aan wet- en regelgeving hieromtrent voldoen. Hiertoe willen wij voor de klantportefeuille over de benodigde informatie kunnen beschikken.

Maatregelen:
Er is een bankbreed programma Klantintegriteit gestart met als doel klantinformatie verder aan te vullen en verschillende beheersmaatregelen in het klantbeheerproces te versterken. De programma-aanpak is afgestemd met de toezichthouder. Ook vindt periodieke afstemming met de toezichthouder plaats over de voortgang van het programma.

Cybercrime

Risico:
SNS Bank onderkent dat het cybercrimerisico een relevante en continue bedreiging vormt die kan resulteren in de onderbreking van de dienstverlening aan klanten, het verlies van vertrouwelijke informatie, en aantasting van vertrouwen en reputatie.

Maatregelen:
Hoewel het Nederlandse betalingsverkeer kwetsbaar blijft voor verstoringen als gevolg van cybercrime-aanvallen, hebben zich gedurende 2014 geen grote of langdurige verstoringen voorgedaan in onze dienstverlening. In de afgelopen jaren hebben wij verschillende beheersingsmaatregelen getroffen die succesvol blijken bij de verdediging tegen cybercrime. In 2014 hebben wij verder geïnvesteerd in vroegtijdige detectie en real-time bestrijding van frauduleuze transacties. Alle transacties binnen SNS Bank worden gemonitord door het service center Betalen en het Security Operations Center. Daarnaast werkt SNS Bank samen met collega-banken bij de bestrijding van cybercrime en nemen wij deel aan een landelijk overleg tussen banken, politie en justitie. Om klanten verder te beschermen tegen cybercrime wordt er ook in 2015 verder geïnvesteerd in de verbetering van onze weerbaarheid tegen cybercrime.

Interne beheersing

Risico:
Zowel de toezichthouder als het management van SNS Bank stelt hoge eisen aan een beheerste en verantwoorde bedrijfsvoering. Dit vertaalt zich in een

aantoonbare beheersing van risico's en een toenemende vraag om risicomanagement. Dit vraagt tevens om versteviging van het eerste- en tweedelijns risicomanagement.

Maatregelen:
Ons risicomanagement is in 2014 verstevigd door middel van een nieuwe risicogovernancestructuur en risico-organisatie. Tevens is gestart met het aantrekken van extra capaciteit ter versterking van de risicomanagementfunctie.

Verder is een start gemaakt met de uitrol van het Integrated Control Framework (ICF). In het kader van het ICF is gedurende 2014 het project Waardestroom Management gestart. Dit project richt zich op de verdere verbetering van aantoonbare risicobeheersing binnen belangrijke integrale processen.

In 2014 is een Regulatory Board opgericht die ontwikkelingen rondom nieuwe en toekomstige wijzigingen in wet- en regelgeving vroegtijdig signaleert. Daardoor kunnen processen voor implementatie eerder worden opgestart en op een meer beheerste manier worden uitgevoerd. Daarnaast is bankbreed gekozen voor de implementatie van een centrale veranderorganisatie.

Kapitaalvereiste niet-financiële risico's

SNS Bank houdt kapitaal aan voor het opvangen van verliezen die kunnen ontstaan als gevolg van het optreden van niet- financiële risico's. Wij volgen de standardised benadering voor de berekening van de wettelijke kapitaalvereisten voor niet-financiële risico's. Daarnaast voeren we jaarlijks het zogenaamde Internal Capital Adequacy Assessment Process (ICAAP) uit, op grond waarvan de omvang van het benodigde kapitaal wordt bepaald. Zie voor een verdere toelichting op het ICAAP, paragraaf 8.4.

9 Jaarrekening

Inhoudsopgave

Geconsolideerde jaarrekening 125
Geconsolideerde balans 125
Geconsolideerde winst- en verliesrekening 126
Geconsolideerd totaalresultaat 126
Geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen 127
Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening 133
1 Grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening 133
2 Segmentering 166
3 Activa en passiva aangehouden voor verkoop en resultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten 168
4 Acquisities en verkopen 172
5 Immateriële vaste activa 172
6 Materiële vaste activa 174
7 Geassocieerde deelnemingen 175
8 Vastgoedbeleggingen 175
9 Beleggingen 176
10 Beleggingen voor rekening en risico polishouders 178
11 Beleggingen voor rekening risico derden 178
12 Derivaten 179
13 Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen 179
14 Vorderingen op klanten 181
15 Vorderingen op banken 183
16 Overige activa 183
17 Kas en kasequivalenten 184
18 Eigen vermogen 184
19 Achtergestelde schulden 184
20 Schuldbewijzen 185
21 Verzekerings- en herverzekeringscontracten 187
22 Voorziening voor personeelsverplichtingen 190
23 Overige voorzieningen 195
24 Spaargelden 196
25 Overige schulden aan klanten 196
26 Schulden aan de Nederlandse Staat 196
27 Schulden aan banken 197
28 Vennootschapsbelasting 197
29 Overige verplichtingen 197
30 Niet uit de balans blijkende verplichtingen 198
31 Financiële instrumenten 203
32 Hedging en Hedge accounting 210
33 Verbonden partijen 212
34 Gebeurtenissen na balans datum 214
35 Rentemarge 215
36 Nettoprovisie en beheervergoedingen 215
37 Resultaat deelnemingen 216
38 Resultaat uit beleggingen 216
39 Resultaat financiële instrumenten 217
40 Overige operationele opbrengsten 217
41 Personeelskosten 217
42 Overige operationele lasten 219
43 Bijzondere waardeverminderingen (terugnemingen) 219
44 Overige rentelasten 220
45 Overige lasten 220
46 Belastingen 220
Enkelvoudige jaarrekening 222
Enkelvoudige balans 222
Enkelvoudige winst- en verliesrekening 222
Grondslagen voor de enkelvoudige jaarrekening 223
Toelichting enkelvoudige jaarrekening 224
1 Deelnemingen in groepsmaatschappijen 224
2 Vorderingen op groepsmaatschappijen 225
3 Beleggingen 225
4 Uitgestelde belastingvorderingen 225
5 Eigen vermogen 226
6 Schuldbewijzen 228
7 Voorziening voor personeelsverplichtingen 229
8 Schulden aan de Nederlandse Staat 229
9 Overige verplichtingen 229
10 Niet uit balans blijkende verplichtingen 229
11 Verbonden partijen 230
12 Gebeurtenissen na balansdatum 232
13 Overzicht belangrijkste groepsmaatschappijen 235
14 Accountantskosten 236

Geconsolideerde jaarrekening

Geconsolideerde balans

Voor resultaatverdeling en in miljoenen euro's	Toelichting[1]	2014	2013[2]
Activa			
Immateriële vaste activa	5	15	170
Materiële vaste activa	6	86	221
Geassocieerde deelnemingen	7	--	6
Vastgoedbeleggingen	8	--	220
Beleggingen	9	7.038	33.377
Beleggingen voor rekening en risico van polishouders	10	--	13.440
Beleggingen voor rekening risico derden	11	--	1.361
Derivaten	12	2.689	3.065
Uitgestelde belastingvorderingen	13	494	1.148
Herverzekeringscontracten	21	--	3.998
Vorderingen op klanten	14	51.760	55.032
Vorderingen op banken	15	2.604	6.392
Vennootschapsbelasting	28	77	8
Overige activa	16	281	1.075
Kas en kasequivalenten	17	1.970	6.422
Activa aangehouden voor verkoop	3	57.792	--
Totaal activa		**124.806**	**125.935**
Passiva			
Aandelenkapitaal		469	469
Overige reserves		4.242	5.977
Onverdeeld resultaat		-712	-1.950
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouders	18	**3.999**	**4.496**
Belang van derden	18	--	--
Totaal eigen vermogen		**3.999**	**4.496**
Achtergestelde schulden	19	--	557
Schuldbewijzen	20	11.236	16.395
Verzekeringscontracten	21	--	40.846
Verplichtingen beleggingen rekening risico derden	11	--	1.361
Voorziening voor personeelsverplichtingen	22	81	525
Overige voorzieningen	23	59	104
Derivaten	12	3.266	2.792
Uitgestelde belastingverplichtingen	13	287	476
Spaargelden	24	35.666	33.276
Overige schulden aan klanten	25	7.876	11.844
Schulden aan de Nederlandse Staat	26	1.100	1.100
Schulden aan banken	27	2.099	9.431
Overige verplichtingen	29	2.012	2.732
Passiva aangehouden voor verkoop	3	57.125	--
Totaal passiva		**124.806**	**125.935**

1 De bij de balansposten vermelde nummers verwijzen naar de toelichtingen op de geconsolideerde jaarrekening.

2 De vergelijkende cijfers zijn aangepast voor de toepassing van IFRS 10. Meer achtergrond over deze grondslagwijziging is beschreven in toelichting 1.2.4.

Geconsolideerde winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's	Toelichting[1]	2014	2013[2]
Baten			
Rentebaten		2.080	2.229
Rentelasten		1.054	1.269
Rentemarge	**35**	**1.026**	**960**
Provisie- en beheervergoedingen		96	103
Verschuldigde provisie en beheervergoedingen		51	53
Nettoprovisie en beheervergoedingen	**36**	**45**	**50**
Resultaat deelnemingen	37	--	-1
Resultaat uit beleggingen	38	93	61
Resultaat financiële instrumenten	39	-43	71
Overige operationele opbrengsten	40	5	6
Totaal baten		**1.126**	**1.147**
Lasten			
Personeelskosten	41	457	496
Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa	5,6	29	28
Overige operationele lasten	42	70	63
Bijzondere waardeverminderingen	43	274	225
Overige rentelasten	44	19	29
Overige lasten	45	83	8
Totaal lasten		**932**	**849**
Resultaat voor belastingen		**194**	**298**
Belastingen	46	88	108
Nettoresultaat uit voortgezette bedrijfsactiviteiten		**106**	**190**
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	3	-612	-2.140
Nettoresultaat herwaardering beëindigde bedrijfsactiviteiten	3	-206	--
Totaal nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten		**-818**	**-2.140**
Nettoresultaat over de periode		**-712**	**-1.950**
Verdeling:			
Nettoresultaat toewijsbaar aan aandeelhouders		**-712**	-1.950
Nettoresultaat toewijsbaar aan belang derden		--	--
Nettoresultaat over de periode		**-712**	**-1.950**

1 De bij de resultaatposten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

2 De vergelijkende cijfers zijn aangepast voor de toepassing van IFRS 5. Meer achtergrond over deze presentatiewijziging is beschreven in paragraaf 1.2.4.

Geconsolideerd totaalresultaat

Overig geconsolideerd totaalresultaat

in miljoenen euro's	2014	2013
Posten die achteraf niet zullen worden gereclassificeerd naar winst en verlies		
Mutatie herwaarderingsreserve materiële vaste activa	1	-4
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	22	57
Mutatie minderheidsbelangen	--	--
Overige mutaties totaalresultaat	--	-1
Totaal posten nooit te reclassificeren naar winst en verlies	**23**	**52**
Posten die achteraf mogelijk zullen worden gereclassificeerd naar winst en verlies		
Mutatie cashflow hedgereserve	1	-20
Mutatie reële waardereserve	188	-98
Overige mutaties totaalresultaat	3	--
Totaal posten die achteraf mogelijk zullen worden gereclassificeerd naar winst en verlies	**192**	**-118**
Overig totaalresultaat (na belastingen)	**215**	**-66**

Totaalresultaat over de periode

in miljoenen euro's	2014	2013
Nettoresultaat uit voortgezette bedrijfsactiviteiten	106	-414
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	-818	-1.536
Overig totaalresultaat (na belastingen)	215	-66
Totaalresultaat over de periode	**-497**	**-2.016**
Verdeling:		
Totaalresultaat toewijsbaar aan aandeelhouder	-497	-2014
Totaalresultaat toewijsbaar aan minderheidsbelangen	--	-2
Totaalresultaat over de periode	**-497**	**-2.016**

Geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen

Geconsolideerd overzicht mutaties totale eigen vermogen 2014

in miljoenen euro's	Geplaatst kapitaal	Agio reserve	Herwaar-derings reserve	Overige reserves	Eigen vermogen toe te schrijven aan aan-deelhouders	Belang van derden	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2014	469	5.468	176	-1.617	4.496	--	4.496
Ongerealiseerde herwaarderingen uit hoofde van cashflow hedges	--	--	125	--	125	--	125
Uitgesteld renteresultaat uit hoofde van cashflow hedges	--	--	1	--	1	--	1
Ongerealiseerde herwaarderingen	--	--	2.935	--	2.935	--	2.935
Bijzondere waardeverminderingen	--	--	2	--	2	--	2
Realisatie herwaarderingen via winst- en verliesrekening	--	--	-278	--	-278	--	-278
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	--	--	--	22	22	--	22
Mutatie winstdelingsreserve	--	--	-476	--	-476	--	-476
Mutatie shadow accounting	--	--	-2.118	--	-2.118	--	-2.118
Overige mutaties	--	--	-1	3	2	--	2
Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen	**--**	**--**	**190**	**25**	**215**	**--**	**215**
Nettoresultaat 2014	--	--	--	-712	-712	--	-712
Totaal resultaat 2014	**--**	**--**	**190**	**-687**	**-497**	**--**	**-497**
Agiostorting Nederlandse Staat	--	--	--	--	--	--	--
Omzetting securities capital Staat en Stichting	--	--	--	--	--	--	--
Omzetting achtergestelde schulden	--	--	--	--	--	--	--
Transacties met aandeelhouders	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**
Totaal mutaties eigen vermogen 2014	**--**	**--**	**190**	**-687**	**-497**	**--**	**-497**
Stand per 31 december 2014	**469**	**5.468**	**366**	**-2.304**	**3.999**	**--**	**3.999**

SNS REAAL heeft besloten over 2014 geen dividend uit te keren. Voor een toelichting op de componenten van het eigen vermogen wordt verwezen naar 1.4.7 Eigen vermogen in toelichting Grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening. Voor een verdere toelichting op het kapitaal van SNS REAAL wordt verwezen naar paragraaf Kapitalisatie van het hoofdstuk Risicomanagement SNS REAAL.

Overzicht herwaarderingsreserve en overige reserves 2014

in miljoenen euro's	Herwaardering materiële vaste activa	Cashflow hedgereserve	Reële waarde reserve	Som herwaar-deringsreserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Som overige reserves
Stand per 1 januari 2014	41	79	56	176	333	-1.950	**-1.617**
Overboeking nettoresultaat 2013	--	--	--	--	-1.977	1.977	--
Overboekingen 2013	**--**	**--**	**--**	**--**	**-1.977**	**1.977**	**--**
Ongerealiseerde herwaarderingen uit hoofde van cashflow hedges	--	125	--	125	--	--	--
Uitgesteld renteresultaat uit hoofde van cashflow hedges	--	1	--	1	--	--	--
Ongerealiseerde herwaarderingen	2	--	2.933	2.935	--	--	--
Bijzondere waardeverminderingen	--	--	2	2	--	--	--
Realisatie herwaarderingen via winst- en verliesrekening	--	--	-278	-278	--	--	--
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	--	--	--	--	22	--	22
Mutatie winstdelingsreserve	--	--	-476	-476	--	--	--
Mutatie shadow accounting	--	-125	-1.993	-2.118	--	--	--
Overige mutaties	-1	--	--	-1	3	--	3
Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen	**1**	**1**	**188**	**190**	**25**	**--**	**25**
Nettoresultaat 2014	--	--	--	--	--	-712	**-712**
Totaal resultaat 2014	**1**	**1**	**188**	**190**	**25**	**-712**	**-687**
Transacties met aandeelhouders	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**
Totaal mutaties eigen vermogen 2014	**1**	**1**	**188**	**190**	**-1.952**	**1.265**	**-687**
Stand per 31 december 2014	**42**	**80**	**244**	**366**	**-1.619**	**-685**	**-2.304**

Geconsolideerd overzicht mutaties totale eigen vermogen 2013

in miljoenen euro's	Geplaatst kapitaal	Agio reserve	Herwaar-derings reserve	Overige reserves	Eigen vermogen toe te schrijven aan aan-deelhouders	Securities Capital	Belang van derden	Totaal eigen vermogen
Stand per 1 januari 2013	469	1.363	298	166	2.296	987	2	3.285
Overboeking nettoresultaat 2012	--	--	--	109	109	-109	--	--
Overboekingen 2012	**--**	**--**	**--**	**109**	**109**	**-109**	**--**	**--**
Ongerealiseerde herwaarderingen uit hoofde van cashflow hedges	--	--	-41	--	-41	--	--	-41
Ongerealiseerde herwaarderingen	--	--	-936	--	-936	--	--	-936
Bijzondere waardeverminderingen	--	--	12	--	12	--	--	12
Realisatie herwaarderingen via winst- en verliesrekening	--	--	-191	--	-191	--	--	-191
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	--	--	--	57	57	--	--	57
Mutatie shadow accounting	--	--	1.034	--	1.034	--	--	1.034
Overige mutaties	--	--	--	1	1	--	-2	-1
Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen	**--**	**--**	**-122**	**58**	**-64**	**--**	**-2**	**-66**
Nettoresultaat 2013	--	--	--	-1.950	-1.950	--	--	-1.950
Totaal resultaat 2013	**--**	**--**	**-122**	**-1.892**	**-2.014**	**--**	**-2**	**-2.016**
Agiostorting Nederlandse Staat	**--**	**2.200**	**--**	**--**	2.200	**--**	**--**	2.200
Omzetting securities capital Staat en Stichting	**--**	**878**	**--**	**--**	878	**--**	**--**	878
Omzetting achtergestelde schulden	**--**	**1.027**	**--**	**--**	1.027	**-878**	**--**	149
Transacties met aandeelhouders	**--**	**4.105**	**--**	**--**	**4.105**	**-878**	**--**	**3.227**
Totaal mutaties eigen vermogen 2013	**--**	**4.105**	**-122**	**-1.783**	**2.200**	**-987**	**-2**	**1.211**
Stand per 31 december 2013	**469**	**5.468**	**176**	**-1.617**	**4.496**	**--**	**--**	**4.496**

Overzicht herwaarderingsreserve en overige reserves 2013

in miljoenen euro's	Herwaardering materiële vaste activa	Cashflow hedgereserve	Reële waarde reserve	Som herwaar-deringsreserve	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	Som overige reserves
Stand per 1 januari 2013	45	99	154	298	1.138	-972	**166**
Overboeking nettoresultaat 2012	--	--	--	--	-863	972	109
Overboekingen 2012	**--**	**--**	**--**	**--**	**-863**	**972**	**109**
Ongerealiseerde herwaarderingen uit hoofde van cashflow hedges	--	-41	--	-41	--	--	--
Ongerealiseerde herwaarderingen	-4	--	-932	-936	--	--	--
Bijzondere waardeverminderingen	--	--	12	12	--	--	--
Realisatie herwaarderingen via winst- en verliesrekening	--	-9	-182	-191	--	--	--
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	--	--	--	--	57	--	57
Mutatie shadow accounting	--	30	1.004	1.034	--	--	--
Overige mutaties	--	--	--	--	1	--	1
Rechtstreekse mutaties in het eigen vermogen	**-4**	**-20**	**-98**	**-122**	**58**	**--**	**58**
Nettoresultaat 2013	--	--	--	--	--	-1.950	**-1.950**
Totaal resultaat 2013	**-4**	**-20**	**-98**	**-122**	**58**	**-1.950**	**-1.892**
Transacties met aandeelhouders	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**
Totaal mutaties eigen vermogen 2013	**-4**	**-20**	**-98**	**-122**	**-805**	**-978**	**-1.783**
Stand per 31 december 2013	**41**	**79**	**56**	**176**	**333**	**-1.950**	**-1.617**

Geconsolideerd kasstroomoverzicht

in miljoenen euro's	2014	2013
Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten		
Resultaat voor belastingen	194	298
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	-818	-2.140
Aanpassingen voor:		
Afschrijving materiële en immateriële vaste activa	44	88
Mutaties in verzekeringscontracten eigen rekening	1.549	-1.572
Mutaties in overige voorzieningen en belastinglatenties	-24	-304
Bijzondere waardeverminderingen en terugnemingen	274	1.488
Ongerealiseerde resultaten beleggingen via winst- en verliesrekening	-50	-467
Niet uitgekeerd aandeel in resultaat van geassocieerde deelnemingen	1	724
Betaalde / ontvangen belastingen	19	172
Mutaties in operationele activa en passiva:		
Mutatie vorderingen op en schulden aan klanten	-696	5.257
Mutatie vorderingen op en schulden aan banken	-2.275	-1.482
Mutatie spaargelden	2.390	461
Mutatie handelsportefeuille	-232	9
Mutatie overige operationele activiteiten	1.509	-1.599
Nettokasstroom uit bedrijfsactiviteiten	**1.885**	**933**
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Verkoop van materiële vaste activa	7	3
Verkoop van geassocieerde deelnemingen	--	-92
Verkoop van vastgoedbeleggingen	4	34
Verkoop en aflossingen van beleggingen en derivaten	11.995	11.055
Verwerving van immateriële vaste activa	-1	-3
Verwerving van materiële vaste activa	-39	-31
Verwerving van vastgoedbeleggingen	-2	--
Verwerving van beleggingen en derivaten	-12.442	-11.101
Nettokasstroom uit investeringsactiviteiten	**-478**	**-135**
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Uitgifte van aandelen en agio	--	2.200
Uitgifte van achtergestelde leningen	--	1.100
Uitgifte van schuldbewijzen	660	--
Aflossing van achtergestelde leningen	-1	-3
Aflossing van schuldbewijzen	-6.518	-5.327
Betaald dividend	--	--
Nettokasstroom uit financieringsactiviteiten	**-5.859**	**-2.030**
Netto afname geldmiddelen en kasequivalenten	**-4.452**	**-1.232**
Geldmiddelen en kasequivalenten op 1 januari	6.422	7.654
Geldmiddelen van beëindigde bedrijfsactiviteiten	273	-107
Mutatie van geldmiddelen en kasequivalenten	-4.725	-1.125
Geldmiddelen en kasequivalenten op 31 december	1.970	**6.422**
Bijkomende toelichting inzake kasstromen uit bedrijfsactiviteiten:		
Ontvangen rentebaten	3.148	4.096
Ontvangen dividenden	2	176
Betaalde rentelasten	1.737	2.134

Geconsolideerd kasstroomoverzicht beëindigde bedrijfsactiviteiten

In miljoenen euro's	2014	2013
Geldmiddelen en kasequivalenten beëindigde bedrijfsactiviteiten op 1 januari	--	203
Kasstroom uit bedrijfsactiviteiten	--	-124
Kasstroom uit investeringsactiviteiten	--	28
Geldmiddelen van beëindigde bedrijfsactiviteiten	273	-107
Geldmiddelen en kasequivalenten beëindigde bedrijfsactiviteiten op 31 december	**273**	**--**

Het kasstroomoverzicht beëindigde bedrijfsactiviteiten heeft in zijn geheel betrekking op VIVAT in 2014 en Propertize (Property Finance) in 2013.

Toelichting op de geconsolideerde jaarrekening

1 Grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening

1.1 Algemene informatie

SNS REAAL N.V., opgericht en gevestigd in Nederland, is een naamloze vennootschap naar Nederlands recht. Het adres van de statutaire zetel van SNS REAAL N.V. is Croeselaan 1, 3521 BJ Utrecht. SNS REAAL N.V. is de moedermaatschappij van SNS Bank N.V., REAAL N.V. en hun groepsmaatschappijen (hierna te noemen 'SNS REAAL').

Alle aandelen in SNS REAAL worden gehouden door de Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLFI). Een nadere toelichting over de rol van NLFI in de governance structuur van SNS REAAL is opgenomen in hoofdstuk Strategie en ontwikkelingen, paragraaf Nationalisatie en maatregelen Europese Commissie.

De voornaamste grondslagen van de financiële verslaggeving die zijn gehanteerd bij de opstelling van de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening worden in dit hoofdstuk uiteengezet.

1.1.1 Vaststelling jaarrekening

De geconsolideerde jaarrekening van SNS REAAL N.V. voor het jaar eindigend op 31 december 2014 is door de Raad van Bestuur vrijgegeven voor publicatie na instemming van de Raad van Commissarissen op 29 april 2015. De jaarrekening wordt ter vaststelling voorgelegd aan de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.

1.2 Gehanteerde grondslagen

1.2.1 Overeenstemmingverklaring toepassing IFRS

SNS REAAL stelt de geconsolideerde jaarrekening op conform de International Financial Reporting Standards (IFRS) zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU). Op grond van de geboden mogelijkheid in het Burgerlijk Wetboek 2, Titel 9 stelt SNS REAAL haar enkelvoudige jaarrekening op volgens dezelfde grondslagen als die worden gebruikt in de geconsolideerde jaarrekening (zie ook Grondslagen voor de enkelvoudige jaarrekening voor toepassing artikel 2:402 BW).

Om daar waar mogelijk toelichtingen te combineren en herhaling te voorkomen, hebben we op grond van IFRS 7 vereiste toelichtingen omtrent risico's met betrekking tot financiële instrumenten geïntegreerd in het verslag van het Raad van Bestuur. Deze toelichtingen zijn opgenomen in Hoofdstuk 7 Risicobeheer, liquiditeit en kapitaalmanagement SNS REAAL en hoofdstuk 8 Risicobeheer, liquiditeit en kapitaalmanagement SNS Bank op pagina 69 tot en met 123. Deze toelichtingen zijn een integraal deel van de geconsolideerde jaarrekening en onderdeel van de controle door onze externe accountant.

1.2.2 Wijzigingen in gepubliceerde standaarden en interpretaties effectief in 2014

Nieuwe of gewijzigde standaarden worden effectief op de datum zoals vermeld in de betreffende IFRS, waarbij eerdere toepassing kan worden toegestaan. In 2014 werden de volgende standaarden en interpretaties, uitgegeven door respectievelijk de International Accounting Standards Board (IASB) en de IFRS Interpretations Committee (IFRIC), verplicht en zijn door de Europese Unie aanvaard en van toepassing in het huidige boekjaar. Tenzij anders aangegeven, hebben de wijzigingen geen materiële invloed op de geconsolideerde jaarrekening van SNS REAAL.

- IFRS 10 Consolidated Financial Statements
- IFRS 11 Joint Arrangements
- IFRS 12 Disclosures of Interests in Other Entities
- IAS 27 Separate Financial Statements (revised 2011)
- IAS 28 Investments in Associated and Joint Ventures (revised 2011)
- Amendments to IFRS 10, IFRS 12 and IAS 27 - 'Investment Entities'
- Amendment to IAS 32 Financial Instruments: Presentation – 'Offsetting Financial Assets and Liabilities'
- Amendment to IAS 36 Impairment of Assets - 'Recoverable Amount Disclosures for Non-Financial Assets'
- Amendment to IAS 39 - 'Novation of Derivatives and Continuation of Hedge Accounting'
- IFRIC 21 Levies

Toelichting op de belangrijkste wijzigingen:

IFRS 10 'Consolidated Financial Statements', IFRS 11 'Joint Arrangements'. IFRS 12 'Disclosure of Interest in Other Entities', IAS 27 'Separate Financial Statements', IAS 28 'Investment in Associates and Joint Ventures'

IFRS 10 'Consolidated Financial Statements' vervangt de consolidatiebepalingen van IAS 27 'Consolidated and Seperate Financial Statements' en SIC-12 'Consolidation – Special Purpose Entities'. IFRS 10 vestigt het hebben van overheersende zeggenschap ('control') door de rapporterende entiteit als basis om te bepalen welke entiteiten moeten worden opgenomen in de geconsolideerde jaarrekening . Control wordt vastgesteld aan de hand van een drietal criteria:
- Beslissingsmacht bij de deelneming;
- blootstelling aan, of rechten op variabele rendementen voortvloeiend uit betrokkenheid bij de deelneming; en
- de mogelijkheid om de beslissingsmacht bij de deelneming te gebruiken om het investeringsrendement te beïnvloeden.

IFRS 11 'Joint Arrangements' vervangt de bepalingen gedefinieerd in IAS 31 'Interests in Joint Ventures' en SIC-13 'Jointly Controlled Entities – Non-Monetary Contributions by venturers'. De standaard vereist dat een partij bij een gezamenlijke regeling ('joint arrangement') het type joint arrangement waarbij het betrokken is, vaststelt door de rechten en verplichtingen die voortvloeien uit de regeling te beoordelen. Onder IFRS 11 bepaalt uitsluitend de structuur van het samenwerkingsverband de wijze waarop dit in de verslaggeving wordt verantwoord. IFRS 11 maakt daarbij onderscheid tussen:
- Joint operations: de partijen hebben recht op de activa en de verplichtingen voortvloeiend uit de passiva van een samenwerkingsverband (proportionele consolidatie)
- Joint ventures: de partijen hebben recht op de netto activa van het samenwerkingsverband (equity methode)

IFRS 12 'Disclosures of Interests in Other Entities' vereist additionele toelichtingen op de aard van een belang, de overwegingen met betrekking tot de classificatie daarvan en eventueel voorkomende restricties in de uitoefening van zeggenschap of toegang tot de activa. Het is bedoeld om de gebruikers van de jaarrekening in staat te stellen om de risico's die samen hangen met belangen gehouden in andere entiteiten te beoordelen.

IAS 27 'Seperate Financial Statements' beperkt zich nu tot de enkelvoudige jaarrekening, doordat de vereisten voor consolidatie die voorheen opgenomen waren in IAS 27 nu zijn opgenomen in IFRS 10.

IAS 28 'Investments in Associated and Joint ventures' is gewijzigd zodat de equity methode (vermogens mutatie methode) van toepassing is op zowel minderheidsbelangen alswel joint ventures en wordt in combinatie met IFRS 12 van toepassing.

SNS REAAL heeft de impact van deze wijzigingen op de geconsolideerde jaarrekening beoordeeld. Op grond van het control-concept consolideert SNS REAAL met ingang van 1 januari 2014 een aantal beleggingsfondsen, vergelijkende cijfers zijn hiervoor aangepast. Voorheen werden deze beleggingsfondsen niet geconsolideerd en waren alleen de directe beleggingen van SNS REAAL voor eigen rekening en de directe beleggingen voor risico en rekening van polishouders op de balans opgenomen. In 2014 zijn deze posten als deel van de verzekeringsactiviteiten gepresenteerd als activa en passiva aangehouden voor verkoop. Voorts heeft SNS REAAL vastgesteld dat de hiervoor besproken veranderingen niet hebben geleid tot andere wijzigingen in de consolidatiekring, schattingen en presentatie.

Amendment to IAS 32 Financial Instruments: Presentation – 'Offsetting Financial Assets and Liabilities'
Deze wijzigingen verduidelijken de regels omtrent saldering van financiële activa en -passiva in de jaarrekening. Daarbij gaat het om nadere uitleg over wanneer sprake is van een afdwingbaar recht om te salderen en wanneer er sprake is van het gelijktijdig realiseren van een financieel actief en het afwikkelen van een financiële verplichting. Van een afdwingbaar recht om te salderen is sprake mits:
- het niet afhankelijk is van een toekomstige gebeurtenis
- afdwingbaar zowel onder normale omstandigheden als ook bij faillissement

SNS REAAL heeft vastgesteld dat deze wijziging geen gevolgen heeft voor de presentatie van financiële instrumenten in de jaarrekening.

IFRIC 21 Levies
Deze interpretatie geeft een nadere toelichting op de opname en verwerking van overheidsheffingen. Een levy is een verplichting tot een uitstroom van middelen die door overheden (lokaal, nationaal of internationaal) via wet- en regelgeving wordt opgelegd aan ondernemingen anders dan de uitstroom van middelen die binnen de reikwijdte van een andere IFRS standaard vallen en boetes. IFRIC 21 behandelt op welk moment de levy moet worden verwerkt. Hierbij is het 'obligating event' doorslaggevend. Dit is de gebeurtenis die resulteert in een in rechte afdwingbare of een feitelijke verplichting.

SNS REAAL heeft vastgesteld dat deze nieuwe interpretatie geen gevolgen heeft voor de verwerking van overheidsheffingen in de jaarrekening.

1.2.3 Interpretaties van bestaande standaarden of wijzigingen in standaarden, maar nog niet effectief in 2014

De volgende nieuwe standaarden, wijzigingen in bestaande standaarden en interpretaties, gepubliceerd voor 1 januari 2015 en effectief vanaf het verslagjaar 2015 en later, worden niet vervroegd toegepast door SNS REAAL.

- IFRS 9 Financial Instruments
- IFRS 14 Regulatory Deferral Accounts
- IFRS 15 Revenue from contracts with Customers
- Amendments to IFRS 10 and IAS 28: Sale or Contribution of Assets between an Investor and its Associate of Joint Venture
- Amendments to IAS 27 Equity Method in Separate Financial Statements
- Amendments to IFRS 11: Accounting for Acquisition of Interests in Joint Operations
- Amendments to IAS 16 and IAS 38: Clarification of Acceptable Methods of Depreciation and Amortisation
- Amendments to IAS 16 and IAS 41: Bearer Plants
- Amendments to IAS 19 Defined Benefit Plans: Employee Contributions
- Improvements to IFRSs 2012
- Improvements to IFRSs 2013
- Improvements to IFRSs 2014

Toelichting belangrijkste wijzigingen:

IFRS 9 Financiële instrumenten
De eerste verplichte toepassingsdatum is door de IASB bepaald op 1 januari 2018. Deze nieuwe regelgeving vervangt de huidige standaard IAS 39 en is onderverdeeld in drie fasen: Classification and Measurement, Impairment en Hedge Accounting. De wijzigingen hebben als doel om de verwerking in de jaarrekening meer te laten aansluiten op het risicomanagementbeleid. De verschillende onderdelen van de nieuwe standaard zijn nog niet aanvaard door de EU, derhalve is een toepassing door SNS REAAL vooralsnog niet mogelijk. Verwacht wordt dat de standaard significante gevolgen zal hebben voor de classificatie en waardering van de financiële activa en passiva van SNS REAAL alsmede de toepassing van hedge accounting.

IFRS 15 Revenue from Contracts with Customers
IFRS 15 introduceert een nieuwe systematiek van opbrengst toewijzing aan een deel van een contract en daarmee verbonden opbrengsterkenning op een moment. Het basisprincipe is dat een onderneming opbrengsten moet verantwoorden voor geleverde goederen of diensten ter hoogte van een bedrag dat de vergoeding weerspiegelt die de onderneming verwacht te ontvangen in ruil voor die goederen of diensten. Om dit principe toe te passen moet de onderneming de volgende stappen doorlopen:

1. Identificeren van het contract met een klant
2. Identificeren en separeren van de prestatieverplichtingen
3. Bepalen van de transactieprijs
4. Alloceren van de transactieprijs naar de individuele prestatieverplichtingen
5. Omzet verantwoorden als aan prestatieverplichtingen is voldaan doordat zeggenschap / control is overgedragen aan de klant.

Verwacht wordt dat IFRS 15 geen significante impact op de jaarrekening van SNS REAAL zal hebben.

1.2.4 Veranderingen in grondslagen, schattingen en presentatie

Grondslagwijziging

SNS REAAL heeft de impact van de wijzigingen in de gepubliceerde standaarden en interpretaties effectief in 2014 op deze geconsolideerde jaarrekening beoordeeld. Op grond van het herziene control-concept dat onder IFRS 10 van kracht is geworden consolideert SNS REAAL een aantal beleggingsfondsen. Voorheen werden deze beleggingsfondsen niet geconsolideerd en waren alleen de directe beleggingen van SNS REAAL voor eigen rekening en directe beleggingen voor rekening en risico van polishouders in de balans opgenomen. De impact van de consolidatie is het eveneens in de balans opnemen van beleggingen voor rekening van derden die worden gehouden door het beleggingsfonds en het gelijktijdig opnemen van een verplichting met betrekking tot deze beleggingen. De vergelijkende cijfers zijn hiervoor ook aangepast. Beide posten zijn financiële instrumenten gewaardeerd tegen reële waarde, waarbij wijzigingen in de reële waarde worden verwerkt in de geconsolideerde winst- en verliesrekening onder de post resultaat op financiële instrumenten. Aangezien de wijziging in de reële waarde van de beleggingen en de verplichting gelijk en tegengesteld is verwerkt in dezelfde post in de winst-en verliesrekening, is er geen netto impact op de geconsolideerde winst- en verliesrekening.

Schattingswijziging

Gewijzigde methodiek reële waardebepaling hypotheken

Het waarderingsmodel voor het bepalen van de reële waarde van de hypotheekportefeuille is in 2014 herontwikkeld. Het nieuwe model sluit beter aan bij de huidige inzichten op het gebied van waarderingsmethodieken.

De marktwaarde van de hypotheken wordt bepaald op basis van een contante-waarde methode. De rentecurve, die wordt gebruikt om de verwachte kasstromen van hypothecaire vorderingen contant te maken, is het gemiddelde van de laagste vijf hypotheekrentes in de markt, gecorrigeerd voor rentes die als niet representatief worden beschouwd (‘teaser rates’). Deze rente kan verschillen per deelportefeuille als gevolg van verschillen in looptijd, bevoorschottingsklasse en aflosvorm. Bij het bepalen van de verwachte kasstromen wordt rekening gehouden met verwachte toekomstige vervroegde aflossingen.

Dit waarderingsmodel wordt toegepast op zowel de hypotheken die op reële waarde worden verantwoord op de balans, als de overige hypotheken waarvoor de reële waarde wordt toegelicht. Het grootste deel van de hypotheken die op marktwaarde worden gewaardeerd betreft gesecuritiseerde hypotheken. De marktwaarde van deze hypotheken dienen in samenhang te worden gezien met die van de bijbehorende derivaten en obligaties. De marktwaarden van de hypotheken, de swaps en de obligaties worden berekend door te verdisconteren met respectievelijk de actuele klantrentes, de swapcurve en de swapcurve plus een opslag.

Per 31 december 2014 is de impact op het resultaat als gevolg van het introduceren van het nieuwe model een last van € 10 miljoen.

Verlenging Loss Identification Period

In vergelijking met vorig jaar, heeft SNS Bank de ‘Loss Identification Period' (LIP) voor de hypotheekportefeuille verlengd op basis van verdere inzichten en een verscherpte definitie van loss event. De LIP wordt gebruikt om de voorziening voor geleden verliezen op balansdatum te bepalen. Deze schattingswijziging heeft geresulteerd in een toename van de voorziening in het huidige jaar van € 23 miljoen. De daaruit voortvloeiende wijziging in de voorziening is opgenomen in de winst- en verliesrekening als een aanvullende bijzondere waardevermindering.

Terugkeer naar swapcurve voor waardering van verzekeringsverplichtingen

Tijdens de kredietcrisis was de swapcurve geen goede graadmeter. Sinds 2012 hanteerde VIVAT voor de LAT met toestemming van DNB de ECB AAA-curve met UFR-rentecurve. Daarbij was reeds aangegeven dat VIVAT onder genormaliseerde marktomstandigheden zou terugkeren naar de voorgeschreven risicovrije swapcurve. Inmiddels zijn de marktnoteringen van renteswaps weer genormaliseerd. Daarom is in het afgelopen jaar onderzoek gedaan naar de gebruikte rentecurves voor de toereikendheidstoets in de jaarrekening en in de toezichtsrapportages. Een vergelijking van de swapcurve en ECB AAA-curve voor verschillende looptijdsegmenten heeft tot de conclusie geleid, dat de swapcurve inmiddels de volgende voordelen biedt ten opzichte van de ECB AAA-curve:

- Betere transparantie en liquiditeit. De swapmarkt is de meest liquide en complete markt, waardoor de swapcurve beter inzicht in de onderliggende marktdata geeft.

- Beter observeerbaar. De ECB AAA-curve is een geconstrueerde curve, die op de staatsobligaties van een beperkt aantal EU-landen is gebaseerd, waarbij de onderliggende data van deze curve niet openbaar zijn.
- Ook beschikbaar voor langere looptijden. De swapcurve is beschikbaar voor lange looptijden tot 60 jaar, vergeleken met 30 jaar looptijd van de ECB AAA-curve.

Hierdoor biedt de swapcurve een betere beheersbaarheid van het renterisico in de toereikendheidstoets. In 2014 heeft DNB de terugkeer van de ECB AAA-curve naar de swapcurve toegestaan voor de toereikendheidstoets in de toezichtsrapportages. Vanwege bovengenoemde voordelen is besloten om ook voor de toereikendheidstoets in de jaarrekening de swapcurve met UFR te gebruiken in plaats van de eerder gehanteerde ECB AAA-curve met UFR. Dit risico is niet gewijzigd door overgang van de ECB AAA-curve naar de swapcurve.

Als gevolg van deze wijziging neemt het tekort op de toereikendheidstoets in de jaarrekening met € 108 miljoen (voor belastingen) af ten opzichte van de ECB AAA-curve.

Presentatiewijziging

Zowel SNS REAAL als andere belanghebbenden hebben aanzienlijke inspanningen geleverd om het herstructureringsplan, zoals goedgekeurd in december 2013 door de Europese Commissie, uit te voeren. Het management is en zal zich blijven inzetten om aan alle nadere eisen van het herstructureringsplan te voldoen, waaronder de desinvestering van VIVAT. De ontwikkelingen die verband houden met de vereiste desinvestering van VIVAT zijn beoordeeld door het management ten behoeve van een juiste presentatie van de betrokken activa, passiva en resultaten onder de vereisten van IFRS en de IFRS standaard met betrekking tot vaste activa aangehouden voor verkoop en beëindigde bedrijfsactiviteiten (IFRS 5) in het bijzonder.

Per 31 december 2014 is aan alle voorwaarden voldaan om de activa en passiva van VIVAT aan te merken als aangehouden voor verkoop onder IFRS 5. De activiteiten van VIVAT voldoen tevens aan de definitie van een beëindigde bedrijfsactiviteit en als zodanig zullen de resultaten in de winst- of verliesrekening zo worden gepresenteerd.

Per 31 december 2014 is daarnaast aan alle voorwaarden voldaan om de activa en passiva van SNS Securities aan te merken als aangehouden voor verkoop onder IFRS 5. De activiteiten van SNS Securities voldoen niet aan de definitie van een beëindigde bedrijfsactiviteit en als zodanig is er geen wijziging in de presentatie van de resultaten van SNS Secutities in de winst- of verliesrekening.

Gesegmenteerde informatie

In 2014 veranderde SNS REAAL haar presentatie van de gesegmenteerde informatie om deze in lijn te brengen met de gewijzigde manier waarop het management de prestaties van de segmenten beoordeelt. De te rapporteren segmenten voor SNS REAAL in 2014 bestaan uit SNS Bank, VIVAT en groepsactiviteiten. ACTIAM N.V. is deel van VIVAT. In voorgaande verslagperioden werden de activiteiten van VIVAT verdeeld over twee aparte segmenten (REAAL en Zwitserleven). De activiteiten van SNS Bank werden verdeeld over twee aparte segmenten (SNS Retail Bank en Property Finance). ACTIAM N.V. was onderdeel van de groepsactiviteiten. Als gevolg van veranderingen in de structuur en de veranderingen in de te rapporteren segmenten zijn de vergelijkende cijfers dienovereenkomstig aangepast.

1.2.5 Gehanteerde grondslagen bij de opstelling van de jaarrekening

De hierna uiteengezette grondslagen voor financiële verslaggeving zijn consistent toegepast voor alle gepresenteerde perioden in deze geconsolideerde jaarrekening. De grondslagen voor financiële verslaggeving zijn door alle tot SNS REAAL behorende entiteiten uniform gehanteerd.

Waarderingsgrondslagen balansposten

Bij het opstellen van de jaarrekening worden als waarderingsgrondslagen zowel de reële waarde, geamortiseerde kostprijs als historische kostprijs gehanteerd. De reële waarde wordt gebruikt voor:

- onroerend goed in eigen gebruik
- vastgoedbeleggingen
- een deel van de vorderingen op klanten
- beleggingen opgenomen tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening
- voor verkoop beschikbare beleggingen
- derivaten

- beleggingen en verplichtingen voor rekening en risico van polishouders
- beleggingen en verplichtingen voor rekening en risico van derden
- een deel van de schuldbewijzen

Overige financiële activa (met inbegrip van kredieten en vorderingen) en verplichtingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. De boekwaarde van tegen geamortiseerde kostprijs opgenomen activa en verplichtingen die deel uitmaken van een fair value hedge, wordt aangepast met de reële waardeveranderingen die voortvloeien uit het afgedekte risico.

Niet-financiële activa en verplichtingen worden in het algemeen gewaardeerd tegen historische kostprijs. Behoudens de kasstroominformatie wordt de jaarrekening opgesteld op basis van het toerekeningsbeginsel.

Functionele en rapporteringsvaluta

De geconsolideerde jaarrekening luidt in miljoenen euro's (€). De euro fungeert als functionele en rapporteringsvaluta van SNS REAAL. Alle financiële informatie gepresenteerd in euro's is afgerond naar het dichtstbijzijnde miljoen, tenzij anders aangegeven. Tellingen zijn gebaseerd op de niet afgeronde bedragen. De som daarvan kan afwijken van de som van de afgeronde bedragen.

De omrekening van transacties en balansposten in vreemde valuta wordt behandeld in toelichting 1.3.4 Vreemde valuta.

1.2.6 Belangrijkste waarderingsgrondslagen, schattingen en veronderstellingen

Algemeen

Het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening vereist dat SNS REAAL schattingen en veronderstellingen maakt, gebaseerd op complexe en subjectieve aannames en inschattingen. Deze schattingen zijn van materiële invloed op de omvang van de gerapporteerde activa en verplichtingen en de voorwaardelijke activa en verplichtingen op de datum van de geconsolideerde jaarrekening en de gerapporteerde baten en lasten over de verslagperiode. Hierbij beoordeelt het management situaties op basis van beschikbare informatie en financiële gegevens die in de toekomst kunnen wijzigen. Hoewel deze schattingen naar het beste weten van het management worden gemaakt, kunnen de feitelijke uitkomsten afwijken van die schattingen en het gebruik van andere veronderstellingen of gegevens kan resulteren in materieel andere resultaten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden periodiek beoordeeld. De impact hiervan wordt opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, of in de periode van herziening én toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden. De belangrijkste waarderingsgrondslagen waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen betreffen de regels voor het vaststellen van de verplichtingen uit verzekeringscontracten, het vaststellen van de voorziening op vorderingen, het bepalen van reële waarden van financiële activa en verplichtingen en het vaststellen van bijzondere waardeverminderingen.

Voor gedetailleerde informatie en toelichting op de schattingen en veronderstellingen wordt verwezen naar de volgende paragrafen en de toelichting op de jaarrekeningposten.

Gebruik van schattingen en veronderstellingen bij de opstelling van de jaarrekening

Bij een aantal balansposten is de waardering in sterke mate onderhevig aan het gebruik van schattingen en veronderstellingen. Een nadere verduidelijking hiervan wordt gegeven bij de specifieke grondslagen van de balansposten.

Het gebruik van schattingen en veronderstellingen bij de reële waardebepaling van financiële instrumenten, welke betrekking hebben op zowel de balanswaarderingen als toelichtingen, wordt behandeld in toelichting 1.2.6 Reële waarden van financiële activa en verplichtingen.

Reële waarden van financiële activa en verplichtingen

De reële waarde van financiële activa en verplichtingen wordt bepaald aan de hand van beurskoersen als deze beschikbaar zijn. Zulke beurskoersen worden primair verkregen van handelsprijzen voor genoteerde instrumenten. Wanneer een handelsprijs niet beschikbaar is worden marktprijzen gebruikt van onafhankelijke marktpartijen of andere

deskundigen. SNS REAAL gaat bij het bepalen van de reële waarde uit van een overdrachtsprijs, derhalve worden financiële activa in eerste instantie gewaardeerd tegen de biedprijs en financiële verplichtingen tegen de laatprijs.

In markten die minder actief of inactief zijn geworden kan voor dezelfde belegging de bandbreedte van de koersen uit verschillende bronnen significant zijn. Het selecteren van de meest geschikte koers voor de waardering vereist inschattingsvermogen. Hierbij wordt de beschikbare marktinformatie over de reële waarde van het instrument meegenomen.

Voor bepaalde financiële activa en verplichtingen is geen marktprijs beschikbaar. Voor deze financiële activa en verplichtingen wordt de reële waarde bepaald met behulp van waarderingstechnieken. Deze waarderingstechnieken variëren van netto contante waardeberekening tot waarderingsmodellen die gebruik maken van aanvaarde economische methoden. Input voor de modellen is zoveel mogelijk gebaseerd op in de markt waarneembare parameters. Alle gebruikte waarderingstechnieken worden intern beoordeeld en goedgekeurd volgens de governance procedures van SNS REAAL.

1.3 Gehanteerde grondslagen voor de consolidatie

1.3.1 Groepsmaatschappijen

Groepsmaatschappijen, dat wil zeggen de vennootschappen en andere entiteiten (met inbegrip van zogenoemde special purpose entities) waarover SNS REAAL direct of indirect ‘control’ uitoefent, worden in de consolidatie betrokken. Van de uitoefening van control over een vennootschap of andere entiteit is sprake indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- Macht over de vennootschap of andere entiteit, tot uitdrukking komend in de mogelijkheid om op basis van bestaande rechten de relevante activiteiten van de vennootschap of andere entiteit te sturen;
- Blootstelling aan of rechten op variabele opbrengsten voortvloeiend uit betrokkenheid bij de vennootschap of andere entiteit;
- De mogelijkheid om macht over de vennootschap of andere entiteit uit te oefenen om daarmee het rendement voor SNS REAAL te beïnvloeden.

Groepsmaatschappijen worden integraal in de consolidatie betrokken vanaf het moment waarop SNS REAAL de control heeft, tot aan het moment waarop deze eindigt. Deze groepsmaatschappijen worden integraal geconsolideerd, waarbij gebruik wordt gemaakt van SNS REAAL grondslagen voor waardering en resultaatbepaling. De belangen van derden worden afzonderlijk in de geconsolideerde balans en winst- en verliesrekening opgenomen.

1.3.2 Geassocieerde deelnemingen en joint ventures

Geassocieerde deelnemingen (deelnemingen) zijn entiteiten waarin SNS REAAL in het algemeen tussen de 20% tot en met 50% van de zeggenschap heeft of waarin SNS REAAL op andere wijze invloed van betekenis kan uitoefenen op het operationele en financiële beleid, maar waarin zij geen control heeft.

Joint ventures zijn entiteiten waarover SNS REAAL gezamenlijke zeggenschap heeft, waarbij deze zeggenschap in een overeenkomst is vastgelegd en waarin strategische beslissingen over het financiële en operationele beleid met unanieme stemming worden genomen.

De geconsolideerde jaarrekening omvat het aandeel van SNS REAAL in het totaalresultaat van deelnemingen en joint ventures, vanaf de datum waarop SNS REAAL voor het eerst invloed van betekenis heeft, tot aan de datum waarop deze invloed eindigt. Het resultaat wordt verwerkt volgens de vermogensmutatiemethode (de 'equity'-methode), na eventuele aanpassing van het resultaat om dit in overeenstemming te brengen met de grondslagen van SNS REAAL.

Deelnemingen en joint ventures worden bij de eerste verwerking verantwoord tegen kostprijs (inclusief de transactiekosten) en daarna verantwoord volgens de vermogensmutatiemethode. In de post is ook bij de acquisitie betaalde goodwill begrepen, verminderd met eventuele cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

Onder de vermogensmutatiemethode wordt het aandeel van SNS REAAL in de resultaten van de deelnemingen en joint ventures in de winst- en verliesrekening verantwoord in het resultaat deelnemingen. Het aandeel van SNS REAAL in

wijzigingen in de reserves van de deelneming of joint venture, wordt rechtstreeks verwerkt in het eigen vermogen (mutatie aandeel deelnemingen in overig totaalresultaat).

Indien de waardering van de deelneming nihil is geworden, worden geen verdere verliezen meer verantwoord, tenzij SNS REAAL namens de deelneming verplichtingen is aangegaan of al betalingen voor de deelneming heeft verricht dan wel dat SNS REAAL zich garant heeft gesteld.

Deelnemingen en joint ventures die worden gehouden om te verkopen, worden geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. Deze deelnemingen en joint ventures worden gewaardeerd tegen de laagste van de boekwaarde of de reële waarde onder aftrek van verkoopkosten. Het resultaat op de verkoop van een investering in een geassocieerde deelneming of joint venture wordt in de winst- en verliesrekening gepresenteerd als één bedrag, bestaande uit de verkoopprijs verminderd met de verkoopkosten en de boekwaarde van de deelneming.

1.3.3 Eliminatie van transacties bij consolidatie

Intragroepstransacties, -verhoudingen en niet-gerealiseerde resultaten op transacties tussen groepsmaatschappijen worden geëlimineerd bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening.

Niet-gerealiseerde winsten op transacties tussen SNS REAAL en haar geassocieerde deelnemingen en joint ventures worden geëlimineerd voor het belang van SNS REAAL in deze investeringen.

Niet-gerealiseerde verliezen worden op dezelfde wijze geëlimineerd als niet-gerealiseerde winsten, maar slechts voor zover er geen aanwijzing is voor een bijzondere waardevermindering.

1.3.4 Vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden bij de eerste verwerking omgerekend naar euro's tegen de wisselkoers op de transactiedatum. Monetaire balansposten in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de wisselkoers per balansdatum. Koersverschillen die optreden bij de afwikkeling van deze transacties dan wel bij de omrekening van monetaire balansposten uitgedrukt in vreemde valuta worden verantwoord in de winst- en verliesrekening onder resultaat uit beleggingen of resultaat financiële instrumenten, afhankelijk van de balanspost waarop deze betrekking hebben.

Voor niet-monetaire balansposten die worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij de waardemutaties in het resultaat worden verantwoord, worden de koersverschillen verantwoord als onderdeel van deze waardemutaties. Voor niet-monetaire balansposten die worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardemutaties in de reële-waardereserve in het eigen vermogen worden verantwoord, worden koersverschillen eveneens in het eigen vermogen verwerkt. Niet-monetaire posten die worden gewaardeerd tegen historische kostprijs worden omgerekend tegen de wisselkoers op de oorspronkelijke transactiedatum.

1.3.5 Administratieve verwerking op basis van de transactiedatum en de afwikkelingsdatum

Alle volgens standaardmarktconventies afgewikkelde aan- en verkopen van financiële instrumenten worden op de transactiedatum verwerkt, dat wil zeggen de datum waarop SNS REAAL zich verbindt om het actief of de verplichting te kopen of verkopen. Alle overige aan- en verkopen worden tot de afwikkeling opgenomen als een termijntransactie.

1.3.6 Saldering van financiële instrumenten

Financiële activa en verplichtingen worden gesaldeerd gepresenteerd in de balans wanneer er een juridisch afdwingbaar recht bestaat om de opgenomen bedragen te verrekenen en ook het voornemen bestaat om de bedragen gesaldeerd af te wikkelen, of het actief en de verplichting tegelijkertijd af te wikkelen. Van een afdwingbaar recht om te salderen is sprake mits: het niet afhankelijk is van een toekomstige gebeurtenis en het juridisch afdwingbaar is onder normale omstandigheden als ook bij faillissement. Indien niet aan deze voorwaarden wordt voldaan vindt geen saldering plaats.

1.3.7 Beëindigde activiteiten of activa en passiva aangehouden voor verkoop

Activa en passiva die deel uitmaken van activiteiten die worden beëindigd en activa die worden aangehouden voor verkoop, waarbij het op balansdatum zeer waarschijnlijk is dat de beëindiging of verkoop binnen twaalf maanden plaatsvindt, worden opgenomen tegen de boekwaarde of, indien lager, de reële waarde onder aftrek van de verwachte verkoopkosten. Een eventuele afwaardering wordt verdeeld over de activa binnen het waarderingstoepassingsgebied

van IFRS 5. Financiële instrumenten en verzekeringscontracten aangehouden voor verkoop volgen de waardering van het instrument conform de vereisten van IAS 39 respectievelijk IFRS 4.

1.3.8 Gesegmenteerde informatie

De drie bedrijfssegmenten van SNS REAAL zijn duidelijk te onderscheiden organisatorische onderdelen, en oefenen bedrijfsactiviteiten uit waarmee opbrengsten gegenereerd worden en kosten gemaakt. Onder deze definitie valt tevens het operationele segment Groepsactiviteiten dat primair transacties en activiteiten met en voor andere onderdelen van SNS REAAL uitoefent. De bedrijfssegmenten zijn:

- SNS Bank
- VIVAT
- Groepsactiviteiten

In geval van eenmalige, vanuit de groep aangestuurde, intercompany transacties worden de benodigde consolidatie correcties en eliminaties direct in het betreffende segment verwerkt.

1.4 Specifieke grondslagen balans

1.4.1 Immateriële vaste activa

Goodwill

Acquisities worden verantwoord volgens de overnamemethode, waarbij de kostprijs van de acquisities wordt toegerekend aan de reële waarde van de verkregen identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen. Goodwill, zijnde het verschil tussen de kostprijs van de acquisitie en het aandeel van SNS REAAL in de reële waarde van de verkregen identificeerbare activa, verplichtingen en voorwaardelijke verplichtingen op de acquisitiedatum, wordt geactiveerd als immaterieel vast actief. Is het verschil negatief (negatieve goodwill), dan wordt dit onmiddellijk in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Een eventuele verandering in de opgenomen reële waarde van verworven activa en verplichtingen per de verkrijgingsdatum die binnen één jaar na acquisitie wordt vastgesteld, wordt gecorrigeerd op de goodwill indien sprake was van een voorlopige waardebepaling. Afwijkingen die na het verstrijken van de periode van één jaar worden vastgesteld, worden verwerkt in de winst- en verliesrekening. Wijzigingen in de kostprijs die afhankelijk zijn van toekomstige gebeurtenissen en voor zover deze niet al zijn opgenomen in de kostprijs, worden opgenomen in de kostprijs van de acquisitie op het moment dat de aanpassing waarschijnlijk is en betrouwbaar kan worden gewaardeerd.

Op de goodwill wordt niet afgeschreven. In plaats daarvan wordt jaarlijks, of vaker als er aanwijzingen zijn, een impairment test uitgevoerd om vast te stellen of een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden (zie toelichting 1.4.1 Bijzondere waardeverminderingen van immateriële vaste activa.

Software

Kosten die direct verband houden met het ontwikkelen van identificeerbare softwareproducten waarover SNS REAAL de beschikkingsmacht heeft en waarmee waarschijnlijk in de toekomst economische voordelen zullen worden gegenereerd die hoger zijn dan deze kosten, worden geactiveerd als immateriële vaste activa. De directe kosten omvatten de aan softwareontwikkelingen uitgegeven externe kosten en direct toerekenbare personeelskosten. Alle overige kosten in verband met de ontwikkeling of het onderhoud van software worden als last opgenomen in de periode waarin deze worden gemaakt.

Op de geactiveerde ontwikkelingskosten voor software wordt lineair afgeschreven gedurende de gebruiksduur, met een maximum van vijf jaar. Op elke verslagdatum wordt beoordeeld of er een indicatie is die wijst op mogelijke bijzondere waardeverminderingen.

Value of Business Acquired (VOBA)

De VOBA is de netto contante waarde van de geschatte toekomstige kasstromen uit de lopende verzekeringscontracten bij acquisitie van een verzekeringsbedrijf of verzekeringsportefeuille op de overnamedatum en vertegenwoordigt het verschil tussen de reële waarde en de balanswaarde op SNS REAAL grondslagen van de aangekochte verzekeringsportefeuilles.

SNS REAAL schrijft de VOBA af op basis van het op overnamedatum vastgestelde vrijvalpatroon van de bij aankoop op basis van actuariële grondslagen berekende overwaarde in de boekwaarde van de onderliggende portefeuilles. De afschrijvingslast sluit hierdoor aan bij de vrijval van deze overwaarde uit de boekwaarde van de onderliggende portefeuilles.

Op iedere balansdatum wordt er een toereikendheidstoets uitgevoerd op de balanswaarde van de verplichtingen uit verzekeringscontracten, na aftrek van de geactiveerde VOBA. Voor een nadere toelichting hierop zie de toelichting 1.4.10 Verzekeringscontracten en 1.4.1 Bijzondere waardeverminderingen van immateriële vaste activa .

Overige immateriële vaste activa

De overige immateriële vaste activa omvatten activa met bepaalde en onbepaalde gebruiksduur, zoals distributiekanalen en klantenportefeuilles. De activa met een bepaalde gebruiksduur worden lineair over hun gebruiksduur afgeschreven of op basis van de winststromen van de onderliggende portefeuilles. Dit is over het algemeen een periode tussen de vijf en vijftien jaar. Indien objectieve aanwijzingen daartoe aanleiding geven vindt een toetsing plaats op een bijzondere waardevermindering. Op de activa met een onbepaalde gebruiksduur wordt niet afgeschreven. Deze immateriële vaste activa worden op iedere balansdatum getoetst op bijzondere waardeverminderingen.

Bijzondere waardeverminderingen van immateriële vaste activa

Een immaterieel vast actief heeft een bijzondere waardevermindering ondergaan als de boekwaarde hoger is dan de opbrengstwaarde uit het voortgezette gebruik (value in use) of verkoop van het actief. De opbrengstwaarde van de activa die niet tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening zijn geclassificeerd, wordt geschat als er indicaties zijn dat het actief een bijzondere waardevermindering heeft ondergaan. Goodwill, immateriële activa met een onbepaalde looptijd en immateriële activa nog niet beschikbaar voor gebruik worden tenminste jaarlijks getest. Zijn deze immateriële activa initieel opgenomen tijdens de verslagperiode dan wordt vóór het einde van de verslagperiode getoetst op een bijzondere waardevermindering.

Goodwill

Goodwill die ontstaat bij de acquisitie van dochterondernemingen, geassocieerde deelnemingen en joint ventures wordt toegerekend aan kasstroomgenererende eenheden. De boekwaarde van de kasstroomgenererende eenheid (KGE) (inclusief goodwill) wordt jaarlijks vergeleken met de berekende realiseerbare waarde, berekend op basis van value in use. Indien de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde, wordt het verschil als een bijzondere waardevermindering verwerkt in de winst- en verliesrekening. Voor deze goodwill impairment test gelden de volgende uitgangspunten:

- Voor iedere KGE afzonderlijk wordt de value in use bepaald
- De value-in-use wordt bepaald op basis van de business plannen van de desbetreffende KGE.
- De disconteringsvoet wordt bepaald op basis van het capital asset pricing model, waarbij de beta is bepaald op basis van een vergelijkbare groep bedrijven. Deze referentiegroep wordt bepaald per KGE.

Value of Business acquired (VOBA)

De VOBA wordt tegelijk getoetst met de IFRS-toereikendheidstoets op de verplichtingen voor verzekeringscontracten. Tekorten uit de toereikendheidstoets worden in eerste instantie definitief op de VOBA in mindering gebracht, totdat deze geheel is afgeschreven. Eventuele overige tekorten worden ten laste van het resultaat geboekt. VOBA afschrijvingen worden in de verslagperioden daarna niet meer teruggenomen bij een vermindering van het toetstekort.

Software en overige immateriële activa

De geactiveerde kosten voor software, distributiekanalen en klantenportefeuilles worden op elke verslagdatum beoordeeld op indicaties die wijzen op mogelijke bijzondere waardeverminderingen.

Merknamen worden jaarlijks getoetst op bijzondere waardeverminderingen. Voor de bepaling van de realiseerbare waarde wordt een value in use berekening uitgevoerd. De belangrijkste aannames hierin zijn de disconteringsvoet en het gebruik van de merknaam (royalty rate).

Terugname bijzondere waardeverminderingsverliezen

Met uitzondering van goodwill en VOBA worden bijzondere waardeverminderingsverliezen op immateriële vaste activa teruggenomen als er bewijs is dat er een verandering in de schattingen van de opbrengstwaarde is opgetreden na het moment van de opname van het bijzondere waardeverminderingsverlies. De terugname wordt verwerkt in het resultaat

onder bijzondere waardeverminderingen. De boekwaarde na terugname kan nooit hoger zijn dan het bedrag voor opname van het bijzondere waardeverminderingsverlies.

1.4.2 Materiële vaste activa

Terreinen en gebouwen in eigen gebruik

Vastgoed in eigen gebruik bestaat voornamelijk uit kantoren (gebouwen en terreinen) en wordt gewaardeerd tegen de reële waarde (herwaarderingsmodel) gebaseerd op jaarlijkse taxaties, uitgevoerd door externe, onafhankelijke taxateurs met voldoende vakbekwaamheid en ervaring in de specifieke locaties en categorieën van vastgoed.

Vastgoed in eigen gebruik wordt, afhankelijk van de situatie, gewaardeerd op reële waarde in onverhuurde of (gedeeltelijk) verhuurde staat. Het doel van de waardering is om het bedrag te bepalen waarvoor het actief zou worden overgedragen door bereidwillige partijen in een marktconforme transactie. De kapitalisatiemethode wordt gehanteerd voor de bepaling van deze waarde. Voor de kapitalisatiemethode wordt op basis van een verwacht aanvangsrendement en de markthuurwaarde bepaald wat de reële waarde van een actief is. De bepaling van het rendement van het vastgoed in eigen gebruik is onder meer afhankelijk van huurincentives, disconteringsvoet en leegstandsverwachting, alsmede van locatie, kwaliteit, ouderdom en courantheid van het betreffende onroerend goed.

Toename van de reële waarde boven de kostprijs wordt toegevoegd aan de herwaarderingsreserve in het eigen vermogen, onder aftrek van uitgestelde belastingverplichtingen. Positieve herwaarderingen worden ten gunste van de winst- en verliesrekening gebracht, voor zover deze een terugname van eerdere bijzondere waardeverminderingen op hetzelfde actief vormen. Dalingen in de reële waarde worden ten laste van die herwaarderingsreserve gebracht, voor zover ze de terugname van eerdere positieve herwaarderingen van hetzelfde actief vormen. De herwaarderingsreserve kan niet negatief zijn. Alle andere dalingen in de reële waarde worden in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Op gebouwen wordt lineair afgeschreven gedurende de economische levensduur, met een maximum van 50 jaar, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. Op terreinen wordt niet afgeschreven. Periodiek wordt beoordeeld of de terreinen en gebouwen een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan.

Reparatie- en onderhoudskosten worden opgenomen in de overige operationele lasten op het moment dat de uitgaven worden gedaan. Uitgaven die worden gedaan na verwerving van een actief die de toekomstige economische voordelen van terreinen en gebouwen in eigen gebruik vergroten of verlengen ten opzichte van het oorspronkelijke gebruik worden geactiveerd en vervolgens afgeschreven.

Bij verkoop wordt het deel van de herwaarderingsreserve gerelateerd aan het verkochte onroerend goed, binnen het vermogen, overgeboekt naar de overige reserves.

Informatieverwerkende apparatuur en overige roerende bedrijfsmiddelen

Deze overige materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen kostprijs onder aftrek van cumulatieve afschrijvingen en, indien van toepassing, cumulatieve bijzondere waardeverminderingen.

De kostprijs omvat de uitgaven die direct toewijsbaar zijn aan de verwerving van de activa en wordt lineair afgeschreven gedurende de gebruiksduur, waarbij rekening wordt gehouden met een eventuele restwaarde. De geschatte gebruiksduur kan variëren van 3 tot 10 jaar.

Periodiek wordt beoordeeld of de overige materiële vaste activa een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. Indien de boekwaarde van een materieel actief hoger is dan de opbrengstwaarde, wordt het actief afgeboekt tot de opbrengstwaarde.

Reparatie- en onderhoudskosten worden opgenomen in de overige operationele lasten op het moment dat de uitgaven worden gedaan. Uitgaven die worden gedaan na verwerving van een actief die de toekomstige economische voordelen van overige materiële vaste activa vergroten of verlengen ten opzichte van het oorspronkelijke gebruik worden geactiveerd en vervolgens afgeschreven.

Resultaten op de verkoop van materiële vaste activa worden bepaald als het saldo van de opbrengstwaarde onder aftrek van transactiekosten en de boekwaarde. Deze resultaten worden als onderdeel van de overige operationele opbrengsten verantwoord.

1.4.3 Vastgoedbeleggingen

De vastgoedbeleggingen, bestaande uit winkel- en kantoorpanden, woningen en terreinen, worden aangehouden om lange termijnhuuropbrengsten te genereren of een waardestijging te realiseren. Indien onroerend goed deels dient als vastgoedbelegging en deels in eigen gebruik is, wordt het onroerend goed opgenomen onder materiële vaste activa, tenzij het gedeelte in eigen gebruik minder is dan 20% van het totale aantal vierkante meters.

Een vastgoedbelegging wordt bij eerste opname tegen reële waarde gewaardeerd, inclusief de transactiekosten. Vastgoedbeleggingen worden behandeld als lange termijnbelegging en gewaardeerd tegen reële waarde, zijnde de waarde van het onroerend goed in (gedeeltelijk) verhuurde staat. De reële waarde is gebaseerd op jaarlijkse taxaties, uitgevoerd door externe, onafhankelijke taxateurs met voldoende vakbekwaamheid en ervaring in de specifieke locaties en categorieën van vastgoed.

Het doel van de waardering is om het bedrag te bepalen waarvoor het actief zou worden overgedragen door bereidwillige partijen in een marktconforme transactie. De kapitalisatiemethode wordt gehanteerd voor de bepaling van deze waarde. Voor de kapitalisatiemethode wordt op basis van een verwacht aanvangsrendement en de markthuurwaarde bepaald wat de reële waarde van een actief is. De bepaling van het rendement van de vastgoedbeleggingen is onder meer afhankelijk van huurincentives, disconteringsvoet en leegstandsverwachting, alsmede van locatie, kwaliteit, ouderdom en courantheid van het betreffende onroerend goed.

Veranderingen in de reële waarde van de vastgoedbeleggingen worden in de winst- en verliesrekening opgenomen onder toelichting 38 Resultaat uit beleggingen.

1.4.4 Financiële instrumenten

SNS REAAL deelt haar financiële instrumenten in een van de volgende categorieën in: (1) tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening, (2) leningen en vorderingen, en (3) voor verkoop beschikbaar . De indeling is afhankelijk van het doel waarvoor de financiële activa worden verworven. Het management bepaalt in welke categorie een instrument moet worden ingedeeld.

Financiële instrumenten worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde inclusief de transactiekosten, met uitzondering van de categorie reële waarde via de winst- en verliesrekening, waarbij de transactiekosten direct ten laste van de winst- en verliesrekening worden gebracht.

De categorieën voor beleggingen worden in de volgende paragraaf nader toegelicht.

Beleggingen

Tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening

Een belegging wordt geclassificeerd als gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening indien het wordt aangehouden voor handelsdoeleinden (‘handelsdoeleinden’) of als het bij eerste opname als zodanig is aangemerkt (‘aangewezen’). Beleggingen worden alleen aangemerkt als gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening indien:

1. Hierdoor een inconsistentie tussen X en Y die anders zou zijn ontstaan in waardering of opname wordt geëlimineerd of aanzienlijk wordt beperkt; of
2. SNS REAAL de beleggingen beheert en beoordeelt op basis van de reële waarde.

De beleggingen worden opgenomen tegen reële waarde. Ongerealiseerde en gerealiseerde waardeveranderingen worden rechtstreeks in de winst- en verliesrekening opgenomen onder het resultaat uit beleggingen.

De verdiende rente op aangehouden effecten wordt opgenomen als rentebate onder de rentemarge bij de bankactiviteiten en onder het resultaat uit beleggingen bij de verzekeringsactiviteiten. Ontvangen dividend wordt opgenomen onder het resultaat uit beleggingen.

Leningen en vorderingen (geamortiseerde kostprijs)

De post leningen en vorderingen bevat niet-beursgenoteerde beleggingen met een vaste looptijd, en de vorderingen met betrekking tot spaardelen van spaarhypotheken die de Verzekeraar heeft afgesloten. De leningen en vorderingen worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode, eventueel verminderd met een voorziening voor bijzondere waardevermindering.

Voor verkoop beschikbaar (reële waarde via overig totaalresultaat)

Beleggingen die niet voldoen aan de door het management aangegeven criteria om te worden opgenomen in de categorieën leningen en vorderingen of tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening, worden geclassificeerd als voor verkoop beschikbaar.

Voor verkoop beschikbare beleggingen worden na de eerste opname in de balans geherwaardeerd op reële waarde. Niet-gerealiseerde winsten en verliezen die voortvloeien uit reële waardeveranderingen van deze beleggingen worden, rekening houdend met uitgestelde belastingverplichtingen, in het overig totaalresultaat (eigen vermogen) verwerkt.

Wanneer de beleggingen worden verkocht, worden hiermee verband houdende cumulatieve reële waardeaanpassingen verwerkt in de winst- en verliesrekening als resultaat uit beleggingen. SNS REAAL hanteert de gemiddelde kostprijsmethode voor de bepaling van het gerealiseerde resultaat.

Bijzondere waardeverminderingen van beleggingen

SNS REAAL beoordeelt iedere rapportagedatum of er objectieve aanwijzingen bestaan dat de beleggingen die zijn geclassificeerd als leningen en vorderingen en als voor verkoop beschikbaar een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan. Bijzondere waardeverminderingen worden direct in de winst- en verliesrekening verantwoord onder de post bijzondere waardeverminderingen. Bij voor verkoop beschikbare beleggingen wordt eerst een eventuele positieve herwaarderingsreserve in het eigen vermogen afgeboekt.

Beleggingen in schuldbewijzen

Beleggingen in schuldbewijzen gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs of als voor verkoop beschikbaar worden getoetst op een bijzondere waardevermindering indien er objectieve aanwijzingen zijn voor financiële problemen bij de tegenpartij, het wegvallen van een markt voor het product van de tegenpartij of andere aanwijzingen. Deze beoordeling omvat zowel kwantitatieve als kwalitatieve overwegingen. Voor schuldbewijzen worden onder andere beoordeeld de verwachte en reeds opgetreden kredietverliezen (bijvoorbeeld door wanbetaling), marktgegevens over kredietverliezen en overig bewijsmateriaal dat de uitgever van het instrument niet aan haar betalingsverplichtingen kan voldoen.

Beleggingen in aandelen

Een belegging in aandelen wordt geacht een bijzondere waardevermindering te hebben ondergaan indien de boekwaarde de realiseerbare waarde duurzaam overtreft, dat wil zeggen dat de reële waarde:

- 25% of meer gedaald is onder de kostprijs, of
- langer dan negen maanden tenminste 5% lager is dan de kostprijs.

Voor de beleggingen in de vorm van niet-genoteerde aandelen wordt de reële waarde bepaald volgens de volgende criteria, afhankelijk van beschikbaarheid van gegevens:

- De prijs van de meest recente transactie als indicatie.
- Actuele reële waarden van andere beleggingen (in entiteiten) die vergelijkbaar zijn.
- Het gebruik van waarderingstechnieken die zoveel als mogelijk gebruik maken van marktgegevens, en die in overeenstemming zijn met aanvaarde economische methoden.

Terugname van bijzondere waardeverminderingen van schuldbewijzen en aandelen

Indien in een periode daarna de bijzondere waardevermindering afneemt en de afname objectief kan worden toegeschreven aan een gebeurtenis die zich na de afwaardering heeft afgespeeld, wordt de bijzondere waardevermindering teruggenomen via de winst- en verliesrekening. Dit geldt niet voor beleggingen in aandelen, waarbij een waardevermeerdering altijd via het eigen vermogen wordt verwerkt.

Beleggingen voor rekening en risico polishouders (reële waarde via winst- en verliesrekening)

Beleggingen die worden gehouden voor rekening en risico van polishouders zijn geclassificeerd als gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening. Ze zijn als zodanig aangewezen, omdat de hier tegenoverstaande

financiële verplichtingen ook gewaardeerd worden op reële waarde (Zie toelichting 1.4.10 Levensverzekeringen voor rekening en risico polishouders). Bedragen die polishouders hiervoor verschuldigd zijn, worden in de winst- en verliesrekening opgenomen als verzekeringspremies. Waardeveranderingen van de beleggingen en boekresultaten op de verkoop van beleggingen worden in de winst- en verliesrekening opgenomen als resultaat uit beleggingen voor rekening en risico van polishouders.

Beleggingen voor rekening en risico derden en Verplichtingen uit beleggingen voor rekening en risico derden (reële waarde via winst- en verliesrekening)

Dit betreft het aandeel van derden in de beleggingen van beleggingsfondsen en de daartegenover, voor eenzelfde bedrag, opgenomen dagelijks opvraagbare financiële verplichtingen aan deze derden. Beide worden gewaardeerd op reële waarde via de winst- en verliesrekening en de resultaten worden verantwoord onder ‘resultaat financiële instrumenten'. SNS REAAL loopt geen beleggingsrisico, omdat de economische eigendom geheel bij derden berust.

Deze beleggingsfondsen worden in de consolidatie betrokken, omdat SNS REAAL juridisch de controle heeft over deze fondsen en bruto is blootgesteld aan de resultaten daarvan, voornamelijk vanwege de voor rekening en risico van polihouders aangehouden belangen.

Derivaten

Algemeen

Derivaten zijn afgeleide financiële instrumenten en worden opgenomen tegen reële waarde bij het aangaan van het contract. De reële waarde van openbaar verhandelde derivaten is gebaseerd op genoteerde biedprijzen voor gehouden activa of uit te geven verplichtingen en genoteerde laatprijzen voor te verwerven activa of gehouden verplichtingen.

De reële waarde van niet-openbaar verhandelde derivaten is afhankelijk van het type instrument en wordt gebaseerd op een contantewaardemodel of een optiewaarderingsmodel. SNS REAAL neemt derivaten met een positieve marktwaarde op onder de activa en derivaten met een negatieve marktwaarde onder de verplichtingen.

Veranderingen in de reële waarde van derivaten die niet vallen onder cashflow hedge accounting worden verwerkt in de winst- en verliesrekening in het resultaat financiële instrumenten.

In contracten besloten derivaten

Een in een contract besloten derivaat wordt gewaardeerd als een apart derivaat als er geen nauw verband bestaat tussen de economische kenmerken en risico’s van het in een contract besloten derivaat en die van het basiscontract, als het basiscontract niet tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening is gewaardeerd en als een afzonderlijk instrument met dezelfde kenmerken zou voldoen aan de definitie van een derivaat. Deze in een ander contract besloten derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde waarbij waardemutaties in het resultaat worden verwerkt.

Hedge accounting

SNS REAAL gebruikt derivaten als onderdeel van het balans- en risicobeheer. Deze instrumenten worden gebruikt voor het afdekken van interest- en valutarisico’s, inclusief risico’s uit hoofde van toekomstige transacties. SNS REAAL kan bepaalde derivaten aanwijzen als hetzij:

1. Een afdekking van het risico van veranderingen in de reële waarde van een opgenomen actief of verplichting of vaststaande toezegging (fair value hedge); of
2. Een afdekking van de mogelijke variabiliteit van toekomstige kasstromen die is toe te rekenen aan een bepaald risico dat is verbonden met een opgenomen actief of verplichting, of een hoogst waarschijnlijke verwachte transactie (cashflow hedge).

Hedge accounting wordt toegepast voor derivaten die aldus zijn aangewezen en die voldoen aan de voorwaarden van IAS 39 Financiële instrumenten: opname en waardering.

Een hedge relatie wordt geacht effectief te zijn indien SNS REAAL, vanaf het begin en gedurende de looptijd, kan verwachten dat veranderingen van de reële waarde of de kasstromen van de afgedekte positie vrijwel volledig worden gecompenseerd door veranderingen van de reële waarde of kasstromen van het afdekkingsinstrument, voor zover deze het afgedekte risico betreffen, en de werkelijke uitkomsten binnen een bandbreedte van 80% tot 125% blijven.

SNS REAAL beëindigt de hedge relatie zodra het management daartoe besluit. Ook wordt hedge accounting beëindigd zodra wordt vastgesteld dat een derivaat niet langer effectief is als afdekkingsinstrument, dan wel wanneer het derivaat vervalt, wordt verkocht, beëindigd of uitgeoefend; of wanneer de afgedekte positie vervalt, de afgedekte positie wordt verkocht of afgelost; of wanneer een verwachte transactie niet langer zeer waarschijnlijk wordt geacht.

Fair value hedge accounting

Derivaten die worden aangewezen als afdekking van de reële waarde van opgenomen activa of van een vaststaande verplichting, worden verwerkt als fair value hedge. Veranderingen van de reële waarde van de derivaten die zijn aangewezen als afdekking worden rechtstreeks verwerkt in de winst- en verliesrekening op dezelfde regel waar ook de corresponderende verandering van de reële waarde van het afgedekte actief of de afgedekte verplichting, die is toe te schrijven aan dat specifieke afgedekte risico, wordt verwerkt.

Indien de afdekking niet langer aan de voorwaarden voor hedge accounting voldoet, wordt een aanpassing van de boekwaarde van een afgedekt financieel instrument geamortiseerd ten laste of ten gunste van de winst- en verliesrekening gedurende de verwachte resterende looptijd van het voorheen afgedekte financiële instrument.

Op het moment dat de afgedekte positie niet langer wordt opgenomen, dat wil zeggen dat het wordt verkocht of afgelost, wordt het niet geamortiseerde deel van de reële-waarde aanpassing van het afgedekte actief direct in de winst- en verliesrekening opgenomen.

Cashflow hedge accounting

Derivaten kunnen worden aangewezen als afdekking van het risico op variabiliteit van de toekomstige kasstromen van een opgenomen actief of verplichting of van een verwachte, zeer waarschijnlijke transactie. Veranderingen van de reële waarde van het effectieve deel van derivaten, die zijn aangewezen als cashflow hedge en die voldoen aan de voorwaarden voor cashflow hedge accounting, worden opgenomen in de cashflow hedge reserve als aparte component van het eigen vermogen. Het ineffectieve deel wordt in de winst- en verliesrekening wordt verwerkt. De onderliggende waardering van de gehedgede positie, die is aangewezen als onderdeel van een cashflow hedge, wijzigt niet.

Vanaf het moment dat de verwachte transactie resulteert in de daadwerkelijke opname van een actief of een verplichting, worden de cumulatieve winsten en verliezen die voorheen in de cashflow hedge reserve opgenomen waren, overgeboekt naar de winst- en verliesrekening en verwerkt in de perioden waarin de afgedekte transactie van invloed is op het resultaat.

Indien het afdekkingsinstrument zelf vervalt of wordt verkocht, wordt beëindigd of uitgeoefend of niet meer aan de voorwaarden voldoet, blijft het cumulatieve resultaat volledig in de cashflow hedge reserve (eigen vermogen) opgenomen, totdat de verwachte transactie daadwerkelijk plaatsvindt.

Indien de verwachte transactie naar verwachting niet meer zal plaatsvinden, wordt het in het eigen vermogen verwerkte cumulatieve resultaat onmiddellijk naar de winst- en verliesrekening overgeboekt.

Vorderingen op klanten

Hypotheken en hypothecair gedekte vastgoedfinancieringen

Hieronder worden verstaan kredieten aan klanten met hypothecaire zekerheid. Deze kredieten worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. De voorwaarden van kredieten kunnen wijzigen als gevolg van heronderhandeling of anderszins. Indien de netto contante waarde van de kasstromen onder de nieuwe voorwaarden afwijkt van de netto contante waarde van de kasstromen onder de huidige voorwaarden dan wordt dit als een aanleiding voor het uitvoeren van een toets op een bijzondere waardevermindering beschouwd.

Daarnaast wordt een aantal gesecuritiseerde kredieten met hypothecaire zekerheid, nog te securitiseren hypotheken en de verbonden verplichtingen, gewaardeerd op basis van reële waarde. Dit betreft de hypotheken vallend onder het securitisatie programma Holland Homes MBS en hypotheken die voor handelsdoeleinden worden aangehouden. Deze hypotheken zijn nader gespecificeerd in de toelichting.

Niet-hypothecair gedekte vastgoedfinancieringen en overige vorderingen

Hieronder worden kredieten aan zakelijke en particuliere klanten zonder hypothecaire zekerheid verstaan. De kredieten worden gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve rentemethode. Als de voorwaarden

van kredieten zonder hypothecaire zekerheid wijzigen, kennen de vervolgacties dezelfde criteria als de hypotheken en hypothecair gedekte vastgoedfinancieringen.

Voorzieningen vorderingen op klanten

Met betrekking tot de kredieten met en zonder hypothecaire zekerheid wordt een voorziening uit hoofde van bijzondere waardevermindering getroffen indien er objectieve aanwijzingen bestaan dat SNS REAAL niet in staat zal zijn om alle bedragen te incasseren die volgens de oorspronkelijke contractuele leningsvoorwaarden moeten worden ontvangen. Voor kredieten die individueel belangrijk zijn, is het bedrag van de voorziening gelijk aan het verschil tussen de boekwaarde en de netto contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Deze waarde is gelijk aan de verwachte toekomstige kasstromen, inclusief de bedragen die uit hoofde van garanties en onderpand worden gerealiseerd, verdisconteerd tegen de oorspronkelijke effectieve rente van de kredieten.

De criteria voor bijzondere waardevermindering worden toegepast op de gehele kredietportefeuille. Homogene leninggroepen met een kleinere omvang per individuele lening (en overeenkomstig kredietrisico) zoals hypotheken en consumptieve kredieten worden op collectieve basis getoetst op bijzondere waardevermindering. Ditzelfde geldt voor kleinere bedrijfskredieten die op portefeuillebasis worden beheerd. De voorziening op basis van de collectieve benadering wordt bepaald met behulp van modellen, waaronder 'risk rating models' voor homogene pools van kredieten aan particulieren en het midden- en kleinbedrijf. De verliesfactoren die met behulp van dergelijke modellen worden ontwikkeld zijn gebaseerd op historische verliesgegevens van SNS REAAL en worden aangepast op basis van actuele gegevens die, naar het oordeel van het management, van invloed zijn op de inbaarheid van de portefeuille op de beoordelingsdatum.

De voorziening voor waardeverminderingen dekt tevens verliezen in gevallen waar objectieve aanwijzingen erop duiden dat in onderdelen van de kredietportefeuille waarschijnlijke verliezen schuilen, waarvan de aanleiding voor het verlies op meetmoment wel heeft plaatsgevonden, maar nog niet is geïdentificeerd (IBNR: 'incurred but not reported'). Voor hypotheken en hypothecair gedekte vastgoedfinancieringen zijn deze verliezen geschat op basis van historische verliespatronen van kredieten met risicokenmerken die vergelijkbaar zijn met die van andere kredieten in de portefeuille. Verliezen op niet-hypothecair gedekte vastgoedfinancieringen en overige vorderingen worden bepaald op basis van historische verliespatronen en de kredietwaardigheid van de kredietnemers. Beide schattingen houden rekening met het actuele economische klimaat waarin de kredietnemers opereren.

Indien het bedrag van de bijzondere waardevermindering vervolgens daalt als gevolg van een gebeurtenis na de afboeking wordt de vrijval van de voorziening ten gunste gebracht van de winst- en verliesrekening. Wanneer een krediet oninbaar is, wordt dit afgeschreven ten laste van de hiermee verband houdende voorziening voor bijzondere waardeverminderingen. Bedragen die daarna alsnog worden geïnd, worden in mindering gebracht op de dotatie aan de voorziening voor bijzondere waardeverminderingen in de winst- en verliesrekening.

Vorderingen op banken

Dit betreft vorderingen op banken met een resterende looptijd van een maand of langer, voor zover niet in de vorm van rentedragende effecten. De waardering van deze vorderingen geschiedt tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen.

Kas en kasequivalenten

Onder kas en kasequivalenten zijn begrepen de direct en niet-direct opeisbare tegoeden bij De Nederlandsche Bank (DNB), tegoeden van de verzekeringsactiviteiten bij de andere banken en vorderingen van de bankactiviteiten op kredietinstellingen met een resterende looptijd korter dan één maand. De niet-direct opvraagbare tegoeden van SNS REAAL op andere kredietinstellingen zijn opgenomen onder vorderingen op banken. De waardering van deze vorderingen geschiedt tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode onder aftrek van bijzondere waardeverminderingen.

1.4.5 Belastingen

Acute belastingvorderingen en -verplichtingen

De vennootschapsbelasting betreft te vorderen of verschuldigde belasting met betrekking tot de belastbare winst over de verslagperiode en eventueel nog niet afgerekende verschuldigde belasting over voorgaande periodes. Acute

belastingvorderingen en -schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde volgens het geldende belastingtarief waartegen afgerekend zal worden.

Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

Voor voorwaartse verliescompensatie en voor tijdelijke verschillen tussen de fiscale boekwaarde van activa en verplichtingen en de boekwaarde worden uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen gevormd. Hierbij wordt uitgegaan van de belastingtarieven die gelden per balansdatum en de tarieven die zullen gelden in de periode waarin de uitgestelde belastingvorderingen of verplichtingen worden afgewikkeld. De uitgestelde belastingen worden gewaardeerd op nominale waarde.

Uitgestelde belastingvorderingen worden alleen opgenomen indien verwacht wordt dat in de nabije toekomst voldoende fiscale winsten worden gerealiseerd ter compensatie van deze tijdelijke verschillen. Voor tijdelijke verschillen tussen de boekwaarde en fiscale waarde van investeringen in groepsmaatschappijen en deelnemingen worden uitgestelde belastingen opgenomen, behalve als SNS REAAL het tijdstip kan bepalen waarop deze tijdelijke verschillen aflopen en het daarbij waarschijnlijk is dat deze verschillen niet zullen aflopen in de nabije toekomst.

De uitgestelde belastingvorderingen worden op balansdatum beoordeeld en indien het niet langer waarschijnlijk is dat de gerelateerde belastingbate wordt gerealiseerd, wordt de vordering tot de realiseerbare waarde verminderd.

De belangrijkste tijdelijke verschillen vloeien voort uit de herwaardering van materiële vaste activa, bepaalde financiële activa en verplichtingen waaronder derivatencontracten en toepassing van hedge accounting, voorzieningen voor pensioenen en overige personeelsregelingen na pensionering, technische voorzieningen, voorwaarts te verrekenen verliezen, en, met betrekking tot acquisities, uit het verschil tussen (a) het saldo van de reële waarde van de overgenomen netto-activa en (b) de fiscale waarde.

Uitgestelde belastingen met betrekking tot de herwaardering van hiervoor genoemde activa en passiva waarvan waardeveranderingen direct ten laste of ten gunste van het eigen vermogen worden gebracht, worden ook ten gunste of ten laste van het eigen vermogen gebracht en worden bij realisatie samen met de uitgestelde waardeveranderingen opgenomen in de winst- en verliesrekening.

1.4.6 Overige activa

Herverzekeringscontracten

Inkomende herverzekeringscontracten
Een andere verzekeraar draagt met deze contracten significante verzekeringsrisico's op uitgegeven verzekeringscontracten over, alsmede een depositocomponent. Het gehele contract kwalificeert vanwege de overdracht van significante verzekeringsrisico's als een inkomend (her)verzekeringscontract, en de verplichtingen uit de verzekerde risico's en de depositocomponent zijn, in overeenstemming met IFRS 4, opgenomen onder de verplichtingen uit verzekeringscontracten.

Uitgaande herverzekeringscontracten
SNS REAAL wordt bij deze contracten gecompenseerd voor verliezen op uitgegeven verzekeringscontracten, en verantwoord als een verzekeringscontract.

Het aandeel van herverzekeraars in de verplichtingen uit verzekeringscontracten begrepen technische voorzieningen waartoe SNS REAAL uit hoofde van haar herverzekeringscontracten gerechtigd is, worden opgenomen als activa uit herverzekering en het aandeel van de herverzekeraars in de verzekeringstechnische lasten wordt daarop in mindering gebracht. De activa bestaan uit kortlopende vorderingen op herverzekeraars (gepresenteerd onder overige activa) en vorderingen op langere termijn (gepresenteerd onder herverzekeringscontracten). Deze vorderingen zijn afhankelijk van de verwachte claims en uitkeringen die voortvloeien uit de herverzekerde verzekeringscontracten.

De waardering van door en aan herverzekeraars verschuldigde bedragen geschiedt in overeenstemming met de voorwaarden van de herverzekeringscontracten. Verplichtingen uit herverzekering betreffen voornamelijk te betalen premies voor herverzekeringscontracten. Deze premies worden als last opgenomen in de periode waarover zij verschuldigd zijn.

Vorderingen op herverzekeraars worden op rapportagedatum beoordeeld op eventuele bijzondere waardeverminderingen uit hoofde van kredietrisico's.

Overige activa

De overige activa bestaan uit vorderingen uit directe verzekeringen, overige belastingen (o.a. btw, loonbelasting), overige vorderingen en overlopende activa. Het netto bedrag van vorderingen en voorzieningen in het kader van het depositogarantiestelsel is geboekt onder overige vorderingen. Onder de overlopende activa zijn tevens opgenomen de opgebouwde rente op financiële instrumenten die worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, alsmede de overige overlopende activa, waaronder de vordering van SNS REAAL op klanten en de clearing tegenpartij inzake derivatenposities.

1.4.7 Eigen vermogen

Geplaatst aandelenkapitaal en agioreserve

Het aandelenkapitaal bestaat uit de geplaatste en volgestorte gewone aandelen. De agioreserve betreft het gestorte kapitaal dat in aanvulling op de nominale waarde op de uitgegeven gewone aandelen is gestort. De kosten die direct zijn toe te rekenen aan de uitgifte van eigen vermogensinstrumenten worden, na aftrek van belasting, in mindering gebracht op de emissieopbrengst.

Dividend op gewone aandelen

De verwerking van dividend over een boekjaar, dat na de balansdatum wordt gedeclareerd, wordt behandeld in Regeling inzake de winst- en verliesbestemming onder de Overige gegevens.

Herwaarderingsreserve

De herwaarderingen van onroerend goed voor eigen gebruik worden opgenomen in de herwaarderingsreserve (zie 1.4.2 Terreinen en gebouwen in eigen gebruik).

Cashflow hedge reserve

De cashflow hedge reserve bestaat uit het effectieve deel van de cumulatieve veranderingen in de reële waarde van gebruikte derivaten in het kader van de toepassing van cashflow hedge accounting, na aftrek van belastingen, mits de afgedekte transactie nog niet heeft plaatsgevonden. Zie toelichting 32 Hedge accounting.

Reële-waarde reserve

In de reële-waarde reserve worden winsten en verliezen als gevolg van veranderingen in de reële waarde van voor verkoop beschikbare activa verwerkt, onder aftrek van belastingen. Indien de desbetreffende activa worden verkocht, geïnd of anderszins worden vervreemd, wordt het daarop betrekking hebbende cumulatieve resultaat dat in de reële waardereserve is verwerkt, overgeboekt naar de winst- en verliesrekening (zie 1.4.4 Beleggingen). Tevens worden valutakoersverschillen op niet-monetaire financiële activa die worden geclassificeerd als voor verkoop beschikbaar opgenomen in deze reserve.

De reële-waarde reserve voor vastrentende waarden die tegenover de verzekeringsverplichtingen staat wordt, indien van toepassing, aangewend voor shadow (loss) accounting.

Overige reserves

De overige reserves bestaan met name uit de ingehouden winsten van SNS REAAL.

1.4.8 Achtergestelde schulden en slotbonusrekening

Achtergestelde schulden

Onder de achtergestelde leningen worden opgenomen de achtergestelde en onderhandse (obligatie)leningen uitgegeven door SRLEV N.V. Waardering bij eerste opname vindt plaats tegen reële waarde, dat wil zeggen de emissieopbrengst (de reële waarde van de ontvangen vergoeding) onder aftrek van transactiekosten. Na eerste opname worden ze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

De achtergestelde schulden van SNS Bank N.V. en SNS REAAL. N.V. zijn als onderdeel van het onteigeningsbesluit onteigend door de Nederlandse Staat. In 2013 zijn de achtergestelde obligatieleningen tegen uitgifte van agio ingebracht in SNS REAAL, respectievelijk SNS Bank waarna de achtergestelde obligaties doormiddel van schuldvermenging teniet zijn gegaan. Voor de achtergestelde onderhandse schulden geldt dat de schuldtitels zijn onteigend ten gunste van de Stichting AOS. Het tenietgaan van de achtergestelde onderhandse schulden is ten gunste van het resultaat verantwoord.

Slotbonusrekening

De slotbonusrekening betreft verplichtingen inzake slotbonussen uit hoofde van bepaalde levensverzekeringen. De aanspraak op een slotbonus bestaat uitsluitend voor bepaalde individuele verzekeringscontracten die door het verstrijken van de overeengekomen looptijd of als gevolg van het overlijden van de verzekerde tot uitkering komen. Bij afkoop van het verzekeringscontract vervalt het recht op een slotbonus. De aanspraken op nog niet uitgekeerde slotbonussen zijn achtergesteld bij alle andere schulden. Ook is bepaald dat de aanspraken op een slotbonus vervallen indien en voor zover de resultaten een zodanige invloed hebben op het aansprakelijke vermogen dat niet meer wordt voldaan, of dat dreigt dat niet meer zal worden voldaan, aan de wettelijk vereiste solvabiliteitsmarge.

De slotbonusrekening wordt actuarieel bepaald op basis van dezelfde grondslagen zoals die worden toegepast voor de waardering van de winstbijschrijvingen, die onderdeel zijn van de verplichting uit verzekeringscontracten. Daarnaast wordt rekening gehouden met geschatte kansen op vervroegde opzegging van verzekeringen.

Jaarlijks wordt een gedeelte van de slotbonusrekening volgens een vaste methodiek omgezet in een onvoorwaardelijk recht van de verzekeringsnemers en toegevoegd aan de verzekeringsverplichtingen uit verzekeringscontracten.

De verplichtingen uit hoofde van de slotbonusregeling worden in de jaarrekening gekwalificeerd als vreemd vermogen. Voor de solvabiliteitsrapportage van de verzekeringsactiviteiten aan DNB maakt deze post deel uit van het aanwezige vermogen.

1.4.9 Schuldbewijzen

Uitstaande schuldbewijzen worden bij eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde, dat wil zeggen de emissieopbrengst (de reële waarde van de ontvangen vergoeding) onder aftrek van de gemaakte transactiekosten. Na eerste opname worden ze gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs op basis van de effectieve-rentemethode.

Een specifieke categorie uitstaande schuldbewijzen (de gesecuritiseerde hypotheken via Holland Homes transacties) blijft na eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening zodat een inconsistentie in de waardering wordt geëlimineerd die anders zou zijn ontstaan door de afwijkende waardering van activa en verplichtingen.

Wanneer SNS REAAL eigen schuldbewijzen terugkoopt, worden deze schuldbewijzen van de balans verwijderd.

1.4.10 Verzekeringscontracten

Algemeen

Onder deze balanspost zijn de verplichtingen uit verzekeringscontracten opgenomen. Verzekeringscontracten zijn die contracten die een significant verzekeringsrisico dragen. Dergelijke contracten kunnen tevens een beleggingsrisico dragen. SNS REAAL kent zowel levens- als schadeverzekeringscontracten.

Voor uitkeringen uit hoofde van verzekeringscontracten die naar verwachting in de toekomst worden gedaan, wordt een verplichting opgenomen zodra het verzekeringscontract van kracht is. Bij de overgang op IFRS heeft SNS REAAL de daarvoor gehanteerde waarderingsgrondslagen voor de verplichtingen uit verzekeringscontracten gecontinueerd (de historische grondslagen) waarbij de verzekeringsverplichtingen worden vastgesteld op basis van tariefgrondslagen (levensverzekeringen) of historisch waargenomen schade-uitloop (schadeverzekeringen). Voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen wordt een combinatie van beide methoden gebruikt.

IFRS vereist bij een waardering op historische grondslagen een toereikendheidstoets waarbij de waarde van de verzekeringsverplichting op historische grondslagen, onder aftrek van de gerelateerde VOBA (Value of business acquired) wordt vergeleken met de waarde van de verplichting op actuele veronderstellingen. Als deze waarde hoger is,

dan is er sprake van een tekort. In overeenstemming met het IFRS vereiste wordt de balanswaarde met dit tekort aangevuld, waarmee de verzekeringsverplichting dan wordt gewaardeerd op actuele veronderstellingen.

Hierna volgen de details van de waarderingsgrondslag voor levensverzekeringen en schadeverzekeringen en de daarop van toepassing zijnde toereikendheidtoets.

Levensverzekeringen, algemeen

Levensverzekeringscontracten zijn te onderscheiden in levensverzekeringen voor eigen rekening en risico en verzekeringen voor rekening en risico van polishouders, SNS REAAL heeft bij beide significante verzekeringsrisico's overgenomen. Bij levensverzekeringen voor rekening en risico polishouders lopen polishouders beleggingsrisico's. Bij beide verzekeringsvormen komen individuele verzekeringscontracten en collectieve verzekeringscontracten voor. Met deze verzekeringscontracten worden gedurende een vaak langere periode gebeurtenissen verzekerd die tot een uitkering in geld of de tegenwaarde van beleggingseenheden leiden in verband met het leven of het overlijden van verzekerden.

Op balansdatum worden deze verplichtingen daarbij voor levensverzekeringen vastgesteld op basis van tariefgrondslagen, eventueel verhoogd met voorzieningen voor langlevenrisico en voor rentegaranties (op levensverzekeringen, waarbij het beleggingsrisico voor rekening en risico van polishouders komt, of bij voortzetting voor eigen rekening van deze contracten) en effecten van shadow accounting.

Tariefsgrondslagen
De verplichtingen op tariefsgrondslagen worden voor levensverzekeringscontracten bepaald op basis van een voldoende voorzichtige prospectieve actuariële methode waarbij rekening gehouden wordt met alle toekomstige uitkeringen en nog te ontvangen premies, voor zover van toepassing. Bij de berekening wordt afgeweken van het gebruik van een prospectieve methode indien deze methode vanwege de aard van het betrokken type levensverzekering niet toepasbaar is.

De werkelijke uitkeringen en het tijdstip van uitkeren zijn afhankelijk van factoren zoals sociale, economische en demografische trends, inflatie, beleggingsrendementen, gedrag van verzekeringnemers en andere factoren en, voor levensverzekeringen, aannames met betrekking tot de ontwikkeling van sterfte en invaliditeit. Voor sommige risicoproducten wordt ook rekening gehouden met het verval, zoals afkoop of premievrijmaking. De gebruikte aannames voor de balanswaardering zijn voor levensverzekeringen gebaseerd op de grondslagen van het tarief, zoals dat is vastgesteld bij het afsluiten van het verzekeringscontract. Het gebruik van andere aannames voor deze factoren dan nu in de jaarrekening zijn gebruikt zou een materieel effect kunnen hebben op de verplichtingen uit verzekeringscontracten en verzekeringstechnische lasten.

De disconteringsvoet is voor de meeste contracten vast en bedraagt 3% voor verzekeringscontracten gesloten na 1999 of maximaal 4% voor verzekeringscontracten voor die tijd. Voor spaarhypotheken en andere garantieproducten geldt het in het verzekeringscontract gegarandeerde rendement. De rekenrente voor deze producten is gelijk aan het beleggingsrendement dat op de bijbehorende beleggingen wordt behaald.

In verzekeringscontracten besloten opties en garanties
SNS REAAL neemt in verzekeringscontracten besloten opties en garanties, zoals opties tot afkoop van verzekeringscontracten tegen een vast bedrag, of tegen een vast bedrag en een rentevoet en die daardoor nauw verbonden zijn met het basisverzekeringscontract, niet separaat op maar verwerkt deze conform het hoofdcontract. De besloten opties en garanties worden gewaardeerd zodra de voorziening onder het niveau van de garantie komt. In de waardering wordt de tijdswaarde niet opgenomen.

Levensverzekeringen voor eigen rekening en risico

Dit betreft levensverzekeringscontracten waarbij SNS REAAL zowel een significant verzekeringsrisico draagt, als de beleggingsrisico's verbonden aan de tegenover de verzekeringsverplichtingen voor eigen rekening aangehouden beleggingen. Deze levensverzekeringscontracten zijn onderverdeeld in collectieve contracten en individuele contracten met de productgroepen spaarhypotheekverzekeringen, lijfrenten, risicoverzekeringen, spaarverzekeringen en uitvaartverzekeringen.

De verplichtingen voor levensverzekeringen voor eigen rekening en risico bestaan uit de verdisconteerde waarde van de verwachte toekomstige uitkeringen aan verzekeringnemers of andere begunstigden, onder aftrek van toekomstige premies (netto premie methode).

Aannames op tariefgrondslagen
De gebruikte aannames voor de balanswaardering zijn voor levensverzekeringen voor eigen rekening gebaseerd op de grondslagen van het tarief, zoals dat is vastgesteld bij het afsluiten van het verzekeringscontract. Daarnaast wordt periodiek een hierna toegelichte IFRS-toereikendheidstoets uitgevoerd. Inschattingen, veronderstellingen en een toelichting op de toets zijn toegelicht in 1.4.10 IFRS toereikendheidstoets levensverzekeringen.

Voorzieningen voor langlevenrisico
Specifiek voor de pensioenportefeuille geldt dat door het langer leven van de verzekerde(n) de in de verplichtingen uit verzekeringscontracten opgenomen voorzieningen ontoereikend zouden kunnen worden op dit onderdeel. In het verleden zijn daarom additionele dotaties aan de voorziening gedaan voor dit zogenoemde langlevenrisico en zijn voorzieningen die hiervoor gevormd waren bij geacquireerde verzekeringsbedrijven gehandhaafd. Vanaf 2008 is, in samenhang met de juridische fusies van verschillende leven entiteiten en de toegenomen mogelijkheid van compensatie met kortlevenrisico's het voorzieningenbeleid anders vormgegeven, waarbij voor de mogelijke risico's van het langer leven geen aanvullende voorzieningen meer zijn opgenomen zolang er voldoende compensatie in de totale portefeuille aanwezig is. Daarnaast vormt het actuele langlevenrisico een onderdeel van de toereikendheidstoets.

Kostenopslagen
De premies bevatten opslagen voor dekking van de kosten. Wanneer de premies worden ontvangen of invorderbaar zijn geworden, vallen de opslagen vrij en zijn deze beschikbaar voor dekking van de werkelijke kosten, waaronder begrepen doorlopende kosten en acquisitiekosten.

Rentestandkortingen
De verplichtingen uit verzekeringscontracten worden vastgesteld onder aftrek van geactiveerde rentestandkortingen. De geactiveerde rentestandkortingen worden geamortiseerd op actuariële basis.

Voorzieningen voor arbeidsongeschiktheidsrisico
Voor het recht van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid en de arbeidsongeschiktheidsrentes voor niet-geclaimde schaden, wordt in de verplichtingen uit verzekeringscontracten een voorziening aangehouden. Deze voorziening is gebaseerd op een factor maal de voor het arbeidsongeschiktheidsrisico geldende jaarpremie. De hoogte van de factor is onder meer vastgesteld op basis van Incurred But Not Reported IBNR-technieken afgeleid uit ervaringscijfers voor claimgedrag. Bij een IBNR techniek wordt per het einde van de verslagperiode op basis van ervaringscijfers een schatting gemaakt van te verwachten claims van nog niet aangemelde schades die zich op de balansdatum al wel hebben voorgedaan. De grondslagen voor waardering van ingegane premievrijstellingen vanwege arbeidsongeschiktheid zijn gelijk aan de grondslagen van de hoofdverzekering.

Winstdelingen, bonussen en kortingen
De contante waarde van de beschikbaar gestelde maar nog niet bijgeschreven winstdeling (winstkoopsommen) voor het aankomende jaar worden opgenomen onder de in de verzekeringsverplichtingen opgenomen voorziening voor winstdelingen, bonussen en kortingen.

Winstdeling
De verzekeringsportefeuille bevat zowel niet-winstdelende verzekeringscontracten als verzekeringscontracten met discretionaire, respectievelijk contractuele winstdelingsrechten. Discretionaire winstdelingen houden verband met het recht van een verzekeringnemer op een additionele uitkering boven het verzekerde of gegarandeerde kapitaal. Het vaststellen van het bedrag en tijdstip van deze extra uitkeringen is naar discretie van het bestuur van SNS REAAL. De reeds toegekende winstdelingsverplichtingen zijn eveneens opgenomen in de verplichtingen uit verzekeringscontracten.

Naast discretionaire winstdelingsrechten zijn er tevens individuele en collectieve contracten met een contractuele winstdeling. Dit kunnen overrentedelingen evenals technische winstdelingen zijn. De reeds toegekende verplichtingen hiervan worden opgenomen onder de verplichtingen uit verzekeringscontracten.

Shadow accounting
SNS REAAL past in overeenstemming met IFRS 4 shadow accounting toe ter beperking van de asymmetrie in de toereikendheidstoets van de verzekeringsactiviteiten. Daarmee geven de balans en de financiële resultaten van SNS REAAL een beter beeld geven van de economische relatie tussen activa en passiva.

De asymmetrie is een gevolg van de waardering van beleggingen op reële waarde en de waardering van de in de balans op te nemen verzekeringsverplichtingen op basis van een discontering met een vaste rekenrente (uit de tariefsgrondslagen) van de te verwachten kasstroom uit de verzekeringscontracten. Renteschommelingen hebben geen effect op de met de vaste rekenrente verdisconteerde verzekeringsverplichtingen. Shadow accounting baseert zich op het principe dat de vastrentende waarden dienen als een economische hedge op deze verzekeringsverplichtingen. Een rentestijging of daling heeft met shadow accounting in beginsel een qua richting gelijk effect op de waardering van de vastrentende waarden en de verzekeringsverplichtingen.

Met shadow accounting wordt via een hierna toegelicht shadow loss ook het effect van renteschommelingen op eventuele tekorten uit de toereikendheidstoets gebaseerd op actuele grondslagen (waaronder discontering met een actuele rentevoet) beter in lijn gebracht met de effecten van renteschommelingen op herwaarderingen van als voor verkoop beschikbaar aangehouden beleggingen.

Toepassing
Shadow accounting wordt toegepast op voor verkoop beschikbare vastrentende waarden en op rentederivaten gewaardeerde tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening, aangehouden tegenover verzekeringsverplichtingen uit:
- Verzekeringscontracten met winstdeling.
- Verzekeringscontracten zonder winstdeling, indien en voor zover het huidige renteniveau lager is dan de rentevoet die gebruikt is voor de prijsstelling toen het contract is aangegaan, bezien op portefeuille niveau.
- Bepaalde rente gerelateerde opties besloten in de verzekeringscontracten.

Shadow accounting wordt niet toegepast op:
- impairments;
- herwaarderingen van schuldinstrumenten vanwege impairments

Onder shadow accounting hebben ongerealiseerde en gerealiseerde resultaten op beleggingen hetzelfde effect op de waardering van de verplichtingen uit verzekeringscontracten.

Shadow accounting in de winst- en verliesrekening
In de winst- en verliesrekening opgenomen gerealiseerde resultaten worden met shadow accounting gespiegeld via de verzekeringstechnische lasten aan de verzekeringsverplichtingen toegevoegd, als er bij herbelegging van de verkoopopbrengsten onvoldoende rendement kan worden behaald om in de toekomst de rente component in de verzekeringstechnische lasten te dekken. Ongerealiseerde resultaten worden onder shadow accounting op dezelfde wijze behandeld.

Een in totaal negatieve stand van deze shadow resultaten in de verzekeringsverplichtingen, exclusief de altijd positieve shadow resultaten op verzekeringscontracten met winstdeling, wordt via de verzekeringstechnische lasten direct ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht.

De via shadow accounting in de verzekeringsverplichtingen opgenomen gerealiseerde resultaten worden na de toevoeging geamortiseerd ten gunste van de winst- en verliesrekening om een tekort aan rendement op de (her)beleggingen geheel of gedeeltelijk te compenseren. De nog niet geamortiseerde gerealiseerde waarden worden begrepen in de balanswaarde van de verzekeringsverplichtingen en worden betrokken in de toereikendheidstoets op de balanswaarde van deze verplichtingen.

Shadow loss ten laste van Overig Totaalinkomen
In het Overig Totaalinkomen wordt, ten laste van de herwaarderingsreserves op voor verkoop beschikbare vastrentende waarden, een gespiegelde toevoeging (de shadow) aan de verzekeringsverplichtingen opgenomen, voor zover een tekort in de toereikendheidstoets is toe te schrijven aan een eventuele daling van het in de toets gehanteerde actuele

renteniveau onder voor de prijsstelling bij het aangaan van de contracten gebruikte rentevoeten, bezien op portefeuille niveau (een shadow loss, zie ook 1.4.10. IFRS-toereikendheidstoets levensverzekeringen)

Levensverzekeringen voor rekening en risico polishouder

Algemeen
Dit betreft verzekeringscontracten waarbij de polishouder het beleggingsrisico draagt. De verplichtingen uit deze contracten bestaan uit technische voorzieningen voor de waarde van de aan de beleggingen verbonden component, de waarde van rentegaranties en de waarde van de verzekeringscomponent.

Unit linked life insurance
Bij levensverzekeringen in beleggingseenheden zijn de uitkeringen uit hoofde van deze verzekeringscontracten gekoppeld aan de waarde van beleggingen. Gezien deze koppeling worden de verzekeringstechnische verplichtingen voor deze verzekeringscontracten aangepast voor alle waardeveranderingen in deze beleggingen. De verzekeringnemer bepaalt hoe SNS REAAL de betaalde premies, na aftrek van kosten en risicopremie, dient te beleggen. SNS REAAL heeft voor dit doel veelal afzonderlijke beleggingsfondsen gecreëerd. Het economische risico over de beleggingen wordt gelopen door de verzekeringnemers. Voor de verzekeringscontracthouder is het mogelijk om naast de beleggingswijze ook het verzekeringscontract op ieder moment aan te passen aan zijn of haar persoonlijke en/of financiële situatie. Er zijn voor een beperkt deel van de garanties afgegeven op het rendement.

De collectieve verzekeringen met een gesepareerd depot worden eveneens verantwoord onder levensverzekeringen voor rekening en risico polishouder. Ook op deze contracten zijn rentegaranties afgegeven.

Technische voorzieningen voor aan de beleggingen verbonden component
De technische voorzieningen voor verzekeringen waarbij verzekeringnemers het beleggingsrisico dragen, worden voor de aan de beleggingen verbonden component gewaardeerd (gespiegeld) op de balanswaarde (reële boekwaarde) van de daarmee samenhangende beleggingen. Deze technische voorzieningen worden daarmee (evenals de verbonden beleggingen) gewaardeerd op reële waarde via de winst- en verliesrekening. Transactiekosten en provisies worden niet meegenomen in de eerste waardering maar als last verantwoord op het moment dat deze transacties plaatsvinden.

Rentegaranties
SNS REAAL heeft binnen de beleggingsverzekeringen voor een beperkt aantal beleggingsfondsen garanties afgegeven op het rendement. Deze garantie geldt alleen op de einddatum van de verzekering. Tussentijds is de technische voorziening minimaal gelijk aan de met het garantiepercentage opgerente inleg, na aftrek van de onttrekkingen voor kosten en risicopremies en gecorrigeerd voor toekomstig onnatuurlijk verval.

Voor collectieve contracten worden ten laste van de winst- en verliesrekening aanvullende voorzieningen getroffen indien de baten uit beleggingen niet toereikend zijn om de verplichtingen als gevolg van de gegarandeerde rendementen te dekken. Na een eventuele voortzetting van eigen rekening worden deze voorzieningen actuarieel geamortiseerd over de resterende looptijd van de verzekeringsverplichtingen eigen rekening.

De rentegaranties worden betrokken in de toereikendheidstoets.

Verzekeringscomponent
De verzekeringscomponent in de verplichtingen uit deze verzekeringscontracten wordt bepaald op basis van de tariefsgrondslagen.

IFRS-toereikendheidstoets levensverzekeringen

De toets
Onder IFRS dient de balanswaarde van de verplichtingen uit verzekeringscontracten, na aftrek van de gerelateerde VOBA, minimaal gelijk te zijn aan de waarde van de verzekeringsverplichting op actuele grondslagen. De te toetsen totale balanswaarde van de verplichtingen bestaat uit de balanswaarde op basis van historische grondslagen, aangevuld met de effecten van shadow accounting (zie 1.4.10 Shadow accounting en hieronder bij ‘shadow loss') en eventuele voorzieningen voor rentegaranties op levensverzekeringen, waarbij het beleggingsrisico voor rekening en risico van verzekeringnemers komt (onder aftrek van vanwege de tekorten op de rentegaranties die bij collectieve contracten voor rekening van de werkgevers komen).

Getoetst wordt of deze balanswaarden per saldo toereikend zijn om, op basis van actuele veronderstellingen, aan de verplichtingen aan verzekeringnemers te kunnen voldoen. Bij de uitvoering van deze toets wordt een projectie gemaakt van de toekomstige contractuele kasstromen op basis van de meest realistisch geachte inschattingen van de actuele en toekomstige ontwikkelingen met betrekking tot sterfte, invaliditeit, gedrag van verzekeringnemers, claimbehandelings- en beheerkosten. In deze kasstromen is waardering van de in de toekomst verwachte winstdeling en de tijdswaarde van de in de verzekeringscontracten besloten opties en garanties begrepen. De schatting wordt nog verhoogd met een onzekerheidsmarge. Voor de berekening van de onzekerheidsmarge is gebruik gemaakt van de zogenaamde Cost of Capital methode. Tenslotte worden de kasstromen verdisconteerd tegen de swapcurve met UFR, zoals gepubliceerd door DNB. Indien de aldus berekende toetsvoorziening hoger uitkomt dan de balanswaarden van de verplichtingen uit verzekeringscontracten, vermeerderd met de waarderingsverschillen van beleggingen (voor zover niet op marktwaarde gewaardeerd), is er sprake van een tekort.

Bij rentegaranties in collectieve contracten, waarbij het beleggingsrisico voor rekening en risico van verzekeringsnemers komt, is met een aantal werkgevers overeengekomen dat tekorten ten opzichte van de rentegarantie (deels) voor rekening van de werkgever komen. In verband met deze bijstortingsverplichting van de werkgever ontvangen bedragen of nog te ontvangen bedragen komen in mindering op het tekort uit de toereikendheidstoets.

Toetsniveau en frequentie
De IFRS toereikendheidstoets wordt minimaal eenmaal per kwartaal uitgevoerd op de verplichtingen uit de totale portefeuille voor levensverzekeringscontracten.

Verwerking van een toets tekort
Bij een toets tekort wordt de balanswaarde aangevuld ten laste van het vermogen, voor zover er toewijsbare positieve herwaarderingen aanwezig zijn in reële waarde reserve en cashflow hedge reserve (hierna toegelicht onder shadow loss). Als er daarna nog een tekort resteert dan wordt dit tekort eerst via de verzekeringstechnische lasten definitief afgeboekt van een eventueel aanwezige VOBA. Tot slot wordt een dan nog resterend tekort eveneens via de verzekeringstechnische lasten toegevoegd aan de verplichtingen uit verzekeringscontracten. Bij een vermindering van het tekort in een volgende verslagperiode wordt deze toevoeging aan de verplichtingen uit verzekeringscontracten teruggenomen ten gunste van de winst- en verliesrekening (via verzekeringstechnische lasten). Afboekingen van de VOBA zijn definitief en worden daarom in volgende verslagperioden niet meer teruggenomen.

Shadow loss
Voor zover het tekort van de verplichtingen uit verzekeringscontracten in de IFRS toets verband houdt met de toename van de toetsvoorziening als gevolg van een rentedaling, wordt de benodigde aanvulling van de balanswaarde van deze verplichtingen via een shadow loss verrekend met een positieve reële waarde reserve en of positieve cash flow hedge reserve. De reële waarde wordt alleen benut voor zover deze voortkomt uit vastrentende waarden en gerelateerd is aan de verzekeringstechnische verplichtingen. Een tekort als gevolg van andere verzekeringstechnische uitgangspunten wordt niet via een shadow loss verwerkt. Als in een opeenvolgende verslagperiode een toetsoverschot ontstaat, dan wordt maximaal het eerder in de verplichting verwerkte shadow loss teruggenomen, ten gunste van de herwaarderingsreserve of cashflow hedge reserve. Zie ook toelichting 18 voor meer informatie over de effecten van shadow (loss) accounting.

Gehanteerde veronderstellingen
Bij de IFRS-toereikendheidstoets per 31 december 2014 zijn de volgende actuele veronderstellingen gehanteerd:
- Disconteringsvoet: swapcurve inclusief de UFR (de DNB curve).
- Winsttoekenning conform de vigerende winstdelingsregelingen.
- Kostentoedeling en verdeling efficiency voordelen gebaseerd op intern onderzoek.
- Verwachte sterftekansen op prognosemodel AG 2014 voor de gehele bevolking, gecorrigeerd voor ervaring in de eigen portefeuille op basis van intern onderzoek.
- Onnatuurlijk verval ervaringstafels op basis van intern onderzoek.
- Inflatie afgeleid van marktgegevens.
- Salarisontwikkeling bij collectieve contracten conform de inflatie vooronderstelling.
- Cost of capital van 4%.

Sterftekansen
De verwachte sterftekansen in de projectie van de verzekeringsverplichtingen zijn de verwachte sterftekansen volgens de prognose van de sterftekansen van de gehele bevolking vermenigvuldigd met een portefeuillefactor.

Voor de inschatting van de verwachte sterftekansen voor de gehele bevolking wordt gebruik gemaakt van het AG2014 model van het Actuarieel Genootschap.

De portefeuillefactor meet het verschil tussen de bevolkingssterfte en de sterfte in de verzekeringsportefeuille. Deze factor wordt binnen de door SNS REAAL vastgestelde kaders voor iedere business unit afzonderlijk bepaald en is mede afhankelijk van de productkenmerken, geslacht en verstreken duur/leeftijd. Deze portefeuillefactor wordt jaarlijks herzien op basis van intern onderzoek en de sterftequotiënten van de meest recente CBS waarnemingen.

Schadeverzekeringen
Schadeverzekeringen zijn die verzekeringscontracten die een dekking geven die niet in verband staat met het leven of overlijden van verzekerden. Deze contracten kennen grotendeels een kortere periode waarin gebeurtenissen zijn verzekerd. De schadeverzekeringscontracten van SNS REAAL zijn in de productgroepen ziekte/ongevallen, motorrijtuigen, brand, transport en overige onder te verdelen. Uitkeringen die naar aanleiding van het optreden van de verzekerde gebeurtenis worden gedaan, zijn ofwel vast (bijvoorbeeld contractueel vastgelegde uitkering bij arbeidsongeschiktheid) of gekoppeld aan de omvang van de door de polishouder geleden economische schade (conform het indemniteitsprincipe).

De verplichtingen voor schadeverzekeringen worden bepaald met de historisch waargenomen schade-uitloop. Voor arbeidsongeschiktheidsverzekeringen wordt dit gecombineerd met de waardering volgens tariefsgrondslagen van levensverzekeringen, zoals toegelicht bij 1.4.10.1 Levensverzekeringen, algemeen.

In de verplichtingen uit contracten voor schadeverzekeringen zijn de volgende voorzieningen opgenomen:

Voorziening niet-verdiende premies
Deze voorziening geeft het deel van de geboekte premies weer dat betrekking heeft op de niet verstreken risicotermijnen. De voorziening is gelijk aan de niet-verdiende bruto premies waarbij de betaalde provisie op de bruto premie in mindering is gebracht. Deze voorziening voor niet-verdiende premies wordt separaat voor ieder verzekeringscontract bepaald op naar rato van de nog niet verstreken risicoperiode, eventueel aangepast voor variaties in risico en claimfrequenties gedurende de looptijd van het verzekeringscontract.

De wijziging in de voorziening voor niet-verdiende premies wordt in de winst- en verliesrekening verwerkt zodat de opbrengsten worden opgenomen gedurende de risicotermijn.

Voorziening voor lopende risico's
De voorziening voor lopende risico's wordt gevormd ten behoeve van verplichtingen die voortkomen uit:
- Schaden en de schadebehandelingskosten die zich na de balansdatum kunnen voordoen en die gedekt worden door vóór die datum gesloten overeenkomsten, voor zover het in dit verband geraamde bedrag de voorziening voor niet-verdiende premies en de in verband met deze overeenkomsten opeisbare premies te boven gaat.
- De ontvangen premies voor verzekeringscontracten die een eenmalige of gelijkblijvende periodieke premie kennen maar waarvoor het verzekerde risico in de toekomst toeneemt. Dit betreft in het bijzonder de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

Voorziening voor te betalen schades
Deze voorziening is bestemd voor de per balansdatum gemelde maar nog niet afgewikkelde schaden van het boekjaar en de voorgaande jaren. De vaststelling geschiedt stelselmatig post voor post. In geval van arbeidsongeschiktheidsschaden wordt deze voorziening de Voorziening Periodieke Uitkeringen (VPU) genoemd.

Voorziening co-assurantie
REAAL houdt co-assurantie, met name voor transportverzekeringen. Bij de berekening van de technische voorziening wordt rekening gehouden met alle per balansdatum aangegane risico's en de gedurende het boekjaar geleden (gemelde én ongemelde) schaden. De verwachte standen voor de aangegane risico's en geleden schades met betrekking tot de transportverzekeringen worden bepaald volgens het tekenjarenbeginsel.

Voorziening Incurred But Not Reported (IBNR voorziening)
De IBNR voorziening is bestemd voor de per balansdatum wel voorgevallen, maar nog niet bij de Verzekeraar gemelde schaden. Bij de vaststelling van deze op ervaring gebaseerde voorziening wordt rekening gehouden met verwachte subrogatie.

Voorziening interne afwikkelingskosten
Voor kosten in verband met schadebehandeling wordt de afzonderlijke voorziening interne afwikkelingskosten gevormd, een onderdeel van de voorziening voor te betalen schaden. Deze voorziening geeft een schatting van de kosten die zijn verbonden aan de toekomstige uitkeringen voor verzekerde gebeurtenissen die zich reeds hebben voorgedaan.

Methodiek IBNR en voorziening interne afwikkelingskosten
Anders dan bij de toereikendheidstoets – waar gebruik gemaakt wordt van actuariële analyses – worden de voorzieningen IBNR en interne afwikkelingskosten op de balans maandelijks vastgesteld door uit te gaan van de stand uit voorgaande maand, en deze waar nodig aan te passen naar de waargenomen (grote) ontwikkelingen in betreffende maand. Tweemaal per jaar worden deze voorzieningen herijkt, onder meer op basis van business informatie als ook de uitgevoerde actuariële analyses uit de laatst uitgevoerde toereikendheidstoets.

Discontering
De in deze paragraaf genoemde schadevoorzieningen, met uitzondering van die voor claims uit hoofde van arbeidsongeschiktheid, worden, conform hetgeen gebruikelijk is in de branche, niet contant gemaakt. Dit geldt ook voor de voorziening interne afwikkelingskosten. Wijzigingen in schattingen worden in het resultaat opgenomen in de periode waarin de schattingen zijn aangepast.

IFRS-toereikendheidtoets schadeverzekeringen

De toets
Deze toets wordt uitgevoerd op de bruto schadevoorzieningen, premievoorzieningen en de voorziening schadebehandelingskosten.

De toetswaarde van de verzekeringsverplichting op actuele tariefgrondslagen bestaat uit een beste schatting daarvan en een onzekerheidsmarge. De beste schatting wordt bepaald voor afzonderlijke portefeuilles. De indeling in portefeuilles (naar branches en distributiekanalen) is dusdanig tot stand gekomen dat er qua risico sprake is van homogene portefeuilles. Met de beste schatting wordt een realistische schatting gegeven van toekomstige schadebetalingen, schadebehandelingskosten en toekomstige lasten voortvloeiend uit verzekeringscontracten. De kasstromen van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (AOV) worden gedisconteerd met de swap rentecurve inclusief de UFR. De onzekerheidsmarge wordt bepaald volgens de Cost of Capital methode (Cost of Capital: 4%). Een eventueel tekort wordt onmiddellijk ten laste van de winst- en verliesrekening gebracht

Toetsniveau en frequentie
Tweemaal per jaar wordt de IFRS toereikendheidstoets uitgevoerd op de verplichtingen uit de totale portefeuille voor schadeverzekeringscontracten en de daarin opgenomen voorzieningen.

1.4.11 Personeelsverplichtingen

Korte termijnbeloningen personeel

Korte termijnbeloningen voor het personeel omvatten onder andere salarissen, kort betaald verlof, winstdelingen en bonusregelingen. Dit wordt verantwoord in de winst- en verliesrekening over de periode waarin de prestaties zijn geleverd. Indien werknemers de hun toekomende rechten per periode-einde niet hebben opgenomen, wordt hiervoor een verplichting gevormd voor het nominale bedrag.

Pensioenverplichtingen

Algemeen

De voornaamste pensioenregeling bij SNS REAAL is de toegezegde bijdrage regeling bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. Nieuw personeel wordt in deze regeling opgenomen. SNS REAAL heeft tevens enkele toegezegd-pensioenregelingen vanuit acquisities. Daaraan nemen vrijwel alleen nog zogenaamde slapende deelnemers en gepensioneerden deel.

Balans

Toegezegde-bijdrageregelingen
Voor deze pensioenregelingen worden vaste bijdragen betaald aan afzonderlijke entiteiten, waarvan de zelfstandige Stichting Pensioenfonds SNS REAAL (het pensioenfonds) de voornaamste is. SNS REAAL heeft naast deze vaste bijdragen geen verdere betalingsverplichtingen en loopt geen actuariële of beleggingsrisico's bij deze regelingen.

Toegezegd-pensioenregelingen
De verplichting uit hoofde van toegezegde-pensioenregelingen is de contante waarde van de toegezegde-pensioenverplichting op de balansdatum na aftrek van de reële waarde van fondsbeleggingen.

Netto verplichting (of actiefpost) uit toegezegd-pensioenregelingen
Dit is het saldo van de verplichting uit bruto pensioenaanspraken van de afzonderlijke toegezegd-pensioenregelingen, onder aftrek van de kwalificerende activa van deze regelingen. De kwalificerende activa betreffen beleggingen van pensioenfondsen of verzekeringscontracten bij verzekeringsmaatschappijen buiten de SNS REAAL groep.

Als in een regeling per saldo een overwaarde ontstaat, dan kan deze alleen worden geactiveerd voor zover deze overwaarde in de toekomst ten goede zou kunnen komen aan SNS REAAL (het activa plafond). Een overschrijding van dit plafond wordt ten laste van het overig totaalresultaat in mindering gebracht op deze overwaarde. Dit kan ontstaan uit beleggings- of actuariële resultaten of uit stortingen van de werkgever op basis van de financieringsovereenkomst met het pensioenfonds, die onder andere is gebaseerd op pensioenverplichtingen die het pensioenfonds zelf berekend op basis van de parameters die de toezichthouder DNB specifiek voorschrijft.

Bruto pensioenaanspraken uit toegezegd-pensioenregelingen
Deze worden jaarlijks door onafhankelijke actuarissen berekend op basis van de 'projected unit credit'-methode en verdisconteerd op basis van het rendement van hoogwaardige ondernemingsobligaties ('AA'-rating) met een looptijd die overeenkomt met het tijdstip van uitbetaling. Met deze methode worden de pensioenkosten in principe gelijkmatig verdeeld over de periode, waarin een werknemer actief is voor SNS REAAL.

Toegezegd pensioenregelingen in eigen beheer
De aanspraken uit deze regelingen zijn binnen de SNS REAAL groep verzekerd bij SRLEV (Business unit Zwitserleven). De beleggingen die Zwitserleven tegenover de contracten aanhoudt, zijn niet aan te merken als kwalificerende pensioenbeleggingen en daarom opgenomen onder beleggingen (voor eigen rekening).

Winst- en verliesrekening

Kosten toegezegde bijdrage regelingen
De reguliere bijdragen in de toegezegde-bijdrageregelingen worden beschouwd als netto periodekosten voor het jaar waarin deze verschuldigd zijn en worden opgenomen in de personeelskosten. De werknemersbijdrage worden hierop in mindering gebracht.

Baten en lasten uit toegezegd pensioenregelingen
In de winst en verliesrekening worden hierin de volgende elementen opgenomen:
- de periodieke pensioenlasten van de in deze regelingen opgenomen deelnemers die nog actief zijn als werknemer van SNS REAAL,
- kosten van verbeteringen (of de op kosten in mindering gebrachte waarde van teruggebrachte aanspraken) van deze pensioenregelingen, voor zover deze betrekking hebben op dienstverlening in het verleden,
- een resultaat bij de definitieve afwikkeling van pensioenaanspraken, en
- de netto rente over de netto toegezegde pensioenverplichting (of actief post)

Netto rente toegezegd-pensioenregelingen
De netto rente wordt berekend met de actuariële disconteringsvoet voor de bepaling van de contante waarde van de bruto pensioenaanspraken. Deze netto verplichting (of netto actiepost) wordt bepaald bij aanvang van de jaarlijkse verslagperiode, rekening houdend met eventuele wijzigingen daarin als gevolg van bijdragen van SNS REAAL of haar werknemers en pensioenuitkeringen gedurende het verslagjaar.

De rentekosten bestaan uit de actuariële rentekosten op de bruto verplichting voor de aanspraken uit deze regelingen, het forfaitaire rendement op kwalificerende beleggingen (berekend met de disconteringsvoet van de bruto toegezegde

aanspraken), en de rente over de overschrijding van het plafond dat is gesteld, als er per saldo een actiefpost ontstaat. De rente over het bedrag waarmee het aan een ontstane actiefpost gestelde plafond wordt overschreden is onderdeel van de totale verandering uit het effect van het niet-activeren als gevolg van dit plafond en wordt bepaald met de actuariële disconteringsvoet. Dit bedrag maakt enerzijds als negatief bestanddeel onderdeel uit van de bepaling van de netto rente, en vormt anderzijds een onderdeel van de herwaardering.

Overig Totaalresultaat

In het eigen vermogen (Overig totaalresultaat) worden de volgende herwaarderingen van de netto pensioenverplichtingen(of actiefpost) opgenomen:

- actuariële winsten en verliezen
- de in het verslagjaar werkelijk behaalde rendementen op kwalificerende beleggingen van toegezegde pensioenregelingen, na aftrek van het forfaitaire rendement op basis van de actuariële disconteringsvoet die is begrepen in de netto interest toegezegde pensioenregelingen.
- het effect van het aan een eventuele actiefpost gestelde plafond

Herwaarderingen worden in een volgende verslagperiode niet geherclassificieerd naar de winst- en verliesrekening, maar kunnen wel worden overgebracht naar een ander onderdeel binnen het eigen vermogen, bijvoorbeeld na afwikkeling van pensioenaanspraken.

Overige personeelsverplichtingen

De overige personeelsverplichtingen bestaan met name uit verstrekte kortingen over bank- en verzekeringsproducten aan (oud-)werknemers na de datum van pensionering. De hoogte van de verplichting wordt bepaald op basis van de contante waarde van de te verstrekken kortingen na pensioendatum, waarbij rekening gehouden wordt met actuariële veronderstellingen over sterfte en interest. Naast de verstrekte kortingen is tevens een verplichting opgenomen voor vergoedingen voor ziektekosten. Voor de verwachte kosten van deze vergoedingen wordt gedurende het dienstverband een verplichting gevormd, volgens een methode die overeenkomt met die voor toegezegd-pensioenregelingen.

Om aanspraak te maken op deze vergoedingen dient het dienstverband van de medewerkers normaliter tot aan de pensioengerechtigde leeftijd te hebben voortgeduurd en dient het dienstverband een bepaalde minimumperiode te hebben voortgeduurd.

Op aandelen gebaseerde beloningen

Als gevolg van de nationalisatie zijn de aandelen SNS REAAL onteigend en niet meer beursgenoteerd. Onder de nieuwe regeling, van kracht vanaf 1 januari 2013, is aan een aantal medewerkers van SNS REAAL en haar groepsentiteiten phantom shares verstrekt. De waardeontwikkeling van de phantom shares is gebaseerd op de ontwikkeling van het resultaat van SNS REAAL, eventueel geschoond voor incidentele baten of lasten. De waarde van de phantom shares wordt aan het einde van de looptijd uitgekeerd.

De waarde van de verstrekte phantom shares wordt als last verantwoord in de periode waarin de prestaties zijn geleverd. In de daarop volgende periodes wordt de waardeverandering in het resultaat opgenomen tot aan de datum van uitkering.

1.4.12 Overige voorzieningen

Algemeen

Voorzieningen worden getroffen wanneer er sprake is van een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting die voortvloeit uit gebeurtenissen in het verleden, het waarschijnlijk is dat voor de afwikkeling van de verplichting een uitstroom van economische middelen noodzakelijk is en een betrouwbare schatting van de omvang van de verplichting kan worden gemaakt. De voorzieningen worden gewaardeerd op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Dotaties en eventuele latere vrijvallen worden in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Reorganisatievoorziening

De reorganisatievoorziening is een specifieke voorziening en bestaat uit de naar verwachting te betalen ontslagvergoedingen en andere kosten die direct zijn toe te rekenen aan herstructureringsprogramma's. Deze kosten worden opgenomen in de periode waarin een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting tot betaling ontstaat. Voor

kosten of toekomstige bedrijfsverliezen die betrekking hebben op de voortgezette activiteiten wordt vooraf geen voorziening getroffen.

SNS REAAL neemt ontslagvergoedingen op wanneer SNS REAAL zich aantoonbaar heeft verbonden middels een in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting door:
- beëindiging van het dienstverband van huidige werknemers volgens een gedetailleerd formeel plan zonder dat het plan kan worden ingetrokken; of
- uitkering van ontslagvergoedingen als gevolg van een aanbod ter aanmoediging van vrijwillig ontslag.

Vergoedingen die na meer dan twaalf maanden na balansdatum verschuldigd zijn, worden contant gemaakt.

Voorziening voor juridische kosten
SNS REAAL treft een voorziening voor gerechtelijke procedures voor de geschatte verplichting op de balansdatum met betrekking tot lopende juridische procedures. De voorziening omvat een schatting van de juridische kosten en in de loop van de juridische procedures te verrichten betalingen, voor zover het waarschijnlijk is dat op de balansdatum een verplichting bestaat, en een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de verplichting.

1.4.13 Financiële verplichtingen

Derivaten
Zie de 1.4.4 Derivaten.

Spaargelden, schulden aan klanten en schulden aan banken
Spaargelden bestaan uit saldi op (bank)spaarrekeningen, spaardeposito's en termijndeposito's van particuliere klanten.

Schulden aan klanten hebben betrekking op niet-achtergestelde schulden aan niet-banken voor zover niet belichaamd in schuldbewijzen. De post bestaat voornamelijk uit direct opvraagbare tegoeden en kasgelden, naast depots met betrekking tot herverzekeringscontracten, premiedepots en hypotheekdepots.

Schulden aan banken betreffen de niet-achtergestelde schulden aan kredietinstellingen. De obligatieleningen aan banken vallen onder de schuldbewijzen. Onder de schulden aan banken vallen onderhandse leningen, rekeningen courant en uitgezette repo's.

Spaargelden, schulden aan klanten en schulden aan banken worden bij de eerste opname gewaardeerd tegen reële waarde, inclusief de gemaakte transactiekosten is. Vervolgwaarderingen zijn tegen geamortiseerde kostprijs.

Een verschil tussen de eerste waardering en de aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rentemethode opgenomen in de winst- en verliesrekening onder de rubriek rentelasten bancaire activiteiten gedurende de looptijd van deze spaargelden en schulden.

1.4.14 Overige verplichtingen
De overige verplichtingen bestaan voornamelijk uit opgebouwde rente op financiële instrumenten die worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Deze post omvat tevens crediteuren, overige belastingen en overlopende passiva, waaronder tevens de schuld van SNS REAAL aan klanten en de clearing tegenpartij inzake derivatenposities.

1.5 Specifieke grondslagen winst- en verliesrekening
Baten en lasten worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben. Kosten worden verantwoord in de kostencategorie waarop deze betrekking hebben.

Een aantal stafafdelingen waren geheel of gedeeltelijk gedurende het jaar gemeenschappelijk. De kosten van de concernstaf worden doorbelast op grond van verleende diensten of, waar dat niet goed mogelijk is, proportioneel toegerekend aan de groepsonderdelen. De kosten van de financiële holding SNS REAAL, de kosten voor strategische herstructurering van SNS REAAL en hieruit voortvloeiende incidentele kosten worden niet doorbelast.

1.5.1 Baten

De baten geven de reële waarde weer van de diensten na eliminatie van intragroepstransacties binnen SNS REAAL. De verantwoording van de baten geschiedt als beschreven in de hiernavolgende paragrafen.

Rentebaten

De rentebaten omvatten de aan de periode toe te rekenen rente op monetaire financiële activa van de bankactiviteiten. Rente op financiële activa wordt opgenomen met behulp van de effectieve rentemethode initieel gebaseerd op de werkelijke transactieprijs.

De effectieve rentemethode is gebaseerd op de verwachte stroom van kasontvangsten, waarbij rekening wordt gehouden met het risico van vervroegde aflossing van het onderliggende financiële instrument en de directe kosten en opbrengsten, zoals de in rekening gebrachte transactiekosten, bemiddelingsprovisies en disagio of agio. Indien het risico van vervroegde aflossing in onvoldoende mate betrouwbaar kan worden bepaald, gaat SNS REAAL uit van de kasstromen gedurende de gehele contractuele looptijd van de financiële instrumenten.

Bereidstellingsprovisies, samen met de hiermee verband houdende directe kosten, worden uitgesteld en opgenomen als aanpassing van de effectieve rente van een lening indien het waarschijnlijk is dat SNS REAAL een specifieke leningovereenkomst zal afsluiten. Indien de bereidstelling eindigt zonder dat SNS REAAL de lening verstrekt, wordt de provisie geboekt op het moment dat de bereidstellingsperiode eindigt. Indien het onwaarschijnlijk is dat een specifieke leningovereenkomst wordt aangegaan, wordt de bereidstellingsprovisie pro rata als bate opgenomen gedurende de bereidstellingsperiode.

De rentebaten op monetaire financiële activa die een bijzondere waardevermindering hebben ondergaan en die zijn afgeschreven tot de geschatte realiseerbare waarde of reële waarde, worden daarna opgenomen op basis van de rentevoet die is gebruikt om middels discontering van de toekomstige kasstromen de netto contante waarde te bepalen.

Rentelasten

De rentelasten omvatten de rentelasten uit hoofde van financiële verplichtingen. Rente op financiële verplichtingen die niet worden gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening, wordt verantwoord op basis van de effectieve-rentemethode. Rente op financiële verplichtingen die worden gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening wordt verantwoord op basis van nominale rentes.

Premie-inkomen

Het premie-inkomen uit verzekeringscontracten, exclusief belastingen en andere heffingen, wordt onderverdeeld in periodiek leven (waaronder pensioenen), koopsommen leven en premies schade.

Periodieke premies, koopsomcontracten en levensverzekeringen met beperkte premiebetaling uit levensverzekeringscontracten worden als opbrengst opgenomen wanneer de polishouder deze verschuldigd is. Rentestandkortingen en tariefkortingen worden bij het afsluiten van het contract als bruto premie verantwoord en gedurende de afschrijvingstermijn opgenomen in de post verzekeringstechnische lasten.

Het premie-inkomen uit schadeverzekeringen betreft de gedurende de looptijd van het contract naar evenredigheid van de verstreken verzekeringstermijn verdiende premie, waarin de mutatie in de voorziening niet-verdiende premie is begrepen. Over het algemeen betreft dit verzekeringscontracten met een maximale looptijd van twaalf maanden.

Herverzekeringspremies

Deze post omvat de premies op uitgaande herverzekeringscontracten. Deze worden naar evenredigheid van de looptijd van het contract als last opgenomen in de winst- en verliesrekening.

Provisiebaten en baten uit beheervergoedingen

Dit betreft de opbrengsten van effectentransacties voor klanten, vermogensbeheer, provisie van het assurantiebedrijf en andere hieraan gerelateerde diensten die door SNS REAAL worden aangeboden. Deze worden opgenomen in de verslagperiode waarin de dienstverlening plaatsvindt. Provisies gerelateerd aan transacties met financiële instrumenten voor eigen rekening worden verwerkt in de geamortiseerde kostprijs van dit instrument, tenzij dit instrument is

opgenomen in de categorie reële waarde via de winst- en verliesrekening, in welk geval de provisie wordt verantwoord in het resultaat.

Provisielasten en kosten van beheervergoedingen

Hieronder worden betaalde provisies en beheervergoedingen opgenomen, voor zover deze betrekking hebben op de in de verslagperiode ontvangen dienstverlening.

Resultaat deelnemingen

Hieronder wordt het aandeel van SNS REAAL in de resultaten van de deelnemingen verantwoord. Indien de waardering van de deelneming nihil is geworden, worden geen verdere verliezen meer verantwoord, tenzij SNS REAAL namens de deelneming verplichtingen is aangegaan of al betalingen voor de deelneming heeft verricht.

De grondslagen van de financiële verslaggeving van geassocieerde deelnemingen zijn waar nodig aangepast teneinde consistentie te waarborgen met de grondslagen van SNS REAAL.

Resultaat uit beleggingen

Het resultaat uit beleggingen bestaat uit: rente, dividend, huur en waardestijgingen en -dalingen.

Rente
De post rente omvat de rentebaten uit beleggingen.

Dividend
Dividendbaten worden in de winst- en verliesrekening opgenomen op het moment dat het recht van de entiteit op betaling wordt gevestigd. In geval van genoteerde effecten is dit de datum waarop deze effecten ex-dividend noteren.

Huur
De huur omvat de huuropbrengsten van beleggingen in vastgoed en vastgoedprojecten. Deze huuropbrengsten worden op lineaire basis over de looptijd van de huurovereenkomst als bate verantwoord.

Waardestijgingen en -dalingen
Voor de beleggingen in de categorie reële waarde via de winst- en verliesrekening worden hieronder zowel de ongerealiseerde als de gerealiseerde waardestijgingen en -dalingen opgenomen. Deze waardemutaties betreffen het verschil tussen enerzijds de reële waarde aan het eind van het verslagjaar of de netto verkoopopbrengst in het verslagjaar en anderzijds de reële waarde aan het begin van het verslagjaar of de aankoopwaarde in het verslagjaar.

Voor de overige categorieën worden hieronder de gerealiseerde waardestijgingen en –dalingen opgenomen, zijnde het verschil tussen de verkoopprijs en de geamortiseerde kostprijs.

Resultaat uit beleggingen voor rekening en risico van polishouders

Dit is het resultaat op beleggingen die worden gehouden voor rekening en risico van polishouders van levensverzekeringen. Deze beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde. Waardestijgingen en -dalingen van de beleggingen worden in de winst- en verliesrekening opgenomen als resultaat op beleggingen voor rekening en risico van polishouders. Hieronder zijn tevens het dividend en de rente voor de polishouders verantwoord.

Resultaat financiële instrumenten

Onder deze post wordt het resultaat uit derivaten en overige financiële instrumenten verantwoord. Derivaten worden gewaardeerd tegen reële waarde. De winst of het verlies uit herwaardering naar reële waarde wordt onmiddellijk in de winst- en verliesrekening opgenomen in de post resultaat financiële instrumenten. Indien derivaten in een hedge accounting relatie zijn toegewezen, is de opname van een resulterende winst of een resulterend verlies afhankelijk van de aard van de post die wordt afgedekt. Het niet-effectieve deel van eventuele winsten of verliezen van een cashflow hedge wordt direct opgenomen onder resultaat financiële instrumenten.

Onder deze post wordt tevens de winst of het verlies uit herwaardering van de vorderingen op klanten en uitstaande schuldbewijzen verantwoord die na eerste opname worden gewaardeerd tegen reële waarde met verwerking van

waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening. Daarnaast worden de resultaten op terugkoop van eigen schuldpapier en verkoop van volwaardige kredieten onder deze post verantwoord.

Overige operationele opbrengsten

Deze omvatten alle baten die niet onder bovengenoemde posten kunnen worden verantwoord.

1.5.2 Lasten

Lasten worden in de winst- en verliesrekening verantwoord op basis van een rechtstreeks verband tussen de gemaakte kosten en de bijbehorende economische voordelen. Wanneer wordt verwacht dat de economische voordelen verspreid over verschillende verslagperiodes zullen ontstaan, worden lasten in de winst- en verliesrekening verwerkt op basis van een systematische toerekeningsmethodiek. Een kostenpost wordt onmiddellijk in de winst- en verliesrekening verwerkt wanneer er geen toekomstige economische voordelen meer worden gegenereerd.

Verzekeringstechnische lasten

Hieronder worden de netto wijziging in de verplichtingen uit verzekeringscontracten opgenomen. Deze wijziging is het saldo van met name de toevoeging van benodigde interest, de toevoeging van premiebedragen voor toekomstige uitkeringen minus verschuldigde uitkeringen (leven en schade), ontwikkelingen in de portefeuille, zoals de uitkeringen en afkopen, het actuariële resultaat op afkopen, royement en sterfte en de afschrijvingskosten van de VOBA en rentestandkortingen.

Lasten voor rekening en risico van polishouders

Hieronder worden verantwoord de uitkeringen aan verzekeringsnemers en de wijzigingen in de verplichtingen uit verzekeringscontracten voor rekening en risico van polishouders. (zie 1.4.10 Levensverzekeringen voor rekening en risico polishouder).

Acquisitiekosten verzekeringsactiviteiten

De acquisitiekosten zijn de kosten die direct of indirect te maken hebben met het sluiten van een verzekeringsovereenkomst of het afsluiten van een hypotheek met een daaraan gerelateerd verzekeringsproduct en omvatten onder andere afsluitprovisie, kosten van medische keuring en administratiekosten voor het opnemen van posten in de portefeuille. Tevens is onder acquisitiekosten opgenomen de mutatie in de voorziening voor niet verdiende premies, voor zover deze mutatie betrekking heeft op daarop in mindering gebrachte betaalde provisies.

Bijzondere waardeverminderingen

Bijzondere waardeverminderingen betreffen afwaarderingen van activa onder de boekwaarde. Immateriële vaste activa, materiële vaste activa, geassocieerde deelnemingen, beleggingen, vastgoedprojecten, vorderingen en overige activa kunnen aan bijzondere waardeverminderingen onderhevig zijn. Zodra een bijzondere waardevermindering wordt geconstateerd, wordt deze verwerkt in de winst- en verliesrekening. De specifieke grondslagen voor bijzondere waardeverminderingen worden verder toegelicht 1.4 Specifieke grondslagen balans bij de van toepassing zijnde posten.

Personeelskosten

Deze kosten betreffen alle op het personeel betrekking hebbende kosten. Hieronder vallen onder andere salarissen, sociale lasten en pensioenlasten.

Afschrijving op materiële en immateriële activa

Deze post omvat alle afschrijvingen met betrekking tot materiële en immateriële vaste activa met uitzondering van de afschrijving van de VOBA. De specifieke grondslagen voor de afschrijvingen worden verder toegelicht in 1.4 Specifieke grondslagen balans bij de van toepassing zijnde posten.

Lease

De leaseovereenkomsten die SNS REAAL als huurder (lessee) afsluit betreffen operationele lease. Het totaal van de onder de leaseovereenkomsten betaalde bedragen wordt lineair in het resultaat verantwoord over de looptijd van de overeenkomst. De toekomstige verplichtingen uit hoofde van operationele leasecontracten zijn verantwoord als niet uit de balans blijkende verplichting. Onder deze post vallen het gehuurde onroerend goed in eigen gebruik en het wagenpark.

Overige operationele lasten
Hieronder worden kantoor-, huisvestings- en andere bedrijfskosten verantwoord.

Overige rentelasten
De overige rentelasten omvatten de rentelasten uit hoofde van financiële verplichtingen van het verzekeringsbedrijf en groepsgerelateerde activiteiten. De rentelasten worden op basis van de effectieve rentemethode in de winst- en verliesrekening verwerkt.

Overige lasten
Overige lasten zijn kosten die niet in gespecificeerde rubrieken van de jaarrekening kunnen worden verantwoord. Dit betekent dat deze kosten geen directe relatie hebben met de uitoefening van de primaire en secundaire bedrijfsactiviteiten en hierdoor een incidenteel karakter hebben en slechts in één jaar voorkomen of in één jaar ontstaan en over meerdere jaren worden verdeeld.

1.6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen
Voorwaardelijke verplichtingen zijn verplichtingen die niet worden opgenomen in de balans, omdat het bestaan afhankelijk is van het zich in de toekomst al dan niet voordoen van een of meer onzekere gebeurtenissen zonder dat SNS REAAL daarop doorslaggevende invloed kan uitoefenen. Het is niet mogelijk om een betrouwbare schatting van de verplichting te maken.

Het maximale potentiële kredietrisico uit hoofde van borgtochten en garanties wordt in de toelichting vermeld. Voor de bepaling van het maximale potentiële kredietrisico wordt verondersteld dat alle tegenpartijen hun contractuele verplichtingen niet meer nakomen en alle bestaande zekerheden geen waarde hebben.

1.7 Kasstroomoverzicht
Het kasstroomoverzicht wordt opgesteld volgens de indirecte methode waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit bedrijfs-, investerings- en financieringsactiviteiten. Kasstromen in vreemde valuta worden omgerekend tegen de wisselkoers op de transactiedatum. Bij de kasstroom uit bedrijfsactiviteiten wordt het resultaat voor belastingen gecorrigeerd voor baten en lasten die niet hebben geresulteerd in ontvangsten en uitgaven in hetzelfde boekjaar en voor wijzigingen in voorzieningen en overlopende posten.

Investeringen in deelnemingen worden vermeld onder de kasstroom uit investeringsactiviteiten. De op acquisitiedatum aanwezige liquide middelen worden op de aankoopprijs in mindering gebracht.

In het kader van het kasstroomoverzicht zijn de kas en kasequivalenten gedefinieerd conform de balanspost kas en kasequivalenten.

2 Segmentering

In 2014 is de presentatie van de segmenten gewijzigd. In 1.2.4 van de grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening is deze presentatie wijziging toegelicht.

2.1 Gesegmenteerde winst- en verliesrekening

Gesegmenteerde winst- en verliesrekening 2014

in miljoenen euro's	SNS Bank	VIVAT	Groeps-activiteiten	Herwaardering beëindigde bedrijfsactiviteiten VIVAT	Eliminatie	Totaal
Baten						
Rentebaten externe partijen	2.080	--	--	--	--	2.080
Rentebaten groepsonderdelen	1	--	--	--	-1	--
Rentelasten externe partijen	1.054	--	--	--	--	1.054
Rentelasten groepsonderdelen	3	--	--	--	-3	--
Rentemarge	**1.024**	**--**	**--**	**--**	**2**	**1.026**
Provisie en beheervergoedingen externe partijen	95	--	1	--	--	96
Verschuldigde provisie en beheervergoedingen externe partijen	51	--	--	--	--	51
Netto provisie en beheervergoedingen	**44**	**--**	**1**	**--**	**--**	**45**
Resultaat deelnemingen	--	--	--	--	--	--
Resultaat uit beleggingen	72	--	24	--	-3	93
Resultaat financiële instrumenten	-46	--	--	--	3	-43
Overige operationele opbrengsten	5	--	--	--	--	5
Totaal baten	**1.099**	**--**	**25**	**--**	**2**	**1.126**
Lasten						
Personeelskosten	217	--	240	--	--	457
Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa	17	--	12	--	--	29
Overige operationele lasten	257	--	-187	--	--	70
Bijzondere waardeverminderingen	274	--	--	--	--	274
Overige rentelasten	--	--	18	--	1	19
Overige lasten	83	--	--	--	--	83
Totaal lasten	**848**	**--**	**83**	**--**	**1**	**932**
Resultaat voor belastingen	**251**	**--**	**-58**	**--**	**1**	**194**
Belastingen	100	--	-12	--	--	88
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten	**151**	**--**	**-46**	**--**	**1**	**106**
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	--	-605	--	--	-7	-612
Nettoresultaat herwaardering beëindigde bedrijfsactiviteiten	--	--	--	-206	--	-206
Totaal nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	**--**	**-605**	**--**	**-206**	**-7**	**-818**
Nettoresultaat over de periode	**151**	**-605**	**-46**	**-206**	**-6**	**-712**

Gesegmenteerde winst- en verliesrekening 2013

in miljoenen euro's	SNS Bank	VIVAT	Groeps-activiteiten	Eliminatie	Totaal
Baten					
Rentebaten externe partijen	2.229	--	--	--	2.229
Rentebaten groepsonderdelen	1	--	--	-1	--
Rentelasten externe partijen	1.269	--	--	--	1.269
Rentelasten groepsonderdelen	4	--	--	-4	--
Rentemarge	**957**	**--**	**--**	**3**	**960**
Provisie en beheervergoedingen externe partijen	103	--	--	--	103
Verschuldigde provisie en beheervergoedingen externe partijen	53	--	--	--	53
Netto provisie en beheervergoedingen	**50**	**--**	**--**	**--**	**50**
Resultaat deelnemingen	--	--	-1	--	-1
Resultaat uit beleggingen	38	--	27	-4	61
Resultaat financiële instrumenten	-8	--	69	10	71
Overige operationele opbrengsten	6	--	--	--	6
Totaal baten	**1.043**	**--**	**95**	**9**	**1.147**
Lasten					
Personeelskosten	189	--	307	--	496
Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa	17	--	11	--	28
Overige operationele lasten	316	--	-253	--	63
Bijzondere waardeverminderingen	224	--	1	--	225
Overige rentelasten	--	--	28	1	29
Overige lasten	8	--	--	--	8
Totaal lasten	**754**	**--**	**94**	**1**	**849**
Resultaat voor belastingen	**289**	**--**	**1**	**8**	**298**
Belastingen	105	--	1	2	108
Nettoresultaat uit voortgezette activiteiten	**184**	**--**	**--**	**6**	**190**
Totaal nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	-1.536	-612	--	8	-2.140
Nettoresultaat over de periode	**-1.352**	**-612**	**--**	**14**	**-1.950**

2.2 Gesegmenteerde balansinformatie

	Totaal Activa		Totaal verplichtingen (exclusief eigen vermogen)	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
SNS Bank	68.159	74.519	65.196	71.955
VIVAT	60.319	55.465	58.509	52.855
Groepsactiviteiten	564	699	1.321	1.374
Eliminatie	-4.236	-4.748	-4.219	-4.745
Totaal	**124.806**	**125.935**	**120.807**	**121.439**

3 Activa en passiva aangehouden voor verkoop en resultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten

Per 31 December 2014, zijn de activiteiten van VIVAT geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. Het resultaat van VIVAT wordt beschouwd als een beëindigde bedrijfsactiviteit en is opgenomen in het resultaat uit beëindigde bedrijfsactiviteiten in de winst- en verliesrekening. De vergelijkende cijfers zijn hiervoor aangepast. De reële waarde van de niet voortgezette bedrijfsactiviteit (verminderd met verkoopkosten) is significant lager dan de boekwaarde. Dit heeft, conform IFRS 5, geresulteerd in een afwaardering van de vaste activa van VIVAT die binnen de scope van IFRS 5 vallen van € 206 miljoen (materiële vaste activa € 75 miljoen - immateriële vaste activa € 131 miljoen). Deze afwaardering is opgenomen in de winst- en verliesrekening op de regel Nettoresultaat herwaardering beëindigde bedrijfsactiviteiten. Zie toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum van de enkelvoudige jaarrekening voor details omtrent de verkoop.

Per 31 december 2014 zijn de activa en passiva van SNS Securities geclassificeerd als aangehouden voor verkoop. De saldi van de activa en passiva aangehouden voor verkoop van SNS Securities zullen naar verwachting in 2015 worden overgedragen als onderdeel van de verkoop van SNS Securities. Als en wanneer deze desinvestering is afgerond, zal dit naar verwachting leiden tot een substantieel boekverlies ten opzichte van de boekwaarde. Activa en passiva aangehouden voor verkoop zijn gewaardeerd op boekwaarde of lagere reële waarde verminderd met verkoopkosten met uitzondering van activa die buiten het waarderingstoepassingsgebied van IFRS 5 vallen. De belangrijkste activa van SNS Securities zijn financiële instrumenten en vallen daarmee buiten het waarderingstoepassingsgebied van IFRS 5.

3.1 Activa en passiva aangehouden voor verkoop

	Activa aangehouden voor verkoop		Passiva aangehouden voor verkoop	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
VIVAT	57.639	--	57.116	--
SNS Securities	149	--	18	--
Eliminaties	4	--	-9	--
Totaal	**57.792**	**--**	**57.125**	**--**

VIVAT en SNS Securities hebben meerdere intercompany posities met andere onderdelen van SNS REAAL. Deze intercompany posities worden geëlimineerd bij het opstellen van de geconsolideerde jaarrekening van SNS REAAL en vormen daarmee geen onderdeel van de activa en passiva aangehouden voor verkoop.

3.1.1 VIVAT

Activa aangehouden voor verkoop

in miljoenen euro's	2014	2013
Beleggingen	32.131	--
Beleggingen voor rekening en risico van polishouders	14.496	--
Beleggingen voor rekening risico derden	1.427	--
Herverzekeringscontracten	3.714	--
Vorderingen op klanten	2.061	--
Uitgestelde belastingvorderingen	1.674	--
Kas en kasequivalenten	273	--
Overige	1.863	--
Totaal activa aangehouden voor verkoop	**57.639**	**--**

Passiva aangehouden voor verkoop

in miljoenen euro's	2014	2013
Achtergestelde schulden	585	--
Verzekeringscontracten	46.646	--
Verplichtingen beleggingen rekening risico derden	1.427	--
Uitgestelde belastingverplichtingen	1.218	--
Schulden aan klanten	3.801	--
Schulden aan banken	698	--
Overige	2.741	--
Totaal passiva aangehouden voor verkoop	**57.116**	**--**

3.1.2 SNS Securities

Activa aangehouden voor verkoop

in miljoenen euro's	2014	2013
Kas en kasequivalenten	14	--
Vorderingen op klanten	6	--
Beleggingen	125	--
Overige activa	4	--
Totaal activa aangehouden voor verkoop	**149**	**--**

Passiva aangehouden voor verkoop

in miljoenen euro's	2014	2013
Overige schulden aan klanten	5	--
Schulden aan banken	4	--
Overige voorzieningen	1	--
Vennootschapsbelasting	3	--
Overige verplichtingen	5	--
Totaal passiva aangehouden voor verkoop	**18**	**--**

3.2 Resultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten

in miljoenen euro's	2014	2013
VIVAT	-612	-604
Nettoresultaat kwalificatie VIVAT als beëindigde bedrijfsactiviteit	-206	--
Propertize	--	-1.536
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten	**-818**	**-2.140**

3.2.1 Resultaat beëindigde bedrijfsactiviteit VIVAT

in miljoenen euro's	2014	2013
Baten		
Premie-inkomen	3.105	3.190
Herverzekeringspremies	207	223
Netto premie-inkomen	**2.898**	**2.967**
Nettoprovisie en beheervergoedingen	93	116
Resultaat uit beleggingen	1.473	1.440
Resultaat uit beleggingen voor rekening en risico van polishouders	2.159	628
Resultaat financiële instrumenten	-78	60
Totaal baten	**6.545**	**5.211**
Lasten		
Verzekeringstechnische lasten	4.065	3.118
Lasten voor rekening en risico van polishouders	2.329	1.663
Acquisitiekosten verzekeringsactiviteiten	215	247
Personeelskosten	242	209
Afschrijvingen op materiële en immateriële vaste activa	15	24
Overige operationele lasten	215	248
Bijzondere waardeverminderingen	21	217
Overige lasten	258	230
Totaal lasten	**7.360**	**5.956**
Resultaat voor belasting en herwaardering	**-815**	**-745**
Belastingen	203	141
Netto resultaat voor herwaardering	**-612**	**-604**
Netto resultaat herwaardering	-206	--
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteit	**-818**	**-604**

3.2.2 Resultaat beëindigde bedrijfsactiviteit Propertize

Op 31 december 2013 zijn de aandelen Propertize (voorheen 'Property Finance') overgedragen aan de Nederlandse Staat voor een bedrag van € 1,-, gevolgd door de overdracht door de Nederlandse Staat van de aandelen Propertize aan NLFI tegen uitgifte van aandelen. De boekwaarde van Propertize bedroeg voor de overdracht € 967 miljoen.

in miljoenen euro's	2014	2013
Baten		
Rente baten	--	216
Rente lasten	--	139
Rentemarge	--	77
Resultaat financiële instrumenten	--	-4
Overige operationele opbrengsten	--	-6
Totaal baten	--	**67**
Personeelskosten	--	31
Overige operationele lasten	--	46
Bijzondere waardeverminderingen	--	1.053
Overige lasten	--	1
Totaal lasten	--	**1.131**
Belastingen	--	253
Nettoresultaat voor overdracht NLFI	--	**-811**
Resultaat herwaardering bij overdracht naar NLFI	--	**-967**
Belastingen herwaardering overdracht naar NLFI	--	242
Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteit	--	**-1.536**

4 Acquisities en verkopen

In 2014 hebben er geen materiële acquisities en/of verkopen plaats gevonden. Zie ook toelichting 12 Gebeurtenissen na balans datum in de enkelvoudige jaarrekening.

5 Immateriële vaste activa

Specificatie immateriële vaste activa

in miljoenen euro's	2014	2013
Goodwill	--	84
Software	6	18
Overige immateriële vaste activa	9	68
Totaal	**15**	**170**

De boekwaarde van de software ultimo 2014 bestaat voor € 6 miljoen (2013: € 16 miljoen) uit intern ontwikkelde software. De overige immateriële vaste activa bestaat uit € 9 miljoen (2013: € 11 miljoen) distributienetwerk van RegioBank.

Verloopoverzicht immateriële vaste activa 2014

in miljoenen euro's	Goodwill	Software	Overige immateriële vaste activa	Totaal
Cumulatieve aanschaffingswaarden	67	23	34	124
Cumulatieve afschrijving en bijzondere waardeverminderingen	-67	-17	-25	-109
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**6**	**9**	**15**
Balanswaarde begin van het jaar	84	18	68	170
Geactiveerde kosten	--	1	--	1
Afschrijvingen geactiveerde kosten	--	-7	--	-7
Afschrijvingen aankopen	--	-1	-8	-9
Bijzondere waardeverminderingen	-67	--	--	-67
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-17	-7	-51	-75
Overig	--	2	--	2
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**6**	**9**	**15**

Op 31 december 2014 zijn immateriële vaste activa van VIVAT overgeboekt naar Activa aangehouden voor verkoop voor een bedrag van € 75 miljoen en vervolgens volledig afgewaardeerd. Zie toelichting 3 Activa en passiva aangehouden voor verkoop en resultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten.

Verloopoverzicht immateriële vaste activa 2013

in miljoenen euro's	Goodwill	Software	VOBA	Overige immateriële vaste activa	Totaal
Cumulatieve aanschaffingswaarden	593	95	1.257	140	2.085
Cumulatieve afschrijving en bijzondere waardeverminderingen	-509	-77	-1.257	-72	-1.915
Balanswaarde eind van het jaar	**84**	**18**	**--**	**68**	**170**
Balanswaarde begin van het jaar	234	48	623	95	1.000
Geactiveerde kosten	--	1	--	--	1
Aankopen	--	2	--	--	2
Afschrijvingen geactiveerde kosten	--	-9	--	--	-9
Afschrijvingen aankopen	--	-4	-38	-11	-53
Bijzondere waardeverminderingen	-150	-20	-585	-16	-771
Overig	--	--	--	--	--
Balanswaarde eind van het jaar	**84**	**18**	**--**	**68**	**170**

5.1 Realiseerbare waarde goodwill

Op goodwill wordt niet afgeschreven. In plaats daarvan wordt jaarlijks, of zoveel vaker als daar aanwijzingen voor zijn, beoordeeld of een bijzondere waardevermindering heeft plaatsgevonden. De boekwaarde van de gerelateerde kasstroomgenererende eenheden (inclusief goodwill) wordt vergeleken met de berekende realiseerbare waarde. De realiseerbare waarde van een kasstroomgenererende eenheid wordt bepaald door value-in-use berekeningen. De value-in-use berekeningen worden met hulp van een onafhankelijk extern adviesbureau opgesteld. Er vind geen toerekening plaats van de double leverage op groepsniveau aan de kasstroomgenererende eenheden.

Goodwill kasstroomgenererende eenheden

in miljoenen euro's	2014	2013
RegioBank	--	67
VIVAT	--	--
Groepsactiviteiten	--	17
Totaal	**--**	**84**

De goodwill van de kasstroomgenererende eenheid RegioBank is in 2014 volledig afgewaardeerd (€ 67 miljoen). De afwaardering van de goodwill is het gevolg van dalende marges op spaargeld en nieuwe wettelijke eisen die een negatieve invloed hebben op de kasstromen. Deze nieuwe wettelijke eisen zijn de invoering van een ex-ante Europees depositogarantiestelsel per 1 juli 2015, de resolutieheffing van de Europese Centrale Bank per 1 januari 2015 en de verwachte 4% leverage ratio die vanaf 2018 van toepassing is. In 2013 werd het excess capital nog berekend op basis van risicogewogen kapitaal, in 2014 is dit berekend op basis van de leverage ratio.

Ultimo 2014 is de goodwill van ACTIAM (€ 17 miljoen) als deel van VIVAT gepresenteerd onder Activa aangehouden voor verkoop en vervolgens volledig afgewaardeerd als onderdeel van de herwaardering van de activa aangehouden voor verkoop naar reële waarde. In 2013 werd de goodwill van ACTIAM gepresenteerd onder de groepsactiviteiten (zie grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening, paragraaf 1.2.4 Veranderingen in grondslagen, schattingen en presentatie).

5.2 Uitgangspunten value-in-use berekeningen

Specificatie uitgangspunten value-in-use berekeningen

	RegioBank	VIVAT	Groepsactiviteiten
Langdurige baten na de budgetperiode per jaar	1,5%	n.v.t.	n.v.t.
Cost of equity	9,0%	n.v.t.	n.v.t.
Aanwezige solvabiliteit	14,0%	n.v.t.	n.v.t.
Leverage ratio	4,25%	n.v.t.	n.v.t.
Disconteringsvoet vóór belastingen 2014	14,2%	n.v.t.	n.v.t.
Disconteringsvoet vóór belastingen 2013	15,0%	15,4%	9,4%

De belangrijkste aannames die bij de impairmenttest per kasstroomgenererende eenheid worden gebruikt, zijn gebaseerd op verschillende financiële en economische variabelen, zoals operationele plannen, rente, belastingpercentages en verwachte inflatie. Het management stelt deze variabelen vast. De uitkomsten en aannames zijn beoordeeld door een onafhankelijk extern adviesbureau. In de testen worden veronderstellingen gemaakt met betrekking tot:

- rentebaten en (her)beleggingsrendement;
- (krediet)voorzieningen en risicogewogen activa;
- (operationele) kosten, (inclusief doorbelaste groepskosten);
- aanwezige en vereiste solvabiliteit;
- disconteringsvoet.

De value-in-use berekeningen zijn opgesteld op basis van het operationele plan voor de periode 2015-2017 van RegioBank. De aannames zijn gebaseerd op verwachte toekomstige marktontwikkelingen en ervaringen uit het verleden en op de langetermijnkenmerken van de markten waarin RegioBank opereert.

6 Materiële vaste activa

Specificatie materiële vaste activa

in miljoenen euro's	2014	2013
Terreinen en gebouwen in eigen gebruik	23	144
Informatieverwerkende apparatuur	14	27
Overige materiële vaste activa	49	50
Totaal	**86**	**221**

Verloop materiële vaste activa 2014

in miljoenen euro's	Terreinen en gebouwen	Informatie-verwerkende apparatuur	Overige materiële vaste activa	Totaal
Cumulatieve aanschaffingswaarden	60	30	82	172
Cumulatieve herwaarderingen	-16	--	--	-16
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-21	-16	-33	-70
Balanswaarde eind van het jaar	**23**	**14**	**49**	**86**
Balanswaarde begin van het jaar	144	27	50	221
Herclassificaties	-8	--	6	-2
Herwaarderingen	3	--	--	3
Investeringen	1	21	17	39
Desinvesteringen	-7	--	--	-7
Buiten gebruikstellingen	--	-2	-3	-5
Afschrijvingen	-2	-13	-13	-28
Bijzondere waardeverminderingen	-6	--	--	-6
Terugnemingen bijzondere waardeverminderingen	--	--	2	2
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-102	-19	-10	-131
Balanswaarde eind van het jaar	**23**	**14**	**49**	**86**

Ultimo 2014 bedragen de verbouwingen voor nog niet in gebruik genomen gehuurde kantoorpanden € 4 miljoen (2013: € 21 miljoen).

Op 31 december 2014 zijn materiële vaste activa van de verzekeringsactiviteiten overgeboekt naar Activa aangehouden voor verkoop voor een bedrag van € 131 miljoen en vervolgens volledig afgewaardeerd als onderdeel van de herwaardering van de activa aangehouden voor verkoop naar reële waarde. Zie toelichting 3 Activa en passiva aangehouden voor verkoop en resultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten.

Verloop materiële vaste activa 2013

in miljoenen euro's	Terreinen en gebouwen	Informatie-verwerkende apparatuur	Overige materiële vaste activa	Totaal
Cumulatieve aanschaffingswaarden	246	68	82	396
Cumulatieve herwaarderingen	-11	--	--	-11
Cumulatieve afschrijvingen en bijzondere waardeverminderingen	-91	-41	-32	-164
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	--	--	--	--
Balanswaarde eind van het jaar	**144**	**27**	**50**	**221**
				--
Balanswaarde begin van het jaar	219	22	57	298
Herclassificaties	-67	--	9	-58
Herwaarderingen	-6	--	--	-6
Investeringen	13	16	2	31
Desinvesteringen	-3	--	--	-3
Afschrijvingen	-3	-11	-12	-26
Bijzondere waardeverminderingen	-9	--	-4	-13
Overig	--	--	-2	-2
Balanswaarde eind van het jaar	**144**	**27**	**50**	**221**

6.1 Taxatie terreinen en gebouwen in eigen gebruik

Alle terreinen en gebouwen in eigen gebruik met een reële waarde groter dan € 1 miljoen jaarlijks door een externe taxateur gewaardeerd. De overige terreinen en gebouwen in eigen gebruik worden minimaal eens in de 3 jaar getaxeerd.

De taxaties zijn uitgevoerd in de periode tussen september en december 2014.

Waardering terreinen en gebouwen in eigen gebruik

	2014	2013	2012
% van de totale balanswaarde is getaxeerd	61%	58%	87%

6.2 Hiërarchie reële waardebepaling bij materiële vaste activa

De volgende tabel verdeelt de materiële vaste activa die in de balans zijn opgenomen tegen reële waarde over level 1 (de reële waarde is gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt), level 2 (de reële waarde is gebaseerd op beschikbare marktinformatie) en level 3 (de reële waarde is niet gebaseerd op beschikbare marktinformatie).

Hiërarchie materiële vaste activa

In miljoenen euro's	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik 2014	--	--	23	**23**
Terreinen en gebouwen voor eigen gebruik 2013	--	144	--	**144**

De terreinen en gebouwen in eigen gebruik zijn in 2014 geclassificeerd als level 3 reële waarde waardering (2013: level 2). Deze activa worden gewaardeerd op basis van jaarlijkse taxaties. De voornaamste parameters voor deze taxaties zijn de markthuurwaarde en het verwachte rendement. Per jaareinde 2014 is geconcludeerd dat deze parameters niet objectief zijn vast te stellen aangezien deze verschillen per object en dat de invloed van deze parameters op de waardering van de activa significant is. Hierdoor heeft in 2014 een verschuiving van level 2 naar level 3 plaatsgevonden.

7 Geassocieerde deelnemingen

Verloop geassocieerde deelnemingen en joint ventures

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	6	49
Herclassificaties	--	-25
Verkopen en verminderingen	--	-15
Resultaat deelnemingen	--	2
Uitgekeerd dividend	-1	-1
Overige mutaties	1	-2
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-6	-2
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**6**

8 Vastgoedbeleggingen

Verloop vastgoedbeleggingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	220	181
Herclassificaties	2	58
Investeringen	2	--
Desinvesteringen	-4	-11
Herwaarderingen	-3	-8
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-217	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**220**

9 Beleggingen

Specificatie beleggingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Reële waarde via winst- en verliesrekening: handelsdoeleinden	817	713
Reële waarde via winst- en verliesrekening: aangewezen	--	403
Voor verkoop beschikbaar	6.221	27.749
Leningen en vorderingen	--	4.512
Balanswaarde eind van het jaar	**7.038**	**33.377**

Reële waarde via winst- en verliesrekening: notering

	Handelsdoeleinden				Aangewezen					
	Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Beursgenoteerd	1	2	816	711	--	--	--	403	817	1.116
Niet-beursgenoteerd	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--
Totaal	**1**	**2**	**816**	**711**	**--**	**--**	**--**	**403**	**817**	**1.116**

Reële waarde via winst- en verliesrekening: verloop

	Handelsdoeleinden				Aangewezen					
	Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	2	1	711	709	--	--	403	1.135	1.116	1.845
Herclassificaties	--	--	-8	--	--	--	--	--	-8	--
Aankopen	--	--	--	--	--	--	--	485	--	485
Verkopen	--	--	--	--	--	--	-179	-1.212	-179	-1.212
Herwaarderingen	--	--	5	12	--	--	1	-6	6	6
Mutatie handelsportefeuille[1]	--	1	232	-10	--	--	--	--	232	-9
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-1		-124		--		-225	--	-350	--
Overige	--	--	--	--	--	--	--	1	--	1
Balanswaarde eind van het jaar	**1**	**2**	**816**	**711**	**--**	**--**	**--**	**403**	**817**	**1.116**

1 De aan- en verkopen binnen de handelsportefeuille worden gesaldeerd weergeven op de verlooppregel 'mutatie handelsportefeuille'.

Als gevolg van de onrust op de financiële markten SNS REAAL in oktober 2008 besloten tot het herclassificeren (met terugwerkende kracht vanaf 1 juli 2008) van een deel van de beleggingen voor een bedrag van € 590 miljoen van de categorie handelsdoeleinden tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening naar de categorie voor verkoop beschikbaar. Per 31 december 2014 is deze portefeuille nihil (2013: € 4 miljoen; 2012: € 27 miljoen; 2011: € 52 miljoen; 2010: € 220 miljoen; 2009: € 341 miljoen; 2008: € 562 miljoen) als gevolg van verkoop en herwaarderingen. De reële waardeverandering over 2014 is nihil (2013: € 0,5 miljoen positief, 2012: € 2 miljoen positief, 2011: € 1 miljoen negatief, 2010: € 3 miljoen positief, 2009: € 5 miljoen negatief; 2008: € 23 miljoen negatief) en is verwerkt in de reële waardereserve. Indien herclassificatie niet had plaatsgevonden, dan was deze reële waardeverandering ten gunste gebracht van het resultaat.

Voor verkoop beschikbaar: notering

	Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Beursgenoteerd	39	763	6.173	26.505	6.212	27.268
Niet-beursgenoteerd	9	452	--	29	9	481
Totaal	**48**	**1.215**	**6.173**	**26.534**	**6.221**	**27.749**

Voor verkoop beschikbaar: verloop

	Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	1.215	1.290	26.534	26.868	27.749	28.158
Aankopen	1.788	530	8.371	7.442	10.159	7.972
Verkopen	-1.649	-647	-6.634	-6.338	-8.283	-6.985
Herwaarderingen	29	32	4.069	-1.383	4.098	-1.351
Bijzondere waardeverminderingen	-1	-14	--	3	-1	-11
Amortisatie	--	--	-104	-55	-104	-55
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-1.334	--	-26.070	--	-27.404	--
Overige	--	24	7	-3	7	21
Balanswaarde eind van het jaar	**48**	**1.215**	**6.173**	**26.534**	**6.221**	**27.749**

Voor verkoop beschikbaar: waardering

	Aandelen en vergelijkbare beleggingen		Rentedragende waarden		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
(Geamortiseerde) Kostprijs	41	1.065	5.649	24.779	5.690	25.844
Herwaardering	7	150	455	1.278	462	1.428
Lopende rente	--	--	69	477	69	477
Balanswaarde eind van het jaar	**48**	**1.215**	**6.173**	**26.534**	**6.221**	**27.749**

Leningen en vorderingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Onderhandse leningen inzake spaarhypotheken	--	3.776
Overige onderhandse leningen	--	737
Totaal	--	**4.513**
Voorziening voor waardeverminderingen	--	-1
Totaal	--	**4.512**

Leningen en vorderingen: verloop

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	4.512	4.173
Herclassificaties	7	--
Aankopen	280	484
Verkopen	-564	-439
Oprenting	282	284
Amortisatie	-1	2
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-4.502	--
Overige	-14	9
Balanswaarde eind van het jaar	--	**4.513**
Balanswaarde voorziening begin van het jaar	-1	-1
Dotatie	--	-12
Vrijval	--	12
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	1	--
Balanswaarde voorziening eind van het jaar	--	**-1**
Totaal	--	**4.512**

Een deel van de beleggingen is in onderpand gegeven bij schulden aan banken (repo's) en achtergestelde schulden (obligatieleningen). De boekwaarde van de in onderpand gegeven beleggingen bedraagt op 31 december 2014 € 1,3 miljard (2013: € 6,0 miljard).

De boekwaarde van de beleggingen die in onderpand zijn gegeven bij het Europese Stelsel van Centrale Banken (ESCB) is € 11,7 miljard (2013: € 12,5 miljard).

10 Beleggingen voor rekening en risico polishouders

Onder beleggingen voor rekening en risico van polishouders zijn opgenomen gesepareerde depots voor rekening en risico van polishouders, beleggingen uit hoofde van unit linked verzekeringen en gesepareerde beleggingen ten behoeve van grote collectieve pensioencontracten. In 2014 zijn contracten ter waarde van € 796 miljoen (2013: € 223 miljoen) overgegaan van beleggingen voor rekening en risico polishouders naar beleggingen als gevolg van aflopende contracten in overleg met de klanten.

Notering beleggingen voor rekening en risico van polishouders

in miljoenen euro's	2014	2013
Aandelen en vergelijkbare beleggingen:		
- Beursgenoteerd	--	5.331
- Niet beursgenoteerd	--	6.877
Rentedragende waarden:		
- Beursgenoteerd	--	908
- Niet beursgenoteerd	--	324
Totaal	**--**	**13.440**

De classificatie 'Ter beurze genoteerd' wordt vanaf boekjaar 2014 bepaald aan de hand van de Complementaire Identificatiecode (CIC code). De CIC code is een identificatiecode voor activa die moet worden gebruikt volgens Solvency II verslaggevingsregels. Onder IFRS 10 zijn de vereisten voor consolidatie gewijzigd ten opzichte van 2013. Als gevolg van deze wijziging worden beleggingsfondsen mee geconsolideerd. Ten aanzien van de classificatie voor ter beurze genoteerd en niet ter beurze genoteerd wordt gekeken naar de notering van de beleggingen van het beleggingsfonds. Deze veranderingen zorgen voor aandelen en vergelijkbare beleggingen en voor rentedragende waarden voor een verschuiving tussen ter beurze genoteerd en niet ter beurze genoteerd. De vergelijkende cijfers (2013) zijn hierop aangepast.

Verloop beleggingen voor rekening en risico van polishouders

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	13.440	13.227
Aankopen	1.837	1.969
Verkopen	-2.852	-2.173
Herwaarderingen	2.021	427
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-14.496	--
Overige mutaties	50	-10
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**13.440**

Het positief resultaat aan herwaardering van € 2.021 miljoen wordt veroorzaakt door een daling van de rente en stijgende aandelenkoersen. De overige mutaties bestaan uit valutakoersverschillen (€ 38 miljoen) en mutatie ten aanzien van de lopende rente (€ 12 miljoen).

Ultimo 2014 zijn de Beleggingen voor rekening en risico polishouders overgeboekt naar Activa aangehouden voor verkoop.

11 Beleggingen voor rekening risico derden

Vanaf 1 januari 2014 is IFRS 10 ‘Consolidated financial statements’ (‘IFRS 10’) effectief. De standaard introduceert nieuwe richtlijnen voor het beoordelen van zeggenschap en consolidatie, zie verder toelichting 1.2.4. Veranderingen in grondslagen, schattingen en presentatie van de grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening.

De uitkomst van de IFRS 10 analyse op de verschillende entiteiten die dienen te worden geconsolideerd is dat de consolidatiekring gelijk blijft aan voorgaande jaren, met uitzondering van beleggingsfondsen die door de Verzekeraar dienen te worden geconsolideerd. Dit heeft een impact op de balans van € 1.427 miljoen in 2014 (2013: € 1.361 miljoen). Ultimo 2014 is er voor € 1.427 miljoen aan Beleggingen voor rekening risico derden gepresenteerd onder Activa aangehouden voor verkoop. De gerelateerde verplichting is voor hetzelfde bedrag verantwoord onder Passiva aangehouden voor verkoop.

Onderstaand overzicht bevat het belang in de belangrijkste beleggingsfondsen, die vanaf boekjaar 2014 worden geconsolideerd.

Naam	Vestigingsplaats	Activiteit van de deelneming	Aandelenbelang SNS REAAL	Aandelenbelang overige maatschappijen
SNS Beleggingsfondsen	Diversen	Investment management	82%	18%
SNS Profielfondsen	Diversen	Investment management	53%	47%
ACTIAM Responsible Indexfondsen	Diversen	Investment management	59%	41%

De impact op de balans van € 1.427 miljoen wordt voor € 952 miljoen grotendeels gevormd door verschillende SNS Beleggingsfondsen. De ACTIAM Responsible Indexfondsen en SNS Profielfondsen zijn met respectievelijk € 423 miljoen en € 38 miljoen verantwoordelijk voor het resterende bedrag.

Ten aanzien van de classificatie voor beursgenoteerd en niet beursgenoteerd wordt gekeken naar de notering van de beleggingen van het beleggingsfonds, derhalve wordt het volledige bedrag als beursgenoteerd verondersteld.

12 Derivaten

Specificatie derivaten

	Positieve waarde		Negatieve waarde		Saldo	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Derivaten aangehouden voor cashflow hedge accounting	140	115	13	38	127	77
Derivaten aangehouden voor fair value hedge accounting	1.979	1.791	2.382	1.793	-403	-2
Derivaten aangehouden voor balansbeheer die niet in aanmerking komen voor hedge accounting	391	1.000	687	817	-296	183
Derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	179	159	184	144	-5	15
Totaal	**2.689**	**3.065**	**3.266**	**2.792**	**-577**	**273**

De meeste derivaten worden aangehouden om ongewenste marktrisico's te beperken. Dit is toegelicht in 32 Hedging en hedge accounting.

Verloop derivaten

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	273	496
Aankopen	166	191
Verkopen	-117	-246
Herwaarderingen	-232	-114
Valutakoersverschillen	9	-54
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-676	--
Balanswaarde eind van het jaar	**-577**	**273**

Op 31 december zijn derivaten van € 676 miljoen netto overgeboekt naar Activa aangehouden voor verkoop (€ 845 miljoen) en Passiva aangehouden voor verkoop (€ 169 miljoen).

13 Uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

Specificatie uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Uitgestelde belastingvorderingen	494	1.148
Uitgestelde belastingverplichtingen	-287	-476
Totaal	**207**	**672**

Oorsprong uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen 2014

in miljoenen euro's

	1 januari	Mutatie via W&V	Mutatie via vermogen	Overboeking activa/passiva aangehouden voor verkoop	Overige mutaties	31 december
Immateriële vaste activa	16	-3	--	13	--	26
Value of business acquired	5	-1	--	-4	--	--
Geactiveerde acquisitiekosten uit hoofde van verzekeringsactiviteiten	85	-29	--	-56	--	--
Materiële vaste activa en vastgoedbeleggingen	-26	2	--	29	--	5
Beleggingen	-267	-5	-893	1.082	-8	-91
Derivaten	97	73	-42	53	3	184
Vorderingen op klanten	-178	-16	--	--	-7	-201
Verzekeringscontracten	537	204	865	-1.606	--	--
Voorziening voor personeelsverplichtingen	42	-2	-7	-2	--	31
Fiscaal compensabele verliezen	354	-115	--	--	--	239
Overige	7	-29	--	35	1	14
Totaal	**672**	**79**	**-77**	**-456**	**-11**	**207**

Oorsprong uitgestelde belastingvorderingen en -verplichtingen 2013

in miljoenen euro's

	1 januari	Mutatie via W&V	Mutatie via vermogen	Overige mutaties	31 december
Immateriële vaste activa	17	-1	--	--	16
Value of business acquired	-141	146	--	--	5
Geactiveerde acquisitiekosten uit hoofde van verzekeringsactiviteiten	105	-20	--	--	85
Materiële vaste activa en vastgoedbeleggingen	-35	8	1	--	-26
Beleggingen	-692	53	364	8	-267
Derivaten	178	-90	17	-8	97
Vorderingen op klanten	-277	99	--	--	-178
Verzekeringscontracten	824	58	-345	--	537
Voorziening voor personeelsverplichtingen	70	-9	-19	--	42
Fiscaal compensabele verliezen	89	265	--	--	354
Overige	3	4	--	--	7
Totaal	**141**	**513**	**18**	**--**	**672**

Specificatie belastingeffect mutatie eigen vermogen

in miljoenen euro's	2014	2013
Mutatie herwaarderingsreserve	--	-1
Mutatie cash flow hedge reserve	28	-16
Mutatie reële-waardereserve	-105	-1
Mutatie overige reserves	-11	--
Totaal	**-88**	**-18**

De uitgestelde belastingvorderingen ultimo 2014 bevatten een bedrag van € 239 miljoen aan voorwaartse verliescompensatie (ultimo 2013: € 354 miljoen) veroorzaakt door een (fiscaal) verlies als gevolg van de afwaardering van de vastgoedfinancieringsportefeuille van Property Finance (Propertize) in 2013. Fiscaal komen deze verliezen in beginsel toe aan de fiscale eenheid, SNS REAAL. De uitgestelde belastingvordering is volledig erkend bij SNS Bank, waar ook het commerciële verlies is gevallen. Binnen de fiscale eenheid SNS REAAL kan de uitgestelde belastingvordering worden afgezet tegen toekomstige fiscale winsten in de komende acht jaren. Op het moment van publicatie van deze jaarrekening is het echter waarschijnlijk dat de fiscale eenheid eerder zal worden verbroken. Management heeft in dit kader een analyse gemaakt van de maatregelen die voor verbreking van de fiscale eenheid zouden kunnen worden getroffen om de binnen de fiscale eenheid aanwezige stille reserves versneld te realiseren en te verrekenen met de compensabele verliezen. Op grond van deze analyse en na afweging van de daarmee

samenhangende onzekerheden heeft management geconcludeerd de uitgestelde belastingvordering volledig te kunnen waarderen.

14 Vorderingen op klanten

Specificatie vorderingen op klanten

in miljoenen euro's	2014	2013
SNS Bank	52.834	53.405
REAAL	--	2.850
SNS REAAL	302	321
Eliminatie	-1.376	-1.544
Totaal	**51.760**	**55.032**

Verdeling vorderingen op klanten

	Vorderingen		Voorzieningen		Balanswaarde	
in miljoenen euro's	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Particuliere hypotheken	46.556	50.161	-326	-313	46.230	49.848
Overige particulier	268	293	-55	-47	213	246
Mkb	1.164	1.249	-129	-100	1.035	1.149
Overig	4.282	3.789	--	--	4.282	3.789
Totaal	**52.270**	**55.492**	**-510**	**-460**	**51.760**	**55.032**

SNS Bank heeft een deel van de hypothecaire vorderingen gesecuritiseerd. De uitstaande hoofdsom van de gesecuritiseerde portefeuille bedraagt € 21,0 miljard (2013: € 23,0 miljard), waarvan voor een bedrag van € 9,0 miljard (2013: € 10,6 miljard) aan obligaties op eigen boek wordt gehouden. Een verdere toelichting op de securitisatietransacties is opgenomen onder de post schuldbewijzen.

Van de hypotheken is € 18,1 miljard (2013: € 18,7 miljard) als onderpand aan derden verschaft via de securitisatieprogramma's Hermes, Pearl en Holland Homes en de uitgifte van Covered Bonds, waarvan de verplichtingen zijn verkocht aan derden. Deze verpandingen hebben onder normale marktcondities plaatsgevonden.

Verloop vorderingen op klanten 2014 (bruto)

in miljoenen euro's	Particuliere hypotheken	Overige	Mkb	Totaal
Balanswaarde begin van het jaar	50.161	4.083	1.249	55.493
Wijziging groepsstructuur	-415	454	--	39
Aankopen	26	-26	--	--
Herclassificaties	--	3	--	3
Verstrekkingen	2.046	305	--	2.351
Aflossingen	-3.365	-521	-92	-3.978
Verkopen	-3	-136	--	-139
Reële waardemutatie als gevolg van hedge accounting	36	1	--	37
Reële waardemutatie hypotheken via winst- en verliesrekening	105	--	--	105
Mutatie rekening-courant	--	434	7	441
Overige mutaties	32	-40	--	-8
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-2.067	-7	--	-2.074
Balanswaarde eind van het jaar	**46.556**	**4.550**	**1.164**	**52.270**

De mutatie rekening-courant van € 441 miljoen (2013: € 159 miljoen) betreft kortlopende uitzettingen.

Verloop vorderingen op klanten 2013 (bruto)

in miljoenen euro's	Particuliere hypotheken	Overige	Mkb	Totaal
Balanswaarde begin van het jaar	52.612	11.789	1.511	65.912
Verstrekkingen	1.479	265	--	1.744
Aflossingen	-3.672	-202	-248	-4.122
Verkopen	117	-117	--	--
Reële waardemutatie als gevolg van hedge accounting	-313	--	--	-313
Valutakoersverschillen	--	-65	--	-65
Reële waardemutatie hypotheken via winst- en verliesrekening	59	7	--	66
Mutatie rekening-courant	--	173	-14	159
Overige mutaties	-121	95	--	-26
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	--	-7.863	--	-7.863
Balanswaarde eind van het jaar	**50.161**	**4.082**	**1.249**	**55.492**

In 2009 kocht SNS Bank een deel van de hypotheken van REAAL, die zij aanhield voor handelsdoeleinden, tegen de op dat moment in de balans van REAAL opgenomen reële waarde. Management wijzigde de intentie deze hypotheken aan te houden voor handelsdoeleinden en ze voortaan aan te houden in de voorziene toekomst of tot einde looptijd. Hierbij is gebruikgemaakt van de mogelijkheid tot herclassificatie op grond van IAS 39.50D. Als gevolg hiervan is binnen de hypotheken een bedrag van € 680 miljoen in 2009 geherclassificeerd van de categorie tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening naar de categorie leningen en vorderingen. Als gevolg van verkopen en aflossingen had deze portefeuille per 31 december 2014 een waarde van € 538 miljoen (2013: € 576 miljoen, 2012: € 604 miljoen, 2011: € 628 miljoen, 2010: € 649 miljoen, 2009: € 674 miljoen). De reële waardeverandering van de portefeuilles is gering en zou daarmee geen significante invloed op het resultaat hebben gehad. Op het moment van herrubricering was het gewogen gemiddelde effectieve interestpercentage op de geherrubriceerde hypotheken 5,2%. De verwachte terug te verdienen kasstromen bedroegen € 700 miljoen voor de portefeuille op het moment van herclassificatie in 2009.

Verloop voorziening op klanten specifiek

	Particuliere hypotheken		Overige particulier		Mkb		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Stand begin van het jaar	272	205	46	51	94	134	412	390
Herclassificaties	--	-29	--	--	--	--	--	-29
Onttrekkingen	-102	-80	-7	-9	-15	-25	-124	-114
Dotaties	162	210	15	5	59	54	236	269
Vrijvallen	-35	-34	-1	-1	-15	-22	-51	-57
Overige mutaties	-24	--	--	--	--	--	-24	--
Overboeking activa aangehouden voor verkoop	-7	--	-1	--	--	-47	-8	-47
Stand eind van het jaar	**266**	**272**	**52**	**46**	**123**	**94**	**441**	**412**

In vorige rapportageperiodes werd de collectieve voorziening voor non-default leningen verantwoord onder de specifieke voorziening. Vanaf de huidige rapportageperiode wordt deze voorziening verantwoord onder de IBNR-voorziening. Vergelijkende cijfers zijn hierop aangepast.

In 2014 veranderde SNS Bank de verdiscontering van de portefeuille waarover bijzondere waardeverminderingen zijn toegepast. Als gevolg van deze verandering wordt de effectieve rente op voorziene leningen als rentebate in het resultaat gepresenteerd. Dit is in het verloopoverzicht van de voorzieningen opgenomen onder overige mutaties voor € 27 miljoen. Een corresponderende verandering in de voorziening op rentevorderingen van voorziene leningen van € 26 miljoen is gepresenteerd onder de dotaties en onttrekkingen. Als gevolg van deze aanpassing is er een beperkt netto effect op de hoogte van de voorziening en het resultaat van het lopende jaar. Tevens heeft SNS Bank een portefeuille hypothecaire kredieten verworven waarvoor € 3 miljoen is toegevoegd aan de specifieke voorziening vordering op klanten. Dit bedrag is verantwoord onder de overige mutaties.

Verloop voorziening op klanten IBNR

	Particuliere hypotheken		Overige particulier		Mkb		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Stand begin van het jaar	41	15	1	1	6	1	48	17
Herclassificaties	--	29	--	--	--	--	--	29
Dotaties	17	17	2	--	--	5	19	22
Vrijvallen	-21	-20	--	--	--	--	-21	-20
Schattingswijziging	23	--	--	--	--	--	23	--
Stand eind van het jaar	**60**	**41**	**3**	**1**	**6**	**6**	**69**	**48**

Naar aanleiding van de AQR (Asset Quality Review) heeft SNS Bank in vergelijking met vorig jaar de 'Loss Identification Period' voor de hypotheken portefeuille verlengd. Deze wordt gebruikt om de voorziening voor de geleden maar nog niet geïndentificeerde verliezen op balansdatum te bepalen. Deze schattingswijziging heeft geresulteerd in een toename van de voorziening van € 23 miljoen in 2014. De daaruit voortvloeiende wijziging in de voorziening is opgenomen in de winst- en verliesrekening als een aanvullende bijzondere waardevermindering.

15 Vorderingen op banken

Dit betreffen vorderingen op banken, voor zover niet in de vorm van rentedragende waardepapieren, met een resterende looptijd langer dan drie maanden.

In 2014 heeft Propertize haar lening voor een bedrag van € 4,1 miljard volledig afgelost.

Een deel van de vorderingen op banken is in onderpand gegeven aan derden. De boekwaarde van het onderpand is € 1,1 miljard (2013: € 1,1 miljard).

16 Overige activa

Specificatie overige activa

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Verzekeringsnemers	--	125
Tussenpersonen	--	116
Herverzekeraars	--	86
Vorderingen uit directe verzekering	--	**327**
Lopende rente	191	226
Overige overlopende activa	90	326
Overlopende activa	**281**	**552**
Overige vorderingen	--	196
Totaal	**281**	**1.075**

De overige overlopende activa bestaan onder meer uit het door SNS Bank aan DNB betaalde voorschot van € 63 miljoen (2013: € 148 miljoen) onder het depositogarantiestelsel voor haar aandeel in het faillissement van DSB Bank. Dit voorschot is verminderd met de voorziening van € 17 miljoen (2013: € 20 miljoen). De voorziening is de inschatting van het verwachte tekort van SNS Bank na uitwinning van de boedel.

Ultimo 2014 is er voor respectievelijk € 390 miljoen en € 4 miljoen aan overige activa van VIVAT en SNS Securities gepresenteerd onder activa aangehouden voor verkoop.

17 Kas en kasequivalenten

Specificatie kas en kasequivalenten

in miljoenen euro's	2014	2013
Direct opeisbare tegoeden bij DNB	860	3.354
Niet-direct opeisbare tegoeden bij DNB	--	1.000
Kortlopende banktegoeden	1.053	1.984
Kasmiddelen	57	84
Totaal	**1.970**	**6.422**

De niet-direct opeisbare tegoeden bij DNB zijn niet beschikbaar voor gebruik in de dagelijkse bedrijfsvoering van SNS REAAL en hebben een resterende looptijd van minder dan een maand. De daling van de opeisbare tegoeden bij DNB wordt verklaard door de aflossing van een lening van de ESCB (LTRO).

Ultimo 2014 is er voor respectievelijk € 273 miljoen en € 14 miljoen aan kas en kasequivalenten van VIVAT en SNS Securities gepresenteerd onder activa aangehouden voor verkoop.

18 Eigen vermogen

Voor een nadere toelichting op het eigen vermogen wordt verwezen naar het Geconsolideerd overzicht mutaties eigen vermogen.

19 Achtergestelde schulden

Specificatie achtergestelde schulden

in miljoenen euro's	2014	2013
Achtergestelde obligatieleningen	--	542
Slotbonusrekening	--	15
Totaal	**--**	**557**

Per 31 december 2014 is voor een bedrag van € 585 miljoen achtergestelde schulden van VIVAT gepresenteerd onder de Passiva aangehouden voor verkoop.

19.1 Achtergestelde obligatieleningen

Achtergestelde obligatieleningen

	Rente	Looptijd	Balanswaarde		Nominale waarde	
in miljoenen euro's			2014	2013	2014	2013
SRLEV	9,0%	2011-2041	--	397	--	400
SRLEV (CHF)	7,0%	2011/perpetual	--	85	--	86
Totaal			**--**	**482**	**--**	**486**
Mutatie marktwaarde als gevolg van hedge accounting			--	61	--	--
Totaal			**--**	**542**	**--**	**486**

Per 31 december 2014 is er voor € 572 miljoen aan achtergestelde obligatieleningen van VIVAT gepresenteerd onder de Passiva aangehouden voor verkoop.

19.2 Slotbonusrekening

De achtergestelde slotbonusrekening verplichtingen vormen onderdeel van het beschikbare vermogen bij de solvabiliteitspositie van SRLEV N.V. De slotbonusrekening heeft overwegend een langlopend karakter.

Per 31 december 2014 is er voor € 13 miljoen aan achtergestelde slotbonusrekening gepresenteerd onder de Passiva aangehouden voor verkoop.

20 Schuldbewijzen

Specificatie schuldbewijzen

in miljoenen euro's	2014	2013
Medium Term Notes	5.037	9.704
Schuldbewijzen uitgegeven onder securitisatieprogramma's Hermes en Pearl	5.141	5.525
Schuldbewijzen geclassificeerd tegen reële waarde via winst- en verliesrekening (securitisatieprogramma Holland Homes)	1.058	1.166
Balanswaarde eind van het jaar	**11.236**	**16.395**

Onder schuldbewijzen zijn opgenomen de niet-achtergestelde obligaties en andere schuldbewijzen met een vaste of variabele rente.

20.1 Medium Term Notes

Specificatie Medium Term Notes

	Couponrente	Balanswaarde	Nominale waarde	Balanswaarde	Nominale waarde
in miljoenen euro's		2014	2014	2013	2013
SNS Bank N.V.	Fixed	4.238	4.010	7.248	7.080
SNS Bank N.V.	Structured	503	437	598	581
SNS Bank N.V.	Floating	249	248	1.791	1.789
SNS Bank N.V.	Zero	14	21	35	44
SNS REAAL N.V.	Fixed	55	60	59	60
Totaal		**5.059**	**4.776**	**9.731**	**9.554**
In eigen positie[1]		22	35	27	35
Totaal		**5.037**	**4.741**	**9.704**	**9.519**

1 Stukken in eigen positie worden geëlimineerd

De Medium Term Notes hebben een looptijd korter dan 5 jaar en omvatten zowel onderhandse leningen als openbare leningen die zijn uitgegeven onder het EMTN raamwerk. Schuldbewijzen vallend onder de garantieregeling van de Nederlandse Staat zijn in 2014 afgelost (2013: € 2,7 miljard).

20.2 Schuldbewijzen uitgegeven onder securitisatieprogramma's Hermes, Pearl en Lowland

SNS REAAL N.V. heeft een deel van de hypothecaire vorderingen gesecuritiseerd. In deze securitisatietransacties is het economische eigendom van hypothecaire vorderingen overgedragen aan afzonderlijke vennootschappen. Deze vorderingen zijn overgedragen tegen nominale waarde plus een uitgestelde verkoopprijs. Een positief resultaat binnen de vennootschappen leidt tot het ontstaan van een positieve waarde van de uitgestelde verkoopprijs. SNS REAAL houdt hiermee een economisch belang in de vennootschappen en heeft deze vennootschappen integraal in de jaarrekening geconsolideerd.

De securitisatietransacties kennen een zogenaamde call & step-up structuur. Dit houdt in dat vanaf een vooraf vastgestelde datum (call) de vennootschap het recht heeft om de obligatieleningen vervroegd af te lossen. Tevens zal op deze datum de coupon op de obligaties een renteverhoging (step-up) kennen. Onder normale marktomstandigheden zal er hierdoor een economisch motief ontstaan om de obligaties vervroegd af te lossen. Alle obligaties die onderdeel zijn van de securitisatie met een call-datum in 2014 zijn daadwerkelijk vervroegd afgelost. In de tabel is een overzicht opgenomen van de securitisaties per 31 december.

Overzicht schuldbewijzen uitgegeven onder securitisatieprogramma's Hermes, Pearl en Lowland

	Oorspronkelijke hoofdsom	Aanvang securitisatie	Balanswaarde Obligaties	Balanswaarde Obligaties	Eerste call-optie datum	Contractuele expiratie
in miljoenen euro's			2014	2013		
Hermes IX	1.529	05-2005	--	756	18-02-2014	01-02-2039
Hermes X	1.528	09-2005	762	849	18-03-2015	01-09-2039
Hermes XI	1.528	02-2006	888	971	18-09-2015	01-09-2040
Hermes XII	2.241	10-2006	1.107	1.212	18-03-2016	01-12-2038
Hermes XV[1]	1.618	04-2008	1.204	1.286	18-04-2015	01-04-2042
Hermes XVIII	960	10-2012	820	886	18-09-2017	01-09-2044
Pearl I[1]	1.014	09-2006	1.014	1.014	18-09-2026	01-09-2047
Pearl II[1]	852	05-2007	594	687	18-09-2016	01-06-2046
Pearl IV	1.000	07-2010	907	985	18-07-2015	01-07-2047
Lowland I	3.793	01-2012	2.898	3.198	18-02-2017	18-01-2044
Lowland II	1.917	07-2013	1.660	1.787	18-07-2018	18-10-2042
Lowland III	2.613	12-2013	2.335	2.525	18-12-2018	18-09-2045
Totaal	**20.593**		**14.189**	**16.156**		
In eigen positie[2]			9.048	10.631		
Totaal			**5.141**	**5.525**		

1 Na herstructurering

2 Stukken in eigen positie worden geëlimineerd

SNS Bank heeft in 2014 obligaties, uitgegeven door de securitisatieprogramma's, met een geamortiseerde kostprijs van € 9,0 miljard in eigen positie genomen (2013: € 10,6 miljard) en heeft daarnaast achtergestelde obligaties, uitgegeven door verschillende Pearl's, met een geamortiseerde kostprijs van € 91 miljoen gekocht (2013: € 91 miljoen).

De senior tranches van Hermes XV, XVIII, Pearl IV en de Lowland securitisaties worden grotendeels op eigen boekgehouden en kwalificeren als beleenbare activa bij de Europese Centrale Bank.

Op 18 maart 2015 en 18 april 2015 zijn de schuldbewijzen uitgegeven onder securitisatieprogramma Hermes X afgelost.

20.3 Schuldbewijzen geclassificeerd tegen reële waarde met waardemutaties via winst- en verliesrekening (securtisatieprogramma's Holland Homes)

SNS REAAL heeft naast haar reguliere securitisatieprogramma's een deel van haar hypotheken gesecuritiseerd via de Holland Homes-transacties. De bij deze transacties opgerichte vennootschappen (special purpose entities) zijn gefinancierd met door deze vennootschappen uitgegeven langetermijnobligaties. De verplichtingen aan de obligatiehouders en de inkomsten uit de hypotheken zijn gematcht met behulp van interest rate swaps.

Aangezien deze derivatencontracten met partijen buiten SNS REAAL zijn afgesloten, zou na consolidatie van de vennootschappen een boekhoudkundige mismatch ontstaan doordat de derivaten in tegenstelling tot de obligaties en de hypotheken worden gewaardeerd tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening. Door naast de derivaten ook de obligaties en hypotheken te waarderen tegen reële waarde via de winst- en verliesrekening wordt deze mismatch gedeeltelijk opgeheven. Bij een looptijdverschil dat ontstaat door vervroegde aflossing van de obligaties kan een mismatch ontstaan. In de waardering van de derivaten is hiermee rekening gehouden.

De securitisatietransacties kennen een zogenaamde clean-up call-structuur. Dit houdt in dat wanneer het bedrag aan uitstaande notes kleiner is dan 10% van de initieel uitstaande notes (notional), de uitgevende instelling de optie tot aflossing van de notes heeft.

Naast bovengenoemde clean-up call kennen deze securitisatietransacties ook een put plus step-down structuur. Dit houdt in dat de obligatiehouder het recht heeft vanaf een vooraf bepaalde datum (put) de obligaties vervroegd te laten aflossen. Wanneer bij uitoefening van het recht door de obligatiehouder zowel SNS REAAL, die als initiërende partij als eerste de obligaties krijgt aangeboden, als een eventuele derde partij de obligaties niet terugneemt, volgt een renteverhoging van de coupon. Na deze datum zal de coupon op de obligaties een renteverlaging kennen indien door de

obligatiehouders niet van dit recht gebruik wordt gemaakt. Onder normale marktomstandigheden zal hierdoor voor zowel de vennootschap als de obligatiehouder een economisch motief ontstaan om de obligaties vervroegd af te lossen.

20.4 Overzicht securitisatieprogramma's Holland Homes

Specificatie securitisatieprogramma's Holland Homes

	Oorspronkelijke hoofdsom	Aanvang securitisatie	Balanswaarde Obligaties	Balanswaarde Obligaties	Datum put-optie	Contractuele expiratie
in miljoenen euro's			**2014**	2013		
Holland Homes (MBS 2000-1)	350	11-2000	106	110	n.a.	24-09-2030
Holland Homes (MBS 2005-1)	757	11-2005	462	513	20-12-2015	31-12-2083
Holland Homes (MBS (Oranje) 2005-1)	1.601	04-2006	539	597	20-01-2018	31-12-2083
Totaal	**2.708**		**1.107**	**1.220**		
In eigen positie[1]			49	54		
Totaal			**1.058**	**1.166**		

1 Stukken in eigen positie worden geëlimineerd

Het contractuele niet-verdisconteerde bedrag dat afgelost zal moeten worden aan het einde van de looptijd van de hierboven vermelde obligaties bedraagt in totaal € 1.168 miljoen (2013: € 1.258 miljoen).

21 Verzekerings- en herverzekeringscontracten

Ultimo 2014 is er voor € 46.646 miljoen aan verzekeringscontracten gepresenteerd onder Passiva aangehouden voor verkoop en voor € 3.714 miljoen aan herverzekeringscontracten gepresenteerd onder Activa aangehouden voor verkoop. In onderstaande tabellen is deze herclassificatie opgenomen als overboeking activa/passiva aangehouden voor verkoop.

Specificatie verzekeringscontracten en herverzekeringscontracten naar segment

	Bruto		Herverzekering	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Leven, voor eigen rekening en risico	--	26.276	--	3.863
Leven, voor rekening en risico polishouders	--	13.765	--	--
Schade	--	1.222	--	135
Herclassificatie naar voorziening voor personeelsverplichtingen	--	-417	--	--
Totaal	**--**	**40.846**	**--**	**3.998**

Specificatie verzekeringscontracten en herverzekeringscontracten naar soort contract

	Bruto		Herverzekering	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Levensverzekeringsverplichtingen	--	26.530	--	3.863
Nog af te schrijven rentestandkortingen	--	-344	--	--
Winstdeling, bonussen en kortingen	--	90	--	--
Leven, voor eigen rekening en risico	**--**	**26.276**	**--**	**3.863**
Levensverzekeringsverplichtingen	--	13.765	--	--
Leven, voor rekening en risico polishouders	**--**	**13.765**	**--**	**--**
Premietekorten en lopende risico's	--	9	--	--
Niet-verdiende premies	--	93	--	1
Te betalen schaden	--	834	--	99
Niet gemelde schaden (IBNR)	--	286	--	35
Schade	**--**	**1.222**	**--**	**135**
Herclassificatie naar voorziening voor personeelsverplichtingen	--	-417	--	--
Totaal	**--**	**40.846**	**--**	**3.998**

Verzekeringscontracten hebben overwegend een langlopend karakter. De verplichtingen uit hoofde van verzekeringscontracten zijn ultimo 2014 gepresenteerd onder Passiva aangehouden voor verkoop en de verzekeringstechnische resultaten zijn gepresenteerd onder Nettoresultaat uit beëindigde bedrijfsactiviteiten.

SNS REAAL heeft op 17 november 2010 met de Stichting Verliespolis een definitief akkoord gesloten over de compensatieregeling. Onder de levensverzekeringsverplichtingen (gepresenteerd als Passiva aangehouden voor verkoop) is per 31 december 2014 een bedrag van € 82 miljoen (2013: € 65 miljoen) opgenomen ten behoeve van de compensatie van houders van beleggingspolissen. In 2014 is een bedrag ter grootte van € 2 miljoen (2013: € 289 miljoen) aangewend uit deze voorziening.

Onder de levensverzekeringslasten (gepresenteerd als Nettoresultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten) is in 2014 een bedrag van € 19 miljoen (2013: € 30 miljoen) opgenomen ten behoeve van de compensatie van houders van beleggingspolissen, bestaande uit een additionele dotatie van € 24 miljoen (2013: € 20 miljoen) en een vrijval van € 5 miljoen (2013: nihil).

De voorziening voor compensatie van pensioencontracten met een beschikbare premieregeling bedraagt ultimo 2014 € 2 miljoen (2013: € 4 miljoen). In 2014 is een groot deel van de portefeuille gecompenseerd en is € 2 miljoen (2013: € 41 miljoen) aangewend uit deze voorziening. In 2013 is deze voorziening vanuit de levensverzekeringslasten verhoogd met € 10 miljoen voor verwachte toekomstige compensaties. De voorziening is nodig voor de aanpassing van polissen om een maximum in te stellen ten aanzien van kosteninhoudingen, conform het advies van het Verbond van Verzekeraars.

De compensatieregeling is getroffen vanwege het verstrekken van onvoldoende transparante communicatie richting deelnemers aan pensioencontracten over de kosten in polissen en de gevolgen daarvan voor de pensioenprognoses. SRLEV N.V. garandeert de verplichtingen die ontstaan uit het verzekeringscontract tussen SRLEV N.V. dochter, N.V. Pensioen ESC, en een derde partij, gerelateerd aan de toegezegde pensioenregeling van deze partij tijdens de duur van dit verzekeringscontract. De verplichtingen zijn inclusief de indexatiereserveringen afhankelijk van de financiële positie van N.V. Pensioen ESC. In het contract met de derde partij is onder meer opgenomen dat de bovengenoemde garantie door REAAL N.V. zal worden gegarandeerd indien de solvabiliteit van SRLEV N.V. onder 150% komt. De solvabiliteit van SRLEV N.V. ultimo 2014 is 141%. Aangezien de marktwaarde van de afgezonderde beleggingen groter is dan verzekeringstechnische verplichtingen, volgen uit dit contract geen aanvullende verzekeringstechnische verplichtingen in de balans.

a. Verloop levensverzekeringsverplichtingen voor eigen rekening en risico

	Bruto		Herverzekering	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	26.530	27.202	3.863	3.021
Herclassificatie portefeuille	601	655	--	--
Herverzekeringscontracten	--	--	--	1.260
Uitkeringen	-1.674	-2.141	-533	-637
Ontvangen premies	1.366	1.304	161	164
Rentetoevoeging	874	917	142	139
Technisch resultaat	-177	-169	-112	-167
Vrijval van kostendekking	-156	-173	68	83
Mutatie shadow accounting	3.563	-1.205	--	--
Mutatie via de W&V uit LAT tekort	829	147	--	--
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-31.759		-3.589	
Overige mutaties	3	-7	--	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**26.530**	**--**	**3.863**

In 2013 is voor € 9 miljoen een bedrag geherclassificeerd van winstdeling, bonussen en kortingen naar eigen rekening en risico. Dit was in 2014 niet het geval.

Gedurende 2014 is een bedrag van € 601 miljoen (2013: € 646 miljoen) geherclassificeerd van verzekeringscontracten voor rekening en risico polishouders naar verzekeringscontracten voor eigen rekening en risico. Dit heeft betrekking op collectieve pensioencontracten. Aan het einde van de looptijd van deze contracten, zijn deze contracten in overleg met de klanten overgegaan naar andere contractvormen voor eigen rekening en risico van VIVAT. Aanvullende voorzieningen, die verband houden met deze verzekeringscontracten, zijn eveneens overgegaan naar verzekeringscontracten voor eigen rekening en risico. De stand ultimo 2014 van deze aanvullende voorzieningen bedraagt € 216 miljoen.

Onderstaande tabel toont de mutatie uit hoofde van shadow accounting, tegenover eenzelfde mutatie in de balanspost verzekeringscontracten.

Herkomst mutaties shadow accounting in levensverzekeringsverplichtingen

	Via overig totaalresultaat, herwaarderingsreserves		Via winst- en verliesrekening, verzekeringstechnische lasten		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Resultaten op gealloceerde beleggingen en rentederivaten[1]	**--**	--	**-56**	82	-56	82
Winstdeling	**635**	-324	**160**	91	795	-233
Shadow loss accounting	**2.824**	-1.054	**--**	--	2.824	-1.054
Totaal mutaties shadow accounting in levensverzekeringsverplichtingen	**3.459**	**-1.378**	**104**	**173**	**3.563**	**-1.205**
Belastingen	**865**	-344	**26**	43	891	-301
Totaal mutaties, netto	**2.594**	**-1.034**	**78**	**130**	**2.672**	**-904**

1 Dit betreft in de winst- en verliesrekening verantwoorde resultaten van rentederivaten en voor verkoop beschikbare vastrentende beleggingen, voor zover deze zijn aangehouden ter dekking van in de voorziening verzekeringscontracten besloten rentegerelateerde opties en garanties in de verzekeringscontracten voor rekening en risico van de polishouder.

b. Verloop nog af te schrijven rentestandkortingen

	Leven eigen risico	
in miljoenen euro's	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	344	400
In het boekjaar verleende kortingen	-6	-11
Afgeschreven ten laste van het resultaat	-43	-45
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-295	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**344**

c. Verloop voorziening voor winstdeling, bonussen en kortingen

	Leven eigen risico	
in miljoenen euro's	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	90	115
Herclassificatie portefeuille	--	-9
In het boekjaar verleende winstdeling, bonussen en kortingen	-21	-16
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-69	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**90**

d. Verloop levensverzekeringsverplichtingen voor rekening en risico polishouders

In miljoenen euro's	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	13.765	13.929
Herclassificatie portefeuille	-601	-646
Ontvangen premies	980	1.102
Uitkeringen	-1.190	-1423
Rentetoevoeging	617	429
(Valuta)koersverschillen	448	538
Technisch resultaat	-36	-26
Vrijval van kostendekking	-102	-117
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-13.823	0
Overige mutaties	-58	-21
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**13.765**

e. Verloop voorziening voor premietekorten en lopende risico's

	Bruto	
in miljoenen euro's	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	9	16
Toevoegingen gedurende het jaar	--	-7
Toegevoegd aan het resultaat	1	--
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-10	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**9**

f. Verloop voorziening voor niet-verdiende premies

	Bruto		Herverzekering	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	93	102	1	2
Herclassificatie	--	--	--	--
Toevoegingen gedurende het jaar	83	93	1	1
Toegevoegd aan het resultaat	-93	-102	-1	-2
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-83	--	-1	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**93**	**--**	**1**

g. Verloop voorziening voor te betalen schaden

	Bruto		Herverzekering	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	834	849	99	122
Gemelde schades, huidige periode	447	464	22	23
Gemelde schades, voorgaande perioden	84	71	2	4
Uitgekeerde schades, huidige periode	-262	-267	-13	-15
Uitgekeerde schades, voorgaande perioden	-273	-296	-23	-37
Rentetoevoeging	13	13	2	2
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-878	--	-88	--
Overige mutaties	35	--	-1	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**834**	**--**	**99**

h. Verloop voorziening voor niet-gemelde schaden

	Bruto		Herverzekering	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	286	289	34	40
Toevoegingen gedurende het jaar	136	82	4	6
Toegevoegd aan het resultaat	-103	-85	-2	-11
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-319	--	-36	--
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**286**	**--**	**35**

22 Voorziening voor personeelsverplichtingen

Specificatie voorziening voor personeelsverplichtingen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Pensioenverplichtingen	59	497
Overige personeelsverplichtingen	22	28
Totaal	**81**	**525**
Pensioenverplichtingen aangehouden voor verkoop[1]	530	--
Personeelsverplichtingen aangehouden voor verkoop[2]	8	--
Totaal aangehouden voor verkoop	**538**	**--**
Totaal	**619**	**525**

1 *Gepresenteerd in verzekeringstechnische voorziening als onderdeel van Passiva aangehouden voor verkoop.*

2 *Gepresenteerd als voorziening voor personeelsverplichting als onderdeel van Passiva aangehouden voor verkoop.*

In deze toelichting wordt de volledige personeelsverplichting (inclusief het gedeelte dat als Passiva aangehouden voor verkoop is gepresenteerd) toegelicht voor SNS REAAL.

22.1 Pensioenverplichtingen

Specificatie pensioenverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Pensioenverplichtingen	59	497
Pensioenverplichtingen aangehouden voor verkoop[1]	530	--
Totaal pensioenverplichtingen	**589**	**497**

1 Gepresenteerd in verzekeringstechnische voorziening als onderdeel van Passiva aangehouden voor verkoop.

De pensioenrechten van het grootste deel van de medewerkers van SNS REAAL, inclusief de opbouw van nieuwe pensioenrechten van actieve medewerkers uit geacquireerde regelingen, zijn ondergebracht in de toegezegde-bijdrageregeling bij de zelfstandige Stichting Pensioenfonds SNS REAAL.

De pensioenaanspraken van medewerkers die zijn achtergebleven in bij acquisities overgenomen regelingen zijn aan te merken als toegezegd-pensioenregelingen. Deze regelingen zijn in de meeste gevallen intern verzekerd bij SRLEV. Een aantal van de regelingen is extern verzekerd.

De aan pensioenregelingen gerelateerde beleggingen die zijn opgenomen in een extern gesepareerd depot worden gesaldeerd met de verplichtingen. De niet-afgezonderde beleggingen van de intern verzekerde regelingen zijn opgenomen in de balanspost beleggingen.

De last van de werkgever voor deze pensioenregelingen, die vrijwel geheel bestaat uit een oprenting van de verplichtingen, bedraagt voor 2015 in totaal naar verwachting circa € 13 miljoen (2014: € 17 miljoen). Koopsomverplichtingen voor aanvullend toe te kennen indexatierechten zijn opgenomen in de voorziening en worden daaraan onttrokken bij storting aan de verzekeraar.

In verband met de aanpassing van het werkgeverschap per 1 januari 2015, waarbij het dienstverband van de (actieve) medewerkers van SNS REAAL is overgegaan op SNS Bank respectievelijk REAAL, wordt ook de bijbehorende pensioenvoorziening, en de daaraan gerelateerde lasten, per die datum toegerekend aan de betreffende entiteit. Zie hiervoor ook toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum van de enkelvoudige jaarrekening.

Hieronder worden de verschillende regelingen op hoofdlijnen toegelicht.

22.1.1 Pensioenregeling Stichting Pensioenfonds SNS REAAL (toegezegde-bijdrageregeling)

De pensioenregeling waarop medewerkers van SNS REAAL aanspraak maken is een toegezegde-bijdrageregeling. SNS REAAL betaalt onder deze regeling een vaste overeengekomen bijdrage aan de Stichting Pensioenfonds. Omdat er verder geen in rechte afdwingbare of feitelijke verplichting bestaat om extra bijdragen te doen, worden de pensioenaanspraken en de daaraan gerelateerde beleggingen vanaf 2005 niet langer in de balans opgenomen. In 2009 is overeenstemming bereikt over de pensioenpremie voor de periode van 1 januari 2010 tot en met 31 december 2014. Over deze periode wordt een vast percentage betaald van 21,75% van de bruto loonsom. De medewerkers betalen een eigen bijdrage van 4,5% over de pensioengrondslag (na aftrek franchise). De bestaande uitvoeringsovereenkomst met de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL is verlengd met één jaar tot en met 31 december 2015.

De bijdrage van SNS REAAL aan de toegezegde-bijdrageregelingen voor 2015 zal circa € 68 miljoen bedragen (2014: € 69 miljoen).

22.1.2 Pensioenregelingen voormalig AXA en Winterthur (toegezegde-pensioenregeling)

De zelfstandige Stichting AXA Pensioenfonds, waarin de pensioenrechten van voormalige AXA medewerkers zijn opgebouwd, is in 2013 via een buy-out volledig extern ondergebracht bij een verzekeringsmaatschappij.

De opbouw van nieuwe pensioenrechten van voormalige medewerkers van Winterthur, UAP, Equity & Law (E&L) en Guardian zijn vanaf 1 januari 2009 ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. De pensioenregelingen

van het voormalige Winterthur en de voormalig AXA pensioenregelingen UAP en Equity & Law (E&L) zijn intern verzekerd bij SRLEV, waarbij de beleggingen niet zijn gesepareerd maar zijn opgenomen in de balanspost beleggingen. De regeling van Guardian is extern verzekerd.

De indexatie van de pensioenaanspraken van inactieve deelnemers is gelijk aan de indexatie bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. De pensioenaanspraken van actieve gewezen deelnemers worden onvoorwaardelijk geïndexeerd met de loonindex. Voor de Winterthur regeling geldt dat in het geval de dekkingsgraad zich onder de afgesproken grens van 105% bevindt, bijstorting plaats vindt door de werkgever.

Voor genoemde regelingen is in de voorziening voor personeelsverplichtingen na saldering met de beleggingen een bedrag van € 202 miljoen (2013: € 180 miljoen) opgenomen. De bijdrage van de werkgever aan deze toegezegd-pensioenregelingen bedraagt voor 2015 naar verwachting € 5 miljoen (2014: € 6 miljoen).

22.1.3 Pensioenregeling Zwitserleven (toegezegde-pensioenregeling)

Per 1 januari 2010 is de opbouw van nieuwe pensioenrechten van de medewerkers van Zwitserleven ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. De in het verleden opgebouwde rechten van niet-actieve deelnemers en actieve gewezen deelnemers blijven opgenomen in de oude pensioenregeling van Zwitserleven.

De voorwaardelijke indexatie van de pensioenaanspraken van inactieve deelnemers wordt tot 2025 toegekend vanuit het rendement op beleggingen en eventuele technische resultaten. Indien dit rendement niet voldoende is, kan de indexatie lager zijn dan de indexatie bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. Vanaf 2025 is de indexatie in principe gelijk aan de indexatie bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. De pensioenaanspraken van actieve gewezen deelnemers worden onvoorwaardelijk geïndexeerd met de loonindex.

De pensioenregeling van Zwitserleven wordt uitgevoerd in eigen beheer. Voor deze regeling is in de voorziening voor personeelsverplichtingen de contante waarde van de pensioenaanspraken opgenomen voor een bedrag van € 292 miljoen (2013: € 238 miljoen). Er is geen gesepareerd depot met beleggingen. De bijdrage van de werkgever aan de toegezegde-pensioenregeling van Zwitserleven bedraagt voor 2015 naar verwachting circa € 6 miljoen (2013: € 8 miljoen).

22.1.4 Overige pensioenregelingen

De opbouw van nieuwe pensioenrechten van voormalige medewerkers van Zürich, NHL en DBV is ondergebracht bij de Stichting Pensioenfonds SNS REAAL. De in achterliggende jaren opgebouwde pensioenrechten van voormalige medewerkers van Zürich en DBV zijn intern verzekerd bij SRLEV. Deze hebben een beperkte omvang. De beleggingen zijn opgenomen in de balanspost beleggingen.

De regeling van NHL is, evenals de verplichtingen van een tweetal kleine regelingen van Helvetia en Spaarass, ondergebracht bij een externe verzekeraar. De pensioenverplichtingen onder deze regelingen worden gesaldeerd met de reële waarde van de bijbehorende beleggingen.

De bijdrage van de werkgever aan deze overige toegezegde-pensioenregelingen bedraagt voor 2015 naar verwachting € 2 miljoen (2014: € 3 miljoen).

22.1.5 Overzicht pensioenverplichtingen

Opbouw van de pensioenverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013	2012	2011	2010
Contante waarde pensioenaanspraken	655	548	771	730	668
Reële waarde beleggingen van pensioenregelingen	66	51	293	262	293
Contante waarde van netto verplichtingen	**589**	**497**	**478**	**468**	**375**
Asset ceiling beleggingen	--	--	21	3	--
Totaal	**589**	**497**	**499**	**471**	**375**

Verloop contante waarde pensioenverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Contante waarde begin van het jaar	548	771
Toename en oprenting via winst en verlies	19	28
Actuariële winsten en verliezen ten laste van overig totaalresultaat	102	-2
Uitkeringen	-16	-22
Settlement Pensioenfonds AXA	--	-222
Overige mutaties	2	-5
Balanswaarde eind van het jaar	**655**	**548**

Verloop reële waarde beleggingen van pensioenregelingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Reële waarde begin van het jaar	51	293
Rendement via winst en verlies	2	11
Rendement ten gunste of laste van overig totaalresultaat	10	-24
Rendement beleggingen	**12**	**-13**
Premies	14	18
Uitkeringen	-16	-21
Settlement Pensioenfonds AXA	--	-222
Overige mutaties	5	-4
Reële waarde eind van het jaar	**66**	**51**

In 2013 is de pensioenregeling van Stichting Pensioenfonds AXA Verzekeringen extern ondergebracht. Dit heeft in 2013 geleid tot de mutatie settlement Pensioenfonds AXA (€ 222 miljoen) in het verloop van de opbouw van de pensioenverplichting en de reële waarde van de bijbehorende beleggingen.

Het rendement op beleggingen, dat wordt verantwoord via de winst en verliesrekening, is gelijk gesteld aan de actuariële IAS19 Revised rekenrente. Het verschil tussen het werkelijk behaalde resultaat en de actuariële rekenrente wordt ten gunste of ten laste gebracht van het overig totaalresultaat.

Onderverdeling beleggingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Aandelen en vergelijkbare beleggingen	11	9
Rentedragende waarden	43	38
Overig	12	4
Totaal	**66**	**51**

Verloop overwaarde beleggingen boven asset ceiling

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	--	21
Toename en oprenting	--	1
Mutatie asset ceiling beleggingen	--	-22
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**--**

Verloop Overig totaalresultaat (bruto)

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	-13	-89
Actuariële winsten en verliezen ten laste van overige totaalresultaat	-102	2
Rendement beleggingen ten gunste en ten laste van overig totaal resultaat	10	-24
Mutatie beleggingen asset ceiling	--	22
Additionele overboeking vanuit verzekeringstechnische voorzieningen	115	75
Overig	6	1
Balanswaarde eind van het jaar	**16**	**-13**
Mutatie overig totaalresultaat	29	76
Belastinglatentie	-7	-19
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregelingen	**22**	**57**

In onderstaande tabel zijn de actuariële winsten en verliezen op pensioenaanspraken, die zijn ontstaan als gevolg van ervarings- en schattingswijzigingen, als percentage van de pensioenaanspraken per het einde van het jaar opgenomen.

Ervaringsaanpassingen van de pensioenverplichtingen

in procenten	2014	2013	2012	2011	2010
Ervaringsaanpassingen als % van de pensioenaanspraken	-1%	0%	3%	-1%	1%
Ervaringsaanpassingen als % van de beleggingen	-12%	-4%	8%	-2%	-2%

De ervaringsaanpassingen als % van de beleggingen laten een relatief hoog effect zien. Dit wordt veroorzaakt door het feit dat slechts bij een aantal regelingen gesepareerde beleggingsdepots in aanmerking worden genomen.

Belangrijkste actuariële parameters ultimo boekjaar

in procenten	2014	2013	2012	2011	2010
Disconteringsvoet	2,1%	3,5%	2,6%	3,8%	4,7%
Verwachte salarisstijging	1,3% - 2%	0% - 1,8%	1,5% - 2,2%	2%	2%
Verwacht rendement op beleggingen	--	--	--	4,1% - 5,6%	3,2% - 6,1%
Gemiddelde duration (in jaren)	19,6	18			

Met ingang van 2013 is het rendement op kwalificerende pensioenbeleggingen gelijkgesteld aan de disconteringsvoet, waarmee de pensioenverplichtingen worden opgerent. Het verwacht rendement is daarom niet meer opgenomen in de tabel hierboven.

De waarde van de pensioenvoorziening verandert als de rente wijzigt. Deze gevoeligheid is in onderstaande tabel weergegeven. De contante waarden van de pensioenverplichtingen stijgt bij een rentedaling van 1% met € 123 miljoen (19%) en daalt bij een rentestijging van 1% met € 129 miljoen (-20%).

Gevoeligheidsanalyse contante waarde pensioenverplichting

	2014		2013	
in miljoenen euro's	Mutatie	Mutatie	Mutatie	Mutatie
Disconteringsvoet 2,5% (-1%)	123	19%	108	20%
Disconteringsvoet 4,5% (+1%)	-129	-20%	-86	-15%

22.2 Overige personeelsverplichtingen

Specificatie overige personeelsverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Overige personeelsverplichtingen	22	28
Overige personeelsverplichtingen aangehouden voor verkoop[1]	8	--
Totaal	**30**	**28**

1 Gepresenteerd als voorziening voor personeelsverplichting als onderdeel van Passiva aangehouden voor verkoop.

Onderstaande tabel geeft het verloop van de voorziening voor overige personeelsverplichtingen weer.

Verloop overige personeelsverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	28	28
Dotatie / vrijval overige personeelsverplichtingen	3	1
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-8	--
Overige mutaties	-1	-1
Balanswaarde eind van het jaar	**22**	**28**

De overige personeelsverplichtingen bestaan met name uit verstrekte kortingen over bank- en verzekeringsproducten aan (oud-)werknemers na de datum van pensionering.

Op de regel dotatie/vrijval overige personeelsverplichtingen is tevens het effect (€ 5 miljoen) van het actualiseren van de parameters opgenomen, waarmee de overige personeelsverplichtingen (met name de korting op hypotheekrente) worden berekend. Daarnaast is een bedrag van € 6 miljoen gedoteerd inzake de voorziening voor korting op ziektekostenverzekeringen.

Zie hiervoor ook toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum van de enkelvoudige jaarrekening.

23 Overige voorzieningen

Specificatie overige voorzieningen

in miljoenen euro's	2014	2013
Reorganisatievoorziening	19	52
Overige voorzieningen	40	52
Totaal	**59**	**104**

De reorganisatievoorziening heeft betrekking op reorganisaties behorend bij kostenbesparingsprogramma's.

De overige voorzieningen hebben een overwegend langlopend karakter en zijn voornamelijk gevormd in verband met het risico dat (juridische) claims niet geschikt kunnen worden. Het tijdstip van de verwachte uitstroom van middelen is onzeker.

Ten behoeve van een claim inzake Madoff fondsen van Stichting Claim SNS/Bos & Partners is ultimo 2014 een voorziening opgenomen ter grootte van € 20 miljoen (2013: € 20 miljoen). Zie voor meer informatie toelichting 30.5 Juridische procedures.

Verloop overige voorzieningen

	Reorganisatievoorziening		Overige voorzieningen		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	52	88	52	41	104	129
Dotaties / vrijvallen	-4	9	4	63	--	72
Onttrekkingen	-20	-32	-4	-54	-24	-86
Reclassificaties	--	--	8	3	8	3
Overige mutaties	1	1	--	-1	1	--
Overboeking passiva aangehouden voor verkoop	-10	-14	-20	--	-30	-14
Balanswaarde eind van het jaar	**19**	**52**	**40**	**52**	**59**	**104**

In 2014 heeft een vrijval plaatsgevonden van een deel van de reorganisatievoorziening welke grotendeels gerelateerd is aan het feit dat meer medewerkers dan initieel ingeschat, zijn mee verhuisd naar Utrecht.

24 Spaargelden

Specificatie spaargelden

in miljoenen euro's	2014	2013
Direct opvraagbaar	28.969	26.687
Overige spaargelden	6.697	6.589
Totaal	**35.666**	**33.276**

Spaargelden bestaan uit saldi op spaarrekeningen, bankspaarrekeningen, spaardeposito's en termijndeposito's van particuliere klanten. Te betalen rente op spaargelden is opgenomen onder de overige verplichtingen.

Onder de spaargelden is voor een bedrag van € 3.056 miljoen (2013: € 3.041 miljoen) aan banksparen en voor € 231 miljoen (2013: € 216 miljoen) aan levensloopsparen opgenomen.

25 Overige schulden aan klanten

Specificatie overige schulden aan klanten

in miljoenen euro's	2014	2013
Langlopende schulden	1.529	5.608
Direct opvraagbare tegoeden	5.937	5.890
Hypotheekdepots	89	61
Overig	321	285
Totaal	**7.876**	**11.844**

De direct opvraagbare tegoeden bestaan uit tegoeden en kasgelden van zakelijke klanten voor zover het geen kredietinstellingen betreft.

Ultimo 2014 is er voor respectievelijk € 3.801 miljoen en € 5 miljoen aan overige schulden aan klanten van VIVAT en SNS Securities gepresenteerd onder passiva aangehouden voor verkoop.

26 Schulden aan de Nederlandse Staat

Op 4 maart 2013 heeft de Nederlandse Staat aan SNS REAAL een kortlopende en onder voorwaarden doorrollende lening in drie tranches verstrekt van € 1,1 miljard. Dit krediet is gebruikt om € 485 miljoen externe schuld en € 615 miljoen aan intern opgenomen leningen af te lossen.

Overzicht schulden aan de Nederlandse Staat

in miljoenen euro's	Oorspronkelijke hoofdsom bij aanvang	Aanvang lening	Einddatum	Rente
Bridge loan, tranche 1	300	4-12-2014	4-3-2015	1,181%
Bridge loan, tranche 2	400	6-10-2014	5-1-2015	1,186%
Bridge loan, tranche 3	400	4-11-2014	4-2-2015	1,181%
Totaal	**1.100**			**1,183%**

Op de eind datum van elke tranche van de lening wordt aan de hand van onderstaande voorwaarden getoetst of de financiering door de Staat zal worden gecontinueerd.

- Is SNS REAAL in staat zich zelfstandig in geld- en kapitaalmarkten te financieren?
- Zijn er opbrengsten uit verkopen van SNS REAAL onderdelen die in mindering op de financiering faciliteit gebracht zou kunnen worden?

De Nederlandse Staat heeft toestemming gegeven om de leningen door te rollen met 3 maanden. Bij publicatie van de jaarrekening zijn de leningen niet afgelost.

27 Schulden aan banken

Specificatie schulden aan banken

in miljoenen euro's	2014	2013
Direct opvraagbaar	580	1.202
Deposito's en certificaten	487	6.930
Onderhandse leningen	1.032	1.295
Overige schulden aan banken	--	4
Totaal	**2.099**	**9.431**

De deposito's en certificaten bestaan uit verplichtingen uit hoofde van repo-contracten ter waarde van € 487 miljoen (2013: € 1,4 miljard). Tegenover de verplichtingen uit deze repo-contracten staan beleggingen die voor het overgrote deel bestaan uit staatsobligaties met een hoge rating. Deze schulden zullen op hetzelfde moment als de bijbehorende beleggingen worden afgewikkeld.

De daling van de deposito's en certificaten wordt veroorzaakt door de volledige aflossing van de driejaarsleningen met de ESCB (LTRO) met een waarde van € 5,5 miljard.

Ultimo 2014 is er voor respectievelijk € 698 miljoen en € 4 miljoen aan schulden aan banken met betrekking tot VIVAT en SNS Securities gepresenteerd onder Passiva aangehouden voor verkoop.

28 Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting heeft betrekking op voorschotten en verschuldigde bedragen. De vennootschapsbelasting is inclusief ingehouden dividendbelasting, die wordt geregeld door middel van de aangifte vennootschapsbelasting.

De acuut te vorderen en verschuldigde vennootschapsbelasting tot en met de jaren 2010 staat onherroepelijk vast. De aangiftes 2011 en 2012 zijn in 2014 verstuurd. De op basis van de aangiftes verschuldigde vennootschapsbelasting van de diverse onderdelen ten aanzien van deze jaren is afgerekend met het hoofd van de fiscale eenheid. De aanslagen zijn echter nog niet definitief vastgesteld. Behoudens afwijkende aanslagen over deze jaren, dienen alleen de jaren 2013 tot en met 2014 dienen nog te worden afgerekend met het hoofd van de fiscale eenheid. Dit zal gebeuren wanneer de aangifte over deze jaren wordt vastgesteld.

Ultimo 2014 is er voor respectievelijk € 82 miljoen en € 3 miljoen aan te betalen vennootschapsbelasting met betrekking tot VIVAT en SNS Securities gepresenteerd onder de passiva aangehouden voor verkoop.

29 Overige verplichtingen

Specificatie overige verplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Schulden uit directe verzekering	--	569
Schulden aan herverzekeraars	--	84
Overige belastingen	28	77
Overige schulden	1.268	967
Lopende rente	716	1.035
Totaal	**2.012**	**2.732**

Ultimo 2014 bestaat het saldo van de overige schulden voor € 952 miljoen uit een kasgeldlening, waarvan de uitbetaling op 2 januari 2015 heeft plaatsgevonden.

Ultimo 2014 is er voor respectievelijk € 2.453 miljoen en € 5 miljoen aan overige verplichtingen met betrekking tot VIVAT en SNS Securities gepresenteerd onder Passiva aangehouden voor verkoop.

30 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

30.1 Voorwaardelijke verplichtingen

Specificatie voorwaardelijke verplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Verplichtingen wegens klimleningen	3	8
Verplichtingen uit hoofde van onherroepelijke faciliteiten	1.525	671
Terugkoopverplichtingen	1.132	1.266
Totaal	**2.660**	**1.945**

Van de voorwaardelijke verplichtingen heeft € 57 miljoen betrekking op verplichtingen van VIVAT.

De verplichtingen wegens klimleningen betreffen het maximale potentiële kredietrisico van SRLEV uit hoofde van klimleningen met intermediair ABN AMRO. Klimleningen zijn onderhandse leningen waarbij is afgesproken dat de hoofdsom niet ineens wordt overgemaakt, maar volgens een bepaald schema. Vervolgstortingen maken te zijner tijd deel uit van de beleggingsportefeuille. Deze positie heeft geen invloed op de aanwezige solvabiliteitsmarge van SRLEV.

In bovenstaande tabel zijn niet de verstrekte garanties opgenomen die SNS Bank in het verleden separaat heeft verstrekt aan enkele wederpartijen van Propertize. SNS Bank heeft ultimo 2014 garanties jegens Alberta Ltd. en Eurohypo AG. Inzake Alberta Ltd. heeft SNS Bank een financieringsverplichting van CAD 4 miljoen, waarvan momenteel CAD 1,5 miljoen resterend is. Daarnaast bestaat er een terugkoopverplichting van het 33%-belang middels put/call-optie voor $1. SNS Bank ontvangt geen vergoeding voor de afgegeven garantie.

Propertize maakt deel uit van joint venture Überseequartier Project B.V. (ÜSQ). SNS Bank heeft een garantie verstrekt voor de nakoming van de verplichtingen van Propertize voor ÜSQ. De kans dat beroep op deze garantie wordt gedaan acht SNS Bank zeer klein.

De onherroepelijke faciliteiten bestaan onder meer uit kredietfaciliteiten die zijn toegezegd aan klanten, maar waarop nog geen beroep is gedaan. Deze faciliteiten zijn toegezegd voor een vastgestelde tijdsduur en tegen een variabel rentepercentage. Voor het merendeel van de onherroepelijke kredietfaciliteiten zijn zekerheden gesteld. Daarnaast heeft SRLEV ultimo 2014 voor een bedrag van € 53 miljoen toezeggingen gedaan aan beleggingsfondsen om voor een bepaald bedrag te investeren in deze fondsen. Deze toezeggingen kunnen in de loop der tijd worden opgevraagd door de fondsen (capital calls). In anticipatie op de capital calls worden stukken geïdentificeerd om te verkopen zodra de capital call komt. Deze positie heeft geen invloed op het beschikbare vermogen bij de solvabiliteitspositie en op de aanwezige solvabiliteitsmarge van SRLEV. Tevens heeft SRLEV ultimo 2014 voor een bedrag van € 0,6 miljoen toezeggingen gedaan voor een renovatie investering in een vastgoedbelegging.

Op een deel van de vorderingen met hypothecaire zekerheid die zijn verkocht of zijn gesecuritiseerd onder het Holland Homes-programma rust een terugkoopverplichting op de renteherzieningsdatum van de vordering. Bij het bepalen van onderstaand vervalschema wordt rekening gehouden met een vervroegd aflossingsrisico op hypotheken van 6,8% (2013: 5%). Naast een terugkoopverplichting op renteherzieningsdatum van de vordering wordt ook aangenomen dat op de uitoefendatum van de put-optie de Holland Homes transacties worden teruggekocht. Dit is meegenomen in de vervalkalender.

Vervalschema terugkoopverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
< 1 jaar	131	141
1 - 5 jaar	391	407
> 5 jaar	610	718
Totaal	**1.132**	**1.266**

30.2 Garantie- en compensatiestelsels

De Europese richtlijn voor het depositogarantiestelsel geeft gemeenschappelijke vereisten in de hele EU met het doel de bescherming van de spaarders te versterken. Het zorgt ervoor dat spaarders profiteren van een gegarandeerde dekking

tot € 100,000 in geval van faillissement. Deze bescherming wordt gerealiseerd door voor dit depositogarantiestelsel de middelen te vergaren uit de bankensector. De totale jaarlijkse bijdrage van de banken bestaat daarbij uit twee pijlers: (1) jaarlijkse basis bijdrage en (2) de risicobijdrage. Het beleid voor het vaststellen van de omvang van de risicobijdrage is daarbij nog niet bepaald.

In april 2014 heeft het Europees Parlement de Bank Recovery and Resolution Directive (BRRD) aanvaard. De BRRD biedt de lidstaten een set van regels om zowel met falende banken op nationaal niveau om te gaan als ook over de onderlinge samenwerking bij grensoverschrijdende falende banken. In 2015 is een Nationaal Resolutie Fonds (NRF) opgericht voor de financiering van ordelijke liquidaties van falende banken. Dit fonds wordt door (ex-ante) bijdragen van de banken gefinancierd. In 2016 zal het NRF worden vervangen door het Single Resolution Fonds (SRF). De benodigde middelen voor het SRF worden in acht jaar opgebouwd, met als doel het bereiken van ten minste 1% van het bedrag aan gedekte deposito's van alle kredietinstellingen van alle deelnemende lidstaten.

DNB kan een heffing opleggen aan VIVAT als onderdeel van een zogeheten ‘Opvangregeling’. Deze regeling voorziet dat een levensverzekeraar die onder de minimum solvabiliteit raakt, door herverzekering of portefeuilleoverdracht wordt overgedragen aan een opvanginstelling. Het hiervoor benodigde bedrag wordt omgeslagen over levensverzekeraars, hierbij geldt in totaal een maximum van circa € 269 miljoen en per opvangsituatie een maximum van circa € 135 miljoen voor alle levensverzekeraars gezamenlijk, waarbij rekening wordt gehouden met de eigen vereiste solvabiliteit.

SRLEV heeft in 2012 Separate Account contracten tussentijds herzien om de tekorten uit hoofde van afgegeven garanties beter beheersbaar te maken. Hiertoe werden afspraken gemaakt met klanten waarbij de klant de toegenomen lasten uit hoofde van langlevenrisico financiert en SRLEV een deel van de onderrente voor haar rekening neemt. Ultimo 2014 bestaat vanuit SRLEV voor deze herstructurering Separate Accounts een verplichting van € 7,2 miljoen. De verplichting vanuit de klant voor deze herstructurering bedraagt ultimo 2014 € 29 miljoen.

30.3 Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden

REAAL N.V. zal in 2015 voor 13,66% (2014: 14,51%) deelnemen aan de Nederlandse Herverzekeringsmaatschappij voor Terrorismeschaden N.V. in het cluster leven en voor 5,19% (2014: 5,24%) in het cluster schade. In 2015 is de omvang van de garantstelling € 75 miljoen (2014: € 79 miljoen) en bedraagt de premie-afdracht € 0,8 miljoen (2014: € 1 miljoen).

30.4 Toekomstige betalingsverplichtingen

De toekomstige minimale betalingsverplichtingen uit operationele leasecontracten betreffen gehuurde panden van € 139 miljoen (2013: € 136 miljoen), leasecontracten wagenpark van € 12 miljoen (2013: € 13 miljoen) en langlopende IT contracten van € 32 miljoen (2013: nihil).

Looptijd toekomstige minimale betalingsverplichtingen operationele leasecontracten

in miljoenen euro's	2014	2013
< 1 jaar	37	22
1 - 5 jaar	79	53
> 5 jaar	67	75
Totaal	**183**	**150**

De toekomstige betalingsverplichtingen van de operationele leasecontracten worden bij realisatie verantwoord onder de post overige operationele lasten. De belangrijkste overeenkomsten hebben verlengingsmogelijkheden. Er bestaan geen opties tot het verwerven van eigendom en geen opgelegde beperkingen uit hoofde van de leasecontracten.

SNS REAAL heeft voor de IT ondersteuning enkele grote langlopende contracten afgesloten voor een bedrag van € 32 miljoen (2013: nihil). In 2014 zijn een aantal contracten van SNS REAAL overgegaan naar SNS Bank (€ 12 miljoen) en VIVAT (€ 14 miljoen) in verband met de herstructurering van SNS REAAL. Holding heeft ultimo 2014 IT contracten voor een bedrag van € 6 miljoen welke in 2015 gelijk worden verdeeld over SNS Bank en VIVAT.

De toekomstige betalingsverplichtingen uit auto leasecontracten bedragen voor 2015 € 5 miljoen en voor een periode langer dan één jaar € 7 miljoen. Er is geen verplichting voor een periode langer dan 5 jaar. De huurverplichtingen voor

(eigen) panden voor 2015 bedraagt € 16 miljoen. De einddatum van de huurovereenkomsten varieert van 2015 tot en met 2023.

30.5 Juridische procedures

30.5.1 Procedures en onderzoeken naar aanleiding van de nationalisatie

Algemeen

Diverse oorspronkelijke rechthebbenden van de onteigende effecten en vermogensbestanddelen zijn juridische procedures gestart om hun schade vergoed te krijgen. Per datum van het opmaken van de jaarrekening zijn er (nog) geen gerechtelijke procedures gestart tegen SNS REAAL (en/of SNS Bank) anders dan hierna vermeld. Op dit moment is nog geen inschatting te maken van zowel de kans dat mogelijke juridische procedures van oorspronkelijke rechthebbenden of overige betrokkenen bij de nationalisatie tot een verplichting zullen leiden als de hoogte van de financiële impact op SNS REAAL (en/of SNS Bank). Om die reden zijn ten aanzien van mogelijke juridische procedures door rechthebbenden van de onteigende effecten en vermogensbestanddelen en overige betrokkenen eind 2014 geen voorzieningen gevormd. Aangezien de uitkomst van mogelijke juridische procedures niet met zekerheid bepaald kan worden, valt niet uit te sluiten dat een negatieve uitkomst daarvan een materiële negatieve financiële impact zou kunnen hebben op de vermogenspositie, resultaten en/of kasstromen van SNS REAAL (en/of SNS Bank).

Enquêteprocedure Vereniging van Effectenbezitters

Op 6 november 2014 heeft de Vereniging van Effectenbezitters (de ‘VEB’) bij de Ondernemingskamer te Amsterdam een verzoekschrift ingediend tot het houden van een enquête naar het beleid van SNS REAAL, SNS Bank en het voormalige SNS Property Finance, thans Propertize, over de periode 2006 tot en met het moment waarop de enquête is afgerond. Op 19 februari 2015 vond een preliminaire behandeling van de bevoegdheid en ontvankelijkheid van de VEB plaats. Deze bevoegdheid wordt door SNS REAAL, SNS Bank en Propertize betwist. Alleen wanneer de VEB ontvankelijk wordt geoordeeld in haar verzoek, kunnen de inhoudelijke gronden van het verzoek worden behandeld.

Stichting Beheer SNS REAAL

In de door de Stichting Beheer SNS REAAL (de 'Stichting') op 11 november 2013 bij de rechtbank Amsterdam geëntameerde verzoekschriftprocedure tot het houden van een voorlopig getuigenverhoor heeft de rechtbank bij beschikking van 15 januari 2015 het verzoek van de Stichting afgewezen. De argumentatie van de rechtbank is – kort gezegd – dat het verzoek van de Stichting ‘in al zijn onderdelen' prematuur is, omdat de schadeloosstellingsprocedure bij de Ondernemingskamer (zie hierna Overige procedures, onderzoeken en ontwikkelingen relevant voor SNS REAAL) zich nog in een beginstadium bevindt. Bij beroepschrift van 14 april 2015 is de Stichting van de uitspraak van de rechtbank in beroep gekomen.

Voorts heeft de Stichting bij dagvaarding van 23 februari 2015 SNS REAAL gedagvaard ter verkrijging van een verklaring voor recht omtrent de status van de door haar in 2008 uitgegeven Core Tier 1 Capital Securities (de ‘Stichting Securities'). De Stichting stelt zich op het standpunt dat de achterstellingsclausule in de terms and conditions van de Stichting Securities geen toepassing zou (moeten) vinden. De in de Stichting Securities belichaamde vorderingen zouden daarmee volgens de Stichting in rang gelijk zijn aan concurrente vorderingen hetgeen mogelijk relevant is voor haar positie in de schadeloosstellingsprocedure bij de Ondernemingskamer (zie Overige procedures, onderzoeken en ontwikkelingen relevant voor SNS REAAL).

Arbitrage procedure over achterstelling lening

Bij het Nederlands Arbitrage Instituut is een procedure aanhangig tussen een leninggever van een onderhandse lening die behoort tot de passiva die bij Besluit van de Minister van 1 februari 2013 in Stichting afwikkeling onderhandse schulden SNS REAAL (‘Stichting AOS') zijn ondergebracht en SNS REAAL (als oorspronkelijke contractpartij). In de procedure staat de vraag centraal of de lening als achtergesteld dient te worden beschouwd – en in het verlengde daarvan – met het onteigeningsbesluit (terecht) is onteigend. Dit is mogelijk relevant voor haar positie in de schadeloosstellingsprocedure bij de Ondernemingskamer. Op 20 januari 2015 vond de mondelinge behandeling plaats. Naar aanleiding daarvan zal nog een nadere schriftelijke ronde volgen.

Procedure in verband met verklaringen uit hoofde van art. 2:403 BW Propertize c.s.

Deze procedure houdt geen rechtstreeks verband met het onteigeningsbesluit maar vloeit voort uit de daarop volgende verzelfstandiging van Propertize. In het kader van die verzelfstandiging hebben SNS REAAL en SNS Bank de in het verleden voor Propertize c.s. afgegeven 403-verklaringen ingetrokken. Door het verstrijken van de verzettermijn is deze intrekking voor crediteuren onherroepelijk geworden, met uitzondering van twee partijen die vorderingen op Propertize c.s. pretenderen, Commerzbank en – zakelijk weergegeven – de curatoren in de faillissementen van de 2SQR-vennootschappen, voormalige cliënten van Propertize. Bij eindbeschikking van 14 januari 2015 is het door deze partijen ingestelde verzet tegen de intrekking van de 403-verklaringen door de rechtbank Midden-Nederland gegrond verklaard. SNS REAAL, SNS Bank en ook Propertize hebben tegen deze eindbeschikking hoger beroep ingesteld. De beroepschriften van SNS REAAL, SNS Bank en Propertize zullen gezamenlijk worden behandeld ter zitting van 11 juni 2015. (De uitkomst van) deze verzetprocedure heeft als zodanig geen materiële betekenis voor de balans van SNS REAAL en/of SNS Bank. Voor de onderliggende door Propertize betwiste gepretendeerde vorderingen zijn geen voorzieningen getroffen.

Verder hebben enkele wederpartijen van Propertize die juridische procedures voeren tegen Propertize daarbij tevens SNS REAAL en/of SNS Bank gedaagd. De juridische grondslag daarvan is onduidelijk en SNS REAAL en SNS Bank achten de kans van slagen van deze claims tegen SNS REAAL en/of SNS Bank ook beperkt.

Overige procedures, onderzoeken en ontwikkelingen relevant voor SNS REAAL

Verder zijn er nog procedures waarbij SNS REAAL geen (proces)partij of rechtstreeks onderwerp van onderzoek is doch het verloop en uitkomst van deze trajecten mogelijk materiële invloed kan hebben op de positie van SNS REAAL.

Dit geldt allereerst voor de door rechthebbenden van de onteigende effecten en vermogensbestanddelen gestarte schadeloosstellingsprocedure bij de Ondernemingskamer. In de door de Ondernemingskamer op 11 juli 2013 gewezen tussenbeschikking is bepaald dat deskundigen zullen worden benoemd ter bepaling van de waarde van de op 1 februari 2013 onteigende vermogensbestanddelen en effecten, en heeft de Ondernemingskamer ook zelf uitgangspunten voor de waardebepaling gegeven. De Hoge Raad heeft zich in zijn arrest van 20 maart 2015 over die uitgangspunten uitgesproken.

Een van de uitgangspunten was dat de schadeloosstelling hoger moet zijn dan het aanbod van € 0,--, omdat de minister dat aanbod onvoldoende heeft toegelicht. Volgens de Hoge Raad moet de Ondernemingskamer zelf, dus los van het aanbod, de schadeloosstelling vaststellen, en daarvoor is niet van belang hoe de Minister zijn aanbod heeft toegelicht. Dat betekent dat de schadeloosstelling alsnog op € 0,-- zou kunnen uitkomen.

Daarnaast beoordeelt de Hoge Raad een groot aantal andere door de Ondernemingskamer gegeven uitgangspunten voor de schadeloosstelling, onder meer over de betekenis van de beurskoers voor de waardebepaling en de vraag of rekening mag worden gehouden met het optreden van de Nederlandsche Bank voorafgaand aan de onteigening (het zogenaamde SREP-besluit). Op diverse punten worden nieuwe uitgangspunten geformuleerd.
Het gevolg van de uitspraak van de Hoge Raad is dat de schadeloosstellingsprocedure, die bij de Ondernemingskamer wordt voortgezet, op diverse punten moet worden bijgesteld.

Indien de Ondernemingskamer – met inachtneming van de in het arrest van de Hoge Raad van 20 maart 2015 gegeven kaders – zou bepalen dat (anders dan de Minister heeft aangeboden) een schadeloosstelling verschuldigd is, dan dient deze te worden vastgesteld door deskundigenonderzoek. Een eventuele daaruit voortvloeiende schadeloosstelling wordt voldaan door de Staat.

Daarnaast heeft een aantal partijen de uitkomst van de beroepsprocedure bij de Raad van State, waarbij het onteigeningsbesluit in stand is gelaten, ter toetsing voorgelegd aan het Europees Hof voor Rechten van de Mens (‘EHRM’). Bij uitspraken van 14 januari 2014 en 11 februari 2014 heeft het EHRM de zaken op een aantal onderdelen niet-ontvankelijk verklaard en voor het overige geoordeeld dat momenteel nog nationale procedures aanhangig zijn over (eventuele) compensatie in verband met de onteigening. Het gaat daarbij met name om de schadeloosstellingsprocedure voor de Ondernemingskamer. Een hernieuwde rechtsgang naar het EHRM na het onherroepelijk eindigen van de Ondernemingskamer-procedure behoort tot de mogelijkheden. Deze rechtsgang zal dan echter in beginsel alleen betrekking kunnen hebben op de procesgang rondom de schadeloosstelling in verband met de nationalisatie. Het EHRM heeft bij uitspraak van 9 april 2015 namelijk geoordeeld dat de beroepsprocedure zelf als rechtmatig heeft te gelden. Het

EHRM verklaarde de hiertegen gerichte klachten niet-ontvankelijk. Het Hof stelde dat obligatiehouders tijdens het proces van de onteigening niet geconfronteerd werden met een oneerlijk nadeel.

30.5.2 Andere claims en rechtszaken

SNS REAAL is betrokken bij rechtszaken. Hoewel het niet mogelijk is de uitkomst van lopende of dreigende juridische procedures te voorspellen, is de Raad van Bestuur van mening - op grond van de informatie die thans beschikbaar is en na raadpleging van juridische adviseurs - dat het onwaarschijnlijk is dat de uitkomsten hiervan materieel nadelige gevolgen zullen hebben voor de financiële positie of bedrijfsresultaten van SNS REAAL.

Madoff

Een stichting die optreedt namens een groep execution-only-klanten heeft in april 2010 een gerechtelijke procedure tegen SNS Bank aangespannen wegens de vermeende verliezen die men op beleggingen in bepaalde buitenlandse beleggingsfondsen (waaronder Madoff-toevoerfondsen) had geleden. In de procedure bij de rechtbank is in januari 2013 vonnis gewezen. De rechter heeft geoordeeld dat SNS Bank fouten heeft gemaakt en daarmee contractuele verplichtingen niet is nagekomen. SNS Bank heeft hoger beroep ingesteld. Ten behoeve van de claim is een voorziening getroffen.

In 2010 is door drie Madoff-toevoerfondsen in New York een gerechtelijke procedure gestart tegen onder andere SNS Global Custody, het bewaarbedrijf van SNS Bank, en haar klanten als voormalig economische eigenaren van beleggingen in deze fondsen. Een soortgelijke procedure is opgestart door een van deze fondsen tegen SNS Global Custody op de Britse Maagdeneilanden (BVI). Zij vorderen terugbetaling van de door de fondsen verrichte betalingen met betrekking tot de inkoop van beleggingen door deze economische eigenaren. In het verlengde van deze rechtszaken is ook de curator van Madoff een procedure tegen SNS Bank en SNS Global Custody gestart. De hiervoor genoemde procedures in New York, waarin vele financiële instellingen wereldwijd zijn gedagvaard in soortgelijke procedures, bevinden zich in een overwegend beginnend stadium. SNS Bank zal zich krachtig verdedigen en kan op dit moment geen betrouwbare inschatting maken van een eventuele voorziening als gevolg van deze vorderingen. Ten aanzien van een aantal belangrijke voorvragen met betrekking tot de claim op de BVI is tot in laatste instantie een uitspraak gedaan die in het voordeel is van SNS Bank.

Beleggingsverzekeringen

Sinds 2008 is brede maatschappelijke aandacht ontstaan voor de aan beleggingsverzekeringen verbonden kosten en risico's en de vraag of verzekeraars hun (aspirant) klanten daarover voldoende informeerden. VIVAT heeft in reactie daarop (evenals andere verzekeraars) een compensatieregeling gesloten met consumentenstichtingen. Op grond van deze regeling worden de kosten die tot het einde van de looptijd zijn - en nog zullen- worden ingehouden in de verzekering teruggestort, voor zover deze kosten hoger zijn dan het in de regeling bepaalde maximumpercentage. De compensatieregeling is uitgevoerd. Inmiddels heeft een controle op de uitvoering plaatsgevonden, waarbij een beperkt aantal onvolkomenheden aan het licht is gekomen, waarvoor correctiebetalingen aan klanten zullen worden gedaan. Voor de hiermee gemoeide bedragen is een voorziening getroffen.

Terwijl de aandacht zich destijds voornamelijk richtte op kostencompensatie, zien Nederlandse verzekeraars inmiddels een toename van klachten/claims over beleggingsverzekeringen gebaseerd op uiteenlopende juridische gronden. Er is ook vanuit de toezichthouders, politiek en media veel aandacht voor het beleggingsverzekeringendossier. VIVAT heeft sinds 2008 een aanzienlijke hoeveelheid klachten/claims ontvangen van klanten die VIVAT verwijten voorafgaand aan het sluiten van de verzekering onvoldoende duidelijk te zijn geïnformeerd over (dan wel gewaarschuwd voor) de aan de verzekering verbonden kosten, specifieke producteigenschappen en de daaraan verbonden risico's. Het komt ook voor dat klanten VIVAT verwijten tijdens de looptijd van de verzekering niet voldoende te hebben gewaarschuwd voor de mogelijke gevolgen van feitelijke ontwikkelingen zoals de kredietcrisis op het te behalen doelkapitaal.

VIVAT spoort klanten er via diverse communicatiemiddelen toe aan na te gaan of hun beleggingsverzekering nog aansluit op het doel waarvoor die is afgesloten en om zich te oriënteren op aanpassing van hun product of alternatieve wijzen van kapitaalopbouw ('flankerend beleid'). Het aantal gerechtelijke procedures tegen VIVAT over beleggingsverzekeringen is beperkt, maar neemt wel toe. Eind 2014 liepen er 26 procedures bij de Geschillencommissie van het Kifid, 1 procedure bij de Commissie van Beroep van het Kifid en vijf zaken bij de civiele rechter, waarvan één collectieve procedure voor de rechtbank Alkmaar, geïnitieerd door de Vereniging Woekerpolis.nl. Het aantal gevallen waarin VIVAT in een uitspraak van de Geschillencommissie of de civiele rechter gehouden werd tot betaling van

schadevergoeding is tot op heden zeer gering. Met het toenemen van het aantal procedures neemt ook de kans op veroordelende uitspraken toe. De kosten van de compensatieregeling en het flankerend beleid zijn aanzienlijk en verwerkt in de jaarrekening. Lopende en in de toekomst mogelijk nog volgende gerechtelijke procedures zouden een substantieel financieel en reputationeel effect kunnen hebben. Het is vooralsnog echter niet mogelijk betrouwbare voorspellingen te doen over het aantal te verwachten procedures, mogelijke toekomstige precedenten en de financiële consequenties van lopende en mogelijke toekomstige procedures. Daarom is er geen voorziening getroffen.

31 Financiële instrumenten

31.1 Reële waarde van financiële activa en passiva

Balanswaarde van financiële activa en passiva

	Reële waarde	Balanswaarde	Reële waarde	Balanswaarde
in miljoenen euro's	2014	2014	2013	2013
Financiële activa				
Beleggingen				
- Reële waarde via winst- en verliesrekening: Handelsdoeleinden	817	817	713	713
- Reële waarde via winst- en verliesrekening: Aangewezen	--	--	403	403
- Voor verkoop beschikbaar	6.221	6.221	27.749	27.749
- Leningen en vorderingen	--	--	4.538	4.512
Beleggingen voor rekening en risico van polishouders	--	--	13.440	13.440
Derivaten	2.689	2.689	3.065	3.065
Vordering op klanten	53.720	51.760	56.647	55.032
Vorderingen op banken	2.605	2.604	6.392	6.392
Overige activa	281	281	1.075	1.075
Kas en kasequivalenten	1.970	1.970	6.422	6.422
Activa aangehouden voor verkoop	51.290	50.754	--	--
Totaal financiële activa	**119.593**	**117.096**	**120.444**	**118.803**
Financiële passiva				
Achtergestelde schulden	--	--	590	557
Schuldbewijzen	11.656	11.236	16.820	16.395
Derivaten	3.266	3.266	2.792	2.792
Spaargelden	36.369	35.666	33.547	33.276
Overige schulden aan klanten	8.031	7.876	11.866	11.844
Schulden aan banken	2.164	2.099	9.446	9.431
Schulden aan aandeelhouder	1.101	1.100	1.102	1.100
Overige verplichtingen	2.012	2.012	2.732	2.732
Passiva aangehouden voor verkoop	8.581	7.725	--	--
Totaal financiële passiva	**73.180**	**70.980**	**78.895**	**78.127**

De tabel geeft inzicht in de reële waarde van de financiële activa en passiva van SNS REAAL. Hierbij is voor een aantal waarderingen gebruik gemaakt van schattingen. In deze tabel zijn enkel de financiële activa en financiële passiva opgenomen. De balansposten die niet voldoen aan de definitie van een financieel actief of passief zijn niet in deze tabel opgenomen. Het totaal van de hieronder weergegeven reële waarde geeft niet de onderliggende waarde van SNS REAAL weer en dient derhalve niet als zodanig te worden geïnterpreteerd.

De reële waarden vertegenwoordigen de bedragen waarvoor de financiële instrumenten op de balansdatum tussen marktpartijen hadden kunnen worden verhandeld in een ordelijke transactie. De reële waarde van financiële activa en passiva is gebaseerd op genoteerde marktprijzen, voor zover deze beschikbaar zijn. Voor het geval dat actieve marktprijzen ontbreken, zijn er diverse waarderingsmethoden gehanteerd om de reële waarde van deze instrumenten te bepalen. De parameters van deze waarderingsmethoden kunnen subjectief zijn en maken gebruik van diverse veronderstellingen, bijvoorbeeld met betrekking tot de disconteringsvoet en het tijdstip en de omvang van de verwachte toekomstige kasstromen. De mate van subjectiviteit is van invloed op de reële waarde hiërarchie, welke in de paragraaf ‘Hiërarchie reële waardebepaling bij financiële instrumenten' wordt behandeld. Waar mogelijk en beschikbaar, maken deze modellen gebruik van informatie die waarneembaar is in de relevante markt. Veranderingen in de

veronderstellingen kunnen de geschatte reële waarden significant beïnvloeden. De belangrijkste veronderstellingen zijn in de volgende paragraaf per balanspost toegelicht.

Voor financiële activa en passiva waarvan waardering tegen geamortiseerde kostprijs plaatsvindt, is de reële waarde getoond exclusief overlopende rente. De overlopende rente van deze instrumenten valt onder de rubriek overige activa of overige verplichtingen.

31.2 Toelichting waardering financiële activa en passiva

De volgende methoden en veronderstellingen zijn gebruikt om de reële waarde van de financiële instrumenten te bepalen. Voor activa en passiva aangehouden voor verkoop zijn deze voor de individuele financiële activa en passiva zoals hieronder beschreven ook van toepassing.

Beleggingen
De reële waarden van aandelen zijn gebaseerd op gepubliceerde koersen van actieve markten of overige beschikbare marktinformatie. De reële waarden van rentedragende waardepapieren, voor zover geen hypothecaire leningen, zijn eveneens gebaseerd op beurskoersen of – indien er geen actieve beurskoersen zijn te verkrijgen – op de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Deze contante waarden zijn gebaseerd op de relevante marktrente zoals deze van toepassing is met inachtneming van de liquiditeit, de kredietwaardigheid en de looptijd van de betreffende belegging.

Vordering op klanten
De reële waarde van de hypotheken wordt bepaald op basis van een contante-waarde methode. De rentecurve, die wordt gebruikt om de verwachte kasstromen van hypothecaire vorderingen contant te maken, is het gemiddelde van de laagste vijf hypotheekrentes in de markt, gecorrigeerd voor rentes die als niet representatief worden beschouwd (‘teaser-rates’). Deze rente kan verschillen per deelportefeuille als gevolg van verschillen in looptijd, bevoorschottingsklasse en aflosvorm. Bij het bepalen van de verwachte kasstromen wordt rekening gehouden met verwachte toekomstige vervroegde aflossingen.

De reële waarde van overige vorderingen op klanten is vastgesteld door middel van het bepalen van de contante waarde van de verwachte toekomstige kasstromen. Voor de contante waardeberekening is gebruik gemaakt van verschillende opslagen op de rentecurve. Hierbij is onderscheid gemaakt naar aard van de vorderingen en klantengroepen waarop de vordering betrekking heeft.

Derivaten
De reële waarden van bijna alle derivaten zijn gebaseerd op waarneembare marktinformatie, zoals marktrentes en valutakoersen. Voor een aantal instrumenten waarvoor niet alle informatie in de markt waarneembaar is, worden schattingen of aannames gebruikt binnen een netto contante waarde model of een optiewaarderingsmodel om de reële waarde te bepalen. Bij het bepalen van de reële waarde wordt rekening gehouden met het kredietrisico wat een marktpartij zou inprijzen.

Vorderingen op banken
Door het kortlopende karakter van de leningen die onder de vorderingen op banken vallen, wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Overige activa
Door het overwegend kortlopende karakter van de overige vorderingen wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Kas en kasequivalenten
De balanswaarde van de liquide middelen wordt geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Activa aangehouden voor verkoop
De reële waarde van de activa aangehouden voor verkoop bestaat respectievelijk voor € 51.141 miljoen en € 149 miljoen uit de activa van VIVAT en SNS Securities en bestaat voornamelijk uit Beleggingen (zowel eigen rekening en risico als voor rekening en risico van polishouders), Vordering op klanten en Derivaten.

Achtergestelde schulden
De reële waarde van achtergestelde schulden is geschat op basis van de contante waarde van de geldstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze achtergestelde instrumenten hebben ten opzichte van SNS REAAL of de entiteit binnen de SNS REAAL groep die de contractuele verplichting heeft, gedifferentieerd naar looptijd en type instrument.

Schuldbewijzen
De reële waarde van de schuldbewijzen is geschat op basis van de contante waarde van de geldstromen, gebruik makend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze instrumenten hebben ten opzichte van SNS REAAL.

Schulden aan klanten
Voor direct opvraagbare spaargelden en spaargelden met looptijd wijkt de reële waarde af van de nominale waarde vanwege het feit dat de rente niet dagelijks wordt aangepast en de klant de spaargelden in de praktijk voor langere tijd op de rekening laat staan. De reële waarde is berekend door de rentetypische kasstromen van deze portefeuilles contant te maken met een specifieke disconteringscurve. Voor het spaargeld gedekt door het Deposito Garantie Stelsel (DGS) is de curve gebaseerd op de gemiddelde huidige tarieven van verschillende Nederlandse aanbieders. Voor het spaargeld niet gedekt door het DGS is de Internal Funds Transfer Price-curve (IFTP) van SNS Bank gebruikt.

Schulden aan banken
De reële waarde van de schulden aan banken is geschat op basis van de contante waarde van de toekomstige geldstromen, gebruikmakend van de interestvoet plus een risico-opslag. De risico-opslag is gebaseerd op het door de markt veronderstelde kredietrisico dat houders van deze instrumenten hebben ten opzichte van SNS REAAL, gedifferentieerd naar looptijd en type instrument. Voor schulden met een looptijd van maximaal een maand wordt de balanswaarde geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Overige verplichtingen
De balanswaarde van de overige verplichtingen wordt geacht een redelijke benadering te zijn van de reële waarde.

Passiva aangehouden voor verkoop
De reële waarde van de passiva aangehouden voor verkoop bestaat respectievelijk voor € 8.563 miljoen en € 18 miljoen uit de passiva van VIVAT en SNS Securities en bestaat voornamelijk uit Overige Schulden aan klanten, Schulden aan banken, Achtergestelde schulden en Overige passiva.

31.3 Hiërarchie reële waardebepaling bij financiële instrumenten

Een belangrijk deel van de financiële instrumenten wordt in de balans opgenomen tegen reële waarde. Daarnaast wordt de reële waarde van de overige financiële instrumenten toegelicht. De volgende tabel verdeelt deze instrumenten over level 1, level 2 en level 3. Er wordt geen levelindeling gegeven van de financiële activa en passiva, waarbij de boekwaarde een redelijke benadering is van de reële waarde.

Nadere toelichting van de levelindeling
Voor financiële instrumenten die tegen reële waarde op de balans staan of waarvoor de reële waarde wordt toegelicht, wordt deze reële waarde ingedeeld in een level. Dit level is afhankelijk van de parameters die gebruikt worden om de reële waarde te bepalen en geeft verder inzicht in de waardering. Hieronder worden de verschillende levels uiteengezet:

Level 1 – Reële waarde gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt
Van alle financiële instrumenten in deze waarderingscategorie zijn gepubliceerde koersen afkomstig van een beurs, broker of prijsinstelling beschikbaar. Bovendien is bij deze financiële instrumenten sprake van een actieve markt. Hierdoor vormen de koersen een goede afspiegeling van actuele en regelmatig voorkomende markttransacties tussen onafhankelijke partijen. De beleggingen in deze categorie omvatten voornamelijk beursgenoteerde aandelen en obligaties, inclusief de beleggingsfondsen voor rekening en risico polishouders waarvan de onderliggende beleggingen beursgenoteerd zijn.

Level 2 – Reële waarde gebaseerd op beschikbare marktinformatie

De categorie bevat financiële instrumenten waarvoor geen afgegeven prijzen beschikbaar zijn, maar waarvan de reële waarde is bepaald met behulp van modellen waarbij de parameters bestaan uit beschikbare marktinformatie. Het gaat bij deze instrumenten met name om onderhands afgesloten derivaten. In deze categorie vallen verder beleggingen waarvan prijzen zijn afgegeven door brokers, maar waarvan tevens geconstateerd is dat sprake is van inactieve markten. In dat geval zijn de beschikbare koersen grotendeels onderbouwd en gevalideerd met behulp van marktinformatie waaronder marktrentes en actuele risico-opslagen behorende bij de verschillende creditratings en sectorindelingen.

Level 3 – Reële waarde niet gebaseerd op beschikbare marktinformatie
De financiële instrumenten in deze categorie zijn voor een significant deel bepaald aan de hand van niet in de markt waarneembare aannames en parameters. Dit zijn bijvoorbeeld veronderstelde default percentages behorend bij een bepaalde rating. De level 3-waarderingen van beleggingen (aandelen) zijn gebaseerd op quotes afkomstig uit niet-liquide markten. De derivaten in level 3 zijn verbonden aan enkele hypotheeksecuritisaties en de waardering is deels afhankelijk van de onderliggende hypotheekportefeuilles en bewegingen in risicospreads.

Hiërarchie financiële instrumenten 2014

in miljoenen euro's	Boekwaarde	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal reële waarde
Financiële activa gewaardeerd op reële waarde					
Beleggingen reële waarde via winst- en verliesrekening: Handelsdoeleinden	817	816	1	--	817
Beleggingen reële waarde via winst- en verliesrekening: Aangewezen	--	--	--	--	--
Beleggingen voor verkoop beschikbaar	6.221	5.961	249	11	6.221
Beleggingen voor rekening en risico van polishouders	--	--	--	--	--
Belegd onderpand inzake verbruikleen	--	--	--	--	--
Derivaten	2.689	--	2.310	379	2.689
Vorderingen op klanten[1]	2.206	--	--	2.206	2.206
Activa aangehouden voor verkoop	43.234	39.660	2.600	974	43.234
Financiële activa niet gewaardeerd op reële waarde					
Vordering op klanten	49.554	--	--	51.514	51.514
Vorderingen op banken	2.604	--	--	--	--
Overige activa	281	--	--	--	--
Kas en kasequivalenten	1.970	--	--	--	--
Activa aangehouden voor verkoop	7.520	--	--	--	--
Financiële passiva gewaardeerd op reële waarde					
Derivaten	3.266	--	2.589	677	3.266
Schuldbewijzen	1.059	--	--	1.059	1.059
Passiva aangehouden voor verkoop	169	--	120	49	169
Financiële passiva niet gewaardeerd op reële waarde					
Achtergestelde schulden	--	--	--	--	--
Schuldbewijzen	10.177	--	--	10.597	10.597
Spaargelden	35.666	--	31.277	5.092	36.369
Overige schulden aan klanten	7.876	--	8.031	--	8.031
Schulden aan banken	2.099	--	2.164	--	2.164
Schulden aan aandeelhouder	1.100	--	--	--	--
Overige verplichtingen	2.012	--	--	--	--
Passiva aangehouden voor verkoop	7.556	--	--	--	--

1 Een deel van de Vorderingen op klanten en Schuldbewijzen staat gewaardeerd op reële waarde en het resterende deel op geamortiseerde kostprijs

Hiërarchie financiële instrumenten 2013

in miljoenen euro's	Boekwaarde	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal reële waarde
Financiële activa gewaardeerd op reële waarde					
Beleggingen reële waarde via winst- en verliesrekening: Handelsdoeleinden	713	548	165	--	713
Beleggingen reële waarde via winst- en verliesrekening: Aangewezen	403	348	41	14	403
Beleggingen voor verkoop beschikbaar	27.749	25.597	1.450	703	27.749
Beleggingen voor rekening en risico van polishouders	13.440	12.971	58	411	13.440
Derivaten	3.065	--	3.065	--	3.065
Vorderingen op klanten[1]	2.223	--	2.223	--	2.223
Financiële activa niet gewaardeerd op reële waarde					
Vorderingen op klanten	52.809	--	54.424	--	54.424
Beleggingen leningen en vorderingen	4.512	10	4.393	136	4.538
Vorderingen op banken	6.392	--	--	--	--
Overige activa	1.075	--	--	--	--
Kas en kasequivalenten	6.422	--	--	--	--
Financiële passiva gewaardeerd op reële waarde					
Derivaten	2.792	--	2.550	242	2.792
Schuldbewijzen	1.166	--	1.166	--	1.166
Financiële passiva niet gewaardeerd op reële waarde					
Achtergestelde schulden	557	--	590	--	590
Schuldbewijzen	15.229	--	60	15.594	15.654
Spaargelden	33.276	--	28.850	4.697	33.547
Overige schulden aan klanten	11.844	--	11.866	--	11.866
Schulden aan banken	9.431	--	9.446	--	9.446
Schulden aan aandeelhouder	1.100	--	--	--	--
Overige verplichtingen	2.732	--	--	--	--

1 Een deel van de Vorderingen op klanten en Schuldbewijzen staat gewaardeerd op reële waarde en het resterende deel op geamortiseerde kostprijs

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 2014

	Reële waarde via de W&V:				Derivaten			
in miljoenen euro's	aangewezen	handels-doeleinden	Voor verkoop beschikbaar	Beleggingen voor RRPH	Vorderingen op klanten	Activa	Passiva	Schuld-bewijzen
Balanswaarde begin van het boekjaar	14	--	703	411	--	--	242	--
Aankopen	--	--	73	9	--	--	--	--
Verschuiving naar level 3	11	4	9	--	2.206	382	435	1.059
Gerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via W&V	-1	--	21	9	--	--	--	--
Gerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen	--	--	--	--	--	--	--	--
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt viaW&V	--	--	-4	6	--	--	49	--
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen	--	--	9	--	--	--	--	--
Verkoop/afwikkeling	--	--	-228	-20	--	--	--	--
Aangehouden voor verkoop	-24	-4	-565	-378		-3	-49	
Overig	--	--	--	--	--	--	--	--
Verschuiving van level 3	--	--	-7	-37	--	--	--	--
Balanswaarde eind van het boekjaar	**--**	**--**	**11**	**--**	**2.206**	**379**	**677**	**1.059**

Verloop financiële instrumenten gewaardeerd op reële waarde level 3 2013

	Reële waarde via de W&V:					Derivaten		
in miljoenen euro's	aangewezen	handels-doeleinden	Voor verkoop beschikbaar	Beleggingen voor RRPH	Vorderingen op klanten	Activa	Passiva	Schuld-bewijzen
Balanswaarde begin van het boekjaar	--	--	69	--	--	--	--	--
Aankopen	--	--	--	--	--	--	--	--
Verschuiving naar level 3	14	14	678	411	--	--	242	--
Gerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via winst- en verliesrekening	--	--	--	--	--	--	--	--
Gerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen	--	--	--	--	--	--	--	--
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via winst- en verliesrekening	--	--	4	--	--	--	--	--
Ongerealiseerde opbrengsten of verliezen verwerkt via eigen vermogen	--	--	--	--	--	--	--	--
Verkoop/afwikkeling	--	-14	--	--	--	--	--	--
Aangehouden voor verkoop	--	--	--	--	--	--	--	
Overig	--	--	--	--	--	--	--	--
Verschuiving van level 3	--	--	-48	--	--	--	--	--
Balanswaarde eind van het boekjaar	**14**	**--**	**703**	**411**	**--**	**--**	**242**	**--**

Onderverdeling financiële instrumenten level 3

in miljoenen euro's	2014	2013
Obligaties van financiële instellingen	--	67
Collateralised debt obligation	--	228
Collateralised loan obligation	--	6
Aandelen	11	416
Beleggingen voor rekening en risico van polishouders	--	411
Vordering op klanten	2.206	--
Derivaten	379	--
Activa aangehouden voor verkoop	974	--
Totaal activa	**3.570**	**1.128**
Schuldbewijzen	1.059	--
Derivaten	677	242
Passiva aangehouden voor verkoop	49	--
Totaal	**1.785**	**242**

Gevoeligheid van level 3 waarderingen financiële instrumenten

Level 3 financiële instrumenten worden grotendeels gewaardeerd met een netto contante waarde methodiek waarin met behulp van marktdata verwachtingen over en projecties van toekomstige kasstromen teruggerekend worden naar een contante waarde. De modellen maken gebruik van in de markt waarneembare informatie, zoals rentecurves, of niet in de markt waarneembare informatie zoals aannames over bepaalde kredietopslagen of aannames over klantgedrag. In het geval van een level 3 instrument kan de waardering significant wijzigen als gevolg van wijzigingen in deze aannames.

Gevoeligheden niet-observeerbare parameters financiële instrumenten level 3

in miljoenen euro's	Waarderings-techniek	Belangrijkste aanname	Boekwaarde	Redelijkerwijs mogelijke alternatieve aannames	
				Toename in reële waarde	Afname in reële waarde
Activa					
Vorderingen op klanten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve / pre-payment rate	2.206	58	-57
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve / pre-payment rate	379	40	-40
Passiva					
Schuldbewijzen	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve	1.059	4	-4
Derivaten	Verdisconteerde kasstromen	Disconteringscurve / pre-payment rate	677	39	-39

Onder de derivaten aan de passivazijde van de balans zijn bepaalde contracten opgenomen waarbij met de tegenpartij vaste pre-payment rates zijn afgesproken. Deze contracten zijn daarmee niet gevoelig voor veranderingen.

De belangrijkste niet in de markt waarneembare parameters bij de reële waarde bepaling van de level 3 instrumenten zijn de gehanteerde inschatting van vervroegde aflossingen en de verdisconteringscurve. Met betrekking tot de verdisconteringscurve zijn met name de aannames om de kredietopslag te bepalen niet in de markt waarneembaar. SNS REAAL heeft de verdisconteringscurve met 50 basispunten naar boven of beneden aangepast en de verwachting van vervroegde aflossingen met 1% laten toenemen en afnemen om de gevoeligheid aan te tonen. Hierbij dient te worden opgemerkt dat er een directe relatie is tussen de reële waardes van de vorderingen op klanten, de schuldbewijzen en een deel van de derivaten, aangezien deze posities onderdeel zijn van een securitisatie structuur. Eventuele waardeveranderingen van de vorderingen op klanten, worden daardoor gecompenseerd door waardeveranderingen op de schuldbewijzen en derivaten. De overige level 3 derivaten hebben eveneens betrekking op securitisatietransacties. Ook hierbij geldt dat er sprake is van een relatie tussen de reële waardes. Dit is het gevolg van het feit dat de derivaten van de SPVs (front swaps) door SNS REAAL met dezelfde tegenpartijen zijn tegengesloten (back swaps). Hierdoor is de waardeverandering van de front en back swaps altijd vergelijkbaar, maar tegengesteld.

In onderstaande tabel worden de veranderingen in reële waarde weergegeven die door kredietrisico worden veroorzaakt.

Veranderingen in reële waarde door kredietrisico

in miljoenen euro's	Balanswaarde	Geaccumuleerde veranderingen in reële waarde door kredietrisico	Balanswaarde	Geaccumuleerde veranderingen in reële waarde door kredietrisico
	2014		2013	
Vorderingen op klanten	2.206	-73	2.223	-38
Totaal activa	**2.206**	**-73**	**2.223**	**-38**
Schuldbewijzen	1.059	-61	1.220	-92
Totaal passiva	**1.059**	**-61**	**1.220**	**-92**

De geaccumuleerde veranderingen in reële waarde als gevolg van kredietrisico in de vorderingen op klanten bedraagt -€ 73 miljoen. Dit is berekend vanaf 2010, het moment dat de (hypothecaire) vorderingen door SNS REAAL zijn opgenomen op de balans. De mutatie als gevolg van kredietrisico in 2014 is € 35 miljoen.

Bijzondere waardeverminderingen en terugnemingen naar categorie

	Level 1		Level 2		Level 3		Totaal	
in miljoenen euro's	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Aandelen	--	4	--	--	1	7	1	11
Obligaties van financiële instellingen	--	--	--	-3	--	--	--	-3
Totaal	**--**	**4**	**--**	**-3**	**1**	**7**	**1**	**8**

SNS REAAL verantwoordt een bijzondere waardevermindering op aandelen indien de marktwaarde 25% of meer gedaald is onder de kostprijs, of negen maanden of langer onafgebroken onder de kostprijs noteert.

SNS REAAL verantwoordt een bijzondere waardevermindering op financiële instrumenten indien bij het financieel instrument sprake is van een tot verlies leidende gebeurtenis. Ter identificatie hiervan worden de financiële instrumenten periodiek beoordeeld aan de hand van een aantal door het Financial Committee vastgestelde criteria. Financiële instrumenten die aan één of meer van deze criteria voldoen worden individueel geanalyseerd en beoordeeld. Uit deze analyse wordt geconcludeerd of sprake is van een tot verlies leidende gebeurtenis.

De tabel hieronder toont de verschuivingen tussen de levels onderling van de financiële activa en passiva gewaardeerd op reële waarde.

Verschuivingen tussen categorieën 2014

in miljoenen euro's	naar Level 1	naar Level 2	naar Level 3	Totaal
Van:				
Gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt (Level 1)	--	--	--	--
Gebaseerd op beschikbare marktinformatie (Level 2)	409	--	4.082	4.491
Niet gebaseerd op beschikbare martkinformatie (Level 3)	--	--	--	--

Het volgende tabel toont de verschuivingen tussen de levels onderling van de activa en passiva aangehouden voor verkoop gewaardeerd op reële waarde.

Verschuivingen tussen categorieën 2014 voor activa en passiva aangehouden voor verkoop

in miljoenen euro's	naar Level 1	naar Level 2	naar Level 3	Totaal
Van:				
Gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt (Level 1)	--	449	1	450
Gebaseerd op beschikbare marktinformatie (Level 2)	76	--	-28	48
Niet gebaseerd op beschikbare martkinformatie (Level 3)	--	43	--	43

Mutaties tussen level 1, 2 en 3 onderling
Hieronder worden de significante verschuivingen verder toegelicht.

Verschuivingen tussen level 2 en 1
Begin 2014 heeft er een verschuiving plaatsgevonden van level 2 naar level 1 voor een bedrag van € 409 miljoen aan beleggingen voor verkoop beschikbaar. Deze verschuiving is het gevolg van een verdere verfijning van de levelindeling.

Verschuivingen tussen level 2 en 3
Ultimo 2014 heeft er een verschuiving plaatsgevonden van level 2 naar level 3 voor een bedrag van € 2.206 miljoen aan vorderingen op klanten, € 379 miljoen aan derivaten aan activazijde, € 386 miljoen aan derivaten aan passivazijde en € 1.106 miljoen aan schuldbewijzen. Deze verschuivingen zijn het resultaat van een nieuwe methodiek voor het bepalen van de reële waarde van de hypotheekportefeuille van SNS REAAL. De vorderingen op klanten worden gewaardeerd op basis van deze methodiek en de waardering van de derivaten en schuldbewijzen zijn hiervan afgeleid.

Verschuivingen tussen categorieën 2013

in miljoenen euro's	naar Level 1	naar Level 2	naar Level 3	Totaal
Van:				
Gebaseerd op gepubliceerde koersen in een actieve markt (Level 1)	--	--	--	--
Gebaseerd op beschikbare marktinformatie (Level 2)	11.761	--	1.345	13.106
Niet gebaseerd op beschikbare martkinformatie (Level 3)	--	48	--	48

32 Hedging en Hedge accounting

De hedgestrategieën zijn veelal gericht op de beheersing van het renterisico en het valutarisico. Onder IFRS worden derivaten gewaardeerd op reële waarde in de balans en worden reële waardeveranderingen in de winst- en verliesrekening verantwoord. In het geval de reële waardebeweging van het gehedgde risico niet via de winst- en verliesrekening wordt verantwoord, ontstaat er een mismatch in de resultaatverantwoording en worden de resultaten volatieler. In deze gevallen wordt zoveel mogelijk hedge accounting toegepast om deze mismatches en volatiliteit te mitigeren. De in het onderstaande overzicht weergegeven nominale waarden van de derivaten voor hedgedoeleinden

weerspiegelen de mate waarin SNS REAAL op de desbetreffende markten actief is. De derivaten voor handelsdoeleinden zijn in dit overzicht niet opgenomen.

Derivaten voor hedgedoeleinden SNS REAAL 2014

	Nominale waarden				Reële waarde	
in miljoenen euro's	< 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Totaal	Positief	Negatief
Rentecontracten						
- Swaps en FRAs	13.274	30.142	14.119	57.535	2.470	-3.069
- Opties	3.110	1.405	710	5.225	6	--
Valutacontracten						
- Swaps	35	15	22	72	34	-13
- Forwards	--	--	--	--	--	--
Totaal	**16.419**	**31.562**	**14.851**	**62.832**	**2.510**	**-3.082**

Derivaten voor hedgedoeleinden SNS REAAL 2013

	Nominale waarden				Reële waarde	
in miljoenen euro's	< 1 jaar	1 - 5 jaar	> 5 jaar	Totaal	Positief	Negatief
Rentecontracten						
- Swaps en FRAs	13.320	77.862	31.089	122.271	2.369	-2.551
- Opties	1.800	6.611	5.710	14.121	503	-51
Valutacontracten						
- Swaps	777	321	45	1.143	33	-46
- Forwards	118	--	--	118	1	-1
Totaal	**16.015**	**84.794**	**36.844**	**137.653**	**2.906**	**-2.649**

De nominale waarden betreffen de rekeneenheden, die met betrekking tot derivaten de verhouding weergeven met de onderliggende waarden van de primaire financiële instrumenten. Deze nominale waarden geven géén indicatie van de omvang van de kasstromen en het aan de transacties verbonden marktrisico en kredietrisico.

32.1 Hedging

De derivaten worden voor de volgende doeleinden gebruikt:

- het afdekken van het basisrisico;
- het managen van de duration van het eigen vermogen. Het beleid is dat deze tussen de 0 en 8 ligt;
- het indekken van specifieke embedded opties in hypotheken. Het gaat hierbij om hypotheken waarbij de rente niet boven een plafond kan stijgen of waarbij rentebewegingen gedempt worden doorberekend aan de cliënt;
- het omzetten van vastrentende funding in variabele funding;
- het indekken van risico's die samenhangen met hybride spaarproducten;
- het indekken van het offerterisico bij het aanbieden van hypotheken wanneer er sprake is van substantiële productie in rentevaste hypotheken;
- het afdekken van valutarisico door het omzetten van niet-euro-funding in euro-funding; en
- het hedgen van risico's in beleggingsportefeuilles.

Hedge accounting

Bij het merendeel van de in de vorige paragraaf toegelichte hedgestrategieën past SNS REAAL hedge accounting toe. Hierbij bestaat naast het hoofdonderscheid tussen fair value hedges en cashflow hedges ook een onderscheid tussen micro hedges en macro hedges. Bij micro hedges worden risico's op afzonderlijke contracten gehedged. Bij macro hedges wordt het risico van een portefeuille van contracten gehedged. SNS REAAL past de volgende vormen van hedge accounting toe:

Fair value hedges

Hedging van het renterisico in het bankboek (macro hedge)

De portefeuille die wordt gehedged bestaat uit de rentevaste hypotheken van SNS REAAL. Dit zijn hypotheken die als rentetype een rentevaste periode hebben van meer dan 6 maanden. De hedginginstrumenten zijn renteswaps die zijn

aangegaan in het kader van renterisicosturing in het ALM-proces. Het risico dat wordt gehedged is het risico van de mutatie in de marktwaarde van de portefeuille als gevolg van bewegingen van de marktrente.

Hedging van embedded derivaten in hypotheken (macro hedge)
De hypotheekportefeuille bevat hypotheken waarin rentederivaten in de hypotheek zijn gestructureerd. Deze zogenoemde embedded opties worden gehedged door gespiegelde rentederivaten in de markt te kopen. De twee producten waar hedge accounting wordt toegepast zijn de Rentedemperhypotheek en de Plafondhypotheek. Met de hedge wordt het renterisico afgedekt dat ontstaat door het schrijven van de embedded renteoptie naar de klant.

Hedging van renterisico op funding (micro hedge)
SNS REAAL gebruikt micro-hedges om vastrentende funding met renteswaps om te zetten naar variabele rente. Indien het financiering in vreemde valuta betreft, worden hierbij valutaswaps gehanteerd. Naast het omzetten van vreemde valuta in euro's en vastrentende funding in variabele funding, wordt ook gebruik gemaakt van derivaten om gestructureerde funding om te zetten naar variabel rentende funding. Bij gestructureerde funding hangt de fundinglast samen met bijvoorbeeld de ontwikkeling in een aandelenindex of de inflatie. Ook rentestructuren, zoals variabel rentende couponnen met een multiplier of een leverage-factor vallen onder het fundingsprogramma. SNS REAAL dekt het renterisico op deze structuren volledig af.

Hedging van renterisico op beleggingen (macro hedge)
Het renterisico op vastrentende beleggingen (staatsobligaties) wordt afgedekt door de coupon met renteswaps naar variabele rente te swappen. De in de beleggingen aanwezige landen- of creditspread maakt geen deel uit van de hedge. De hedges vormen een bescherming voor de opgebouwde herwaarderingsreserve van de betreffende vastrentende beleggingen.

Cashflow hedges

Hedging van het offerterisico van hypotheken
Het offerterisico dat wordt gehedged, is de variabiliteit van de rente tot aan het financieringsmoment. De intrinsieke marktwaardemutaties van de derivaten tot aan het moment van uitbetalen van de hypotheek (maximaal 3 maanden) worden geboekt in het eigen vermogen. Na afloop van de hedge wordt de opgebouwde waarde gedurende de looptijd van de funding geamortiseerd naar het resultaat. De opgebouwde waarde in het eigen vermogen was op 31 december 2014 € 4,5 miljoen negatief bruto (2013: € 5,6 miljoen negatief bruto).

Hedging van variabele rentestromen
Het risico van variabele rentecashflows op kaspositie, variabele hypotheken, vastgoedleningen en funding wordt ingedekt door het afsluiten van renteswaps en basisswaps. De opgebouwde waarde van de derivaten wordt gedurende de looptijd van de hedge opgenomen in het eigen vermogen. De opgebouwde waarde in het eigen vermogen was op 31 december 2014 € 110,4 miljoen positief bruto (2013: € 70,2 miljoen positief bruto).

33 Verbonden partijen

33.1 Identiteit van verbonden partijen

Partijen worden als verbonden beschouwd wanneer één partij bij de besluitvorming over financiële of operationele kwesties zeggenschap of invloed van betekenis kan uitoefenen over de andere partij. SNS REAAL onderhoudt in het kader van haar gewone bedrijfsvoering verschillende soorten normale zakelijke relaties met verbonden ondernemingen en partijen. De verbonden partijen van SNS REAAL zijn de deelnemingen, de aandeelhouder Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen (NLFI), de Nederlandse Staat, Stichting Afwikkeling Onderhandse Schulden SNS REAAL (Stichting AOS) en het topkader inclusief naaste familieleden. De relaties met deze verbonden partijen zijn vooral op het gebied van gewone bancaire- en verzekeringsactiviteiten, belastingen en andere administratieve relaties.

Transacties met verbonden partijen hebben plaatsgevonden op marktconforme voorwaarden, behalve indien anders vermeld. Bij de transacties met verbonden partijen is voldaan aan best practice-bepalingen II.3.2, II.3.3, II.3.4, III.6.1, III. 6.3 en III.6.4 van de Nederlandse Corporate Governance Code.

Een aantal stafafdelingen waren geheel of gedeeltelijk gedurende het jaar gemeenschappelijk. De kosten van de concernstaf worden doorbelast op grond van verleende diensten of, waar dat niet goed mogelijk is, proportioneel toegerekend aan de groepsonderdelen. De kosten van de financiële holding SNS REAAL, de kosten voor strategische herstructurering van SNS REAAL en hieruit voortvloeiende incidentele kosten worden niet doorbelast.

33.2 Posities en transacties tussen SNS REAAL N.V., geassocieerde deelnemingen en joint ventures

Er zijn geen posities en transacties tussen SNS REAAL en geassocieerde deelnemingen en joint ventures in 2014.

33.3 Posities en transacties tussen SNS REAAL N.V., de Nederlandse Staat en Stichting administratiekantoor beheer financiële instellingen

De Nederlandse staat heeft SNS REAAL een overbruggingskrediet verstrekt van € 1,1 miljard (2013: € 1,1 miljard). Zie toelichting 26 Schulden aan de Nederlandse Staat voor meer details.

33.4 Posities en transacties met het topkader van SNS REAAL N.V.

Het topkader bestond tot 1 juli 2014 uit de leden van de Raad van Bestuur, de directeur P&O van SNS REAAL N.V. en de directieleden van de bedrijfsonderdelen (SNS Bank, ACTIAM, REAAL en Zwitserleven).

Per 1 juli 2014 is de governance structuur van SNS REAAL N.V. gewijzigd. Sinds 1 juli 2014 bestaat het topkader uit de leden van de Raad van Bestuur van SNS REAAL N.V., de leden van de directie van SNS Bank N.V. en de leden van de directie van REAAL N.V.

Het topkader bestond op 31 december 2014 uit 15 personen (31 december 2013: 19).

Het beloningsbeleid voldeed in 2014 al aan de vereisten vanuit de Wet beloningsbeleid financiële ondernemingen (Wbfo) die per 7 februari 2015 is ingevoerd.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de totale beloning van het topkader.

Specificatie beloning topkader

	Raad van Bestuur		Overige bestuurders		Totaal	
in duizenden euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Jaarinkomen	2.013	2.190	3.784	5.265	5.797	7.455
Pensioenopbouw	327	337	548	740	875	1.077
Langetermijnbeloning	--	--	--	--	--	--
Beëindigingsvergoeding	--	--	--	1.067	--	1.067
Totaal	**2.340**	**2.527**	**4.332**	**7.072**	**6.672**	**9.599**

Onder 'Jaarinkomen' (IFRS: 'Korte termijn personeelsbeloning') wordt de vaste beloning (inclusief vakantiegeld, dertiende maand, voordeel van het privégebruik van een ter beschikking gestelde auto, bijdrage in de ziektekostenverzekering en sociale lasten) en de over 2014 onvoorwaardelijk toegekende en direct uit te keren variabele beloning verstaan. Er is over 2014 geen variabele beloning toegekend aan het topkader.

SNS REAAL heeft voor de leden van het topkader twee verzekeringen afgesloten die worden gezien als inkomen: een arbeidsongeschiktheidsverzekering en een overlijdensrisicoverzekering. De premies hiervoor worden door SNS REAAL betaald. Deze premies maken ook onderdeel uit van het Jaarinkomen.

Conform het Belastingplan 2014 heeft SNS REAAL op grond van de 'Wet uitwerking fiscale maatregelen Begrotingsakkoord 2013' in 2014 een 'crisisheffing' betaald van 16% over het loon dat zij in 2013 aan medewerkers heeft betaald, voor zover dat loon (per medewerker) hoger was dan € 150.000. De crisisheffing maakt onderdeel uit van het Jaarinkomen over 2013. Over 2014 is de crisisheffing niet meer verschuldigd.

Onder 'Pensioenopbouw' (IFRS: 'Vergoeding na uitdiensttreding') wordt de door de werkgever betaalde pensioenpremie verstaan, na aftrek van de door de werknemer betaalde eigen bijdrage.

Onder “Lange termijn beloning” (IFRS: 'Andere lange termijn personeelsbeloningen') wordt de over 2014 voorwaardelijk toegekende en later uit te keren variabele beloning verstaan. Er is over 2014 geen variabele beloning toegekend aan het topkader.

Onder “Beëindigingsvergoeding” (IFRS: 'Ontslagvergoeding') wordt de vergoeding in het kader van de beëindiging van de arbeidsovereenkomst verstaan, inclusief eventuele beloning waarop in het kader van de beëindiging van de arbeidsovereenkomst recht bestaat, zonder dat daar een arbeidsprestatie tegenover staat.

Leningen
Onderstaande tabel geeft een overzicht van de leningen die zijn verstrekt aan leden van het topkader en die op 31 december 2014 openstonden. Het betreft uitsluitend hypothecaire geldleningen, verstrekt onder de normale bedrijfsuitoefening en voorwaarden die ook gelden voor andere personeelsleden.

Specificatie leningen topkader

	Uitstaande schuld per 31 december[1]		Gemiddelde rentevoet[2]		Aflossingen	
in duizenden euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Hypothecaire geldleningen	4.558	6.682	3,77%	3,73%	47	283

1 Het verschil tussen uitstaande schuld 2014 en uitstaande schuld 2013 wordt veroorzaakt door Aflossing 2014 en door mutaties in het topkader.

2 De gemiddelde rentevoet is de betaalde rente als percentage van de gemiddelde openstaande restschuld van het betreffende jaar.

De beloning van de individuele leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen wordt verder toegelicht in paragraaf 3.4 Remuneratierapport van het Bericht van de Raad van Commissarissen. Deze informatie maakt deel uit van de geconsolideerde jaarrekening.

34 Gebeurtenissen na balans datum

De verkoop van REAAL N.V., de voorgenomen overdracht van SNS Bank N.V. en de verdere ontvlechting van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V. en REAAL N.V. worden toegelicht in toelichting 12 Gebeurtenissen na balans datum in de enkelvoudige jaarrekening.

35 Rentemarge

Specificatie rentemarge bancaire activiteiten

in miljoenen euro's	2014	2013
Rentebaten	2.080	2.229
Rentelasten	1.054	1.269
Rentemarge	**1.026**	**960**

Onder rentebaten zijn opgenomen de opbrengsten uit de bankactiviteiten die voortvloeien uit het uitlenen van gelden en daarmee samenhangende transacties, alsmede hiermee verband houdende provisies en andere baten die het karakter hebben van rente.

Onder rentelasten zijn opgenomen de lasten uit de bankactiviteiten voortvloeiend uit het lenen van gelden en daarmee samenhangende transacties alsmede andere lasten die het karakter van rente hebben.

De rentebaten bestaat voor € 48 miljoen uit rente inkomsten op leningportfeuille waarover bijzondere waardeverminderingen zijn toegepast. Ook is onder de rentebaten en -lasten het renteresultaat uit derivaten verantwoord, voor zover deze zijn afgesloten ter beperking van het renterisico op de afgedekte financiële instrumenten.

Specificatie rentebaten

in miljoenen euro's	2014	2013
Hypotheken	1.953	1.962
Overige vorderingen op klanten	104	104
Vorderingen op banken	16	137
Beleggingen	7	26
Totaal	**2.080**	**2.229**

Specificatie rentelasten

in miljoenen euro's	2014	2013
Schuldbewijzen	91	212
Participatiecertificaten en achtergestelde schulden	--	9
Spaargelden	756	802
Overige schulden aan klanten	178	175
Overige schulden aan banken	26	71
Overig	3	--
Totaal	**1.054**	**1.269**

36 Nettoprovisie en beheervergoedingen

Onder deze post zijn opgenomen de vergoedingen uit hoofde van verrichtte dienstverlening, voor zover deze niet het karakter van rente hebben.

Specificatie nettoprovisie en beheervergoedingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Inkomsten uit provisie en beheervergoedingen:		
- Betalingsverkeer	36	33
- Effectenbedrijf	6	7
- Assurantiebedrijf	16	18
- Beheervergoedingen	25	36
- Advisering en bemiddeling	12	4
- Overige activiteiten	1	5
Totaal inkomsten uit provisie en beheervergoedingen:	**96**	**103**
Verschuldigde provisie en beheervergoedingen	34	41
Provisie franchise	17	12
Totaal	**45**	**50**

37 Resultaat deelnemingen

Onder resultaat deelnemingen is het aandeel in het resultaat van geassocieerde deelnemingen opgenomen. In 2014 is het resultaat nihil (2013: € 1 miljoen negatief).

38 Resultaat uit beleggingen

Specificatie resultaat uit beleggingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Reële waarde via winst- en verliesrekening : Aangewezen	36	141
Voor verkoop beschikbaar	36	-94
Leningen en vorderingen	21	14
Totaal	**93**	**61**

Verdeling resultaat uit beleggingen 2014

	Reële waarde via winst- en verliesrekening		Voor verkoop beschikbaar	Leningen en vorderingen	Totaal
in miljoenen euro's	Handels-doeleinden	Aangewezen			
Rente	--	--	--	25	25
Dividend	--	--	1	--	1
Huur	--	--	--	--	--
Totaal rente dividend en huur	**--**	**--**	**1**	**25**	**26**
Gerealiseerde waardeveranderingen	1	-70	90	-4	17
Ongerealiseerde waardeveranderingen	--	105	-55	--	50
Totaal waardeveranderingen	**1**	**35**	**35**	**-4**	**67**
Totaal	**1**	**35**	**36**	**21**	**93**

Verdeling resultaat uit beleggingen 2013

	Reële waarde via winst- en verliesrekening		Voor verkoop beschikbaar	Leningen en vorderingen	Totaal
in miljoenen euro's	Handels-doeleinden	Aangewezen			
Rente	--	--	--	20	20
Dividend	--	--	1	--	1
Huur	--	--	--	--	--
Totaal rente dividend en huur	**--**	**--**	**1**	**20**	**21**
Gerealiseerde waardeveranderingen	1	78	10	-6	83
Ongerealiseerde waardeveranderingen	--	62	-105	--	-43
Totaal waardeveranderingen	**1**	**140**	**-95**	**-6**	**40**
Totaal	**1**	**140**	**-94**	**14**	**61**

Onder het resultaat uit beleggingen is per saldo een positief valutakoersverschil opgenomen voor een bedrag van € 4 miljoen (2013: € 7 miljoen).

39 Resultaat financiële instrumenten

Specificatie resultaat financiële instrumenten

in miljoenen euro's	2014	2013
Renteresultaat overgeboekt uit het eigen vermogen	--	10
Resultaat derivaten aangehouden voor cash flow hedge accounting	**--**	**10**
Marktwaarde mutatie afdekkingsinstrument	15	288
Marktwaarde mutatie afgedekte positie toe te rekenen aan afgedekte risico	-23	-308
Marktwaarde mutatie derivaten aangehouden voor fair value hedge accounting:	**-8**	**-20**
Marktwaarde mutatie derivaten aangehouden in het kader van balansbeheer niet te classificeren voor hedge accounting	--	--
Marktwaarde mutatie derivaten aangehouden voor handelsdoeleinden	-7	16
Marktwaarde mutatie overige derivaten	19	--
Marktwaarde mutatie overige financiële instrumenten	-50	--
Terugkoop schuldinstrumenten	3	--
Onteigening onderhandse leningen	--	65
Totaal	**-43**	**71**

Onder het resultaat op financiële instrumenten is een negatief resultaat van € 82 miljoen (2013: € 117 miljoen) verantwoord in verband met de put-optie op het securitisatieprogramma's van de Holland Homes. De positieve martktwaardemutatie in 2014 van de daartegenover staande gesecuritiseerde hypotheken bedroeg € 78 miljoen. Dit resulteert in een negatief nettoresultaat € 4 miljoen.

40 Overige operationele opbrengsten

De overige operationele opbrengsten in 2014 bedragen € 5 miljoen (2013: € 6 miljoen).

41 Personeelskosten

Specificatie personeelskosten

in miljoenen euro's	2014	2013
Salarissen	231	247
Pensioenkosten	36	89
Sociale lasten	33	35
Overige personeelskosten	157	125
Totaal	**457**	**496**

Overige personeelskosten bestaan grotendeels uit kosten van tijdelijk ingehuurd personeel van € 118 miljoen (2013: € 109 miljoen). Daarnaast bevatten de overige personeelskosten de kosten van het wagenpark, reiskosten, personeelskortingen en opleidingskosten.

De beloning van de individuele leden van de Raad van Bestuur en de leden van de Raad van Commissarissen wordt toegelicht in paragraaf 3.4 Remuneratierapport van het hoofdstuk Corporate Governance. Deze informatie maakt deel uit van de geconsolideerde jaarrekening.

Specificatie pensioenkosten

in miljoenen euro's	2014	2013
Pensioenpremies toegezegde bijdrageregelingen	81	82
Deelnemersbijdrage	-13	-13
Pensioenregelingen op basis van toegezegde bijdrage	**68**	**69**
Toename contante waarde toegezegd pensioenregelingen	19	29
Rendement beleggingen	-2	-11
Settlement Pensioenfonds AXA	-5	41
Overig	-1	-8
Pensioenregelingen op basis van toegezegd pensioen	**11**	**51**
Beëindigde bedrijfsactiviteiten	29	21
Eliminaties	14	10
Totaal	**36**	**89**

De hierboven opgenomen pensioenkosten bevatten alle pensioenkosten van de personeels voorzieningen van SNS REAAL. Van deze kosten is € 29 miljoen opgenomen in het resultaat uit beëindigde bedrijfsactiviteiten (2013: € 21 miljoen).

Aantal medewerkers op basis van fulltime equivalenten (fte's)

in aantallen	2014	2013
Aantal medewerkers op basis van fte's	6.368	6.379

Alle medewerkers zijn in dienst van SNS REAAL N.V. Per 1 januari 2015 is het juridisch werkgeverschap van bijna alle medewerkers overgegaan naar SNS Bank N.V. of REAAL N.V. Zie voor verdere toelichting over de ontvlechting toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum van de enkelvoudige jaarrekening.

Aandelenregeling

In 2014, evenals in 2013, waren er geen aandelen toegekend aan de leden van de Raad van Bestuur en overige leden van het topkader. In februari 2013 zijn, met de nationalisatie, alle eerder toegekende aandelen onteigend ten gunste van de Nederlandse Staat.

Toegekende aandelen

Aandelen (in aantallen)	2014	2013
Begin van het jaar	--	477.149
Voorwaardelijk toegekend	--	--
Onvoorwaardelijk geworden	--	--
Onteigend	--	-477.149
Eind van het jaar	**--**	**--**
Marktwaarde grant date	--	--
Marktwaarde 31 december 2014	**--**	**--**

Regeling 2013

Onder de nieuwe regeling, van kracht vanaf 1 januari 2013, wordt een eventuele variabele beloning aan medewerkers van SNS REAAL en haar groepsentiteiten deels toegekend in phantom shares. De waarde-ontwikkeling van de phantom shares wordt gebaseerd op de ontwikkeling van het resultaat van SNS REAAL, eventueel geschoond voor incidentele baten of lasten. De waarde van de phantom shares worden na afloop van de looptijd in geld uitgekeerd. In zowel 2014 als 2013 zijn geen phantom shares toegekend.

42 Overige operationele lasten

Specificatie overige operationele lasten

in miljoenen euro's	2014	2013
Huisvestingskosten	24	17
Automatiseringskosten	-67	-75
Kosten marketing en public relations	37	30
Kosten externe adviseurs	54	45
Overige kosten	22	46
Totaal	**70**	**63**

In 2014 worden kosten die op groepsniveau worden gemaakt structureel toegerekend aan de bank- en verzekeringsactiviteiten. Zie voor meer informatie toelichting 1.5 van de Grondslagen.

De automatiseringskosten bevatten doorbelastingen vanuit de groepsactiviteiten naar VIVAT en SNS Bank van IT gerelateerde kosten (waaronder personeelskosten). Het bedag is negatief omdat de automatiseringskosten van de Verzekeraar zijn opgenomen onder het nettoresultaat van beëindigde bedrijfsactiviteiten.

De overige operationele lasten bestaan voor € 19 miljoen (2013: € 19 miljoen) uit kosten uit hoofde van leaseverplichtingen.

43 Bijzondere waardeverminderingen (terugnemingen)

Specificatie bijzondere waardeverminderingen (terugnemingen) per asset categorie

	Waardeverminderingen		Terugnemingen		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Via winst- en verliesrekening						
Immateriële vaste activa	67	--	--	--	67	--
Materiële vaste activa	3	9	2	--	1	9
Beleggingen	--	3	--	--	--	3
Vorderingen op klanten[1]	278	233	72	20	206	213
Totaal via winst- en verliesrekening	**348**	**245**	**74**	**20**	**274**	**225**
Via eigen vermogen						
Beleggingen	1	12	--	--	1	12
Totaal via eigen vermogen	**1**	**12**	**--**	**--**	**1**	**12**

1 Waardeverminderingen en terugnemingen zijn niet gesaldeerd opgenomen.

In 2014 is een bijzondere waardevermindering van € 67 miljoen (2013: nihil) opgenomen betreffende goodwill op RegioBank. Verwezen wordt naar toelichting 5 Immateriele vaste activa voor meer details.

In 2014 is een bijzondere waardevermindering van € 3 miljoen (2013: € 13 miljoen) op de materiële vaste activa verwerkt. Verwezen wordt naar toelichting 6 Materiele vaste activa voor meer details.

De bijzondere waardeverminderingen en terugnemingen vorderingen op klanten betreffen dotaties en vrijvallen op de voorziening vorderingen op klanten.

44 Overige rentelasten

Hieronder zijn opgenomen aan het boekjaar toe te rekenen rentelasten die verband houden met niet-bancaire activiteiten.

Specificatie overige rentelasten

in miljoenen euro's	2014	2013
Obligatieleningen	3	10
Onderhandse leningen	--	3
Overige rentelasten en kosten beleggingen	1	2
Rentelasten schulden aan aandeelhouders	15	14
Totaal	**19**	**29**

De rentelasten schulden aan aandeelhouders betreft de rente op de schuld aan de Nederlandse Staat opgenomen in toelichting 26 Schulden aan de Nederlandse Staat.

45 Overige lasten

Onder de overige lasten is een bedrag van € 76 miljoen opgenomen dat betrekking heeft op een eenmalige banken heffing uit hoofde van de 'Tijdelijke wet resolutieheffing 2014'. Het resterende bedrag van € 7 miljoen (2013: € 8 miljoen) betreft de bankenbelasting die vanaf 2012 wordt geheven bij bancaire instellingen die in Nederland actief zijn.

46 Belastingen

Specificatie belastingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Verslagjaar	-2	343
Correcties voorgaande jaren	--	15
Verschuldigde winstbelasting	**-2**	**358**
Ontstaan en afwikkeling tijdelijke verschillen	90	-250
Uitgestelde belasting	**90**	**-250**
Totaal	**88**	**108**

Aansluiting tussen het nominale en effectieve belastingpercentage

in miljoenen euro's	2014	2013
Nominaal belastingpercentage	25,0%	25,0%
Resultaat voor belasting	194	298
Nominaal belastingbedrag	**49**	**75**
Vrijstellingen	22	25
Correcties voorgaande jaren*(inclusief vrijval belastingvoorziening)*	--	8
Permanente verschillen	17	--
Totaal	**88**	**108**
Effectief belastingpercentage	45,4%	36,2%

Onder permanente verschillen heeft € 17 miljoen betrekking op de afwaardering van de goodwill van RegioBank.

Utrecht, 29 april 2015

Raad van Commissarissen

J.J. Nooitgedagt (voorzitter)
C.M. Insinger
M.R. Milz
J.A. Nijhuis
J.A. Nijssen
J.C.M. van Rutte
L.J. Wijngaarden

Raad van Bestuur

G. van Olphen (voorzitter)
M.B.G.M. Oostendorp
D.J. Okhuijssen
W.H. Steenpoorte

Enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige balans

Voor resultaatverdeling en in miljoenen euro's	Toelichting[1]	2014	2013
Activa			
Immateriële vaste activa		--	17
Materiële vaste activa		--	27
Deelnemingen in groepsmaatschappijen	1	4.772	5.199
Vorderingen op groepsmaatschappijen	2	451	406
Beleggingen	3	38	40
Uitgestelde belastingvorderingen	4	48	58
Vorderingen op klanten		--	14
Vennootschapsbelasting		--	--
Overige activa		3	70
Kas en kasequivalenten		2	1
Totaal activa		**5.314**	**5.832**
Passiva			
Geplaatst aandelenkapitaal		469	469
Agioreserve		5.468	5.468
Reële-waardereserve		9	10
Wettelijke reserve deelnemingen		390	178
Overige wettelijke reserves		--	53
Overige reserves		-1.625	268
Onverdeeld resultaat		-712	-1.950
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouders	**5**	**3.999**	**4.496**
Schuldbewijzen	6	55	59
Voorziening voor personeelsverplichtingen	7	81	100
Overige voorzieningen		4	10
Schulden aan de Nederlandse Staat	8	1.100	1.100
Overige verplichtingen	9	75	67
Totaal passiva		**5.314**	**5.832**

1 De bij de balansposten vermelde nummers verwijzen naar de toelichting op de enkelvoudige jaarrekening

Enkelvoudige winst- en verliesrekening

in miljoenen euro's	2014	2013
Resultaat groepsmaatschappijen na belasting	-657	-1.950
Overige resultaten na belasting	-55	--
Nettoresultaat	**-712**	**-1.950**

Grondslagen voor de enkelvoudige jaarrekening

SNS REAAL N.V. (hierna te noemen SNS REAAL) stelt de enkelvoudige jaarrekening op in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van artikel 2:402 BW. Op basis hiervan wordt in de winst- en verliesrekening slechts het resultaat uit deelnemingen na aftrek van de belastingen daarover als afzonderlijke post vermeld. Hierbij is gebruik gemaakt van de door artikel 2:362 lid 8 BW geboden mogelijkheid om in de enkelvoudige jaarrekening de grondslagen van waardering en resultaatbepaling toe te passen die in de geconsolideerde jaarrekening worden gehanteerd. Voor een beschrijving van deze grondslagen wordt verwezen naar de toelichting op de grondslagen voor de geconsolideerde jaarrekening.

Voor zover posten in de enkelvoudige balans niet zijn toegelicht, wordt verwezen naar de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Het overzicht als bedoeld in de artikelen 2:379 BW en 2:414 BW, is gedeponeerd bij het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Utrecht.

Deelnemingen in groepsmaatschappijen zijn vennootschappen of andere entiteiten waarvan SNS REAAL direct of indirect het financiële en operationele beleid kan bepalen, en waar SNS REAAL zeggenschap heeft. De deelnemingen in groepsmaatschappijen worden gewaardeerd volgens de netto vermogenswaarde.

Wijzigingen in de balanswaarde bij deelnemingen in groepsmaatschappijen als gevolg van mutaties in de herwaarderings-, cash flow-, reële waarde- of winstdelingsreserve van de deelnemingen worden in de wettelijke reserve deelnemingen verantwoord, welke is begrepen in het eigen vermogen.

De wettelijke reserve voor de in de balans geactiveerde kosten van onderzoek en ontwikkeling van software van de deelnemingen worden verantwoord onder wettelijke reserve deelnemingen.

Wijzigingen in de balanswaarde uit hoofde van overeenkomstig de grondslagen van SNS REAAL verantwoorde resultaten van de deelnemingen worden in de winst-en verliesrekening verantwoord. De voor uitkering beschikbare reserves van de deelnemingen zijn opgenomen onder de overige reserves.

Vorderingen op en schulden aan groepsmaatschappijen betreffen intragroep saldi, welke worden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs.

Onder kas en kasequivalenten zijn begrepen de direct en niet-direct opeisbare tegoeden bij De Nederlandsche Bank (DNB) en de direct opeisbare tegoeden bij banken.

Toelichting enkelvoudige jaarrekening

1 Deelnemingen in groepsmaatschappijen

Specificatie deelnemingen in groepsmaatschappijen

in miljoenen euro's	2014	2013
SNS Bank N.V.	2.963	2.564
REAAL N.V.	1.809	2.609
Overig	--	26
Balanswaarde eind van het jaar	**4.772**	**5.199**

Verloop deelnemingen in groepsmaatschappijen

in miljoenen euro's	2014	2013
Balanswaarde begin van het jaar	5.199	4.268
Kapitaalstorting	56	3.000
Herwaarderingen	213	-121
Resultaat	-452	-1.950
Afwaardering	-206	--
Ontvangen dividend	--	-24
Overige mutaties	-38	26
Balanswaarde eind van het jaar	**4.772**	**5.199**

De kapitaalstorting van € 56 miljoen bestaat uit een kapitaalstorting in REAAL N.V. van € 56 miljoen (de netto vermogenswaarde van ACTIAM N.V. op aquisitiedatum van € 39 miljoen en de als gevolg van de overname oorspronkelijk betaalde goodwill van € 17 miljoen) in verband met de overdracht van de vermogensbeheeractiviteiten van ACTIAM N.V. aan REAAL N.V.

De kapitaalstorting in 2013 van € 3.000 miljoen bestond uit een kapitaalstorting van € 2.600 miljoen in SNS Bank N.V. en een kapitaalstorting van € 400 miljoen in REAAL N.V. De kapitaalstorting van € 2.600 miljoen in SNS Bank N.V. bestond uit € 1.900 miljoen kapitaalstorting naar aanleiding van kapitaalinjectie van de Nederlandse Staat en € 700 miljoen agiostorting betreffende onteigende achtergestelde obligaties. De kapitaalstorting van € 400 miljoen in REAAL N.V. bestond uit € 250 miljoen kapitaalstorting naar aanleiding van kapitaalinjectie van de Nederlandse Staat en € 150 miljoen agio conversie betreffende achtergestelde schulden uitgegeven door REAAL N.V. aan SNS REAAL N.V. als agio gestort.

De herwaarderingen bestaan voornamelijk uit de mutaties van de herwaarderingsreserves van de deelnemingen als gevolg van waardemutaties in de beleggingen waarvan de waardemutuaties door het eigen vermogen worden verantwoord. Voor SNS REAAL N.V. zijn dit wettelijke reserves. Zie ook toelichting 5 Eigen vermogen.

Het resultaat betreft de winst van SNS Bank N.V. van € 151 miljoen, het verlies van REAAL N.V. van € 612 miljoen en een winst van overige deelnemingen van € 9 miljoen. In 2013 bestond het resultaat van deelnemingen uit het verlies van SNS Bank N.V. van € 1.352 (Property Finance € 1.536 miljoen verlies en winst van € 184 miljoen van SNS Bank), het verlies van REAAL N.V. van € 625 miljoen en een winst van overige deelnemingen van € 27 miljoen.

De afwaardering van € 206 miljoen heeft betrekking op de afwaardering van de deelnemingswaarde van REAAL N.V. als gevolg van de classificatie als beëindigde bedrijfsactiviteit aangehouden voor verkoop. Zie ook toelichting 3 Activa en passiva aangehouden voor verkoop en resultaat beëindigde bedrijfsactiviteiten in de toelichting op de geconsolideerde jaarrekening.

Overige mutaties bestaat voornamelijk uit het effect van de fusie van SNS REAAL N.V. met SNS REAAL Invest N.V. SNS REAAL Invest N.V. had een negatief vermogen van € 36 miljoen.

2 Vorderingen op groepsmaatschappijen

Specificatie vorderingen op groepsmaatschappijen

	SNS Bank		REAAL		Overige groepsmaatschappijen		Totaal	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Achtergestelde leningen	40	40	302	302	--	3	342	345
Vennootschapsbelasting	-54	-207	70	269	--	--	16	62
Overige activa / passiva	-13	-9	12	12	--	5	-1	8
Rekening courant met groepsmaatschappijen	1	-16	24	-21	--	8	25	-29
Kas en kas equivalenten	69	20	--	--	--	--	69	20
Totaal	**43**	**-172**	**408**	**562**	**--**	**16**	**451**	**406**

De achtergestelde lening aan SNS Bank heeft een variabele rente en een eerstvolgende aflossingsmogelijkheid in juni 2015 waarvoor goedkeuring van De Nederlandsche Bank is vereist.

De achtergestelde leningen aan REAAL N.V. zijn als volgt opgebouwd:

- Een achtergestelde lening van € 207 miljoen aan REAAL N.V. met een interest percentage van 6,318% met een eerstvolgende aflossingsmogelijkheid in juli 2017;
- Een achtergestelde lening van € 42 miljoen en een achtergestelde lening van € 53 miljoen aan SRLEV N.V., beide met een interest percentage van 8,9% met een eerstvolgende aflossingsmogelijkheid in april 2018.

Zie ook toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum.

SNS REAAL classificeert zijn kas en kasequivalenten van € 69 miljoen onder vorderingen op SNS Bank.

3 Beleggingen

Specificatie beleggingen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Beleggingen voor verkoop beschikbaar	38	40
Totaal	**38**	**40**

Verloop beleggingen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	40	32
Verkopen en verminderingen	--	--
Herwaarderingen	-2	10
Bijzondere waardeverminderingen	--	-2
Balanswaarde eind van het jaar	**38**	**40**

De herwaardering van € 1 miljoen negatief in 2014 (2013: € 10 miljoen positief) en de bijzondere waardeverminderingen van € 2 miljoen in 2013 hebben betrekking op de belegging in aandelen Van Lanschot N.V.

SNS REAAL N.V. heeft 2.237.042 aandelen Van Lanschot N.V. Dit representeert een belang van 5,5% van het totaal aantal geplaatste aandelen van Van Lanschot N.V. (41.016.668 stuks).

4 Uitgestelde belastingvorderingen

De uitgestelde belastingvorderingen van € 48 miljoen bestaat uit een verschil tussen fiscale waardering en commerciële waardering van activa en passiva. Management heeft een analyse gemaakt om deze uitgestelde belastingvordering te benutten. Op grond van deze analyse en na afweging van de daarmee samenhangende onzekerheden heeft management geconcludeerd de uitgestelde belastingvordering volledig te kunnen waarderen.

5 Eigen vermogen

Overzicht mutaties eigen vermogen 2014

in miljoenen euro's	Geplaatst kapitaal	Agio-reserve	Reële waarde reserve	Wettelijke reserve deel-nemingen	Overige wettelijke reserves	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	EV toe te schrijven aan aandeel-houders	Securities capital
Stand per 1 januari 2014	469	5.468	10	178	53	268	-1.950	4.496	--
Overboeking nettoresultaat 2013	--	--	--	--	--	-1.950	1.950	--	--
Ongerealiseerde herwaarderingen uit hoofde van cashflow hedges	--	--	--	147	--	-22	--	125	--
Uitgesteld renteresultaat uit hoofde van cashflow hedges	--	--	--	1	--	--	--	1	--
Ongerealiseerde herwaarderingen	--	--	-1	2.935	--	--	--	2.934	--
Bijzondere waardeverminderingen	--	--	--	2	--	--	--	2	--
Realisatie van herwaarderingen via winst- en verliesrekening	--	--	--	-278	--	--	--	-278	--
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	--	--	--	--	--	22	--	22	
Mutatie winstdelingsreserve	--	--	--	-476	--	--	--	-476	--
Aanvulling negatieve herwaarderingsreserves deelnemingen	--	--	--	--	-53	53	--	--	--
Mutatie shadow accounting	--	--	--	-2.118	--	--	--	-2.118	--
Overige mutaties	--	--	--	-1	--	4	--	3	--
Rechtstreekse mutaties in eigen vermogen	**--**	**--**	**-1**	**212**	**-53**	**57**	**--**	215	**--**
Nettoresultaat 2014	--	--	--	--	--	--	-712	-712	--
Totaal resultaat 2014	**--**	**--**	**-1**	**212**	**-53**	**57**	**-712**	**-497**	**--**
Transacties met aandeelhouders en houders van securities capital	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**
Totaal mutaties eigen vermogen 2014	**--**	**--**	**-1**	**212**	**-53**	**-1.893**	**1.238**	**-497**	**--**
Stand per 31 december 2014	**469**	**5.468**	**9**	**390**	**--**	**-1.625**	**-712**	**3.999**	**--**

Overzicht mutaties eigen vermogen 2013

in miljoenen euro's	Geplaatst kapitaal	Agio-reserve	Reële waarde reserve	Wettelijke reserve deel-nemingen	Overige wettelijke reserves	Overige reserves	Onverdeeld resultaat	EV toe te schrijven aan aandeel-houders	Securities capital
Stand per 1 januari 2013	469	1.363	--	313	49	1.074	-972	2.296	987
Overboeking nettoresultaat 2012	--	--	--	--	--	-863	972	109	-109
Ongerealiseerde herwaarderingen uit hoofde van cashflow hedges	--	--	--	-41	--	--	--	-41	--
Ongerealiseerde herwaarderingen	--	--	10	-946	--	--	--	-936	--
Bijzondere waardeverminderingen	--	--	--	12	--	--	--	12	--
Realisatie van herwaarderingen via winst- en verliesrekening	--	--	--	-191	--	--	--	-191	--
Herberekeningseffecten van toegezegde pensioenregeling	--	--	--	--	--	57	--	57	--
Aanvulling negatieve herwaarderingsreserves deelnemingen	--	--	--	--	4	-4	--	--	--
Mutatie shadow accounting	--	--	--	1.034	--	--	--	1.034	--
Overige mutaties	--	--	--	-3	--	4	--	1	--
Rechtstreekse mutaties in eigen vermogen	**--**	**--**	**10**	**-135**	**4**	**57**	**--**	-64	**--**
Nettoresultaat 2013	--	--	--	--	--	--	-1.950	-1.950	--
Totaal resultaat 2013	**--**	**--**	**10**	**-135**	**4**	**57**	**-1.950**	**-2.014**	**--**
Agiostorting Nederlandse Staat	--	2.200	--	--	--	--	--	2.200	--
Omzetting securities capital Staat en Stichting		878	--	--	--	--	--	878	
Omzetting achtergestelde schulden	--	1.027	--	--	--	--	--	1.027	-878
Transacties met aandeelhouders en houders van securities capital	**--**	**4.105**	**--**	**--**	**--**	**--**	**--**	**4.105**	**-878**
Totaal mutaties eigen vermogen 2013	**--**	**4.105**	**10**	**-135**	**4**	**-806**	**-978**	**2.200**	**-987**
Stand per 31 december 2013	**469**	**5.468**	**10**	**178**	**53**	**268**	**-1.950**	**4.496**	**--**

5.1 Geplaatst kapitaal

Het geplaatste kapitaal is volgestort en bestaat uit alleen gewone aandelen. De nominale waarde van de gewone aandelen is € 1,63.

Specificatie geplaatst kapitaal

	Aantal gewone aandelen		Bedrag gewone aandelen (in € miljoenen)	
	2014	2013	**2014**	2013
Maatschappelijk aandelenkapitaal	1.044.005.149	1.044.005.149	1.702	1.702
Aandelenkapitaal in portefeuille	756.385.276	756.385.276	1.233	1.233
Totaal eind van het jaar	**287.619.873**	**287.619.873**	**469**	**469**

Verloop geplaatst kapitaal

	Aantal gewone aandelen		Bedrag gewone aandelen (in € miljoenen)		Aantal aandelen B		Bedrag aandelen B (in € miljoenen)	
	2014	2013	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Aandelen begin van het jaar	287.619.873	287.619.867	469	469	--	6	--	--
Transacties met aandeelhouder	--	6	--	--	--	-6	--	--
Uitgegeven per 31 december	**287.619.873**	**287.619.873**	**469**	**469**	**--**	**--**	**--**	**--**

Op 5 februari 2013 heeft een wijziging van de statuten van SNS REAAL plaatsgevonden waardoor de aandelen B die op 1 februari 2013 door de Staat der Nederlanden waren onteigend bij Stichting Beheer SNS REAAL, zijn omgezet in 6 gewone aandelen. Het aantal gewone aandelen is daardoor gestegen van 287.619.867 naar 287.619.873. De 6

aandelen B hadden een coupure van € 100 miljoen (totaal: € 600 miljoen), maar de nominale waarde per aandeel B was gelijk aan de nominale waarde van de gewone aandelen (€ 1,63 per aandeel B).Voor zover de uitgifteprijs van de gewone aandelen hoger was dan de nominale waarde werd het meerdere aangemerkt als agio op de aandelen B. Het agio op de aandelen B is met de conversie van de aandelen B in gewone aandelen omgezet in agio op de gewone aandelen.

5.2 Securities capital

De securities die in 2008 zijn uitgegeven zijn onteigend in 2013. De core Tier 1 securities die SNS REAAL in 2008 aan de Staat der Nederlanden heeft uitgegeven (€ 564 miljoen) en de Stichting Beheer SNS REAAL securities (€ 314 miljoen, balanswaarde per 31 december 2012 € 423 miljoen minus € 109 miljoen loss absorption) zijn in 2013 als agio gestort op de gewone aandelen SNS REAAL.

Verloop securities capital

	Securities capital Stichting Beheer SNS Reaal		Securities capital Nederlandse Staat	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013
Balanswaarde begin van het jaar	--	423	--	564
Loss absorption	--	-109	--	--
Transacties met aandeelhouder	--	-314	--	-564
Balanswaarde eind van het jaar	**--**	**--**	**--**	**--**

5.3 Agioreserve

Gedurende 2014 hebben er geen mutaties in de agioreserve plaatsgevonden.

Op 11 maart 2013 heeft een agiostorting in SNS REAAL plaatsgevonden van € 2,2 miljard. Een bedrag van € 1,9 miljard is vervolgens op dezelfde dag door SNS REAAL als agio gestort in SNS Bank.

Met de nationalisatie in februari 2013 zijn de participatiecertificaten onteigend ten gunste van de Nederlandse Staat. De certificaten zijn door de Nederlandse Staat als agiostorting ingebracht in het eigen vermogen van SNS REAAL. Vervolgens is door SNS REAAL de participatiecertificaten die door SNS Bank waren uitgegeven als agio in SNS Bank gestort.

De Staat der Nederlanden heeft de onteigende achtergestelde obligaties als agio in SNS REAAL gestort met economische werking per 1 februari 2013. SNS REAAL heeft daarna met economische werking per dezelfde datum de onteigende achtergestelde obligaties die door SNS Bank waren uitgegeven als agio in SNS Bank gestort. Door de schuldvermenging die daardoor ontstond zijn de schuldtitels, inclusief alle daaruit voortvloeiende betalingsverplichtingen aan de Staat, teniet gegaan. De verslaggeving volgt de schuldvermenging. Het bedrag van de onteigende achtergestelde obligaties is grotendeels onbelast toegevoegd aan het eigen vermogen. Het resultaat, afkomstig van het afbouwen van derivaten gerelateerd aan de onteigende stukken is als een belast resultaat aan het eigen vermogen toegevoegd.

De opgelopen rente op de onteigende achtergestelde leningen over de periode tussen 31 december 2012 en 25 februari 2013 is als agiostorting ingebracht in het eigen vermogen van SNS REAAL en SNS Bank.

6 Schuldbewijzen

Specificatie schuldbewijzen

in miljoenen euro's	**2014**	2013
EMTN leningen	55	59
Totaal	**55**	**59**

De European Medium Term Notes (EMTN) worden op 30 november 2015 afgelost. De leningen zijn oorspronkelijk in Noorse Kronen (NOK 494 miljoen). Het nominale rentepercentage bedraagt 5,5% (2013: 5,5%).

7 Voorziening voor personeelsverplichtingen

Specificatie voorziening voor personeelsverplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Pensioenverplichtingen	59	80
Overige personeelsverplichtingen	22	20
Totaal	**81**	**100**

De voorziening voor personeelsverplichtingen bestaat uit de pensioenverplichting conform IAS 19 van medewerkers van SNS REAAL. In verband met de aanpassing van het werkgeverschap per 1 januari 2015, waarbij het dienstverband van de (actieve) medewerkers van SNS REAAL is overgegaan op SNS Bank respectievelijk REAAL, wordt ook de bijbehorende pensioenvoorziening, en de daaraan gerelateerde lasten, per die datum toegerekend aan de betreffende entiteit.

De overige personeelsverplichtingen bestaan met name uit verstrekte kortingen over bank- en verzekeringsproducten aan (oud-)werknemers na de datum van pensionering.

Zie hiervoor ook toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum.

8 Schulden aan de Nederlandse Staat

Op 4 maart 2013 heeft de Nederlandse Staat aan SNS REAAL een kortlopende en onder voorwaarden doorrollende lening in drie tranches verstrekt van € 1,1 miljard. Dit krediet is gebruikt om € 485 miljoen externe schuld en € 615 miljoen aan intern opgenomen leningen af te lossen in 2013.

Overzicht schulden aan de Nederlandse Staat

in miljoenen euro's	Oorspronkelijke hoofdsom bij aanvang	Aanvang lening	Einddatum	Rente
Bridge loan, tranche 1	300	4-12-2014	4-3-2015	1,181%
Bridge loan, tranche 2	400	6-10-2014	5-1-2015	1,186%
Bridge loan, tranche 3	400	4-11-2014	4-2-2015	1,181%
Totaal	**1.100**			**1,183%**

Op de eind datum van elke tranche van de lening wordt aan de hand van onderstaande voorwaarden getoetst of de financiering door de Staat zal worden gecontinueerd.

- Is SNS REAAL in staat zich zelfstandig in geld- en kapitaalmarkten te financieren?
- Zijn er opbrengsten uit verkopen van SNS REAAL onderdelen die in mindering op de financiering faciliteit gebracht zou kunnen worden?

De Nederlandse Staat heeft toestemming gegeven om de leningen door te rollen met 3 maanden. Bij publicatie van de jaarrekening waren de leningen niet afgelost.

9 Overige verplichtingen

Specificatie overige verplichtingen

in miljoenen euro's	2014	2013
Overige schulden	75	67
Totaal	**75**	**67**

Overige schulden bestaan voornamelijk uit overlopende passiva en lopende rente.

10 Niet uit balans blijkende verplichtingen

SNS REAAL N.V. heeft voor een aantal dochtermaatschappijen van SNS Bank N.V. en REAAL N.V. garanties gesteld in de zin van artikel 2:403 BW. SNS Bank N.V. heeft voor een aantal dochtermaatschappijen 403-garanties gesteld, met dien verstande dat de 403-garantie voor Holland Woningfinanciering N.V., Pettelbosch beheer II B.V., SNS Beheer B.V. en SNS Global Custody B.V. is verstrekt door SNS REAAL N.V. Ook REAAL N.V. heeft voor een aantal

dochtermaatschappijen 403-garanties gesteld, met dien verstande dat de 403-garantie voor ACTIAM N.V., SNS Verzekeringen B.V. en Foresta Investerings Maatschappij N.V. is verstrekt door SNS REAAL N.V. In 2015 zijn de voor SNS Verzekeringen B.V., ACTIAM N.V. en Foresta Investerings Maatschappij N.V. verstrekte hoofdelijke aansprakelijkheidsstellingen als bedoeld in artikel 2:403 BW ingetrokken. Zie hiervoor ook toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum.

SNS REAAL N.V. vormt samen met een belangrijk deel van haar groepsmaatschappijen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting en een fiscale eenheid voor de omzetbelasting. Alle vennootschappen binnen deze fiscale eenheid zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden uit hoofde van vennootschapsbelasting respectievelijk de omzetbelasting van de betreffende fiscale eenheid. Voor recente ontwikkelingen omtrent de fiscale eenheid zie ook toelichtingen 11 Verbonden partijen en 12 Gebeurtenissen na balansdatum

Binnen de groepsmaatschappijen van SNS REAAL N.V. zijn kredietfaciliteiten en zekerheden verstrekt. Voor een toelichting wordt verwezen naar toelichting 11 Verbonden partijen.

Zie voor meer informatie over de overige niet uit de balans blijkende verplichtingen toelichting 30 Niet uit de balans blijkende verplichtingen van de geconsolideerde jaarrekening.

11 Verbonden partijen

Posities en transacties tussen SNS REAAL N.V. en dochters

	SNS Bank		REAAL		Overige groepsmaatschappijen	
in miljoenen euro's	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Posities						
Vorderingen	43	-172	408	562	--	16
Transacties						
Mutatie vorderingen	215	-108	-154	-133	-16	-25
Ontvangen opbrengsten	141	191	180	198	--	2
Kosten bijzondere waardeverminderingen	--	--	--	9	--	--
Overige betaalde kosten	--	2	7	18	3	7

Vorderingen worden verder uitgesplitst in toelichting 2 Vorderingen op groepsmaatschappijen.

Funding gerelateerde intragroep transacties en posities

SNS Bank heeft een rekening-courant faciliteit verleend aan SNS REAAL van € 100 miljoen. De looptijd is tot en met 31 december 2015 met één jaar verlengingsoptie. De faciliteit is dagelijks herroepelijk en opeisbaar. De rente van de lening is de eenmaands EURIBOR plus 300 basispunten. SNS REAAL heeft zich in de akte jegens SNS Bank verplicht nooit enig pandrecht, recht van hypotheek of ander zekerheidsrecht op enige van zijn vermogensbestanddelen te vestigen en verder zal SNS REAAL ter zekerheidsstelling onverwijld na een daartoe strekkend verzoek een pandrecht vestigen ten behoeve van SNS Bank op haar aandelen in het aandelenkapitaal van REAAL. Deze faciliteit aan SNS REAAL wordt niet als ‘at arm's length’ beschouwd en wordt volledig op het kapitaal van SNS Bank in mindering gebracht in de berekening van de solvabiliteit van SNS Bank enkelvoudig. Op 31 december 2014 is deze faciliteit niet getrokken.

Vennootschapsbelasting (fiscale eenheid)

SNS REAAL vormt samen met een belangrijk deel van haar groepsmaatschappijen een fiscale eenheid voor de vennootschapsbelasting en een fiscale eenheid voor de omzetbelasting. Alle vennootschappen binnen deze fiscale eenheid zijn hoofdelijk aansprakelijk voor de schulden uit hoofde van vennootschapsbelasting respectievelijk de omzetbelasting van de betreffende fiscale eenheid. De acuut te vorderen en verschuldigde vennootschapsbelasting tot en met de jaren 2010 staat onherroepelijk vast. De aangiftes 2011 en 2012 zijn in 2014 verstuurd. De op basis van de aangiftes verschuldigde vennootschapsbelasting van de diverse onderdelen ten aanzien van deze jaren is afgerekend met het hoofd van de fiscale eenheid. De aanslagen zijn echter nog niet definitief vastgesteld. Behoudens afwijkende aanslagen over deze jaren, dienen alleen de jaren 2013 tot en met 2014 nog te worden afgerekend met het hoofd van de fiscale eenheid. Dit zal gebeuren wanneer de aangifte over deze jaren is ingediend of wanneer een dochtermaatschappij vervreemd wordt. Op het moment van opmaken van deze jaarrekening is het waarschijnlijk dat de fiscale eenheid zal worden verbroken nadat REAAL N.V. is verkocht en SNS Bank N.V. is overgedragen aan de Nederlandse Staat. Zie toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum.

Belangrijke transacties

De belangrijkste transacties tussen SNS REAAL en haar dochters in deze rapportageperiode zijn uitgevoerd in het kader van de wijziging van de groepsstructuur en de hieruit voortvloeiende ontvlechting van SNS REAAL:

- Een overdracht per 1 juli 2014 tegen boekwaarde van alle aandelen ACTIAM van SNS REAAL naar REAAL. Deze overdracht vloeit voort uit de afsplitsing van de verzekeringsactiviteiten aangezien ACTIAM voornamelijk beleggingen van de Verzekeraar beheert. Het overnamebedrag van € 56 miljoen is geheel gefinancierd door middel van een agiostorting door SNS REAAL. De netto vermogenswaarde van ACTIAM bedraagt op acquisitiedatum € 39 miljoen. Als gevolg van de overdracht is de oorspronkelijk betaalde goodwill van € 17 miljoen uit hoofde van de acquisitie van Zwitserleven Asset Management in 2008 overgedragen aan REAAL.
- Een overdracht van € 20 miljoen aan materiële vaste activa (IT) en € 5 miljoen inzake financiering lease auto's van SNS REAAL naar REAAL.
- Een overdracht tegen boekwaarde van € 25 miljoen (materiële vaste activa € 14 miljoen, financiering lease auto's € 8 miljoen en overig € 3 miljoen) van SNS REAAL naar SNS Bank.

Overige

De Nederlandse Staat heeft een overbruggingskrediet van € 1,1 miljard (2013: € 1,1 miljard) verstrekt aan SNS REAAL. Zie toelichting 8 Schulden aan de Nederlandse Staat.

De verkoop van REAAL N.V., de voorgenomen overdracht van SNS Bank N.V. en de verdere ontvlechting van SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V. en REAAL N.V. zijn ook van invloed op de relatie van de verbonden partijen en zijn beschreven in toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum.

12 Gebeurtenissen na balansdatum

Verkoop REAAL N.V.

Op 16 februari 2015 maakte SNS REAAL N.V. bekend dat zij een overeenkomst voor de verkoop van REAAL N.V. heeft getekend met Anbang Group Holdings Co. Ltd., een volledige dochter van Anbang Insurance Group Co. Ltd. (Anbang), een toonaangevende Chinese verzekeringsmaatschappij.

Op grond van de overeenkomst verwerft Anbang 100% van de aandelen van REAAL N.V. tegen betaling van € 150 miljoen. Dit bedrag kan wijzigen als gevolg van mutaties in het IFRS eigen vermogen van REAAL N.V. tussen 31 december 2014 en 30 juni 2015, de verwachte effectieve verkoopdatum. Als onderdeel van de overeenkomst zal na afronding van de verkoop € 302 miljoen aan achtergestelde intragroepsleningen van SNS REAAL N.V. aan REAAL N.V. en SRLEV N.V. worden terugbetaald, onder voorbehoud van een inhouding in geval van negatieve waardeveranderingen in het IFRS eigen vermogen van REAAL N.V. Daarnaast zal een intragroepslening van SNS Bank N.V. aan REAAL N.V. van € 250 miljoen volledig worden terugbetaald. De solvabiliteit van REAAL N.V. zal middels een kapitaalinjectie door Anbang tot een adequaat niveau worden versterkt. Partijen zijn overeengekomen dat de solvabiliteitsratio van REAAL N.V. zal worden versterkt tot een niveau tussen 140% en 150% onder het Solvency II regime, dat op 1 januari 2016 in werking zal treden.

De afronding van de verkoop van REAAL N.V. aan Anbang is voorwaardelijk aan goedkeuring door toezichthouders in Nederland en China. Ook is een voorwaarde dat het IFRS eigen vermogen van REAAL N.V. tussen 31 december 2014 en 30 juni 2015 niet tot onder vastgestelde grenzen daalt. Op het moment van opmaken van deze jaarrekening is er geen reden om te veronderstellen dat aan de voorwaarden van de verkoop niet zal worden voldaan. Volledige zekerheid over afronding van de transactie bestaat op dit moment echter niet.

Op basis van de boekwaarde van REAAL N.V. per 31 december 2014 zal de transactie in 2015 in een boekverlies van € 1.659 miljoen voor SNS REAAL N.V. resulteren.

Indien niet aan de voorwaarden voor afronding van de transactie kan worden voldaan, zal door SNS REAAL N.V. - indien de Solvency I solvabiliteit van REAAL N.V. zich op dat moment nog steeds onder een adequaat niveau bevindt en de verwachting is dat niet aan de Solvency II solvabiliteitsnorm (Solvency Capital Requirement, SCR) zal kunnen worden voldaan - opnieuw beoordeeld worden welke maatregelen moeten worden genomen. In dat geval zal door SRLEV N.V. nadrukkelijk worden overwogen om geen nieuwe polishouders meer te accepteren en de risicoposities van de bestaande polishouders in een gesloten portefeuille te beheren. De going concern veronderstellingen zullen voor verschillende balansposten daarop worden aangepast. Dit zal alsdan een materiële negatieve impact hebben op de financiële positie van SNS REAAL N.V. en op de kapitalisatie van SNS Bank N.V. op prudentieel geconsolideerd niveau waarin SNS REAAL N.V. wordt meegeconsolideerd. Tevens kan dit van invloed zijn op de waardering van vorderingen van SNS REAAL N.V. op REAAL N.V. en SRLEV N.V. van € 302 miljoen en van SNS Bank N.V. op SNS REAAL N.V. en REAAL N.V., waaronder een door SNS Bank N.V. verstrekte lening aan REAAL N.V. van € 250 miljoen.

In haar definitieve besluit over de nationalisatiemaatregelen ter ondersteuning van SNS REAAL N.V. van 19 december 2013 heeft de Europese Commissie een aantal restricties aan SNS REAAL opgelegd. Met het tekenen van de overeenkomst met Anbang zijn de restricties die voor REAAL N.V. golden, zoals het couponverbod op de bij derden geplaatste achtergestelde obligaties, vervallen. Een uitzondering hierop vormt het overnameverbod, dat tot 19 december 2016 van toepassing blijft op REAAL N.V. Totdat de verkoop is afgerond, maakt SRLEV N.V. echter gebruik van haar recht tot uitstel van couponbetaling op de achtergestelde obligaties en op de achtergestelde intragroepsleningen van SNS REAAL N.V.

Na ondertekening op 14 februari 2015 van de overeenkomst tot overdracht van alle aandelen in REAAL N.V. door SNS REAAL N.V. aan Anbang Group Holdings Co. Limited heeft SNS REAAL N.V. de voor SNS Verzekeringen B.V., ACTIAM N.V. en Foresta Investerings Maatschappij N.V. verstrekte hoofdelijke aansprakelijkheidsstellingen als bedoeld in artikel 2:403 BW ingetrokken. In de toekomst kunnen er voor SNS REAAL N.V. dus geen aansprakelijkheden voortvloeiend uit nieuwe rechtshandelingen van deze vennootschappen meer ontstaan.

De invloed van de gebeurtenissen na balansdatum op de balans van SNS REAAL N.V. wordt in onderstaande tabel weergegeven. De pro forma balans is gebaseerd op veronderstellingen, zoals bovenstaand beschreven, die aan verandering onderhevig kunnen zijn.

Pro forma enkelvoudige balans

Voor resultaatverdeling en in miljoenen euro's	Gerapporteerd 31 december 2014	Tekenen verkoop overeenkomst REAAL N.V.[1]	Afronding verkoop REAAL N.V.	Pro forma Balans 31 december 2014
Activa				
Deelneming SNS Bank N.V.	2.963			2.963
Deelneming REAAL N.V.	1.809		-1.809	--
Achtergestelde lening aan REAAL N.V./SRLEV N.V.	302		-302	--
Overige vorderingen van REAAL N.V./SRLEV N.V.	106		-106	--
Vorderingen van SNS Bank N.V.	43			43
Beleggingen	38			38
Uitgestelde belastingvorderingen	48			48
Overige activa	3			3
Kas en kasequivalenten	2		558	560
Totaal activa	**5.314**	**--**	**-1.659**	**3.655**
Passiva				
Geplaatst aandelenkapitaal	469			469
Agioreserve	5.468			5.468
Overige reserves	-1.226			-1.226
Onverdeeld resultaat	-712	-1.659		-2.371
Eigen vermogen toe te schrijven aan aandeelhouders	**3.999**	**-1.659**	**--**	**2.340**
Schuldbewijzen	55			55
Voorziening voor personeelsverplichtingen	81			81
Overige voorzieningen	4	1.659	-1.659	4
Schulden aan de Nederlandse Staat	1.100			1.100
Overige verplichtingen	75			75
Totaal passiva	**5.314**	**--**	**-1.659**	**3.655**

1 Het pro forma verlies op de verkoop van REAAL N.V. wordt als volgt berekend: Boekwaarde € 1.809 miljoen minus verkoopprijs € 150 miljoen = verlies op verkoop € 1.659 miljoen.

Voorgenomen overdracht van SNS Bank N.V.

Op 16 februari 2015 maakte SNS REAAL N.V. bekend dat zij na afronding van de verkoop van REAAL N.V. een volgende stap zet in het herstructureringsproces.

Op basis van de CRR/CRD IV-regelgeving is SNS REAAL N.V., als gemengde financiële holding, onderdeel van de prudentiële consolidatiekring van SNS Bank N.V. Als gevolg daarvan is SNS Bank N.V. verplicht haar kapitaalpositie, op basis van de kapitaalpositie van SNS REAAL N.V. en haar geassocieerde deelnemingen, te rapporteren. De ontwikkelingen ten aanzien van REAAL N.V. en SNS REAAL N.V. kunnen daardoor invloed hebben op de kapitaalpositie en -ratio's van SNS Bank N.V. prudentieel geconsolideerd.

De onzekerheid verbonden aan de ontwikkelingen ten aanzien van REAAL N.V. kan een negatieve invloed hebben op het vermogen van SNS Bank N.V. om haar financiële positie verder te versterken en diversificeren via de uitgifte van leningen op de kapitaalmarkt met het oog op toekomstige regelgeving.

Op het moment van het tekenen van de overeenkomst inzake de verkoop van REAAL N.V. (14 februari 2015) dient SNS REAAL N.V. een verwacht verlies te verantwoorden van € 1.659 miljoen ten opzichte van de boekwaarde van REAAL N.V. per 31 december 2014. Dit leidt voor SNS Bank N.V. tot een verslechtering van de Tier 1-kernkapitaalratio (en de total capital ratio) op prudentieel geconsolideerd niveau van 15,6% tot 12,6% (volledig ingefaseerd: van 15,3% tot 12,1%).

Mede daarom zal in overleg met de Nederlandse Staat, kort na de afronding van de verkoop van REAAL N.V., SNS Bank N.V. vanuit SNS REAAL N.V. rechtstreeks in eigendom komen van de Nederlandse Staat. De Nederlandse Staat zal SNS Bank N.V. van SNS REAAL N.V. kopen tegen marktwaarde. De overdracht van SNS Bank N.V. vereist goedkeuring van de Europese Centrale Bank en kan leiden tot een boekverlies voor SNS REAAL N.V.

Na de overdracht van SNS Bank N.V. zullen het toetsingskapitaal en de kapitaalratio's uitsluitend stand-alone worden beoordeeld.

Bij de nationalisatie heeft de Staat aan SNS REAAL N.V. een overbruggingslening verstrekt van € 1,1 miljard. Deze overbruggingslening zal worden verrekend met het verkoopbedrag dat wordt ontvangen voor SNS Bank N.V. Het resterende bedrag zal door SNS REAAL N.V. als vordering op de Nederlandse Staat worden opgenomen en zal al naargelang de liquiditeitsbehoefte van SNS REAAL N.V. worden verrekend totdat SNS REAAL N.V. wordt ontmanteld.

Indien de verkoop van REAAL N.V. geen doorgang vindt zal SNS Bank N.V. als gevolg van de hierdoor ontstane onzekerheid belemmeringen ondervinden, onder andere in de noodzakelijke verdere versterking en diversificatie van haar kapitaalpositie. Het management van SNS REAAL N.V. zal, in nauwe samenwerking met de Nederlandse Staat, overwegen welke maatregelen in dit geval getroffen moeten worden om SNS Bank N.V. te beschermen tegen hieruit voortvloeiende negatieve gevolgen, inclusief een eventuele overdracht van SNS Bank N.V. aan de Nederlandse Staat.

Verdere ontvlechting SNS REAAL N.V., SNS Bank N.V. en REAAL N.V.

Per 1 januari 2015 is voor bijna alle medewerkers het juridisch werkgeverschap gewijzigd van SNS REAAL N.V. naar SNS Bank N.V. of REAAL N.V. Dit is tot stand gekomen zonder gevolgen voor de arbeidsvoorwaarden van de medewerkers. De werkingssfeer van de cao, de personeelsgids, de pensioenregeling en het sociaal plan is uitgebreid naar de juridische entiteiten SNS Bank N.V. en REAAL N.V.

De pensioenrechten van het grootste deel van de medewerkers van SNS Bank N.V. en REAAL N.V., waaronder de opbouw van alle nieuwe pensioenrechten van actieve medewerkers, zijn ondergebracht in de toegezegde bijdrageregeling bij de zelfstandige Stichting Pensioenfonds SNS REAAL N.V.

Een klein deel van de pensioenrechten is aan te merken als toegezegde pensioenregelingen. Deze rechten zijn in het verleden door medewerkers opgebouwd en vloeien voort uit de bij acquisities overgenomen pensioenregelingen. Voor deze rechten werd tot en met 31 december 2014 een voorziening voor personeelsverplichtingen conform IAS 19 in de balans van SNS REAAL N.V. opgenomen. Begin 2015 zijn de verplichtingen als gevolg van de overgang van het juridisch werkgeverschap overgegaan op SNS Bank N.V. en REAAL N.V. voor zover de medewerkers daar in dienst zijn gekomen. Voor zover het medewerkers betreft die inmiddels uit dienst zijn gegaan en dus niet in de splitsing van het juridisch werkgeverschap zijn betrokken, zijn de verplichtingen bij SNS REAAL N.V. gebleven. De verplichtingen van SNS REAAL N.V. en SNS Bank N.V. inclusief bijbehorende belastinglatenties zullen uit efficiency overwegingen na verkregen goedkeuring naar verwachting in het eerste halfjaar 2015 tegen reële waarde worden overgedragen aan REAAL N.V.

Onder overige personeelsverplichtingen zijn voorzieningen voor personeelskortingen aan gepensioneerden op eigen producten opgenomen. De voorziening inclusief bijbehorende belastinglatentie op de balans van SNS REAAL N.V. zal in het eerste halfjaar 2015 worden verdeeld naar SNS Bank N.V. en REAAL N.V.

Op het moment van opmaken van deze jaarrekening is het waarschijnlijk dat de fiscale eenheid zal worden verbroken nadat REAAL N.V. is verkocht en SNS Bank N.V. is overgedragen aan de Nederlandse Staat.

13 Overzicht belangrijkste groepsmaatschappijen

In onderstaand overzicht zijn de belangrijkste groepsmaatschappijen vermeld, onderscheiden naar SNS Bank, VIVAT en de groepsactiviteiten van SNS REAAL.

Overzicht belangrijkste groepsmaatschappijen SNS Bank

	Vestigingsplaats	Aard van activiteiten	Aandeel in aandelen
SNS Bank N.V.	Utrecht	Bankactiviteiten	100%
ASN Bank N.V.	Den Haag	Bankactiviteiten	100%
SNS Securities N.V.	Amsterdam	Beleggingsonderneming	100%
Regiobank N.V.	Utrecht	Bankactiviteiten	100%

Overzicht belangrijkste groepsmaatschappijen VIVAT

	Vestigingsplaats	Aard van activiteiten	Aandeel in aandelen
REAAL N.V.	Utrecht	Verzekeringsactiviteiten	100%
SRLEV N.V.	Alkmaar	Verzekeringsactiviteiten	100%
REAAL Schadeverzekeringen N.V.	Zoetermeer	Verzekeringsactiviteiten	100%
Proteq Levensverzekeringen N.V.	Alkmaar	Verzekeringsactiviteiten	100%
SNS Verzekeringen B.V.	Zoetermeer	Verzekeringsactiviteiten	100%
Zwitserleven PPI N.V.	Utrecht	Pesioenactiviteiten	100%
ACTIAM N.V.	Utrecht	Vermogensbeheerder	100%
SNS Investment Funds	Divers	Investment management	range
ACTIAM Index Funds	Divers	Investment management	range

Overzicht belangrijkste groepsmaatschappijen Groepsactiviteiten

	Vestigingsplaats	Aard van activiteiten	Aandeel in aandelen
SNS Bank N.V.	Utrecht	Bankactiviteiten	100%
REAAL N.V.	Utrecht	Verzekeringsactiviteiten	100%

Overige kapitaalbelangen

Voor de belangrijkste overige kapitaalbelangen wordt verwezen naar toelichting 7 Geassocieerde deelnemingen van de Toelichting op de geconsolideerde balans

Het overzicht als bedoeld in de artikelen 2:379 BW en 2:414 BW, is gedeponeerd bij het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Utrecht.

14 Accountantskosten

In het boekjaar zijn de volgende honoraria van de accountantsorganisatie KPMG Accountants N.V. en de overige KPMG onderdelen ten laste gebracht van de onderneming, haar dochtermaatschappijen en andere maatschappijen die zij consolideert, een en ander zoals bedoeld in artikel 2:382a BW.

Toelichting accountantskosten

	KPMG Accountants N.V.		Overige KPMG Nederland onderdelen		Totaal	
in duizenden euro's, exclusief van toepassing zijnde btw	**2014**	2013	**2014**	2013	**2014**	2013
Onderzoek van de jaarrekening, waaronder de controle van de statutaire jaarrekeningen en overige statutaire controles van dochtervennootschappen en andere geconsolideerde maatschappijen	3.073	3.178	--	--	3.073	3.178
Andere controlediensten	1.607	1.091	--	--	1.607	1.091
Adviesdiensten op fiscaal terrein	--	--	93	292	93	292
Andere niet-controlediensten	--	--	--	766	--	766
Totaal	4.680	4.269	93	1.058	4.773	5.327

De andere controlediensten hebben voor 2014 betrekking op controlewerkzaamheden ten aanzien van de betaalde compensatie inzake beleggingsverzekeringen, de controle van de statutaire jaarrekening van securitisatie entiteiten en overige deelnemingen, de controle van het verslag van dochterondernemingen inzake verantwoord ondernemen en controles op verzoek van toezichthouders.

Utrecht, 29 april 2015

Raad van Commissarissen

J.J. Nooitgedagt (voorzitter)
C.M. Insinger
M.R. Milz
J.A. Nijhuis
J.A. Nijssen
J.C.M. van Rutte
L.J. Wijngaarden

Raad van Bestuur

G. van Olphen (voorzitter)
M.B.G.M. Oostendorp
D.J. Okhuijsen
W.H. Steenpoorte

Overige gegevens

Gebeurtenissen na balansdatum

Zie toelichting 34 Gebeurtenissen na balansdatum op de geconsolideerde jaarrekening en toelichting 12 Gebeurtenissen na balansdatum op de enkelvoudige jaarrekening.

Regeling inzake de winst-en verliesbestemming

Resultaat 2014: € 712 miljoen verlies.

Statutaire regeling inzake de winst- en verliesbestemming

De verliesverdeling zal worden bepaald in overeenstemming met artikel 34.4 lid a van de statuten van SNS REAAL N.V. zoals geldend per 31 december 2014.

Hierin is bepaald dat verliezen (voor zover mogelijk) ten laste worden gebracht van de winstreserves.

Resultaatbestemming

Het verlies over het boekjaar 2014 komt ten laste van de overige reserves van SNS REAAL N.V.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: De Algemene Vergadering van Aandeelhouders van SNS REAAL N.V.

Verklaring over de jaarrekening 2014

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2014 van SNS REAAL N.V. ('de vennootschap' of 'SNS REAAL') te Utrecht gecontroleerd. De jaarrekening omvat de geconsolideerde en de enkelvoudige jaarrekening.

Naar ons oordeel:

- geeft de geconsolideerde jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van SNS REAAL op 31 december 2014 en van het resultaat en de kasstromen over 2014, in overeenstemming met de International Financial Reporting Standards zoals aanvaard binnen de Europese Unie (EU-IFRS) en met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).
- geeft de enkelvoudige jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van SNS REAAL op 31 december 2014 en van het resultaat over 2014 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De geconsolideerde jaarrekening bestaat uit:

1. de geconsolideerde balans per 31 december 2014;
2. de volgende geconsolideerde overzichten 2014: de winst-en-verliesrekening, het overzicht totaalresultaat voor de periode, het overzicht mutaties eigen vermogen en het kasstroomoverzicht; en
3. de toelichting met een overzicht van de relevante grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De enkelvoudige jaarrekening bestaat uit:

1. de enkelvoudige balans per 31 december 2014;
2. de enkelvoudige winst-en-verliesrekening over 2014; en
3. de toelichting met een overzicht van de relevante grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van SNS REAAL zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 35 miljoen. Aangezien SNS REAAL geen zelfstandige activiteiten ontplooit hebben wij de materialiteit afgeleid van de activiteiten van SNS Bank N.V. ('SNS Bank') en REAAL N.V. ('VIVAT'). Hierbij hebben we voor SNS Bank gekozen voor de benchmark Totale baten en voor VIVAT voor de benchmark Bruto premie inkomen, omdat deze goed aansluiten bij de activiteiten vanuit een groepsperspectief en de daarmee samenhangende risico's op onjuistheden in de jaarrekening: kredietverlening en het aanbieden van betaal- en spaarproducten (SNS Bank) en het aanbieden van

levens- en schadeverzekeringen (VIVAT). Daarnaast worden deze benchmarks minder beïnvloed door eenmalige of volatiele posten, zoals bij de ook veel toegepaste benchmark winst voor belasting het geval is.

We hebben daarnaast deze materialiteit getoetst aan de benchmark eigen vermogen. SNS REAAL is de holding van dochtermaatschappijen die in een gereguleerde markt acteren, waarbij het niveau van het eigen vermogen moet voldoen aan minimale kapitaalseisen. Gerelateerd aan het eigen vermogen van SNS REAAL bedraagt de materialiteit 0,9% van de benchmark. Wij houden tenslotte ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

De controle van groepsonderdelen is op onze instructie uitgevoerd met een materialiteit van EUR 30 miljoen. Dat geldt zowel voor SNS Bank als voor VIVAT.

Wij hebben aan de Raad van Commissarissen alle tijdens onze controle geconstateerde en niet gecorrigeerde afwijkingen boven EUR 2 miljoen gerapporteerd, alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de groepscontrole

SNS REAAL staat aan het hoofd van een groep met twee dochtermaatschappijen: SNS Bank en VIVAT ('groepsmaatschappijen'). De financiële informatie van deze groepsmaatschappijen is opgenomen in de jaarrekening van SNS REAAL, waarbij de financiële informatie van VIVAT in de jaarrekening in de balans is verwerkt als Activa / Passiva aangehouden voor verkoop en in de winst- en verliesrekening als beëindigde bedrijfsactiviteit (in overeenstemming met IFRS 5). Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor de aansturing van, het toezicht op en de uitvoering van de groepscontrole. In dit kader hebben wij de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden voor de groepsonderdelen. Bepalend hierbij zijn de omvang en/of het risicoprofiel van de groepsonderdelen of de activiteiten. Op grond hiervan hebben wij de financiële informatie van SNS REAAL, SNS Bank en VIVAT geselecteerd voor een controle. De dekking van onze controle is daarmee 100% van het resultaat en vermogen van SNS REAAL.

De controlewerkzaamheden ten aanzien van SNS Bank zijn uitgevoerd door hetzelfde controleteam als het controleteam dat verantwoordelijk is voor de controle van SNS REAAL. De controle van VIVAT is door een ander controleteam van KPMG uitgevoerd. Het groepscontroleteam heeft in de planning, uitvoering en evaluatie van de controle nauw samengewerkt met het controleteam van VIVAT. Zo hebben wij kennis genomen van de door het team uitgevoerde risico analyse, de uitgevoerde controlewerkzaamheden en de door het controleteam getrokken conclusies. Hierbij hebben wij ons met name gericht op de waardering van de verzekeringstechnische voorzieningen en de, mede in het licht van de kwetsbare solvabiliteitspositie van de verzekeraar, juiste toelichting van de solvabiliteit voor toezichtdoeleinden. Onze werkzaamheden hebben onder meer bestaan uit het bijwonen van besprekingen met de Directie van VIVAT, De Nederlandsche Bank (DNB) en de externe actuaris van VIVAT.

Door bovengenoemde werkzaamheden bij (groeps-)onderdelen, gecombineerd met onze controlewerkzaamheden ten aanzien van SNS REAAL, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de financiële informatie van de groep verkregen om een oordeel te geven over de jaarrekening.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de Raad van Commissarissen en de Raad van Bestuur van SNS REAAL gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden bezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontvlechting van SNS Bank en VIVAT uit de SNS REAAL groep

Het jaarrekeningrisico – Op 19 december 2013 heeft SNS REAAL van de Europese Commissie goedkeuring verkregen voor het naar aanleiding van de nationalisatie ingediende herstructureringsplan. In dit plan is aangegeven dat de

SNS REAAL groep wordt ontvlochten en dat het bankbedrijf en het verzekeringsbedrijf worden verzelfstandigd. Deze ontwikkelingen hebben consequenties voor onze controle van de jaarrekening van SNS REAAL:

- De ontvlechting heeft geleid tot veranderingen in de interne beheersing van de groep, waarbij SNS REAAL van een operationele holding is overgaan naar een financiële holding. Dit is gepaard gegaan met de overdracht van activiteiten van SNS REAAL aan SNS Bank en VIVAT. De governance van de groep is hierop aangepast. Het voorgaande kan leiden tot het niet effectief functioneren van de interne beheersing en daarmee leiden tot mogelijke risico's op onjuistheden in de jaarrekening.
- De ontvlechting van SNS REAAL, in aanloop naar het verkoop klaar maken van de verzekeraar en de bank, leidt tot een aantal (complexe) transacties (met verbonden partijen) en dit kan leiden tot een verhoogd inherent risico van een onjuiste verantwoording of toelichting in de enkelvoudige jaarrekening.

Onze controleaanpak – In onze controleaanpak onderscheiden wij drie componenten:

- Wij hebben de gevolgen van de ontvlechting voor de interne beheersing onderzocht voor zover relevant in het kader van de controle van de jaarrekening. Dit betreft bijvoorbeeld de overgang van Group Finance en Group Risk Management naar een financiële en risicomanagement functie op het niveau van SNS Bank en VIVAT. Een ander aandachtspunt was de migratie van de IT organisatie en IT infrastructuur van SNS REAAL naar VIVAT. Wij hebben onze bevindingen daaromtrent gebruikt voor het bepalen en eventueel bijstellen van onze controleaanpak. Voor een beschrijving van de wijzigingen in de governance en de risicobeheerorganisatie verwijzen wij naar paragraaf 7.1 en 8.1 van het jaarverslag.
- Wij hebben specifieke controlewerkzaamheden uitgevoerd ten aanzien van de juiste verwerking van en toelichting op de in 2014 afgewikkelde financiële relaties tussen SNS REAAL en SNS Bank en VIVAT, alsmede ten aanzien van de per 31 december 2014 resterende financiële relaties. Onze werkzaamheden hebben onder andere bestaan uit het inwinnen van inlichtingen bij de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen, verificatie van de analyses van de Raad van Bestuur en de in de toelichting opgenomen informatie aan de hand van onderliggende documentatie zoals kasstroomprojecties en scenario analyses ten aanzien van VIVAT.
- Wij hebben specifieke controlewerkzaamheden uitgevoerd op de presentatie en waardering van VIVAT in de geconsolideerde jaarrekening. Onze werkzaamheden richtten zich op de conclusie van de Raad van Bestuur dat VIVAT op jaareinde 2014 kwalificeert onder IFRS 5 als Activa / Passiva aangehouden voor verkoop in de balans en als beëindigde bedrijfsactiviteiten in de winst- en verliesrekening. Wij hebben onder meer inlichtingen ingewonnen bij de Raad van Bestuur over de voorgenomen verkoop van VIVAT en kennis genomen van onderliggende documentatie en correspondentie met de mogelijke kopers die eind 2014 belangstelling toonden voor VIVAT.

Vervolgens hebben wij vastgesteld dat de herwaardering van activa en passiva, die per saldo EUR 206 miljoen aanvullend verlies tot gevolg heeft in 2014, conform de bepalingen van IFRS 5 heeft plaatsgevonden. Verder zijn wij nagegaan dat de toelichting op de balans en winst- en verliesrekening is opgemaakt conform de toelichtingseisen die IFRS daaraan stelt.

Onze observaties – Wij hebben vastgesteld dat in noot 2 en 11 van de enkelvoudige jaarrekening een adequate toelichting is opgenomen op de transacties met verbonden partijen en dat de vorderingen op groepsmaatschappijen per 31 december 2014 volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn gewaardeerd en de daarmee samenhangende kredietrisico's adequaat zijn toegelicht. Daarnaast zijn wij van mening dat de wijzigingen in de governance en risicobeheerorganisatie adequaat zijn beschreven in paragraaf 7.1 en 8.1 van het jaarverslag. De presentatie en waardering van VIVAT als activa / passiva aangehouden voor verkoop en als beëindigde bedrijfsactiviteiten in de winst- en verliesrekening voldoet aan de eisen van IFRS.

Effect van de verkoop van VIVAT

Het jaarrekeningrisico – Op 16 februari 2015 heeft SNS REAAL, in overleg met de Nederlandse Staat, bekend gemaakt dat het een verkoopovereenkomst heeft getekend om 100% van de aandelen van VIVAT te verkopen. Deze verkoop is aan bepaalde voorwaarden gebonden. SNS REAAL verwacht dat de verkoop van VIVAT in 2015 zal leiden tot een boekverlies van EUR 1,7 miljard. Daarbij zal het verwachte boekverlies leiden tot een sterke daling van prudentieel geconsolideerde toetsingsvermogen van het bankbedrijf van SNS REAAL (SNS Bank) en daarmee een negatieve impact hebben op de prudentieel geconsolideerde solvabiliteit daarvan.

Gezien het bijzondere karakter van de transactie en de nog met de verkoop samenhangende onzekerheden is er sprake van een verhoogd inherent risico op een materiële fout in de toelichting hierop in de jaarrekening van SNS REAAL. Wij

verwijzen naar noot 12 van de enkelvoudige jaarrekening voor een toelichting op de transactie en de impact op de geconsolideerde solvabiliteitspositie van SNS Bank.

Onze controleaanpak - Wij hebben specifieke controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de juiste toelichting, als gebeurtenis na balansdatum, van de impact van de verkoop van VIVAT op SNS REAAL en SNS Bank. Aan de hand van de op 14 februari 2015 door SNS REAAL getekende verkoopovereenkomst hebben wij vastgesteld of deze transactie, het belang van de transactie in het licht van kwetsbare solvabiliteit van VIVAT en de daarmee samenhangende onzekerheden op een adequate wijze zijn toegelicht.

Wij hebben de door de Raad van Bestuur opgestelde analyses van de solvabiliteitspositie onder Solvency I en Solvency II en, indien de verkoop niet zou doorgaan, de mogelijke impact van de te nemen maatregelen geanalyseerd. Wij hebben daarbij de redelijkheid en onderbouwing van de door de Raad van Bestuur gemaakte aannames en maatregelen betrokken. Bij de uitvoering van onze werkzaamheden hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van de certificerend externe actuaris en van onze eigen actuariële specialisten. Wij hebben tevens kennis genomen van de vragen die DNB en de aandeelhouder hebben gesteld en de naar aanleiding daarvan door de Raad van Bestuur en externe adviseurs opgestelde analyses en daaruit voortvloeiende rapportages. Wij hebben frequent overleg gehad met DNB en geïnformeerd welke eisen DNB stelt aan de vergunning en de solvabiliteitspositie, indien verkoop niet zou doorgaan. Wij hebben de wijze waarop SNS REAAL deze eisen heeft betrokken in haar analyses geëvalueerd. Voorts hebben wij kennis genomen van relevante correspondentie tussen SNS REAAL en haar toezichthouders (DNB en Europese Centrale Bank (‘ECB’)).

Tenslotte hebben we onderzocht of de impact van de verkoop op de geconsolideerde solvabiliteit van SNS Bank juist is berekend en toegelicht, hierbij gebruikmakend van de informatie uit de hiervoor reeds beschreven werkzaamheden.

Onze observaties – De Raad van Bestuur wijst in de toelichting in noot 12 van de enkelvoudige jaarrekening op de voorwaarden en onzekerheden uit hoofde van de verkoopovereenkomst, waaronder het verkrijgen van een Verklaring van Geen Bezwaar van DNB. Tevens heeft de Raad van Bestuur toegelicht welke onzekerheden en consequenties er kunnen zijn voor de huidige bedrijfsactiviteiten van VIVAT, indien de verkoop niet zou doorgaan. Wij zijn van mening dat impact van de verkoop van VIVAT, waaronder ook de impact op de geconsolideerde solvabiliteitspositie van SNS Bank, adequaat is toelicht als gebeurtenis na balansdatum (noot 12 van de enkelvoudige jaarrekening).

Schattingsonzekerheid in de waardering van de portefeuille hypothecaire leningen
Het jaarrekeningrisico – SNS REAAL heeft een portefeuille hypothecaire leningen die hoofdzakelijk betrekking heeft op het bankbedrijf (96%). De hypothecaire leningen van VIVAT (EUR 2,1 miljard) zijn in de balans verantwoord als onderdeel van de Activa aangehouden voor verkoop.

De omvang van de portefeuille van SNS Bank bedraagt EUR 46,6 miljard op 31 december 2014. Zoals toegelicht op pagina 147 wordt de overgrote meerderheid van deze hypotheken (EUR 44,4 miljard) gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs, verminderd met een voorziening voor eventuele oninbaarheid (EUR 326 miljoen). Deze voorziening wordt bepaald als er op balansdatum objectieve aanwijzingen zijn, zoals bijvoorbeeld het bestaan van een betalingsachterstand, dat niet alle contractueel overeengekomen kasstromen zullen worden ontvangen. Voor een volledige beschrijving van de voor hypothecaire kredieten gehanteerde waarderingsmethoden verwijzen wij naar de in de jaarrekening opgenomen waarderingsgrondslagen. Het niet tijdig onderkennen van objectieve aanwijzingen voor mogelijke oninbaarheid en/of onjuistheden in de schatting van de verwachte kasstromen voor posten die als impaired worden aangemerkt kan leiden tot onjuiste waardering van de portefeuille hypothecaire leningen in de jaarrekening. Wij hebben in dat kader geconstateerd dat SNS Bank is gestart met het implementeren van een aantal verbetermaatregelen op het gebied van datakwaliteit, het robuuster maken van het voorzieningenproces en het verder verfijnen van de gehanteerde modellen.

Gezien de relatieve omvang van de hypotheekportefeuille van SNS Bank (66% van het geconsolideerde balanstotaal van SNS REAAL exclusief activa aangehouden voor verkoop) hebben wij de waardering van de portefeuille hypothecaire leningen als kernpunt voor onze controle aangemerkt.

Onze controleaanpak – Onze controleaanpak bestaat uit het testen van de effectiviteit van de interne beheersmaatregelen en uit gegevensgerichte controlewerkzaamheden.

Onze werkzaamheden met betrekking tot de interne beheersing hebben zich voornamelijk gericht op het beheer rondom de verstrekking van hypothecaire leningen, de juiste primaire registratie van lening- en onderpandgegevens in bronsystemen, het proces van het identificeren van betalingsachterstanden en de management respons daarop. Tevens hebben wij interne beheersingsmaatregelen getest van de interne onafhankelijke validatie van de door SNS Bank gehanteerde modellen voor de bepaling van de voorzieningen en de periodieke evaluatie van de in deze modellen gehanteerde modelparameters.

Aanvullend hebben wij gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Zo hebben wij onafhankelijk van de interne validatie door SNS Bank zelf, samen met onze eigen credit risk management specialisten, de toereikendheid van de gehanteerde modellen beoordeeld. Dit hebben wij gedaan door, aan de hand van de modeldocumentatie, te toetsen of de modellen adequaat zijn ontwikkeld. Daarnaast hebben we de backtesting resultaten van het model geanalyseerd. Tevens hebben wij de juistheid van de in de modellen gehanteerde gegevens met betrekking tot de hypotheekportefeuille per 31 december 2014 onderzocht door deze aan te sluiten op de achterliggende hypotheekadministraties. Tenslotte hebben wij diverse alternatieve analyses gemaakt van de omvang van de kredietvoorzieningen in relatie tot de ontwikkelingen in de onderliggende hypotheekportefeuille, met als doel de uitkomsten van het model te challengen en te verifiëren.

Tenslotte hebben we kennisgenomen van de bevindingen uit de door de ECB uitgevoerde Asset Quality Review. Dit betreft in het bijzonder de bevinding ten aanzien van de zogenaamde Loss Identification Period (LIP) voor de particuliere hypotheek portefeuille. Deze LIP wordt toegepast om de voorziening voor gerealiseerde maar nog niet geïdentificeerde verliezen te bepalen. Naar aanleiding van de uitkomst van de AQR heeft SNS Bank de LIP voor de particuliere hypothekenportefeuille verlengd van een gemiddelde van 6 maanden naar 10 maanden. Dit heeft in 2014 geresulteerd in een dotatie van EUR 23 miljoen aan de kredietvoorziening. Wij hebben controlewerkzaamheden verricht ten aanzien van de historische gegevens en analyses van management die ten grondslag liggen aan deze schattingswijziging. Wij verwijzen naar de toelichting in paragraaf 1.2.4 van de geconsolideerde jaarrekening.

Onze observaties – Wij zijn van mening dat de hypotheekportefeuille van SNS Bank volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen evenwichtig is gewaardeerd in de jaarrekening per 31 december 2014.

Schattingsonzekerheid in de waardering van de actieve belastinglatentie
Het jaarrekeningrisico – Per 31 december 2014 heeft SNS REAAL een actieve belastinglatentie uit hoofde van voorwaartse verlies compensatie verantwoord van EUR 239 miljoen. Deze latentie hangt samen met de verliezen die zijn gerealiseerd door haar voormalige dochteronderneming SNS Property Finance B.V. SNS REAAL is voor de realisatie van deze latente belastingvordering, mede in het licht van de verkoop van VIVAT, sterk afhankelijk van de toekomstige winstgevendheid van het bankbedrijf.

De inschatting van de realiseerbaarheid van deze voorwaarts compensabele verliezen is gebaseerd op de inschatting van de Raad van Bestuurd ten aanzien van de toekomstige fiscale winst van SNS REAAL (als hoofd van de fiscale eenheid waartoe SNS Bank behoort).

Daarbij geldt in het bijzonder dat, zoals toegelicht in paragraaf 13 van de geconsolideerde jaarrekening, SNS REAAL bij het in 2015 verbreken van de fiscale eenheid afhankelijk is van het, door middel van specifiek daarop gerichte transacties, versneld realiseren van in haar activa besloten stille reserves. Deze transacties moeten zijn afgerond voordat de fiscale eenheid SNS REAAL wordt verbroken.

Gezien het materiële belang en de onzekerheid gerelateerd aan het maken van schattingen ten aanzien van toekomstige fiscale winst is er een verhoogd inherent risico van een onjuiste waardering van de actieve belastinglatentie.

Onze controleaanpak – Wij hebben kennisgenomen van de door de Raad van Bestuur gemaakte inschatting van de verwachte fiscale winst die beschikbaar is voor de realisatie van compensabele verliezen, inclusief de consequenties van de verwachte verandering in de samenstelling van de fiscale eenheid.

Wij hebben de redelijkheid van de inschatting van de verwachte fiscale winst beoordeeld door deze te toetsen aan hand van de onderliggende begrotingen. Ook hebben wij de aannames en veronderstellingen die zijn gehanteerd bij het bepalen van de verwachte fiscale winst getoetst aan de fiscale wet- en regelgeving, waarbij wij in het bijzonder aandacht hebben besteed aan de uit te voeren transacties om de in de balans aanwezige stille reserves versneld te realiseren en

fiscale winst te generen voordat de samenstelling van de fiscale eenheid wijzigt. In dat kader hebben we ook de gehanteerde modellen en input parameters die zijn gebruikt voor het bepalen van de in de activa besloten stille reserves getoetst. Tenslotte zijn wij nagegaan dat de inschatting van de realiseerbaarheid van de fiscaal compensabele verliezen juist is toelicht in de jaarrekening. Fiscaal specialisten hebben hierbij deel uit gemaakt van ons controleteam.

Onze observaties – Wij zijn van mening dat de Raad van Bestuur van SNS REAAL de met de realisatie van de latente belastingvordering uit hoofde van verliescompensatie samenhangende onzekerheden heeft onderkend en betrokken in haar oordeelsvorming over de waardering.

In overeenstemming met de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen zijn de waardering en onzekerheden toegelicht in paragraaf 13 van de geconsolideerde jaarrekening.

Schattingsonzekerheid in de waardering van de technische voorzieningen
Het jaarrekeningrisico – De waardering van de technische voorzieningen voor verzekeringscontracten en de hiermee samenhangende Liability Adequacy Test bevat significante schattingen voor de portefeuilleontwikkelingen, levensverwachtingen, kostenniveaus, arbeidsongeschiktheid, reële waarde van hypotheken en het behoud van collectieve pensioencontracten contant gemaakt tegen de swapcurve verhoogd met de ultimate forward rate (UFR). In 2014 is SNS REAAL overgegaan van de ECB AAA curve met UFR naar de swapcurve met UFR, zoals toegelicht in paragraaf 1.2.4. De technische voorzieningen hebben volledig betrekking op het verzekeringsbedrijf van SNS REAAL en zijn in de geconsolideerde balans verantwoord als Passiva aangehouden voor verkoop.

De waardering van de technische voorzieningen wordt in belangrijke mate bepaald door inschatting van toekomstige ontwikkelingen. De berekeningen vragen daarom een hoge mate van oordeelsvorming van de Raad van Bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van complexe actuariële modellen. Gezien de grote invloed van de uitkomsten van de Liability Adequacy Test op het resultaat en het eigen vermogen en solvabiliteit van VIVAT, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt voor onze controle. Vanuit een groepsperspectief vertaalt dat zich in het resultaat uit beëindigde bedrijfsactiviteiten en de waardering van Passiva aangehouden voor verkoop.

Onze controleaanpak – Onze controle omvatte het toetsen van de procedures en beheersingsmaatregelen rondom de significante schattingen, inclusief het gebruik van objectief waarneembare marktdata en actuariële analyse van het resultaat in vergelijking tot eerder gemaakte schattingen. Uit onze testwerkzaamheden zijn tekortkomingen naar voren gekomen ten aanzien van de interne beheersing van actuariële modellen die ertoe hebben geleid dat de certificerend externe actuaris en wij meer werkzaamheden hebben moeten uitvoeren.

Wij hebben controlewerkzaamheden uitgevoerd op de in de berekeningen gebruikte polisgegevens en actuariële- en economische data. Wij hebben de interne uitgevoerde berekeningen en actuariële analyses geanalyseerd en uitvoerig besproken met de interne en certificerend externe actuaris. Wij hebben daarbij gebruik gemaakt van eigen actuarissen. Daarbij hebben wij onder meer de volgende aspecten specifiek onderzocht: de onderbouwing van aannames voor kostenprojecties, de reële waarde van de hypotheekportefeuille, behoud van collectieve pensioencontracten en de overgang naar en toepasbaarheid van de swapcurve met de UFR.

Onze observaties – Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen die deel uitmaken van de Passiva aangehouden voor verkoop aanvaardbaar voor het beeld van de jaarrekening.

Onzekerheid met betrekking tot claims en juridische zaken
Het jaarrekeningrisico – SNS REAAL heeft in paragraaf 30.5 een toelichting opgenomen over claims en juridische zaken, waarvan de belangrijkste betrekking hebben op procedures en onderzoeken naar aanleiding van de nationalisatie en de toelichting op onzekerheden in relatie tot compensatie beleggingsverzekeringen. Gezien de potentiële materiële impact hiervan op het vermogen en resultaat van SNS REAAL en in het licht van de maatschappelijke aandacht hiervoor vormen deze een kernpunt in onze controle.

Onze controleaanpak – Wij maken in onze controle onderscheid naar de risico's die samenhangen met de nationalisatie en die samenhangen met beleggingsverzekeringen.

Ten aanzien van de nationalisatie geeft De Raad van Bestuur aan dat eind 2014 geen inschatting kan worden gemaakt van de kans dat mogelijke juridische procedures in relatie tot de nationalisatie leiden tot een verplichting voor

SNS REAAL om geleden schade te vergoeden. Er zijn (nog) geen gerechtelijke procedures gestart tegen SNS REAAL anders dan vermeld in paragraaf 30.5.1. van de geconsolideerde jaarrekening. Voorts is de hoogte van de eventuele financiële impact op SNS REAAL op dit moment niet betrouwbaar te schatten. Per 31 december 2014 is daarom, in overeenstemming met de verslaggevingsvereisten zoals opgenomen in IAS 37, geen voorziening getroffen.

Wij hebben in onze controle kennis genomen van beschikbare interne analyses en onderliggende documentatie inzake de met de nationalisatie samenhangende juridische risico's, die ten grondslag liggen aan de conclusie dat geen voorziening kan worden getroffen. Wij hebben deze analyses besproken met de afdeling Juridische Zaken van SNS REAAL, de externe juridische adviseurs van SNS REAAL, de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen. Hierbij hebben wij vastgesteld dat de toelichting op de juridische risico's in overeenstemming is met de in- en externe juridische analyses.

Voor de compensatie aan polishouders van beleggingsverzekeringen is voor kosteninhoudingen een voorziening opgenomen van EUR 82 miljoen. Deze voorziening is in de geconsolideerde balans verantwoord onder de Passiva aangehouden voor verkoop. Recente jurisprudentie, schikkingen en claims van derden bij Nederlandse marktpartijen en de politieke en maatschappelijke aandacht voor niet-opbouwende polissen leiden tot onzekerheid over mogelijk aanvullende compensatie voor deze portefeuille. Wij hebben de door de Raad van Bestuur uitgevoerde analyse van potentiële risico's in de portefeuille geëvalueerd. Wij hebben kennis genomen van de door SNS REAAL ontvangen en geanalyseerde klachten, claims, juridische procedures en getroffen schikkingen. Wij hebben gebruik gemaakt van beschikbare informatie over jurisprudentie en schikkingen in de Nederlandse markt. Wij hebben de vaststelling van de voorziening op basis van de verkregen informatie getoetst. Hierbij hebben wij de karakteristieken van de portefeuille in ogenschouw genomen en de toepassing van het flankerend beleid van SNS REAAL en met derden gemaakte afspraken inzake compensatie betrokken. De Raad van Bestuur heeft in toelichting 30.5 gewezen op potentiële risico's, waarvoor op 31 december 2014 geen betrouwbare inschatting is te maken van de uitkomst en eventuele financiële impact. Het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van deze toelichting vormde onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze observaties -Wij zijn van mening dat de financiële gevolgen van de hierboven beschreven claims en juridische risico's in overeenstemming met de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de jaarrekening zijn verantwoord. Tevens zijn wij van mening dat de hieruit mogelijk voortvloeiende materiële negatieve financiële en reputationele consequenties adequaat zijn toegelicht.

Verantwoordelijkheden van de Raad van Bestuur en de Raad van Commissarissen voor de jaarrekening

De Raad van Bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met EU-IFRS en met Titel 9 Boek 2 BW en voor het opstellen van het jaarverslag in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is de Raad van Bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de Raad van Bestuur afwegen of de onderneming in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsels moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de Raad van Bestuur het voornemen heeft om de vennootschap te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. De Raad van Bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderneming haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening. De Raad van Commissarissen is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de vennootschap.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude ontdekken.

Een volledige beschrijving van onze verantwoordelijkheden is beschikbaar op: www.nba.nl/standaardteksten-controleverklaring.

Verklaring betreffende overige door wet- of regelgeving gestelde vereisten

Verklaring betreffende het jaarverslag en de overige gegevens

Wij vermelden op basis van de wettelijke verplichtingen onder Titel 9 Boek 2 BW (betreffende onze verantwoordelijkheid om te rapporteren over het jaarverslag en de overige gegevens):

- dat wij geen tekortkomingen hebben geconstateerd naar aanleiding van het onderzoek of het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, overeenkomstig Titel 9 Boek 2 BW is opgesteld, en of de door Titel 9 Boek 2 BW vereiste overige gegevens zijn toegevoegd;
- dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

Benoeming

Wij zijn voor aanvang van 2008 benoemd als externe accountant van SNS REAAL en hebben sindsdien als zodanig gefunctioneerd. Onze benoeming als externe accountant van SNS REAAL wordt jaarlijks herbevestigd, voor de jaarrekening 2014 was dit op 12 mei 2014.

Amstelveen, 29 april 2015

KPMG Accountants N.V.

P.A.M. de Wit RA